

ABSTRACTS - KEYNOTE PRESENTATIONS

The Use of Video as a Tool for Professional Development and Research on Teacher Learning

Hilda Borko

School of Education, Stanford University, Stanford, USA

In recent years there has been a growing demand for professional development opportunities for k-12 teachers in the United States, as well as other countries throughout the world. Educational leaders and administrators are looking for models of professional development that can accommodate large-scale, system-level implementation and result in improved teaching and increases in learning for all students. To address this demand, the educational research community is developing and studying new models for professional development programs. Video records of classroom practice are becoming increasingly popular in these efforts. As a professional development tool, video clips from classrooms can be selected to address specific teacher learning goals. They can be viewed repeatedly and from multiple perspectives, enabling teachers to closely examine teaching and learning, and to discuss ideas for improvement. As a research tool, video records of professional development workshops and classroom lessons can be used as data sources to investigate a variety of research questions using multiple analytic techniques. In this presentation, Professor Borko will address the power of video as a tool for professional development and research on teacher learning. Using her research on a professional development program to foster science discourse in elementary classrooms as an example, she will consider how the use of video addresses what we know about features of effective professional development programs. She will also suggest ways in which advances in digital media are expanding the possibilities for video-based professional development and research.

Modeling classroom orchestration

Pierre Dillenbourg

Center for Digital Education, Swiss Federal Institute of Technology, Lausanne, Switzerland

When robots or tablets are introduced into a classroom, they do not only enable rich learning activities, they also significantly increase the complexity of classroom management. How can teachers integrate individual, team and class-wide activities, some with digital tools, some without? This question refers to practical aspects of technologies in classroom, which fall under the umbrella of 'classroom usability'. This concept emphasizes technology features that enable teachers to cope with practical constraints of their routine such as time, discipline, etc. We also call it the 'third circle of usability': circle 1 of usability is about how individuals interact with technologies, circle 2 is about how technologies influence team processes and level 3 is about how technologies interfere with classroom orchestration. We developed a formal model of classroom orchestration, so-called orchestration graphs, as a workflow of individual, team and class activities. I will illustrate how these models enable us connection learning analytics to the life of everyday classrooms.

ABSTRAKTIT / ABSTRACTS - TEEMARYHMÄT / THEMATIC GROUPS

AIKUIS- JA AMMATTIKASVATUS/ADULT AND VOCATIONAL EDUCATION

Sessio 1F

Aika: torstai 30.11.2017 klo 12:45 – 14:15

Paikka: LS8

Puheenjohtaja: Riitta Karusaari

Yksilöllisten valmiuksien ja ympäristötekijöiden merkitys asiantuntijuuden kehittämisessä ammatillisessa koulutuksessa

Laura Pylväs

Tampereen yliopisto, Tampere, Finland

Tutkimuksen tavoitteena on tuottaa tietoa asiantuntijuuden kehittämisestä ammatillisen koulutuksen kontekstissa. Tutkimus tarkastelee yksilöllisten valmiuksien (Gardner, 1983, 1993; Kitsantas & Zimmerman, 2002; Zimmerman, 1989, 1998) ja ympäristötekijöiden (e.g., Lave & Wenger, 1991; Billett, 2001, 2002, 2014; Filliettaz, 2011) merkitystä asiantuntijuuden kehittämisessä formaaleissa ja informaaleissa oppimisympäristöissä. Aineisto (N=119) pohjautuu ammatilliseen koulutukseen osallistuneiden opiskelijoiden ja heidän työelämäverkostojensa antamiin haastatteluihin useilta eri ammatillisilta aloilta. Asiantuntijuuden kehittymistä tarkastellaan kolmen kehitysvaiheen näkökulmasta (Bloom, 1985; Greenspan, Solomon, & Gardner, 2004): kiinnostus (alalle hakeutuminen), pitkäjänteisyys (opintojen suorittaminen) ja asiantuntijuuden ylläpitäminen ja vahvistaminen (työelämä). Tutkimustulosten mukaan vahvat kognitiiviset kyvyt yhdistettynä kehittyneisiin sosiaalisiin valmiuksiin, itsetuntemukseen ja itsesääteelyyn korostuvat tämän päivän ammatillisen asiantuntijan profiilissa. Loogis-matemaattiset valmiudet tukevat työntekijän itsenäistä teoreettisen ja käytännöllisen tiedon hallintaa sekä luovat edellytykset luovalle ja innovatiiviselle työskentelylle. Interpersoonalliset taidot, kuten sosiaaliset valmiudet ja hyvä ihmistuntemus, vaikuttavat kokonaisvaltaisesti työssä menestymiseen tukemalla oppimista sosiaalisessa vuorovaikutuksessa, edesauttamalla työtehtävistä suoriutumista ja toisinaan jopa kompensoimalla puutteita muilla ammatillisten valmiuksien alueilla. Itsesääteelytaidot puolestaan luovat perustan asiantuntijuuden kehittämiselle. Tarkasteltaessa edellä mainittuja työelämän odotuksia yksilön ammatilliselle osaamiselle, sekä oppilaitosperustainen ammatillinen koulutus että oppisopimuskoulutus tarjoavat tutkimustulosten valossa opiskelijalle riittävät valmiudet ammatissa toimimiselle ja edelleen ammatillisen osaamisen kehittämiseksi työelämässä. Oppilaitosperustaisen koulutuksen erityisenä haasteena voidaan kuitenkin nähdä entistä aktiivisempien työelämäverkostojen luominen; tulokset osoittivat opintojen aikaisen työelämäyhteistyön tukevan opiskelijoiden kokonaisvaltaisen ammatillisen osaamisen kehittymistä ja edesauttavan työelämään siirtymistä. Oppisopimuskoulutuksen vahvuutena nähtiin erityisesti työtehtävien autenttisuus ja kokeneiden työntekijöiden antama ohjaus jo opintojen aikana. Sen sijaan ajan, resurssien ja pedagogisten työkalujen puute haastoi työpaikalla tapahtuvan oppimisen ideaaleja rajoittamalla erityisesti yksilölliseen ohjaukseen käytettävää aikaa ja vuorovaikutteisuutta.

Itsearviointin vaikutus oppimiseen osaamisperusteisessa ammatillisessa opettajakoulutuksessa.

Esa Virkkula

Oulun ammattikorkeakoulu / Ammatillinen opettajakorkeakoulu, Oulu, Finland

Osaamisperusteisuus on kansainvälinen suunta koulutuksessa ja se on myös yksi suomalaisen ammatillisen korkea- ja toisen asteen koulutuksen kehittämisen ydinkohta. Koulutuksen tulee olla osaamisperusteista --- opiskelijan hankittuun osaamiseen, sen tunnustamiseen sekä yksilöllisten oppimispolkujen ja elinikäisen oppimisen tukemiseen perustuvaa. Osaamisperusteisen koulutuksen keskeisiä piirteitä ovat esimerkiksi: 1) ammatilliset ydinongelmat muodostavat opiskelija-arvioinnin perustan, 2) koulutuksen tavoitteena oleva ammattiosaaminen on määritelty osaamistavoitteiksi, 3) opitaan aidoissa työympäristöissä, 4)

opiskelijaa ohjataan autonomisuuteen ja itsearviointiin, 5) opettajat oppilaitoksissa sekä ammattilaiset työelämässä toimivat oppimisen valmentajina.

Opiskelija etenee opinnoissa osaamistarpeensa mukaan kehittämällä osaamistaan suhteessa osaamistavoit-
teisiin sekä oppilaitoksessa että työelämässä. Saavutettu osaaminen osoitetaan autenttisisa käytännön
työtehtävissä, joiden perusteella opiskelijan työskentelyä arvioidaan. Periaate on selkeä, mutta silti monet
opettajat tuskailevat osaamisperusteisuuden toteuttamisen kanssa. Taustalla voi vaikuttaa se, että
esimerkiksi suomalaisessa ammatillisessa opettajankoulutuksessa osaamisperusteisuus on ollut yksi
opiskeltavista teemoista jo vuosia, mutta varsinaisessa opettajien koulutuksen toteutuksessa osaamis-
perusteisuus on kuitenkin vielä hakenut muotoaan. Koulutus on ollut akateemista ja valmistuneella
opettajalla voi olla tietoa osaamisperusteisuudesta, mutta harvoin käytännön kokemuksta sen toteutuk-
sesta. Osaamisperusteisesti toteutettua ammatillista opettajankoulutusta on toistaiseksi vielä varsin vähän.

Suomessa ammatilliset opettajat ovat oman alansa osaajia ja pedagogisia asiantuntijoita. Tutkimuksessani
esitellään Oulun ammatillisen opettajakorkeakoulun osaamisperusteisen opettajakoulutuksen malli ja
tarkastellaan sen haasteita. Tapaustutkimus liittyy projektiin, jonka tässä osassa käsitellään opettaja-
opintojen aikana tehtävän itsearvioinnin vaikutusta oppimiseen. Osaamistavoitteiden mukaan laadittu
monipuolinen itsearviointi selkeyttää opettajaopiskelijoiden ymmärrystä opettajan työn vaatimuksista,
helpottaa henkilökohtaisen opintosuunnitelman tekemistä ja osaamisperusteisissa opinnoissa etenemistä.

Oppisopimusopiskelijan osallisuus työyhteisössä

Heta Rintala¹, Laura Pylväs², Petri Nokelainen¹

¹Tampere University of Technology, Tampere, Finland, ²University of Tampere, Tampere, Finland

Tässä esityksessä tarkastelemme ja kuvaamme oppisopimusopiskelijoiden ja työyhteisön edustajien
näkemyksiä ja kokemuksia osallistumisesta ja osallisuudesta oppisopimuskoulutuksen kontekstissa.
Keskitymme erityisesti työpaikalla tapahtuvaan oppimiseen, jonka merkitys on yhä suurempi ammatillisen
koulutuksen reformin myötä. Työyhteisöissä osallistuminen on nähty oppimisen prosessina, jossa oppija
siirtyy yhteisön ulkorajoilta ja tarkkailijan roolista kohti täyttä osallistumista. Osallisuudella voidaan
puolestaan viitata yhteisöihin kuulumisen ja jäsenyyden tunteeseen sekä prosessiin, jossa yksilö tuntee
olonsa turvalliseksi, hyväksytyksi ja arvostetuksi ryhmässä tai yhteisössä sekä jakaa yhteisön ammatilliset
tai henkilökohtaiset arvot. Tutkimus vastaa seuraaviin tutkimuskysymyksiin: 1) Miten oppisopimusopis-
kelijat kuvaavat osallistumistaan ja osallisuuttaan oppisopimuskoulutuksessa? ja 2) Millaisia haasteita
oppisopimusopiskelijan osallistumiseen ja osallisuuteen liittyy työyhteisöissä?

Tutkimus toteutettiin yhteensä 10 työpaikalla kahdella eri alalla. Sosiaali- ja terveysalalta tutkimukseen
osallistui viisi hoivakotia ja tekniikan alalta kolme rakennus- ja kiinteistöalan yritystä sekä kaksi metallialan
yritystä. Jokaisessa työyhteisössä haastateltiin oppisopimusopiskelijaa, työpaikkakouluttajaa, opiskelijan
kollegaa sekä työnantajaa (N=40). Haastatteluaineiston analyysi perustui temaattiseen analyysiin, joka
toteutettiin aineistolähtöisesti, mutta lopuksi teemoja peilattiin myös teoriaan ja aiempaan tutkimukseen.

Tulokset osoittivat, että oppisopimusopiskelijat korostivat osallisuuden merkitystä erityisesti työyhteisöissä,
kun taas oppilaitosten opiskelijayhteisöä ei pidetty yhtä merkityksellisenä. Sekä työnkuvaan, työyhteisön
kulttuuriin ja käytäntöihin sekä opiskelijaan itseensä liittyvät tekijät koettiin merkittävänä tekijöinä
osallisuuden ja oppimismahdollisuuksien taustalla. Tekniikan alalla esimerkiksi odotukset työn tuottavuu-
desta estivät osallistumista, kun taas sosiaali- ja terveysalalla opiskelijat siirtyivät nopeasti vastuullisiin ja
haastaviin tehtäviin. Sosiaali- ja terveysalan moniammatillinen työyhteisö tarjosi myös erityisesti vuorovai-
kutumahdollisuuksia, mutta ennen kaikkea molemmilla aloilla korostui opiskelijan oman motivaation ja
itseohjautuvuuden merkitys suhteessa osallistumiseen, oppimiseen ja osallisuuteen.

Asiakaslähtöinen pedagogiikka ammatillisen koulutuksen reformin toimeenpanossa

Riitta Karusaari

Lapin yliopisto, Rovaniemi, Finland

Ammatillisen koulutuksen reformissa keskeistä on asiakaslähtöisyys ja osaamisperusteisuus. Aikaisemmat lainsäädännöt ammatillisesta peruskoulutuksesta ja aikuiskoulutuksesta päättyvät ja uusi yhteinen laki ammatillisesta koulutuksesta tulee voimaan 1.1.2018. Asiakaslähtöistä pedagogiikkaa on määritelty vähän, eikä sitä ole juurikaan tutkittu suomalaisessa ammatillisessa koulutuksessa. Opiskelija ja työelämä ovat ammatillisen koulutuksen järjestäjän asiakkaita. Tutkimukseni tavoitteena on määritellä asiakaslähtöisen pedagogiikan linjoja ja sisältöjä ammatillisen koulutuksen reformin toimeenpanossa. Asiakaslähtöisen pedagogiikan sisältöjen ja linjojen määrittäminen syntyy tutkimuksessa eri osapuolten näkökulmista; opiskelijan, työelämän, opettajan ja koulutuksen järjestäjän johdon näkökulmista. Ammatillisessa koulutuksessa työelämän osaamistarpeisiin vastataan osaamisperusteisella koulutuksella. Uusi ammatillisen koulutuksen laki edellyttää opiskelijan henkilökohtaista osaamisen kehittämissuunnitelmaa (HOKS). Asiakaslähtöistä pedagogiikkaa toteutetaan henkilökohtaisella osaamisen kehittämissuunnitelmalla ja henkilökohtaistamisen pedagogisilla ratkaisuilla ja toimintatavoilla.

Tutkimuksen pääongelma on ammatillisen koulutuksen eri osapuolten näkemykset asiakaslähtöisestä pedagogiikasta työelämän kompetenssien tuottajana. Alakysymykset tarkentuvat seuraaviin osa-alueisiin: 1. Asiakaslähtöisen pedagogiikan ydinalueet koulutuksen järjestäjän johdon, opettajan, opiskelijan ja työelämän näkökulmista; 2. Henkilökohtaistaminen osana asiakaslähtöistä pedagogiikkaa, tarkentuen henkilökohtaisen osaamisen kehittämissuunnitelman laatimisen ja päivittämisen toimivuuteen; 3. Pedagogiset ratkaisut ja käytänteet työelämän kompetenssien saavuttamiseksi. Tutkimusaineiston keräämiseen ja analyysiin sopivia näkökulmia ovat osaamisperusteisen ammatillisen koulutuksen tutkimuksista mm.: 'ennen, aikana ja jälkeen' –näkökulma, osaamisen hankkiminen autenttisissa tilanteissa, opiskelijan oma vastuu ja itsearviointi, sekä opettajan rooli asiantuntijana ja ohjaajana oppilaitoksessa ja työpaikalla.

Tutkimuksen aikataulu noudattelee ammatillisen koulutuksen reformin toimeenpanon aikataulua. Tutkimuksen menetelmälliseksi lähestymistavaksi on valikoitunut fenomenografia. Ilmiö on ihmisen ulkoisesta tai sisäisestä maailmasta saama kokemus ja tästä ihminen muodostaa käsityksensä. Yksilön käsitykset ja kokemukset ovat aina riippuvaisia kontekstista. Tässä tutkimuksessa voidaan vertailla eri osapuolten käsityksiä, mutta myös suhteuttaa yksittäisen ihmisen käsityksiä jostakin ilmiöstä hänen muihin käsityksiin.

AMMATILLINEN OSAAMINEN JA KEHITTYMINEN/PROFESSIONAL COMPETENCE AND DEVELOPMENT

Sessio 1G

Aika: torstai 30.11. klo 12:45 – 14:15

Paikka: LS9

Puheenjohtaja/Chair: Päivi Kujamäki, Savonlinnan kaupunki

Tulevaisuuden opettajuus. Luokanopettajien käsityksiä opettajan ammatti-identiteetin rakentumisesta kohti tulevaisuuden opettajuutta

Anni Riihimäki

Jyväskylän yliopisto, Jyväskylä, Finland

Tutkin väitöskirjassani luokanopettajien käsityksiä ammatti-identiteetin rakentumista kohti tulevaisuuden opettajuutta. Tutkimukseni tavoite tarjoilee uutta tietoa tulevaisuuden opettajuudesta, opettajan ammatti-identiteetin jatkuvasta rakentumisesta sekä tulevaisuuden opetuksesta. Tutkimukseni avulla saadaan tietoa opettajuuden olemuksesta ja opetussuunnitelman muutoksen heijasteista.

Opettajan ammatti-identiteettiä on tutkittu runsaasti. Tutkimuksista käy ilmi, että ammatti-identiteetti on varsin monisyinen, kasvatukselliseen vuorovaikutukseen ja alati kehittyvään opettaja-asiantuntijuuteen kietoutuva käsite. Kansainvälisten tutkimusten mukaan opettajan ammatti-identiteetti sulkee sisäänsä opettajan kulttuurisen identiteetin. Toisaalta myös opettajan henkilökohtainen näkemys kasvattajuudesta ja visio alansa tulevaisuudesta vaikuttavat hänen identiteettinsä rakentumiseen. Ammatti-identiteetin tulisi kehittyä jatkuvasti. Lisäksi (Sinha 2017) on tuonut esiin, että opettajien löytäessä uudistuneita identiteetin muotoja, he löytävät uutta tilaa ammatilliseen kehittymiseen.

Tutkimuskysymykset: Millaiseksi luokanopettajat kuvaavat tulevaisuuden opettajuuden? Millaisin käsityksin luokanopettajat kuvaavat uuden perusopetuksen opetussuunnitelman mukanaan tuomaa oman työtodellisuutensa muutosta? Millaisia käsityksiä luokanopettajilla on oman ammatti-identiteettinsä rakentumisesta lähitulevaisuudessa?

Tutkimukseni kohteena ovat luokanopettajien käsitykset oman työtodellisuutensa muutoksista, mutta myös heidän käsityksensä oman ammatti-identiteetin rakentumisesta kohti tulevaisuuden opettajuutta. Täsmälliseksi tutkimusmenetelmäksi on valikoitunut fenomenografia, joka mahdollistaa huomion kohdistamisen luokanopettajien käsityksiin tulevaisuuden opettajuudesta ja identiteettinsä muutoksesta.

Tutkimukseni määrällinen aineisto rakentuu Opetus- ja Kulttuuriministeriön Tulevaisuuden peruskoulu-hankkeen (2014) ota.kantaa.fi- sivuston kautta kootusta sähköisestä kyselyaineistosta, joka on myönnetty käyttöni. Haastattelen opetussuunnitelmatyössä aktiivisesti mukana olleita luokanopettajia (laadullinen aineisto). Analyysin rakennan mixed methods-menetelmällä, jossa määrällinen aineisto ja sen tulokset toimivat laadullisen tutkimuksen pohjana. Tilastoaineiston analyysiin valikoitui sellaiset muuttujat, jotka indikoivat kuvaa tulevaisuuden opettajuudesta ja ammatillisen identiteetin rakentumisesta suhteessa opettajuuden muutokseen.

[1](esim. Almiala, 2008; Frantsi, 2013; Hirvonen, 2014; Hökkä, 2012; Holmesland, 2015, Koski-Heikkinen, 2014, Leivo, 2010; Mäki, 2015)

[2] (Burgess, 2016; Ruohotie-Lyhty, 2016; Sinha, 2017; Taylor, 2017; Voinea, 2014)

Vertaismentoroinnilla kohti yhtenäistä koulun toimintakulttuuria

Suvi Lakkala¹, Katja Norvapalo¹, Kaisa Thessler²

¹Lapin yliopisto, Rovaniemi, Finland, ²Rovaniemen kaupunki, Rovaniemi, Finland

Esityksessä tarkastellaan asiantuntijayhteisön oman osaamisen hyödyntämistä työyhteisön kehittämisessä ja kuvataan eräässä koulussa toteutettu vertaismentoroinnin prosessi. Kehittämisen lähtökohtana oli luoda yhtenäinen toimintakulttuuri kahden koulun yhdistyessä yhdeksi yhtenäiseksi peruskouluksi. Tavoite oli kahtalainen: toisaalta yhteisellä työskentelyllä pyrittiin edistämään uuden työyhteisön jäsenten aktiivista yhteisöllisyyttä ja toisaalta tavoitteena oli löytää keskeiset kehittämisteemat.

Tutkimus on osa monitieteistä ESR-hanketta Ennaltaehkäisevä monitoimijuus: Osallisuus ja syrjäytymisen ehkäisy osaksi koulujen toimintakulttuuria (EMOK). Tämän tutkimuksen teoreettisen viitekehyksen muodostavat oppiva yhteisö ja vertaismentorointi. Koulu on matalan henkilöstöhierarkian asiantuntija-organisaatio, joten sen kehittämistoiminta voidaan käsitteellistää oppivan yhteisön avulla. Oppiva organisaatio edistää jokaisen organisaation jäsenen oppimista osallistamalla henkilöstön yhdessä analysoimaan ja tunnistamaan kehittämiskohteet ja tuottamaan niihin sisällön. Yhdessä kehitettäessä ja uudenlaista toimintakulttuuria luodessa jokaisella osallistujalla on annettavaa prosessiin ja jokainen voi oppia muilta vertaismentoroinnin tapaan.

Tutkimus toteutettiin osallistavan toimintatutkimuksen otteella. Yliopiston hanketiimi toimi prosessin fasilitaattorina luoden henkilöstön kehittämiskokouksille rakenteen. Tutkimusaineisto koostuu

vertaismentorointiprosessin aikana koulun henkilökunnalta kerätystä alkukyselystä, kuukausittain pienryhmissä toteutettujen kolmen työpajan tuotoksista, loppukyselystä ja hanketiimin kokemuksia kartoittaneesta loppukeskustelusta. Toimintatutkimukselle tyypilliseen tapaan aineistoja jäsennettiin temaattisella analyysillä jo prosessin kuluessa, jotta kehittämiskohteet voitiin tunnistaa.

Alustavien tulosten mukaan vertaismentorointi oli hyvä kokemus ja tuki uuden opetussuunnitelman mukaista toimintakulttuurin kehittämistä koulussa. Prosessin aikana opettajat tunnistivat kehittämis-kohteita ja tuottivat ydintavoitteita ja sisältöjä, joita hyödynnetään meneillään olevan lukuvuoden vuosisuunnitelmassa. Myös arkoja asioita nousi esiin ja niitä käsiteltiin yhdessä. Prosessin onnistumisen ja uuden toimintakulttuurin vakiinnuttamisen kannalta johdon sitoutuminen työskentelyyn oli ensiarvoisen tärkeää. Koulun henkilökunnalta tuli alustavasti pääosin positiivista palautetta ja he huomasivat, että kaikkien on tehtävä töitä yhteisen toimintakulttuurin eteen.

Käsityön paikallinen opetussuunnitelmaprosessi Sodankylässä: Käsityön opettajat käytännön kautta opetussuunnitelmaprosessissa, uudistuksessa 2016

Katri Juusola

Lapin yliopisto, Rovaniemi, Finland

Tässä tutkimuksessa tarkastellaan, miten opettajien suunnittelutyö etenee paikalliseksi kirjalliseksi opetussuunnitelmaksi valtakunnallisten opetussuunnitelmaperusteiden pohjalta.

Opetussuunnitelma voidaan teoreettisesti jakaa neljään tasoon. Ylin taso, kirjallinen opetussuunnitelma ohjaa tarkoitettua opetussuunnitelmaa, joka on tulkintaa kirjallisesta opetussuunnitelmasta. Tulkinta näkyy toteutuvassa ja oppijan kokemassa opetussuunnitelmassa. Tutkimukseni kohdentuu kirjallisen ja opettajan tulkinnan tasolle. Opettajien itse laatima paikallinen opetussuunnitelma, kaventaa tasojen välistä kuilua ja siinä onnistuessaan tekee opetussuunnitelmasta todellisen työkalun opetukseen. Opetussuunnitelmatyö sitouttaa toteuttamaan uutta opetussuunnitelmaa, samalla kehittäen ammatillisesti kehitystyössä mukana olleita opettajia, jolloin opetussuunnitelman asettamat tavoitteet ovat mahdollisimman hyvin saavutettavissa.

Tutkimusaineisto on kerätty vuosina 2014-2016 Sodankylän käsityöopettajien opetussuunnitelmapalaverista. Tutkija toimii tutkijana ja tutkittavan ryhmän jäsenenä, käsityön opettajana Sodankylän kunnassa. Opetussuunnitelmatyö on alkanut Saamelaisalueen käsityöopettajien seudullisessa opetussuunnitelma-ryhmässä ja jatkunut Sodankylän käsityöopettajien ryhmässä. Tässä esityksessä kerron, miten käsityön opetussuunnitelmatyö kehittyy kirjalliseksi asiakirjaksi, ja miten opettajat pohtivat sitä etsien yhteisiä paikallisia arvoja, hyödyntämällä käytännön osaamistaan sekä visioimalla mitä luokissa oikeasti tapahtuu. Aineiston perusteella voidaan todeta, että suunnittelutyö etenee käytännön kautta.

Uusien opetussuunnitelmien tullessa voimaan 2016 syksyllä käsityön opettaminen muuttui oppilaslähtöisemmäksi painottaen oppilaan omaa luovuutta. Sodankylän opetussuunnitelman keskeisenä ajatuksena on ”sisäisen taiteilijan säilyttäminen”, ja sen tukeminen käsityön opetuksessa, unohtamatta laaja-alaisia tavoitteita. Monimateriaalisuus ja käytännön muutokset puhuttivat opettajia jo opetussuunnitelmaprosessissa, muutoksen halu ja sen vastavoimien keskustelua on tallentunut tutkimukseeni. Opettajilla on suuret mahdollisuudet vaikuttaa omaan työhönsä, mutta myös rajoittavia vaatimuksia ja olemassa olevia resursseja on noudatettava. Innostus kehittyä ammatillisesti vie kuitenkin opettajia eteenpäin ja luo työryhmälle puitteet luoda selkeä, paikallisuuteen ja käytäntöön tukeutuva opetussuunnitelma.

Opetussuunnitelmatyö ammatillisen kasvun välineenä: Kaksi erilaista tutkimusta opetussuunnitelmien (2004 ja 2016) käytännön toteutuksista

Päivi Kujamäki

Savonlinnan kaupunki, Savonlinna, Finland

Tarkastelen esityksessäni kahta erilaista tutkimusta, joissa suunniteltiin opetuskokonaisuuksia ja toteutettiin opetuksen eheyttämistä kahden eri opetussuunnitelman perusteiden mukaisesti.

Ensimmäinen tarkastelemani tutkimus on luokanopettajille suunnattu osallistava toimintatutkimus (Kujamäki 2014), jossa pyrittiin eheyttämään opetusta aihekokonaisuuksien (ks. OPS -04) käsittelyn kautta. Ryhmä opettajia kokoontui kahtena lukuvuonna (2009-2011) noin kerran kuussa keskustelemaan ammatillisista kysymyksistä sekä suunnittelemaan yhdessä opetuskokonaisuuksia ja arvioimaan niistä saatuja kokemuksia. Toimintatutkimuksen aikana luokanopettajat voimaantuivat, saivat toisiltaan ideoita ja vertaistukea sekä kehittivät opettajina. Usko omaan kykyihinsä vahvistui. Toimintatutkimus tarjosi tilan ammatilliseen kehittymiseen. "Tehtävät, joita meille annoit, panivat kerrankin istumaan ja miettimään omaa opettajuutta, jota ei ole tullut paljon pohdittua... Varmaankin luottamus omaan opettajuuteen on saattanut vahvistua. On voinut todeta, että olen ihan hyvä opettajaksi." (Reetta)

Toinen tutkimus (Kujamäki 2015) käsittelee monialaisten opetuskokonaisuuksien toteuttamista syventävässä opetusharjoittelussa keväällä 2015. Opetuskokonaisuuksien suunnittelua pohjustettiin tutustumalla laaja-alaisen osaamisen osaamiskokonaisuuksiin sekä toimintakulttuuria ohjaaviin periaatteisiin. Saman luokan opetusharjoittelijat suunnittelivat yhdessä tietyn teeman ympärille opetuskokonaisuuden. Opetusharjoitteluun liittyi yhteisopettajuutta, ja opiskelijoilla oli mahdollisuus opintojakson aikana keskustella oppimiskokemuksistaan ja niiden merkityksistä sekä rakentaa näin ammatillista identiteettiään. Opetusharjoittelu sekä antoi että vaati paljon: "Tämä harjoittelu on sisältänyt epämukavuusalueelle astumista, itsensä haastamista yhteisopettajuudessa ja opetusteknologian kanssa sekä suuren ryhmän opettamista." (Naisharjoittelija, 3. lk.)

Sessio 2G

Aika: torstai 30.11. klo 14:45 – 16:15

Paikka: LS9

Puheenjohtaja/Chair: Päivi Kujamäki, Savonlinnan kaupunki

Towards a more socially bound and comprehensive understanding of professional teacher autonomy; from individuality to relationality

Audrey Paradis, Sonja Lutovac, Katri Jokikokko, Raimo Kaasila

University of Oulu, Oulu, Finland

A traditional understanding of an autonomous teacher revolves around an individual's capacity to work as a professional inside a classroom, without undue interference from external parties. We argue that the spectrum of autonomy should be expanded for teachers, to also include understandings that may not be confined to the individual, to the limits of the classroom, and to the freedom from control.

In this article, we study qualitatively Canadian and Finnish mathematics upper-secondary teachers' understanding and perceptions of their professional autonomy. More specifically in these two contexts, we utilise a new relational autonomy frame to put alongside the traditional common one.

Our findings reveal that similarly, Finnish and Canadian teachers understand autonomy in individualistic terms, reacting at times on limitations posed by controls. Relational autonomy in Canada and Finland takes form differently; teachers perceiving capacities and opportunities for genuine autonomous actions based on different support of social conditions and trust. Thereby, Canadian and Finnish teachers of our study

enjoy relative autonomy to different extents. More importantly, the relational autonomy approach we take offers a new insight in the teachers' work of the two countries, providing tools and a more empowering ways for teachers to understand but also exert an active influence on their autonomy instead of just reacting to external inputs on it. Our study offers a more comprehensive way for teachers to understand autonomy among relationships and interdependencies - for agents with whom they work, students, but also for themselves, ultimately sustaining their motivation, satisfaction, efficiency, and retention.

Etnografinen tutkimus opettajan puheen merkityksestä esimerkillisten fysiikan ja kemian opettajien tunneilla

Pirkko Kärnä^{1,2}, Veli-Matti Vesterinen³, Sari Harmoinen⁴, Maija Aksela¹

¹Helsingin Yliopisto, Helsinki, Finland, ²Peltolan koulu, Vantaa, Finland, ³Turun Yliopisto, Turku, Finland,

⁴Oulun yliopisto, Oulu, Finland

Tässä etnografisessa tutkimuksessa seurattiin ja haastateltiin kahta peruskoulun fysiikan ja kemian opettajaa. Kansallisessa arvioinnissa heidän opetuksensa taso oli näkynyt sekä oppimistuloksissa että oppilaiden myönteisissä asenteissa opiskelua kohtaan. Kumpikin opettaja oli löytänyt vahvuuksiensa mukaisen lähestymistavan opetukseen. Toisen opettajan tunnit olivat strukturoidumpia ja hänellä oli taito selittää asiat selvästi ja mielenkiintoisesti. Toinen opettaja puolestaan antoi oppilaille enemmän valinnanvapautta ja tuki aktiivisesti itsenäistä työskentelyä.

Opettajan puheen tehtävänä on esimerkiksi käsitteiden muodostamisen tukeminen, oppilaan ymmärryksen tarkistaminen, yhteyksien luominen aiemmin osattuun sekä vuorovaikutuksen rakentaminen. Sekä havainnoista että haastatteluista nousi esille, että näistä tehtävistä keskeisin on vuorovaikutuksen rakentaminen. Ilman vuorovaikutusta opettajat eivät pysty havainnoimaan oppilaiden nykyistä osaamista ja analysoimaan tarvittavaa tukea oppimistavoitteiden saavuttamiseksi. Toimiva vuorovaikutussuhde näkyi molempien opettajien käytänteissä esimerkiksi siten, että puhe eteni keskustelunomaisesti ja oppilaiden ei tarvinnut pyytää puheenvuoroa viittaamalla. Vuorovaikutuksen onnistumisen kannalta oleellista oli, että opettajien ja oppilaiden käsitys vuorovaikutuksesta oli yhteensopiva. Opettajat olivat myös itse tietoisia vuorovaikutuksen ylläpitämisen tärkeydestä ja haastatteluissa korostivat hyvän opettaja-oppilas-suhteen ylläpidon ensisijaista merkitystä omalle opetukselleen.

Keskeinen rooli oli myös selittävällä puheella. Opettajien selittävä puhe rakensi oppilaiden ymmärrystä opiskeltavista käsitteistä sekä tuki opetuksen merkityksellisyyttä sitomalla opiskeltavat ilmiöt ja käsitteet oppilaiden kokemusmaailmaan ja yhteiskuntaan. Koska selittäminen on vuorovaikutusprosessi, selittävä puhe ei edellyttänyt aina suurta määrää opettajan puhetta. Selittämistä tapahtui esimerkiksi myös ohjaus-tilanteissa, joissa opettajat ohjasivat oppilaita kiinnittämään huomiota oleellisiin seikkoihin lisäkysymyksillä tai toistamalla ja muotoilemalla uudestaan oppilaiden vastauksia.

Havainnot osoittavat, että molemmat opettajien puheessa toimivan vuorovaikutussuhteen rakentamisella sekä selittävällä puheella oli suuri merkitys ja puhetapa perustui opettajan vahvuuksille. Opettajien kannattaakin etsiä itselleen sopivaa ja ominaista tapaa puhua ja selittää.

Restoratiivinen lähestymistapa ja sovittelu koulukontekstissa

Maija Gellin

University of Lapland, Rovaniemi, Finland

Esitys pohjaa väitöstutkimukseen, joka tarkastelee restoratiivista lähestymistapaa ja sovittelua koulukontekstissa. Suomessa aihealueen tutkimus on uusi, mutta kansainvälisellä kentällä aihetta on tutkittu jo paljon. Suomessa sovitteluun ja restoratiivisiin menetelmiin liittyvä koulutusta on tarjottu peruskouluille vuodesta 2001 alkaen. Tutkimuksella haettiin näkemyksiä siitä, miten restoratiivinen lähestymistapa ilmenee, mitä se tuottaa ja miten restoratiivisia menetelmiä ja sovittelua on kouluille implementoitu

vuosien varrella koulun arjessa. Tutkimuksen aineisto koostui vuosilta 2010-2014 kerätyistä Suomen sovittelufoorumi ry:n VERSO-ohjelman restoratiivisen lähestymistavan ja sovittelun koulutukseen osallistuneen peruskoulun henkilökunnan jäsenen välitehtäväraporteista ja haastatteluista. Tutkimus toteutettiin Grounded Theory -prosessissa. Tutkimus tuo osaltaan näkökulmia keskusteluun kouluyhteisön työrauhasta, osallisuudesta ja konfliktien sekä kiusaamisen hallinnasta tarkastelemalla restoratiivisen lähestymistavan ja sovittelun merkitystä koulun arjessa.

Aineistosta ilmenee, että koulutuksen tuoma ymmärrys restoratiivisesta lähestymistavasta on käsitteenä säilynyt informanttien puheessa ja restoratiivisuuden perusarvot kunnioittavasta kohtaamisesta, kuuntelusta, omistajuuden mahdollistamisesta eri tilanteissa ovat juurtuneet osaksi informanttien työtapaa. Aineistosta nousee esiin ajattelutavan muutos ihmiskäsityksessä. Restoratiivisen lähestymistavan oli osaltaan koettu tukevan näkemystä oppilaista sosiaalisilta taidoiltaan kehittyvinä toimijoina, joiden asiantuntijuutta omassa elämässään on merkityksellistä tukea. Omaksuttu ihmiskäsitys ja lähestymistapa oli ohjannut myös konfliktitilanteissa näkemään oppilaat tilanteen ratkaisijoina ilman etukäteen tehtyä erottelua eri rooleihin. Informantit kokivat valtaa käyttävän erottelijan roolin poisjäämisen helpottavana ja näkivät, että ymmärrys konfliktin omistajuudesta oli vapauttanut heidät tukemaan osapuolten omaa kykyä oppia, ratkaista ja ottaa vastuuta käytöksestään. Aineistosta nousseiden käsitteiden ja tutkimuksen tulosten voidaan nähdä kiinnittävän yleisemmin kasvatuskentän nykydiskurssiin positiivisen vuorovaikutuksen ja luottamuksen merkityksestä. Tässä esityksessä tarkastellaan tutkimuksen keskeisiä tuloksia painottaen sitä, mitä restoratiivinen lähestymistapa ammatilliseen osaamiseen on tuottanut ja mitä haasteita lähestymistavan implementointi on kohdannut.

Avainsanat: restoratiivinen lähestymistapa, sovittelu, kohtaaminen, konfliktinhallinta, Grounded Theory

Kulttuurinen kestävyys ammatillisen kehittymisen välineenä

Jenni Topp, Hanna Posti-Ahokas, Hille Janhonen-Abuquah
Helsingin Yliopisto, Helsinki, Finland

YK:n kestävän kehityksen tavoitteet korostavat kestävän kehityksen sisältöjen tuomista aidosti osaksi opetusta. Kulttuurisen kestävyuden rooli ja merkitys osana kestävää kehitystä on viime vuosina saanut enemmän huomiota kestävän kehityksen tutkimuksessa. Ammatillisen koulutuksen näkökulmasta aihetta on tutkittu vähän, vaikka kulttuurisen kestävyuden huomioiminen tulisi nähdä osana koulutuksen suunnittelua.

Tämän tutkimuksen tavoitteena oli tuoda kestävän kehityksen kulttuurisia elementtejä näkyviksi ammatillisessa opetuksessa. Tutkimus tarkastelee ammatillisen koulutuksen ja kulttuurisen kestävyuden välisiä yhteyksiä opiskelijan ja opettajan ammatillisen kehittymisen sekä tulevaisuuden kestävämmän työelämän näkökulmasta.

Tutkimuksen aineisto koostuu sekä hotelli-, ravintola- ja cateringalan opetussuunnitelmasta että opettajien haastatteluista. Dokumentti- ja haastatteluaineiston deduktiivinen sisällönanalyysi tehtiin kolmen kulttuurisen kestävyuden jatkumon avulla. Ensimmäisen jatkumon näkökulmana oli kulttuuriperimän elinvoimaisuus ja vaaliminen. Toisessa keskityttiin tarkastelemaan paikallisuuden ja moninaisuuden välistä suhdetta. Kolmannessa jatkumossa puolestaan pyrittiin löytämään tasapainoa ihmisen toiminnan ja ympäristön välille.

Tutkimuksen tulokset osoittivat kulttuurisen kestävyuden käsitteen olevan opettajille melko vieras, vaikka se arjen puheessa nouseekin esille. Kuitenkin teemat, kuten monikulttuurisuus, tasa-arvo, hyväntekeväisyys ja ympäristövastuu kuuluivat osaksi opettajien käytännön opetusta. Juhlien ja perinteiden sisällyttäminen opetukseen nähtiin mahdollisuutena tuoda kulttuurisen kestävyuden teemoja esille.

Tulosten pohjalta laadittiin kysymyssarja, joka tukee opettajia tuntisuunnitelmien ja opetuksen reflektoinnissa sekä kannustaa kohti tutkivampaa työtapaa. Kysymykset auttavat tunnistamaan kulttuurisen kestävyiden teemoja sekä uudistamaan jo olemassa olevia käytänteitä vuorovaikutteisemmiksi ja moninaisia opiskelijaryhmiä paremmin huomioiviksi. Kulttuurinen kestävyys voidaan esittää työkaluna, jonka avulla koulutuksen käytänteitä, opettajan ja opiskelijan ammatillista kehitystä sekä pedagogiikkaa voidaan kehittää. Opetussuunnitelmatyössä tulisi tarkastella kulttuuria niin opiskelijoiden kotikulttuurin, nuorisokulttuurin kuin paikallisenkin kulttuurin näkökulmasta.

Sessio 4G

Aika: perjantai 1.12. klo 11:15 – 12:45

Paikka: LS9

Puheenjohtaja/Chair: Päivi Kujamäki, Savonlinnan kaupunki

Kolme ovea digitaalisuuteen

Janne Niinivaara, Kari K. Pitkänen, Kirsi Wallinheimo

Helsingin yliopisto, Helsinki, Finland

Digiloikka hahmotetaan usein opetuksessa yhdeksi yhtenäiseksi ja suureksi siirtymäksi, joka itsessään voi lisätä opettajien rimakauhua. Tätä rimakauhua madaltaaksemme olemme kehittäneet opetuksen digitaalisuutta tukemaan **kolmen oven mallin**, joka perustuu sekä aiempaan tutkimukseen että kahteen Helsingin yliopiston kielikeskuksessa toteutettuun tapaustutkimukseen (Niinivaara & Vaattovaara, 2017; Wallinheimo & Pitkänen, 2016), joissa tarkasteltiin opettajien ja opiskelijoiden käsityksiä ja kokemuksia opetuksen ja oppimisen digitaalisuudesta. Ovien takaa paljastuu konkreettisia työvälineitä oman opetuksen kehittämiseen.

Jokaisen oven myötä digitaalisuus laajenee, syvenee ja tulee pedagogisesti perustellummaksi. Opettaja ottaa digiloikan avaamalla omille lähtökohdilleen sopivimman oven.

Teräsovi (konflikti) aukeaa heille, joille opetuksen digitaalisuus on uusi ja vaikealtakin tuntuva askel. Ovi aukeaa kollegiaalisella ja pedagogisella tuella.

Tammiovi (muutos) on tarkoitettu opettajille, joille digitaalisuus on pedagogisesti perusteltua ja kiinteä osa opetusta. Oven takaa paljastuu maailma, jossa opettaja etsii rohkeasti opetukseensa soveltuvia työvälineitä ja kokeilee eri vaihtoehtoja ennakkoluulottomasti.

Lasiovi (kehitys) on niille, jotka tuntevat digitaalisuuden mahdollisuudet ja kehittävät omaa opetustaan saumattomasti. Oven auettua siirrytään oman opetuksen kehittämisestä yhteisön kehittämiseen. Tähän liittyy vahvasti asiantuntijuuden jakaminen ja opiskelijoiden osallistaminen.

Mallimme tukee opettajan digitaalisen osaamisen ja opiskelijan geneeristen taitojen kehittymistä. Tarkoitus on myös tuoda kieltenopetus siihen teknologiseen kielen käytön kehikseen, joka on arkea tulevaisuuden asiantuntijoille.

Kirjallisuus:

Niinivaara, J. M. T., & Vaattovaara, S. J. (2017). Learner and teacher voices in developing digital language learning environments – insights from a survey data. *Language Learning in Higher Education*. Hyväksytty/In press

Wallinheimo, K. & Pitkänen, K. (2016). iPads in medical language courses at the University of Helsinki . *Language Learning in Higher Education*, 6(1), pp. 77-94.

Opettajat digiloikan airueina – lukion ja perusopetuksen opettajien näkemyksiä osaamistarpeistaan ja osaamisen kehittämisen mahdollisuuksistaan

Raisa Ahtiainen, Sirkku Kupiainen, Laura Kortesoja

Koulutuksen arviointikeskus, Helsingin yliopisto, Helsinki, Finland

Tieto- ja viestintäteknologian käyttö opetuksessa ja oppimisessa on kirjoitettu kiinteäksi osaksi eri koulutusasteiden opetussuunnitelmia (mm. OPS 2014; LOPS 2015). Edistääkseen tieto- ja viestintäteknologian hyödyntämistä Kunnassa hankittiin vuonna 2014 tabletteja esiopetuksen, perusopetuksen ja toisen asteen oppilaitoksille. Tavoitteena oli tukea oppilaitosten digiaikaan siirtymistä ja oppimisteknologian käytön vakiinnuttamista.

Toteutamme Kunnassa digitaalisen oppimisen tutkimusta, joka on esi- ja perusopetuksessa kolmivuotinen ja toisella asteella kaksivuotinen. Oppimisen ja opetuksen digitalisaatiota tarkastellaan kolmen päälinjan kautta: 1) muuttuva oppimis- ja toimintakulttuuri, 2) digitaalisten välineiden hyödyntäminen opetuksessa ja 3) digitaalisten välineiden käytön vaikutus oppilaiden oppimisasenteiden ja osaamisen kehitykseen. Aineistoa on kerätty oppilailta/opiskelijoilta, opettajilta ja rehtoreilta mm. sähköisillä kyselylomakkeilla ja fokusryhmähaastatteluilla.

Tämä paperi kohdistuu tutkimuksen ensimmäiseen päälinjaan eli muuttuvaan oppimis- ja toimintakulttuuriin, ja tarkemmin lukion ja perusopetuksen opettajien työhön liittyviin digitaalisten välineiden käyttöä koskeviin osaamistarpeisiin ja tämän osaamisen kehittämisen mahdollisuuksiin. Pääkysymyksinä tarkastelussamme ovat: Kuinka opettajat ovat kokeneet digitalisaation tulon osaksi opetusta ja oppimista? Millaisia muodollisia tai epämuodollisia osaamisen kehittämisen mahdollisuuksia opettajille on tarjolla? Käytämme aineistona vuonna 2016 tehtyjä lukion opettajien ja perusopetuksen 1.- ja 4.-luokkien opettajien ryhmähaastatteluja. Lisäksi käytämme lukuvuonna 2015–2016 kerättyä kyselyaineistoa, johon vastasi opettajia lukioista ja perusopetuksesta sekä rehtoreita perusopetuksesta.

Kyselymme mukaan lukioden opettajat kokevat saaneensa pääasiassa ”jonkin verran” tukea digitaaliseen oppimiseen siirtymisessä Kunnan tarjoamissa koulutuksissa. Haastatteluissa ulkoista koulutusta tärkeämmäksi lukioden opettajat mainitsivat oppilaitoksensa yhteisölliset epämuodollisemmat osaamisen kehittämisen mahdollisuudet. Haastateltujen perusopetuksen opettajien kokemukset koulun sisäisestä osaamisen jakamisesta ja kehittämisestä olivat paljon hajanaisempia kuin lukioden opettajien. Molemmat opettajaryhmät raportoivat kyselyissä oppilaitoksensa toimintakulttuurin tukevan digilaitteiden opetuskäytön kasvua.

Yhteistoiminta ja luovuus yliopisto-opettajien kokemana tieto- ja viestintäteknologiaa hyödyntävän opetuksen suunnittelussa

Kirsi Heinonen¹, Päivikki Jääskelä²

¹Jyväskylän yliopisto, Kasvatustieteiden ja psykologian tiedekunta, Jyväskylä, Finland, ²Jyväskylän yliopisto, Koulutuksen tutkimuslaitos, Jyväskylä, Finland

uudistamaan opetustaan. Heiltä odotetaan oppimisympäristöjen digitalisointia, innostavien uusien opetusmenetelmien hyödyntämistä ja uusien teknologioiden innovatiivista opetuskäyttöä ja näiden myötä siten teknologisia taitoja. Opettajat ovat nopeasti muuttuvan yhteiskunnan ja monipuolistuvan tehtävänkuvansa myötä sellaisten kehityshaasteiden edessä, että yhteistyö nähdään välttämättömänä näistä haasteista selviämiseen. Yhteistyö nähdään yhä useammin myös laajemman koulutusta koskevan kehittämisen välineenä. Eräs esimerkki organisaation sisäisestä, tiedekuntarajat ylittävästä kollegiaalisesta yhteistyöstä on Jyväskylän yliopiston eEducation -verkostohanke, jossa tausta-ajatuksena on opettajien teknologispedagogisen osaamisen kartuttaminen ja uudistava oppiminen verkostoitumisen ja yhteistyön avulla. Hanke kokoaa monitieteisen ryhmän kehittäjäopettajia vuoden mittaiseen verkostotyöskentelyyn, jossa tavoitteena on laadukkaan tieto- ja viestintäteknikkaa hyödyntävä opetuksen ja oppimisympäristön kehittäminen.

Tässä tutkimuksessa selvitetään yliopisto-opettajien kokemuksia yhteistoiminnasta ja luovuudesta tieto- ja viestintätekniikkaa hyödyntävän opetuksen suunnittelutyössä. Lisäksi tutkimuksen avulla nostetaan esiin tekijöitä, jotka edistävät ja estävät kollegiaalista yhteistyötä sekä luovuutta. Tutkimuksen teoreettinen perusta kiinnittyy sosiokulttuuriseen näkökulmaan yhteisön toiminnasta ja luovuuden sosiaalisista piirteistä – yhteisöllinen luovuus ilmenee ja tehtävä tulee ratkaistuksi ryhmän jäsenten välisessä vuorovaikutuksessa. Tässä esityksessä kuvataan opetuksen kehittämishankkeeseen osallistuneiden yliopisto-opettajien haastattelujen (n=24) alustavia tuloksia. Tulosten laadullinen sisällönanalyysi nostaa esille, että opettajat kokivat yhteistyön pääasiassa positiiviseksi ja kertoivat saaneensa uusia ideoita myös oman opetuksensa suunnittelutyöhön. Luovien ideoiden ja ratkaisujen koettiin syntyvän arjen työssä, keskusteluissa ja tapaamisissa kollegojen kanssa. Pienryhmissä, joissa jäsenten osaaminen täydensi toistaan, vallitsi myönteinen ideoiden kehittelyn ilmapiiri. Luovuutta ja yhteistoimintaa estävät tekijät kiinnittyivät toisaalta työsuunnitelmallisiin ajankäyttökysymyksiin, toisaalta työyhteisössä vallitsevaan kriittiseen ilmapiiriin opetuksen digitalisoinnista. Myös osaamispuutteet digitaaloissa koettiin luovuuden ja yhteistoiminnan esteiksi digitaalisten oppimisympäristöjen suunnittelutyössä.

ARKTINEN PEDAGOGIIKKA/ARCTIC PEDAGOGY

Sessio 10

Aika: torstai 30.11. klo 12:45 – 14:15

Paikka: 112 KTK

Puheenjohtajat: Pigga Keskitalo, Sámi allaskuvla ja Lapin yliopisto, Rauna Rahko-Ravantti, Lapin yliopisto ja Irmeli Moilanen, Lapin yliopisto ja Saamelaisalueen koulutuskeskus

Min girji - Mo oahppit šaddet girječállin ovdalgo máhttet namaset čállit

Aura Pieski

Sámi allaskuvla, Koutokeino, Norway

Ibmilin lea juogádit vásáhusaidan Ohcejotnjálmmi skuvllas oanehis logaldallama bokte. Ovtta konkreetta ovdamearkka bokte muitalan mo min oahpahusas árbevierut ja ođđa áigásaš teknologijja gávnnadit ovda- ja álgo-oahpahusas.

Ođđa digitála áigi lea buktán ođđa vejolašvuođaid. Nie mu oahppit leat šaddan girječállin ovdalgo máhttet ieža čállit. Oahppit leat hábmen ja čállán girjji sin vuosttaš skuvlajagi birra. Girjji leat buorit ovdamearkkat álgo-oahpahusa fáttáin, mat čatnašit árbevirolaš ealáhusaide, báikái, lundui, jagi áiggiide ja diedusge oahppoplánii.

Oahpaheaddji spoahkkala govaid luohká doaimmain duollet dálle. Maiddái mánát ieža sáhttet govaid váldit. Maŋŋá čeahkanit oahppiiguin geahčat govaid dihtoris. Oahppit besset ieža válljet makkár govaid sii háliidit girjái váldit. Govaid geahčadettiin oahpaheaddji gullá makkár doahpagat ja makkár oahppu oahppiide lea darvában fáttáid ja tuvrraid oktavuođas. Seammás sáhtta maiddái geardduhit muhtin áššiid ja muittuhit ođđa doahpagiin. Mánát muitalit ja oahpaheaddji čállá oidnosii sin ságaid. Dat šaddet govvateakstan girjái. Nie joatkit olles skuvlajagi badjel. Maŋŋá go girji lea gárvis, de mánát besset dan vuodul maiddái ruovttus muitalit skuvladoaimmaid birra. Nie oahppu geardduhuvvo mánggageardásažžan.

Girjji čállin lea buorre giela oahppama dáfus ja lohka dáfus. Dies lea juohkeoktii bargu. Dán vuogis dakkár mánát besset fárrui, geat eai máhte vel nu bures hállat giela. Nuppe dáfus girjji čállin addá hástalusaid maiddái daidda mánáide geain lea rikkis giella. Gárvis girjji lohket mielas maiddái earát go ieža girječállit. Oahppiid iežaset čállán girjji leatge šaddan buot bivnuheamos girjji min luohká girjehildus.

Kotini on sydämessäni ja se kulkee mukani-Saamelaisnuorten näkökulmia koulusiirtymiin

Rauna Rahko-Ravantti

Lapin yliopisto, Rovaniemi, Finland

Paikasta toiseen siirtyminen, jutaaminen, on kuulunut saamelaiseen perinteeseen jo muinoin (Lehtola, 1997.) Lause kuvaa hyvin myös saamelaista kasvatusajattelua, jossa lasten saamelaista identiteettiä ja kuulumista saamelaisyhteisöön vahvistetaan kasvatuksen avulla. Perhe ja suku ovat saamelaisen kasvatuksen keskiössä ja lapset kasvatetaan osaksi yhteisöä. Saamelaisessa kasvatuksessa korostuu myös paikan ja paikallisuuden merkitys. Saamelainen paikkakäsitys on joustava ja se muuttuu muun muassa sen mukaan, mikä on ihmisen suhde luontoon ja sen käyttöön. Paikkaan ei ymmärretä pelkästään fyysisenä tilana, vaan siihen liittyy myös muistoja ja kokemuksia.

Esityksessäni kuvaan Opintie sujuvaksi – hankkeen tuloksia saamelaisoppilaiden osalta. Saamelaisoppilaille toiselle asteelle siirtyminen voi olla iso askel, sillä saamelaisalueen kunnat ovat pieniä ja opintomahdollisuudet ovat rajoitettuja.

Sessio 20

Aika: torstai 30.11. klo 14:45 – 16:15

Paikka: 112 KTK

Puheenjohtajat: Pigga Keskitalo, Sámi allaskuvla ja Lapin yliopisto ja Rauna Rahko-Ravantti, Lapin yliopisto

Avoin tila ja ympäristön osiin kiinnittyminen verkko-opinnoissa ja pohjoisissa ympäristöissä

Maria Peltola

University of Oulu, Oulu, Finland

Tutkimuksessa tarkastellaan aikuisopiskelijan arjen rakentumisen haasteita verkko-opetuksen kentällä. Esittelen kaksi käsitettä, 1) avoin tila ja 2) ympäristön osiin kiinnittyminen, joiden avulla voidaan kuvata ja tutkia yhdessä opiskelijoiden kanssa erilaisia opetuksen ja kasvatuksen tilanteita. Tässä esityksessä keskitytään erityisesti verkko-opetuksen kysymyksiin ja opiskelijoiden arjen tutkimukseen (Conduct of Everyday Life). Tutkimuksessa ei haeta absoluuttisia joka tilanteessa toimivia käytäntöjä, vaan herätellään kysymyksiä sekä kootaan yhteen kokemuksia ja näkökulmia.

1) Avoin tila tarkoittaa kullekin toimijalle sopivan kokoisen tilan jättämistä vuorovaikutuksessa (Hyyppä 2014; 2016; Soini 2018). Tila on dynaamista, ja tukeakseen toimijuutta, se ei voi olla vain loputonta vapaata tilaa, vaan sillä on oltava rajat (vtr. Pedagoginen paradoksi). Rajat syntyvät toisaalta omista taidoista ja osaamisesta, toisaalta riittävän lähellä olevasta tuesta (lähikehityksen vyöhyke). Sekä tutkimuksen että opetuksen näkökulmasta on kiinnostavaa tarkastella, mitä on missäkin tilanteessa oppimisen ja kehityksen kannalta optimaalinen avoin tila kenellekin? Millaiset käytänteet tukevat oppijan toimijuutta?

2) Ympäristön osiin kiinnittyessä oppija muodostaa toimintajärjestelmän tulosten saavuttamiseksi ja edetäkseen kohti uusia toimintamahdollisuuksia (Järvilehto 1995). Tavoitteet ohjaavat kiinnittymistä, ja lisäksi ympäristön osiin kiinnittyneenä syntyy uusia tavoitteita. Perinteisissä asetelmissa on voinut raahautua aamulla kouluun tai työpaikalle, fyysisesti toiseen ympäristöön (toiselle elämisen näyttämölle). Tämä pakottaa kiinnittymään asiaankuuluviin sisältöihin ja jättämään taakseen monia asioita, joihin vielä hetki sitten kotona oli kiinnittyneenä. Lisäksi ympärillä on ihmisiä ja erinäisiä virikkeitä, vaatimuksia ja velvoitteita, jotka osaltaan auttavat tässä. Miten tämä kiinnittyminen toteutetaan verkko-opetuksessa? Millaiseksi opiskelijan arki (Conduct of Everyday Life) muotoutuu ja millaista itseohjautuvuutta tavoitteiden saavuttaminen vaatii? Millaiset asiat auttavat tai vaikeuttavat opiskelijan kiinnittymistä opintoihin? Miten moderni teknologia muuttaa liikkumista elämisen näyttämöiden välillä?

Arktista pedagogiikkaa: Opetusta ja oppimista alkuperäiskansan kieli- ja kulttuuriyhteisön omista lähtökodista

Irmeli Moilanen

Lapin yliopisto, Rovaniemi, Finland, Saamelaisalueen koulutuskeskus, Inari, Finland

Väitöskirjatutkimukseni kohteena on Suomen saamelaisten kotiseutualueella tehty kulttuurin ja kielen elvyttämiseen (revitalisaatio) tähtäävä koulutus- ja kehittämistyö neljän hankkeen avulla vuosina 2009 – 2018. Arktista pedagogiikkaa – hanke (Euroopan sosiaalirahasto ESR 2016–2018), Saamelainen lastentarhanopettajakoulutus- hanke (Oulun yliopiston kasvatustieteellinen tiedekunta/Saamelaisalueen koulutuskeskus 2016–2018), Saamen kielikylpy koulussa – miten tuen omaa kieltä ja kulttuuria opetuksessa – koulutushanke (Saamelaiskäräjät/Oulun yliopiston Giellagas-instituutti 2014–2015) sekä Inarinsaamen kielen täydennyskoulutus-hanke (Oulun yliopiston Giellagas-instituutti/ Inarinsaamen kielen yhdistys/ Saamelaisalueen koulutuskeskus 2009–2010).

Saamelaisen opetuksen (saamen kielen opetus, saamenkielinen opetus ja Saamelaisalueen koulutuskeskuksen antama ammatillinen- ja yleissivistävä koulutus) konteksti, toimintaympäristö ja opetukseen liittyvät pedagogiset ratkaisut ovat usein haasteellisia ja poikkeavat jossain määrin valtaväestölle suunnatusta koulutustoiminnasta. Taustalla on tarve pedagogiasta, joka huomioi kieliyhteisön, kulttuurin, perinteen, luonnon, elinkeinoihin ja vuodenkiertoon liittyvät seikat. Ajankohtaisin haaste on opetuksen ja oppimisen digitalisointi saamelaisessa opeuksessa niin, että se vastaa digiajan uudenlaisen pedagogiikan vaatimuksiin ja samalla huomioi myös saamenkieli- ja kulttuurilähtöisen koulutus- ja opetustarpeen. Arktinen pedagogiikka- teema on ollut Saamelaisalueen koulutuskeskuksen koulutus- ja kehittämistyössä mukana vuodesta 2004 lähtien tieto- ja viestintäteknologian opetuskäytön, etenkin saamen kielten etäopetuskäytön kehittämisessä.

Kasvatustieteen väitöskirjatutkimukseni selvittää miten arktinen pedagogiikka – teema näyttäytyy Inarissa vuosina 2009–2018 toteutetuissa neljässä koulutus- ja kehittämishankkeissa ja miten arktinen pedagogiikka on määriteltävissä tämän tutkimuksen pohjalta. Tutkimusote on laadullinen, tarkemmin määriteltynä etnografia, joka on lähellä kriittistä tutkimusta. Taustalla on muun muassa Paulo Freiren (1921 - 1997) pedagogiikan mukainen filosofinen näkemys humanismista.

Avainsanat: Arktinen pedagogiikka, saamen kielet, digitaalisuus, koulutus ja opetus

INKLUSIIVINEN KASVATUS JA ERITYISOPETUS/INCLUSIVE AND SPECIAL EDUCATION

Sessio 1J

Aika: torstai 30.11. klo 12:45 – 14:15

Paikka: LS12

Puheenjohtajat: Suvi Lakkala ja Outi Kyrö-Ämmälä, Lapin yliopisto

Konsultaatiota tietotekniikan tuella Case kirjasto - erityispedagogiikan uusi avaus

Marjatta Takala

University, Oulu, Finland

JOHDANTO: Opettajaopiskelijoita voidaan kouluttaa pedagogisen konsultaation käyttöön uudella tavalla, käyttäen netti-pohjaista tapausta. Tällainen Case tehtiin yhdessä suomalaisten, ruotsalaisten ja norjalaisten kollegojen kanssa kolmella kielellä. Case on tarkoitettu erityis-, luokan- ja aineenopettajien koulutukseen. Case etenee videopätkien varassa ja mukana on pieniä tehtäviä ja kysymyksiä opiskelijoille. Tapauksen teema valittiin kolmen maan koulun arjesta, siten että se olisi relevantti jokaisessa maassa. Näin teemaksi tuli konsultointi: luokanopettaja hakee apua erityisopettajalta, koska kokee, ettei pärjää joidenkin oppilaiden kanssa.

AINEISTO: Casen ovat syksyyn 2017 katsoneet 27 suomalaista ja 28 ruotsalaista opiskelijaa, 3-5 hengen ryhmissä. Tämä tutkimus sisältää kaksi erilaista dataa: 1) opiskelijoiden vastaukset nettipohjaisen tapauksen sisältämiin neljään tehtävään (miten erityisopettaja (eo) kuuntelee opettajan pulman, eo:n toimintasuunnitelma, kun menee luokkaan observeeraamaan, miten kollegalle annetaan palautetta ja miten palautetta ylipäänsä annetaan). ja 2) opiskelijoiden täyttämä palautekysely. Lisäksi yhdessä yliopistossa videoitiin casen katsomistilanteen vuorovaikutus. Sen analyysi tehdään myöhemmin.

TULOKSET: Opiskelijoiden ryhmävastaukset erosivat hieman maiden välillä. Ruotsissa oli opiskeltu enemmän pedagogista keskustelua ja konsultointia, vastaukset olivat melko systemaattisia ja alan oppikirjaakin siteerattiin. Eon tehtäväksi nähtiin kuuntelu ja avointen kysymysten teko. Palaute casesta oli lähes pelkästään positiivista, mutta kehittämisohjeitaakin annettiin. Case koettiin mielenkiintoisena, se oli uusi tapa syventää oppimista, piristävää, antoisaa, ajatuksia herättävää, mukava ja sopiva etäopiskeluun. Kaikista näistä sekä uuden tyyppisestä opiskelutavasta keskustellaan esityksessä. Lisäksi katsotaan yhdessä pieni pala tapauksesta.

Luokkavalvontasuunnitelman osallisuuden edistämisen keinona

Antti Moilanen

Oulun Yliopisto, Jyväskylä, Finland

Esitelmässä tarkastellaan luokkavalvontasuunnitelmaa (saks. Klassenrat) oppilaiden osallisuuden edistämisen välineenä. Luokkavalvontasuunnitelma tarkoittaa sitä, että jokaisen kouluviikon viimeinen tunti käytetään kokonaisuudessaan siten, että oppilaat ja opettaja käyvät yhdessä läpi koulunkäyntiin liittyviä asioita ja tekevät niitä koskevia päätöksiä. Tyypillisesti luokkavalvontasuunnitelmassa käsitellään kuluneen viikon tapahtumia, ratkaistaan erilaisia ongelmia ja suunnitellaan yhteistä työtä. Luokkavalvontasuunnitelma tarjoaa oppilaille tilaisuuden osallisuuteen, vaikuttamiseen ja demokraattiseen päätöksentekoon. Menetelmästä on kirjoitettu paljon saksankielisessä kasvatustieteessä, mutta Suomessa se on lähes tuntematon.

Oppilaiden kasvatus yhteiskunnalliseen osallisuuteen muodostaa yhden tärkeimmistä koulun poliittisen kasvatuksen tavoitteista. Yhteiskunnallinen osallisuus edellyttää poliittista sisältötietoa, arvostelukykä ja toimintakykyä sekä kiinnostusta politiikkaa kohtaan. Luokkavalvontasuunnitelmaa koskevassa kirjallisuudessa nähdään, että luokkavalvontasuunnitelma edistää oppilaissa poliittiseen toimintakykyyn kuuluvia taitoja ja valmiuksia.

Tutkimusten mukaan oppilaiden osallisuutta yhteiskunnassa edistää se, että he voivat vaikuttaa koulun ja luokan asioihin. Siten luokkavalvontasuunnitelmalla on positiivinen vaikutus oppilaiden osallisuuteen yhteiskunnassa. Tutkimukset myös vahvistavat luokkavalvontasuunnitelman kirjallisuudessa esitetyn näkemyksen siitä, että luokkavalvontasuunnitelma edistää oppilaiden poliittista toimintakykyä. Tarkemmin ottaen luokkavalvontasuunnitelmassa oppilaiden on mahdollista oppia ilmaisemaan omia näkemyksiä, kuuntelemaan toisia ihmisiä, neuvottelemaan asioista, selvittämään ristiriitoja ja tekemään kompromisseja.

Suomalaisessa peruskoulussa on pyritty edistämään oppilaiden osallisuutta kouluneuvostojen ja oppilaskuntien avulla. Nämä käytännöt perustuvat edustukselliseen demokratiaan ja niihin ottaa osaa murto-osa koulun oppilaista. Toisin sanottuna vain harvoilla oppilailla on mahdollisuus omaksua osallisuudessa tarvittavia taitoja. Luokkavalvontasuunnitelmaan osallistuvat sen sijaan kaikki luokan oppilaat. Siksi suomalaisen peruskoulun osallisuuskasvatusta olisi perusteltua vahvistaa luokkavalvontasuunnitelman avulla.

Vertaisvuorovaikutuksen vahvistaminen päiväkodin integroidussa erityisryhmässä – aikuisten antama ohjaus, lasten aloitteet ja niihin vastaaminen

Marja Syrjämäki

University of Helsinki, Helsinki, Finland

Tutkimuksen keskiössä on varhaiskasvatuksen ammattilaisten toteuttama pedagogiikka, jonka tavoitteena on vahvistaa vuorovaikutusta lasten välillä. Tutkimuskonteksti on päiväkodin integroitu erityisryhmä, jossa tyypillisesti kehittyvät ja tukea tarvitsevat lapset toimivat yhdessä.

Teoreettisena lähtökohtana on näkemys vuorovaikutuksesta sekä ihmisen synnynnäisenä psykologisena ja biologisena tarpeena (Ryan & Deci, 2000; Sajaniemi & Mäkelä, 2015) että sosiokulttuuristen teorioiden kautta oppimisen perustana (Vygotsky 1978). Lasten välinen myönteinen vuorovaikutus on inklusiivisen, kaikille yhteisen kasvatuksen ydintä. Suotuisasti toteutuva vertaisvuorovaikutus edistää kasvua ja hyvinvointia, vertaissuhteiden ongelmat varhaislapsuudessa voivat puolestaan ennustaa syrjäytymistä ja oppimisen vaikeuksia myöhemmissä elämänvaiheissa (Laine, et al. 2010; Buhs et al. 2006). Vuorovaikutus voi olla haasteellista lapsille, jotka tarvitsevat kasvussaan ja kehityksessään tavallista enemmän tukea. Tällöin aikuisen pedagogisen toiminnan merkitys vertaisvuorovaikutuksen vahvistamisessa korostuu (Koster et al. 2009; Viitala 2014).

Tutkimukseen osallistui neljä integroitua ryhmää (yhteensä 16 varhaiskasvatuksen ammattilaista ja 50 lasta, joista 23:lle oli määritetty erityisen tuen tarve). Henkilökunnalta ja lasten vanhemmilta pyydettiin kirjallinen suostumus osallistumiseen. Sekä lasten että aikuisten oli mahdollista halutessaan vetäytyä tutkimuksesta. Analysoitu aineisto muodostui 14 videoidusta leikkitalanteesta (yhteensä 11 h). Tutkimus nojautui visuaalisen etnografian viitekehykseen: analysointi ja tulkinta ei kohdistunut pelkästään havainnoituun toimintaan, vaan huomioi myös prosessin ja ympäristön merkityksen tulkinnassa (Pink 2007). Aineiston analysoinnissa mukailtiin laadullista sisällönanalyysia (Schreier 2012).

Integroitujen erityisryhmien leikkitalanteista luokiteltiin viisi erilaista pedagogista toimintatapaa, joiden toteuttaminen ja/tai yhdistäminen näyttäytyi neljänä erilaisena ohjaajatyypinä. Tyypit erosivat toisistaan siinä, kuinka vertaisvuorovaikutuksen vahvistaminen toteutui ja miten lasten aloitteisiin reagoitiin.

Tutkimus tuo esiin vertaisvuorovaikutusta vahvistavia toimintamalleja ja ohjaustapoja. Tulokset osoittavat myös kriittisiä kohtia, joita arvioimalla varhais(eritys)kasvatuksen ammattilaiset voivat kehittää omaa työtään ja inklusiivista varhaiskasvatusta.

Avautuvan oppimistilan käyttöönotto – Etnografinen tutkimus koulun toimintakulttuurin muotoutumisesta uusissa oppimistiloissa
Oppilaan osallisuus tilan- ja kalusteiden käyttöön koulussa
Raija Kattilakoski

Kasvatustieteiden ja psykologian tiedekunta Jyväskylän yliopisto, Jyväskylä, Finland

Aiemmin oppimisympäristö käsitettiin luokkatilaksi, jossa on yksi opettaja, pulpetteja on yhtä monta kuin oppilaita ja pulpetit ovat useimmiten riveissä pysyvillä paikoilla (Chism 2006,10; Oblinger 2006,8).

Nykyinen käsitys oppimisympäristöstä on huomattavasti laajempi. Ajatellaan, että oppimista voi tapahtua koulurakennuksessa, koulun käytävillä, pihalla ja vapaa-ajalla; missä tahansa ja milloin tahansa joko fyysisessä tai virtuaaliympäristöissä (Oblinger 2006,8; Kay ym. 2014). Myös opettajalla ja oppilaalla on oma osuutensa oppimisympäristöajattelussa; miten he käyttävät oppimisympäristön tarjoamia mahdollisuuksia ja oppimistilaa (Kuuskorpi 2012,70). Kun maailmalla on tutkittu uusien oppimistilojen käyttöä, huomattiin että uusien toimintatapojen suunnittelu ja käytäntöön vieminen onkin haasteellista (Barret ym. 2013; Blackmore ym. 2011). Cleveland (2011,241) toteaa, että uudenlainen oppimisympäristö ei välttämättä suoraan vaikuta pedagogiikkaan ja koulun käytänteisiin, vaan se vaatii aktiivista työtä.

Tämä esitys perustuu tekeillä olevaan etnografiseen väitöstutkimukseen, jonka aiheena on tutkia toimintakulttuurin muotoutumista uusissa avautuvissa oppimistiloissa. Avautuvalla oppimistilalla tarkoitetaan tässä suurehkoa avointa koulurakennuksen sisällä olevaa tilaa, johon voidaan avautua pienemmistä tiloista avoimalla lasiseinällä. Yhteistä tilaa on tarkoitus käyttää tiiminä, jossa on useampia aikuisia (opettajat ja koulun-

käynnin ohjaajat) sekä heidän oppilaansa. Aineisto on koottu keväällä 2016 havainnoimalla viiden kuukauden ajan opettajista ja ohjaajista koostuvaa tiimiä heidän arkityössään. Lisäksi tiimiä on haastateltu ryhmähaastatteluna kerran kuukaudessa. Kahta koulun esimiestä on haastateltu yksilöhaastatteluna molempia yhden kerran.

Tutkimustuloksista nostan esille tässä esityksessä kaksi jännitettä, jotka näyttäytyvät tilojen todellisen käytön ja virallisten tavoitteiden välillä sekä liittyvät oppilaiden osallisuuteen suhteessa tilan käyttöön. Näitä jännitteitä ovat: avautuvuus vs. rauhallisuuden kaipuu sekä oppilaaseen kohdistuva kontrolli vs. vapaus valita.

Asiasanat: oppimisympäristö, avoin oppimistila, toimintakulttuuri, osallisuus

Sessio 2J

Aika: torstai 30.11. klo 14:45 – 16:15

Paikka: LS12

Chairs: Suvi Lakkala ja Outi Kyrö-Ämmälä, Lapin yliopisto

The Inclusion of Autistic Pupils in English Mainstream Primary Education: Mathematical Practice and Autism – Inclusive Or Exclusive?

Shaun Thompson

Bishop Grosseteste University, Lincoln, United Kingdom, Durham University, Durham, United Kingdom

Contrary to Baron-Cohen's (2009) prediction, between 6% and 22% of autistic children and adolescents are reported to struggle with number and calculation, to an extent where their mathematical difficulties are incommensurate with their intellectual functioning (Aagten-Murphy et al., 2015). When it comes to solving mathematical word problems, Jitendra et al. (2007) point out that there is a requirement for the integration of several cognitive processes. This data is not limited to the U.K. and therefore has potentially significant impacts upon policy and practice in both a European and wider international perspective.

In order to consider the role of the teacher, we can draw on Fletcher and Santoli's (2003) research, who point out that a focus on the teaching of mathematical vocabulary can improve students' mathematical performance and thus ability with vocabulary may be synonymous with ability with problem solving in students with autism. Additionally, Bae et al. (2015, p.2206) suggest that 'with appropriate instruction, students with autism may have the potential to perform as well academically as their neurotypical peers.' They go on to suggest that 'teachers should apply appropriate instructions to assist them in improving reading comprehension, math vocabulary, computation and everyday mathematical knowledge.'

In order to begin to gain an understanding of how this research can be incorporated into international classroom practice, and to explore the situation from teachers' perspectives, this study will begin to determine whether or not the current research findings align with classroom practice in the English classroom.

Being Included - stories about experienced social participation of SEN pupil's in mainstream schools

Jukka Vetoniemi

Itä-Suomen yliopisto, Joensuu, Finland

Educational inclusion and participation are often seen as human rights and an essential component of social justice. Finnish education system is based on equity and our basic education act (17§) gives us strong direction to promote inclusion and full participation in education. In 2016 19,7 % Finnish comprehensive school pupils studied entirely in mainstream schools. Transition to inclusive learning environments has been slow and one of the reasons for that is our shared facilities between special and regular education.

Inclusion is not only studying in a same group or school. In order to participate fully in education, an individual needs to be continually and meaningfully involved in educational activities. Inclusion should be seen as an endless process where actively improving learning environments responsive for pupils diversity and social participation.

In my presentation I will clarify through qualitative narrative study how 4 pupils with special education needs (SEN) experience social participation in mainstream schools. At the end pupils experiences of social participation tells us how inclusion policies works in practice. Based on the SEN pupil's narratives I will present a model where perceptions about social participation rises from experiences of interaction with learning environment, emotions and pupil's strengths.

'Know your place': The tensions experienced by teaching assistants in managing behaviour

Emma Clarke

Bishop Grosseteste University, Lincoln, United Kingdom

This paper will reflect on the challenges facing teaching assistants (TAs) when managing behaviour in mainstream primary schools. It will consider the variety of existing research into this area, as well as why the current paucity of specific research is problematic. The paper will highlight some of the conflicts inherent in the broader issues affecting TAs which impact, either positively or negatively on their ability to manage behaviour, including TA role definition, deployment and the wider pedagogical aspects of their evolving role.

The conflicts discussed are not unique to the UK, with the equivalent TA role in many developed countries also struggling with the issues highlighted. The Nordic countries (Denmark, Finland, Norway and Sweden) have developed a similar approach to England in the deployment of their TAs, providing pedagogical support to both individuals and groups of children.

From the research undertaken as part of a doctoral thesis, there will be a consideration of findings from the study of factors which limit, and those which support TAs in their perceived role in managing behaviour. To conclude, what TAs in the research noted as the need to 'know your place' will be discussed, as well as strategies to achieve this empowered understanding of 'place' positively and purposefully rather than pejoratively.

Sessio 3J

Aika: torstai 30.11. klo 16:30 – 17:45

Paikka: LS12

Puheenjohtajat: Suvi Lakkala ja Outi Kyrö-Ämmälä, Lapin yliopisto

Erityisoppilaiden toimijuuden kehittyminen kehollisessa musiikillisessa toiminnassa

Katja Sutela

University of Oulu, Oulu, Finland

Tässä esityksessä tarkastellaan erityisoppilaiden toimijuuden kehittymistä Dalcroze–pedagogiikkaan pohjautuvan, kehollisen musiikin opettamisen kautta. Dalcroze-pedagogiikka on kehollinen musiikkikasvatuksen menetelmä, jossa hyödynnetään osallistujien kehon liikkeitä ja kehollisia kokemuksia, joihin yhdistyy aistiminen, ajattelu, tunteet ja musiikillisen toiminta. Tavoitteena on oppilaiden luovuuden, ilmaisun sekä aloitteellisuuden kehittäminen sekä vuorovaikutustaitojen ja itsetuntemuksen tukeminen. Aikaisempien tutkimusten mukaan kehollinen musiikin oppiminen vahvistaa sosiaalista vuorovaikutusta ja kommunikaatiota sekä kehittää oppilaiden tietoisuutta omasta identiteetistään ja toimijuudestaan. Keho on väylä tunteiden ja ajatusten yhdistämiseen musiikillisessa oppimiskokemuksessa. Kehollinen ja kokonaisvaltainen musiikin kokeminen ja ilon kautta oppiminen herättää, muovaa ja muuttaa yksilön toimintaa ja

ajattelua sekä hänen suhtautumistaan itseensä ja toisiin. Kehollisessa musiikillisessa toiminnassa ihminen ei vain ilmaise itseään, vaan myös ymmärtää ja kertoo itseään ja muita uudella tavalla.

Tässä tutkimuksessa kehollisuutta lähestytään fenomenologian ja sen feministisen tulkinnan kautta, jossa subjekti on kehollinen toimija ja keho on kokeva, maailmalle avoin ja aktiivisesti muuttuva. Toiminnassa syntyy uusia merkityksiä kehon ja maailman välisessä vuorovaikutuksessa. Tämä väitöskirjatutkimus tutkii kuinka keholliset musiikilliset harjoitukset voivat tukea nuorten erityisoppilaiden toimijuuden kehittymistä. Erityisen tuen tarve lisää haasteita toimijuuden kehittymiselle ja erilaiset tuen tarpeet voivat vaikuttaa oppilaan kykyyn ja valmiuteen osallistua musiikilliseen vuorovaikutukseen muiden kanssa.

Tämä esitys keskittyy tarkastelemaan erityisnuorten toimijuuden kehittymistä musiikillisen yhteistoiminnan jäsenenä. Tutkimuskysymys kuuluu: Mitä muutoksia oppilaiden toimijuudessa voidaan havaita yhden kouluvuoden aikana toteutetun Dalcroze–pedagogiikkaan pohjautuvan musiikinopetuksen jälkeen? Aineisto koostuu oppituntien videoista, haastatteluista, tutkimuspäiväkirjasta ja valokuvista.

Tämän väitöskirjatutkimuksen tarkoituksena on myös tuoda näkyväksi niitä musiikkiluokan pedagogisia, rakenteellisia ja kulttuurisia käytänteitä, mitkä estävät erityisnuorten yhdenvertaisen osallistumisen yhteisölliseen musiikilliseen toimintaan.

Valmistavan opetuksen oppilaiden kokemuksia oppimista tukevista tekijöistä

Sinkkonen Hanna-Maija¹, Minna Kyttälä², Minna Närhi³

¹University of Tampere, Tampere, Finland, ²University of Turku, Turku, Finland, ³City of Tampere, Tampere, Finland

Maahanmuuttajataustaisten oppilaiden kasvava määrä haastaa suomalaisen koulun. Maahanmuuttajataustaisten oppilaiden oppimistulosten on havaittu Suomessa olevan keskimäärin heikompia kuin kantaväestöön kuuluvilla oppilailla. Yksi selkeä syy heikompaan suoritustasoon on puutteellinen kielitaito. Yksi Suomessa käytössä oleva tukimuoto on perusopetukseen valmistava opetus, jonka järjestäminen on kunnille vapaaehtoista. Sen tarkoituksena on edistää oppilaan mahdollisuuksia suoriutua perusopetuksessa mahdollisimman tasavertaisesti muiden ikätovereihinsa verrattuna. Tässä esityksessä keskitymme seitsemän vuosina 2012-2014 Suomeen tulneiden, haastatteluhetkellä 14-18 –vuotiaan valmistavaan opetukseen osallistuneiden oppilaan kokemuksiin opiskelua tukevista tekijöistä. Haastatellut oppilaat kokivat valmistavan opetuksen toimivan porttina suomalaiseen peruskouluun. Opetuksen suunnitteluun ja järjestämiseen liittyvien tekijöiden, kuten monikanavaisen opetuksen lisäksi haastatellut kokivat vuorovaikutuksen koulun aikuisten ja ikätoverien kanssa oppimista edistävänä tekijänä. Koulumenestystä ajatellen oma motivaatio ja halu edistyä opinnoissa ja saada jatko-opiskelupaikka koettiin merkittäväksi. Kieli määrittää osallisuutta monella tavalla ja on väline ympäröivän yhteiskunnan ja sen tapahtumien ymmärtämiseen. Haastateltujen mukaan suomen kielen oppimista ja sen opiskelua myös vapaa-ajalla motivoi tarve itsensä ilmaisemiseen ja kommunikointiin uudessa kieliympäristössä, tarve tulla ymmärretyksi ja ymmärtää sekä olla osa yhteisöä niin koulussa kuin sen ulkopuolella.

Oppimisen ja koulunkäynnin tuen kehittämistutkimus alakouluilla

Annikka Paloniemi, Reija Jyrkinen, Piia Björn, Eija Kärnä

University of Eastern Finland, Joensuu, Finland

Tässä toimintatutkimuksessa tarkastellaan oppimisen ja koulunkäynnin tuen tulkintoja ja käytäntöjä suomalaisilla alakouluilla. Lisäksi tarkastelussa on erityisopettajan rooli koulun pedagogisen tuen viitekehyksessä ja tämän roolin muutos kehittämisprojektin aikana. Tutkimuksessa on mukana 12 alakoulua eri puolilta Suomea, jotka ovat koonneet keskuudestaan yleensä erityisopettajasta, rehtorista sekä muutamasta luokanopettajasta koostuvan tiimin (N = 59). Tutkijat ovat tehneet toiminnan teorian pohjalta analyysin kunkin koulun oppimisen ja koulunkäynnin tuen nykytilanteesta. Analyysissa on nostettu esiin kehittävän työntutkimuksen menetelmän hengessä koulun pedagogisen tuen toimintajärjestelmässä

esiintyviä ristiriitoja, jotka toimivat lähtökohtina kehittämistyölle. Kehittävässä työntutkimuksessa on keskeistä, että tutkija ei tuo tutkimuskohteeseen valmista muutosehdotusta tai kehittämisohjelmaa, vaan osallistujat itse kehittävätkin intervention, jolla he pyrkivät nostamaan toimintaansa laadullisesti uudelle tasolle. Tutkimus on alkanut syyskuussa 2017 ja se kestää huhtikuulle 2018. Koulut voidaan alustavan ryhmittelyn perusteella jakaa kehittämiskohteensa perusteella kahteen joukkoon: Puolet osallistuvista kouluista kehittävätkin tuen rakenteita. Puolet osallistuvista kouluista taas kehittävätkin erilaisia tiimiopettajuuden ja inklusiivisen koulun malleja. Esityksessä käydään läpi tarkemmin näitä koulujen tiimien tunnistamia kehittämiskohteita.

Sessio 4J

Aika: perjantai 1.12. klo 11:15 – 12:45

Paikka: LS12

Puheenjohtajat: Suvi Lakkala ja Outi Kyrö-Ämmälä, Lapin yliopisto

Erilaisuus yleisen ja erityisen kasvatuksen rajojen rikkojana

Kaisu Hermanfors

Tampereen yliopisto, Tampere, Finland

Institutionaalisissa kasvatuskonteksteissa erilaisuus on perinteisesti yhdistetty erityisopetukseen, jossa sen itsestäänselvää luonnetta ei kuitenkaan ole paljon käsitelty. Erilaisuus on perustunut yksilölähtöiseen vikaan, puutteeseen tai vajaavuuteen. Erityisopetus on osaltaan vahvistanut erilaisuuden lokeroitumista erityisopetuksen kenttään, jolloin yleinen opetus on pysynyt muuttumattomana. Tällainen eron tekeminen on kulttuuriympäristöissä vaikuttanut ja vahvistunut tuottaen negatiivisia seuraamuksia niin erilaisiksi nimetyille kuin myös ylläpitämällä stereotyyppisiä käsityksiä erilaisuuden luonteesta. Inklusiivinen kasvatus ja yhteiskunnan näkyvä monikulttuuristuminen on tarjonnut mahdollisuuden erilaisuuden uudelleenarviointiin. Pohdin esityksessäni erilaisuutta ja eron politiikkaa kasvatusalan opiskelijoiden kirjoitelmiin (N=87) perustuneen, erilaisuuden diskursseja erityispedagogisessa kontekstissa koskeneen tutkimukseni innoittamana. Tutkimuksessani erilaisuutta määritti neljä diskurssia, joita olivat ylikansallistava-yleistävä-sosiaalis-tava ja toiseuttava -diskurssit. Näistä muodostunut hierarkkinen nelikenttä teki näkyväksi erilaisuuteen sisältyneen kulttuurisen kielenkäytön moninaisuuden ja suhteellisuuden, mutta myös sen toiseuttamisen ja yleistämisen seuraamukset. Sen avulla voi sekä purkaa että rakentaa uudelleen totuustuotantoa yhteiskunnassa ja kyseenalaiseksi muuttunutta erityispedagogiikan yksilösidonnaisuutta. Inklusiivisen kasvatuksen tavoite yhdistää erilaisuuden tulkinan koko institutionaalista kasvatusjärjestelmää ja koulutuspolitiikkaa koskeviksi kysymyksiä.

Erityiset opetusjärjestelyt – perusopetuslain käytännön tulkinnat kouluissa

Irene Rämä, Elina Kontu, Terhi Ojala

University of Finland, Helsinki, Finland

Helsingin yliopiston Koulutuksen arviointikeskus toteutti keväällä 2017 opetus- ja kulttuuriministeriön toimeksiantona valtakunnallisen peruskoulun yhdeksänsien luokkien oppilaiden oppimaan oppimisen arvioinnin, jonka yhteydessä kerättiin tietoja myös oppilaiden tukikäytänteistä. Koulut (n = 89) valittiin satunnaisesti ja otos on valtakunnallisesti edustava. Tukea koskeviin kyselyosioihin vastasivat kouluittain (n = 76) rehtorin nimeämät erityisopettajat tai rehtori itse. Tukikäytänteitä koskevassa tutkimusosiossa kartoitettiin oppilaskohtaisten tukijärjestelyjen lisäksi myös mm. perusopetuslain pykälän 18 käyttämistä perusteluna erityisille opetusjärjestelyille. Erityisiä opetusjärjestelyjä ilmoitettiin käytettävän 22 koulussa mutta niiden lisäksi oppilaskohtaisten tukitietojen perusteella tällaisia järjestelyjä oli myös neljässä muussa koulussa. Kyselyn tähän kohtaan ei vastannut ollenkaan 10 koulua mutta joista kuitenkin kahdeksalta saatiin vastaukset muistutuspyyntöjen jälkeen. Vastaukset luokiteltiin aiheittain sisällönanalyysin keinoin ja verrattiin perusopetuslain pykälän 18 kolmen momentin sisältöihin.

Analyysin perusteella havaittiin, että erityisiä opetusjärjestelyjä perusteltiin kouluissa hyvin vaihtelevasti ja perustelut eivät useinkaan täyttäneet perusopetuslain pykälän 18 edellytyksiä. Oppiaineen opetuksesta vapauttaminen on tyypillinen tilanne, joka tulisi perustella kyseisen pykälän perusteella. Tutkimuskouluissa kuitenkin esiintyi vapautuksia, vaikka ne olivatkin ilmoittaneet, ettei heillä ole ollenkaan pykälän mukaisia järjestelyjä. Toisaalta koulut perustelivat erityisiä opetusjärjestelyjä esimerkiksi sairaala- tai poliklinikka-opetuksella, vuosiluokkaan sitomattomalla opetuksella, kotiopetuksella, yksityisopetuksella, oppivelvollisuusiän ylittymisellä ja päättötodistuksen saamisen ongelmilla, joista osaa säädellään muilla pykälillä tai asetuksilla tai jotka olisivat hoidettavissa perusopetuslaissa mainituilla muilla tukitoimilla.

Tutkimuksen perusteella esitetään, että perusopetuksen normiston hallinta tämän pykälän kohdalla on kentällä horjuvaa, mikä ei edesauta oppilaiden tasavertaista ja oikeudenmukaista kohtelua. Jatkotoimena ehdotetaan kattavamman ja yksityiskohtaisemman tutkimuksen tekemistä perusopetuksen normiston hallinnasta ja toteutumisesta kouluissa sekä opetus- ja hallintohenkilöstön täydennyskoulutusta normistoon liittyen.

Veteen piirretty viiva - Tehostetun tuen toteutuminen peruskoulun alakoulussa

Helena Nykänen

Oulun yliopisto, Oulu, Finland

Suomen peruskouluissa on otettu käyttöön perusopetuslain ja opetussuunnitelmien perusteiden muutokset liittyen oppimisen ja koulunkäynnin tukeen syyslukukauden 2011 alusta. Samaan aikaan siirryttiin kolmiportaisen tuen antamiseen. Lain toteuttaminen on suurimpia haasteita koko peruskoulussa. Uusi tuen taso eli tehostettu tuki herättää edelleen epäselvyyksiä kentällä toimivien parissa. Peruskoulun oppilaista 16,4 prosenttia sai tehostettua tai erityistä tukea syksyllä 2016 ja he tarvitsevat useita erityisiä tukitoimia selviytyäkseen koulunkäynnistään. Tutkimusaihe on ajankohtainen ja haastava edelleen niin kentän työntekijöille kuin opetusalan virkamiehille. Tehostettua tukea ei ole juurikaan tutkittu Suomessa laadullisesti. Tehostettu tuki sijoittuu yleisen ja erityisen tuen väliin ja on toiminut nyt muutaman vuoden ajan kentällä.

Tässä laadullisessa tutkimuksessa tutkitaan tehostettua tukea osana kolmiportaista tukijärjestelmää peruskoulun alakoulun näkökulmasta. Tutkimuksessa selvitetään, miten tehostettu tuki toimii ja toteutuu opettajien ja rehtorien näkökulmasta. Tavoitteena on tuoda uusia näkökulmia, miten tehostettua tukea voidaan kehittää palvelemaan oppilaita ja kouluja. Metodina on käytetty haastattelututkimusta (5 eri koulua: 5 rehtoria, 5 erityisopettajaa ja 5 luokanopettajaa, N=15) sekä Focus Group-ryhmäkeskustelua (2 erityisopettajaa ja 3 luokanopettajaa, eri kouluilta, N=5). Lisäksi kouluilta kerättiin 40kpl tehostetun tuen dokumentteja (pedagoginen arvio ja tehostetun tuen oppimissuunnitelma). Aineistonkeruu suoritettiin Pohjois-Pohjanmaalla. Aineistot analysoitiin sisällönanalyysillä.

Alustavien tutkimustulosten perusteella tehostetussa tuessa on selkeitä kehittämisen kohteita ja tehostetun tuen toteuttamiseen liittyy edelleen epäselvyyttä liittyen mm. asiakirjojen sisältöjen laadintaan ja tukitoimien toteuttamiseen. Tutkimuksen mukaan lain toimeenpanossa ja käytännöissä on edistytty, mutta edelleen on haasteita ja ongelmia. Tutkimustulokset tuovat uutta tietoa sekä opetushenkilöstölle, opettajien perus- ja täydennyskoulutukselle, päättäjille että kunnan ja valtakunnan tason opetusalan viranhaltijoille.

Developmental outcomes of children in classes for special educational needs: results from a longitudinal study

Minna R. K. Törmänen¹, Claudia M. Roebers²

¹University of Helsinki, Faculty of Educational Sciences, Teacher Education in Swedish, Helsinki, Finland,

²University of Bern, Institute of Developmental Psychology, Berne, Switzerland

This longitudinal study investigates the differences in cognitive and socio-emotional development and academic achievement between children educated in special education classes (N = 37) and regular classes

(N = 37). The study is retrospective. The first measurement point was while children were attending play-oriented kindergarten and no decision about their education had yet been made. The second measurement point followed after two years of schooling. Comparing carefully matched groups, no differences in executive functions (EFs) were found before beginning school. Children assigned to special education had poorer language, fine motor skills and a lower pre-academic self-concept, self-regulatory skills and social integration. Notably, every fourth child in special education was an immigrant, 9% of whom later attended regular classes. After two years of schooling in either setting, the groups differed significantly in academic achievement, EFs, fine motor skills and cognitive self-regulatory skills. However, it was not – as school officials had intended – that children in special education classes had caught up, except in regard to their academic self-concept and social integration.

In conclusion, our results showed that children with SEN who were receiving their education in special education classes did not experience similar cognitive development as their matched peers in regular classes. It can be concluded that inclusive education supports children with SEN more than segregative special education classes. Defining children with SEN requires analytic evaluation, which needs to cover measurements of cognitive processes and behavioral evaluations.

Key words: Executive functions, cognitive control, academic achievements, socio-emotional skills, special education, inclusion

KASVATUKSEN HISTORIA JA FILOSOFIA/HISTORY AND PHILOSOPHY OF EDUCATION

Sessio 3I

Aika: torstai 30.11. klo 16:30 – 17:45

Paikka: LS11

Puheenjohtaja: Kosti Joensuu, Lapin yliopisto

Miksi autenttisuus on vaarallinen ideaali kasvatukselle?

Essi Ikonen

Helsingin yliopisto, Helsinki, Finland

Autenttisuus on yksi aikamme merkittävistä eettisistä ideoista. Se on yhä enemmän myös empiirisen tutkimuksen – myös kasvatustieteellisen – kiinnostuksen kohteena. Tässä esityksessä tarkastelen muutamia viimeaikaisia filosofisia ja empiirisiä tutkimuksia autenttisuudesta ja argumentoin, että autenttisuuden ideaaliin liittyy haasteita, jotka tekevät siitä vaarallisen kasvatuksen ideaalina. Argumentoin myös, että Heideggerin näkemys autenttisuudesta voi auttaa käsitteellistämään autenttisuutta tavalla, joka on vähemmän ongelmallinen kasvatuksen kontekstissa.

Uskonnollinen kasvatusta, evidentialismi ja peruskoukset

Tapio Puolimatka

Jyväskylän yliopisto, Jyväskylä, Finland

Esityksessä käsitellään kysymystä, onko mahdollista opettaa uskonnollisia käsityksiä ilman indoktrinaatiota. Esimerkkinä on lause: "Jumala on olemassa". Onko mahdollista opettaa tätä lausetta indoktrinoimatta?

Joidenkin evidentialistien teoreetikkojen mukaan tämän lauseen opettaminen totuutena on indoktrinaatiota, sikäli kuin Jumalan olemassaoloa ei ole mahdollista todistaa väitellään ilmaisuvan argumentin muodossa. Niinpä mahdollista on ainoastaan opettaa esimerkiksi väitettä, että jotkut ihmiset uskovat Jumalan olemassaoloon.

Kilpailevan eksperientialistisen teorian mukaan on kuitenkin mahdollista ajatella, että lause "Jumala on olemassa" on tiedollisesti oikeutettu perususkomus, joka on mahdollista tietää todeksi ilman väitelausein ilmaistavaa argumenttia. Tämän niin sanotun maltillisen perustusteorian mukaan on olemassa totuuksia, jotka tiedämme totuuksiksi välittömän kokemuksen perusteella.

Eksperiantilistit viittaavat siihen, että kaikki argumentit edellyttävät perususkomuksia, jotka toimivat lähtökohtalauseina ilman argumenttia, koska muuten argumenttia ei saa liikkeelle.

Ihmiset voivat olla eri mieltä siitä, onkin jokin tietty perususkomus tiedollisesti perusteltu, mutta silti joitakin perususkomuksia on pidettävä tiedollisesti perusteltuina, jos yleensä haluaa argumentoida jotakin.

Näin siis kysymys uskonnonopetuksen indoktrinoivuudesta on monisäikeinen ja koskettaa perustavia tietoteoreettisia kysymyksiä.

Oppiminen, opetus ja Edmund Husserl

Risto Ikonen

Itä-Suomen yliopisto, Kasvatustieteen ja aikuiskasvatustieteen oppiaine, Joensuu, Finland

Kasvatustieteellisessä kirjallisuudessa oppimisen ja opetuksen välinen suhde jää usein problematisoimatta. Tämä on ymmärrettävää, sillä arkiajattelun mukaisesti oppiminen on sitä, mitä halutaan tapahtuvan, kun opetetaan. Vastaavasti se, miten hyvin opetettava asia on opittu, ilmenee opettajan antamassa arvioinnissa. Näin se on, sillä näin se on aina ollut.

Tämä oppimisen ja opettamisen suhteelle merkityksen antava käsitysten kudelma estää vaihtoehtoisten näkökulmien ottamisen. Vallitseva kanta on läsnä opetusta koskevassa teoriassa niin tiukasti, että se estää näkemästä jopa sen, kuinka hataralle perustalle 'tutkimukseen perustuva opetuksen teoria' on rakennettu. On nimittäin erehdys olettaa, että siitä, miten asiat ovat, voisi päätellä, miten niiden pitää olla. Tätä tieteilisen tiedonmuodostuksen kulmakiveä kutsutaan nimellä Hume'n giljotiini. Pedagogista teoriaa ei voi johtaa oppimisen teoriasta.

Esitelmässäni tarkastelen oppimisen ja opetuksen välistä yhteyttä tavalla, joka on saanut vaikutteita Edmund Husserlin filosofiasta. Vaikka hän ei annakaan valmista vastausta pedagogiikan ongelmaan, sellaiset ideat kuin maailman konstituoituminen, elämismaailma ja jaetut horisontit auttavat hahmottamaan, mistä oppimisessa ja opetuksessa saattaisi viime kädessä olla kyse.

Pedagogisen rakkauden arki – näkökulmia opettajan toimijuuteen

Kirsi Saurén, Petri Kuhmonen

Jyväskylän yliopisto, Jyväskylä, Finland

"Mikä tekee minusta hyvän opettajan?" Tämä perinteinen kysymys näyttäytyy uudessa valossa nykypäivän opetusteknologian ympäristöissä, joissa uuden opiskelijasukupolven opiskelijat orientoituvat kohti uutta työkalutuuia.

Esityksemme tutkimme opettamisen ja oppimisen kulttuurista muutosta erityisesti opettajan ammatti-etiikan näkökulmista. Muutosta jäsentävien kuvien ja ilmiöiden kuvauksen taustana käytämme kahta kriittistä teoreettista perspektiiviä, Ivan Illichin ja Michel Foucaultin analyyseja ja käsitteitä soveltaen.

Perustelemme näkemystä, että nykypäivän opettajat elävät kasvatuksellisessa todellisuudessa, joka rakentuu erilaisista ja keskenään jännitteisistä diskursseista. Monissa hyvän opettamisen ja opettajuuden moraalisisissa koodistoissa voidaan yhä tunnistaa erityisesti perinteisen hyve-etiikan painotuksia. Toisaalta nämä vaatimukset ja ihanteet sekoittuvat niihin diskursseihin, joissa painottuu koulutuksen ja sen markkinoinnin ja myymisen yhteys opettajan uusiin psykologisiin taitoihin. Kielen tasolla tämä ilmenee opiskelijan

muuttumisena ”asiakkaaksi”. Jännitteet, jotka kertovat kasvatuskurssien perinteen jatkuvuudesta ja kerrostuneisuudesta, tuottavat ristiriitoja opettajan moraalille integriteetille ja kasvatukselliselle toimijuudelle. Mikrovallan näkökulmasta opettajan tulisi tunnistaa kätkeytyä vallan aspekteja, jotka ovat läsnä uusissa ympäristöissä ja verkostoissa sekä niissä vaatimuksissa, jotka muokkaavat opettajan ammatillista identiteettiä.

Ydinkysymys: millaisia ovat nämä vallan ja kontrollin muodot ja rakenteet, jotka on sijattu uuteen teknologiaan ja uusiin oppimisympäristöihin. Opettajan tulee tunnistaa asetetut rakenteet ja sen tunnistamisen kautta avautuu näkökulmia mitä voi olla uuden opetuskulttuurin luovat ratkaisut ja elementit.

Sessio 4I

Aika: perjantai 1.12. klo 11:14 – 12:45

Paikka: LS11

Puheenjohtaja: Merja Paksuniemi, Lapin yliopisto

Oppijasubjektiksi muuttuvassa maailmassa: opetussuunnitelman ihannesubjektiviteetin foucault’lainen analyysi

Liila Holmberg

Helsingin yliopisto, Helsinki, Finland

Esitys perustuu Helsingin yliopistossa syyskuussa 2017 hyväksyttyyn pro gradu -tutkielmaani *Opetussuunnitelma subjektivoivana hallinnan teknologiana*, jossa analysoin vuoden 2014 peruskoulun opetussuunnitelman perusteita foucault’laisesta subjektiviteetin hallinnan näkökulmasta. Työssä tutkin opetussuunnitelmatekstissä rakentuvaa ihannesubjektiviteettiä sekä sitä, minkälaisen *minän* tekniikoiden kautta tämä ihanne on opetussuunnitelman diskurssin mukaan saavutettavissa.

Tulkintani mukaan maailman muuttuva luonne on opetussuunnitelmaa läpäisevä totuus, joka muodostaa perustan niille subjektiviteetin hallinnoinnin tavoille, joita subjekteilta edellytetään. Maailman muutos muodostuu opetussuunnitelman diskurssissa itseäänselvyydeksi, jolla on merkittävät vaikutukset subjektille asetettuihin ihanteisiin, sillä juuri subjektiviteetin hallinnoinnin tekniikat näyttäytyvät avaimena arvaamattoman tulevaisuuden hallittuun kohtaamiseen.

Kiihtyvästi muuttuvassa maailmassa vaadittavia tulevaisuuden tietoja ja taitoja ei voida etukäteen ennakoita. Subjekteilta edellytetään osaamisen laaja-alaisuutta, joka artikuloituu paitsi tiedolla operoimisen yleisinä taitoina, myös ratkaisevissa määrin subjektin asenteiden ja halujen työstämisenä. Elinikäinen oppiminen liitetään erottamattomaksi osaksi hyvää ihmisyyttä; näin oppijasubjektiviteetin tavoittelemisesta muodostuu subjektin keskeinen moraalinen vastuu ja ihannesubjektiviteetin tilaan pyrkiminen määrittäytyä oppimaan oppimiseksi.

Havaintojeni mukaan opetussuunnitelman subjektivoiva hallinta jäsentyy keskeisesti tulevaisuuden työelämän, ekologisuuden sekä kulttuurin ja arvojen osa-alueisiin. Nämä ovat merkittävimmät ”vapauden harjoittamisen kentät”, joilla toimimiseen vaikuttaakseen opetussuunnitelma pyrkii hallinnoimaan vapaiden yksilöiden subjektiviteetteja – tai paremminkin saamaan yksilöt sisäistämään hallinnoivat toimenpiteet osaksi itseymmärrystään ja oman subjektiviteettinsa hallintaa. Opetussuunnitelmaa läpäisevä totuus maailman muutoksesta legitimoii subjektien itsehallintaan kohdistuvat ihanteet ja vaatimukset jokaisella näistä elämän ja olemisen osa-alueista.

Researching Experience of Transformative Learning through Horror Fiction

Timo Nevalainen

Tampere University of Applied Sciences, Tampere, Finland

"I know always that I am an outsider; a stranger in this century and among those who are still men." - H.P. Lovecraft

Transformative learning means, according to Mezirow (1997) the process of change in our "frames of reference", or "the structures of assumptions through which we understand our experience" that is composed of two dimensions: habits of mind and a point of view. This change process can be connected with the concept of liminal space (Mälkki & Green, 2014). In transformative learning, liminal space is a temporal space of uncertainty between subjective positions and learning is seen as a process of crossing that space. According to Mälkki & Green, transformative learning may involve unpleasant or unsettling experiences of anxiety.

According to van Manen (2014), phenomenological research of lived experience can employ many different types of "empirical" data, such as interviews, observations, written narrative descriptions, reflections and re-interpretations of personal lived experience, etymological sources, or art and fiction. In this study, I have taken the literary works of American horror author H.P. Lovecraft (1890-1937) as a starting point for a phenomenology-inspired qualitative study of the potentially discomfiting liminal space experiences.

References:

Manen, M. van. (2014). Phenomenology of Practice: Meaning-Giving Methods in Phenomenological Research and Writing. Left Coast Press.

Mezirow, J. (1997). Transformative Learning: Theory to Practice. New Directions for Adult and Continuing Education, 1997(74), 5–12.

Mälkki, K., & Green, L. (2014). Navigational Aids The Phenomenology of Transformative Learning. Journal of Transformative Education, 12(1), 5–24.

Yhteissaamelainen kouluhistoriahanke

Pigga Keskitalo

Sámi allaskuvla, Koutokeino, Norway

Esittelen yhteissaamelaista kouluhistoriahanketta. Suomessa kouluhistoria kerättiin vuosina 2011-2014. Yhteiskonferenssi pidettiin Koutokeinossa vuonna 2015, jolloin päätettiin yhteissaamelaista kouluhistoriahankkeesta. Tämä hankkeen tuloksena on lähetetty pohjoismaiseen joutaaliin artikkeleita ja antologian toimitus on käynnissä.

KASVATUSPSYKOLOGIA JA OPPIMISEN TUTKIMUS

Sessio 1L - Lasten ja nuorten oppiminen, motivaatio ja muistin kehitys

Aika: torstai 30.11. klo 12:45 – 14:15

Paikka: LS16

Puheenjohtaja Satu Uusiautti, Lapin yliopisto

Tavoiteorientaatioiden kehitys alakoulun ensimmäisillä luokilla

Katariina Nuutila¹, Heta Tuominen¹, Markku Niemivirta^{2,1}

¹University of Helsinki, Helsinki, Finland, ²University of Oslo, Oslo, Norway

Tavoiteorientaatioilla (yleistynyt taipumus suosia tietynlaisia tavoitteita ja lopputulemia koulukontekstissa) on tärkeä rooli yksilön tavassa suhtautua oppimistilanteisiin sekä toimia näissä, ja niiden myös tiedetään ennustavan yksilöllisiä eroja niin koulumenestyksessä kuin hyvinvoinnissa. Tästä huolimatta alakoululaisten tavoitteisuuden kehitystä on tutkittu verrattain vähän ja koulunsa aloittaneiden oppilaiden osalta ei juuri ollenkaan. Tutkimmekin a) miten tavoiteorientaatiot kehittyvät ensimmäiseltä kolmannelle luokalle, b) miten muutokset eri tavoiteorientaatioissa ovat yhteydessä toisiinsa, ja c) miten tytöt ja pojat eroavat näiden osalta.

Luokanopettajat arvioivat kunkin lapsen (N=262) tavoiteorientaatioita (oppimis-, suoritus-lähestymis-, suoritus-välttämis-, ja välttämisorientaatio) ensimmäisen, toisen ja kolmannen luokan keväänä.

Tavoiteorientaatioiden muutosta ja pysyvyyttä analysoitiin mallintamalla latentit muutospisteet.

Keskiarvomuutokset osoittivat suoritus-välttämisorientaation lisääntyvän ensimmäiseltä toiselle luokalle, ja suoritus-lähestymisorientaation puolestaan toiselta kolmannelle luokalle. Muissa orientaatioissa ei havaittu tilastollisesti merkitseviä muutoksia. Kaikkien orientaatioiden lähtötasossa ja muutoksessa oli tilastollisesti merkitseviä yksilöllisiä eroja. Oppimisorientaation muutos korreloi negatiivisesti välttämisorientaation kanssa, kun taas suoritus-lähestymisorientaatio korreloi positiivisesti suoritus-välttämisorientaation kanssa. Tytöt olivat ensimmäisellä luokalla oppimisorientoituneempia kuin pojat ja pojat puolestaan välttämisorientoituneempia kuin tytöt, mutta tavoiteorientaatioiden muutoksessa ei eroja havaittu.

Lasten suoritushakuisuus näyttää lisääntyvän koulun aloittamisen jälkeen, mikä on linjassa aiemman tutkimuksen kanssa. Koska suoritusorientaatioiden on todettu ennustavan heikompaa hyvinvointia koulussa, olisi näiden kehityssuuntien syitä selvitettävä jatkossa. Myös havaittuihin sukupuolieroihin on syytä kiinnittää huomiota.

Opettajan havaintojen ja työmuistitestitulosten yhteneväisyys lapsen työmuistin arvioinnissa

Minna Kyttälä¹, Kaisa Kanerva², Irene Munter¹

¹University of Turku, Turku, Finland, ²University of Helsinki, Helsinki, Finland

Työmuisti on osa ihmisen muistijärjestelmää, ja sen tehtävänä on vastaanottaa, prosessoida ja varastoida lyhytaikaisesti informaatiota. Työmuistitaidot vaikuttavat oppimiseen ja selviytymiseen erilaisissa oppimistilanteissa. Oppimisvaikeudet ja työmuistin heikkoudet ilmenevät usein samanaikaisesti, ja tutkimukset osoittavat, että laajojen oppimisen vaikeuksien taustalta löytyy usein myös laajoja työmuistiongelmia. Oppilaan, jonka työmuisti on heikko, on erityisen vaikeaa selviytyä tilanteista, joissa täytyy pitää mielessä ja seurata moniosaisia ohjeita. Heikot työmuistitaidot tulisi tunnistaa mahdollisimman varhain, jotta niiden aiheuttamiin haasteisiin voitaisiin puuttua oppimisympäristöä muokkaamalla. Työmuistin kapasiteettia voidaan mitata erilaisilla testeillä ja tehtävillä, jotka ovat perinteisesti mielletty psykologien työvälineeksi. Opettajien vahvuutena puolestaan on mahdollisuus havainnoida oppilaiden toimintaa erilaisissa arkipäivän oppimisympäristöissä ja -tilanteissa. Tämä havainnointitieto voi auttaa tunnistamaan ongelmallisia tilanteita ja suuntaamaan tukea oikein. Tässä tutkimuksessa tarkasteltiin, miten yhdenmukaisia perinteisten työmuistitestien arviot ja opettajahavaintoihin perustuvat arviot oppilaan työmuistitaidoista ovat. Tulokset osoittavat, että opettajien täyttämien WMRS-havainnointilomakkeiden avulla saadut tulokset ovat samansuuntaisia, mutta eivät täysin samanlaisia työmuistitestitulosten kanssa. Samansuuntaisella viittaamme siihen, että noin puolet lapsista sijoittuu molempien mittareiden perusteella samaan tasoryhmään. Nämä erilaiset mittarit pitääkin nähdä toisiaan tukevinä eikä toisiaan poissulkevinä. Psykologin tutkimuksessa ei tehdä päätelmiä yksittäisen testituloksen perusteella. Tiedot sekä luokkatilanteista että tutkimustilanteen testipistemääristä ovat tärkeitä. Näyttäisi siltä, että WMRS-lomakkeen kaltainen strukturoitu väline tarjoaisi sekä tärkeää lisätietoa koulupsykologin/neuropsykologisen tutkimuksen tueksi että opettajalle välineen tarkastella strukturoidusti oppilaidensa tuen tarpeita työmuistitaitojen näkökulmasta.

Temperamentin ja motivaation kehitykselliset yhteydet alaluokilla

Anna Rawlings¹, Anna Tapola¹, Markku Niemivirta^{2,1}

¹Helsingin yliopisto, Kasvatustieteellinen tiedekunta, Helsinki, Finland, ²University of Oslo, Faculty of Educational Sciences, Oslo, Norway

Temperamentti kuvastaa synnynnäisiä taipumuksia huomioida ja tulkita ympäristöä ja reagoida siihen yksilölle tyypillisellä, suhteellisen pysyvällä tavalla. Temperamenttitutkimuksessa erotetaan toisistaan herkkyyksien havaita ja reagoida syötteisiin, jotka tulkitaan joko uhkaaviksi (Sensitivity to Punishment, rangaistusherkkyyksien) tai palkitseviksi (Sensitivity to Reward, palkkioherkkyyksien). Temperamenttiherkkyyksien on todettu olevan yhteydessä opiskelijoiden motivationaalisiiin taipumuksiin, mutta näiden herkkyyksien ja taipumusten kehitystä ja yhteyksiä on kuitenkin tutkittu varsin vähän, etenkin varhaisina kouluvuosina.

Tässä tutkimuksessa tarkasteltiin pitkittäisasetelmassa palkkio- ja rangaistusherkkyyden ja tavoiteorientaatioiden (suhteellisen pysyvä taipumus suosia tiettyjä tavoitteita ja lopputuloksia oppimistilanteissa) kehitystä sekä niiden keskinäisiä ennusteita. Osallistujat (N = 262, tyttöjä 52.4%) olivat oppilaita 16:lta luokalta seitsemästä pääkaupunkiseudun peruskoulusta. Ensimmäisen, toisen ja kolmannen luokan keväällä luokanopettajat arvioivat oppilaidensa temperamenttiherkkyyksiä kahdella (rangaistusherkkyyksien, herkkyyksien sosiaaliselle palkkiolle) sekä tavoiteorientaatioita neljällä (oppimis-, suoritus-lähestymis-, suoritus-välttämis- ja välttämisorientaatiot) ulottuvuudella, joiden kehitystä ja keskinäisiä ennusteita yli ajan tarkasteltiin PLS -mallinnuksen avulla. Tulokset osoittivat sekä temperamenttiherkkyydet että tavoiteorientaatiot suhteellisen pysyviksi yli ajan. Rangaistusherkkyyksien ja välttämisorientaatio ennustivat toisiaan positiivisesti ensimmäisen ja toisen luokan välillä. Palkkioherkkyyden ja oppimisorientaation väliset ennusteet olivat negatiivisia ensimmäiseltä kolmannelle luokalle, kun taas suoritusorientaatioiden ja välttämisorientaation osalta vastaavat ennusteet olivat positiivisia. Oppimis- ja välttämisorientaatiot ennustivat toisiaan negatiivisesti ensimmäiseltä kolmannelle luokalle. Tulokset ovat pääosin linjassa aiemman, aikuisopiskelijoiden kanssa tehdyn tutkimuksen kanssa, ja ne tuovat uutta tietoa temperamenttiherkkyyksien ja motivaation yhteyksistä ja kehityksestä varhaisina kouluvuosina.

Opiskelijoiden perfektionistiset taipumukset: niiden pysyvyys, muutos ja yhteydet tavoiteorientaatioihin

Jenny Ståhlberg¹, Heta Tuominen¹, Antti-Tuomas Pulkka², Markku Niemivirta^{3,1}

¹Helsingin yliopisto, Helsinki, Finland, ²Maanpuolustuskorkeakoulu, Helsinki, Finland, ³Oslo yliopisto, Oslo, Norway

Perfektionistiset pyrkimykset kuvastavat opiskelijoiden henkilökohtaisia odotuksia ja tavoitetasoa sekä tyytyväisyyttä omiin saavutuksiinsa, ja niiden on todettu olevan yhteydessä sekä opiskelijoiden motivaatioon että hyvinvointiin. Perfektionististen taipumusten pysyvyyttä on kuitenkin tutkittu varsin vähän.

Tutkimuksemme tavoitteena olikin selvittää lukiolaisten (N = 172) perfektionismiprofiilien (perfektionististen taipumusten erilaiset yhdistelmät) pysyvyyttä ja muutosta lukuvuoden aikana sekä profiilien erilaisia yhteyksiä tavoiteorientaatioihin (oppimiseen ja suoriin liittyvä suuntautuminen ja tavoitteisuus). Opiskelijat ryhmiteltiin latentin ryhmittelyanalyysin avulla neljään ryhmään kahden perfektionistisen taipumuksen (tavoitetaso ja tyytymättömyys omien tavoitteiden saavuttamiseen) suhteen: tyytymättömät (suhteellisen matala tavoitetaso, korkea tyytymättömyys saavutettuihin tavoitteisiin; 44.5 %), perfektionistit (suhteellisesti korkea tavoitetaso yhdistettynä korkeaan tyytymättömyyteen; 25.3 %), kunnianhimoiset (korkea tavoitetaso, matala tyytymättömyys; 21.5 %), ja ei-perfektionistit (suhteellisen matala tavoitetaso sekä tyytymättömyys; 8.7 %). Profiilien stabiliteettia tutkittiin konfiguraalisen frekvenssianalyysin avulla. Tulosten mukaan profiilit olivat varsin pysyviä: noin 60 %:lla opiskelijoista profiili pysyi samana koko lukuvuoden ajan, ja vaihtuminen selkeästi erilaiseen profiiliin (esim. tyytymättömästä kunnianhimoiseen tai päinvastoin) oli harvinaista. Ryhmien eroja tavoiteorientaatioissa tutkittiin yksisuuntaisen varianssianalyysin avulla. Tyytymättömät opiskelijat korostivat suoritus-välttämis- ja välttämisorientaatioita, kun taas perfektionistit korostivat samanaikaisesti sekä oppimiseen että sosiaaliseen vertailuun liittyviä orientaatioita (oppimis-, saavutus-, suoritus-lähestymis- ja suoritus-välttämisorientaatiot). Kunnianhimoiset

opiskelijat painottivat lähinnä oppimis- ja saavutusorientaatioita ja ei-perfektionisteilla ei painottunut mikään orientaatio.

Vaikuttaisi siis siltä, että perfektionistisista taipumuksista tyytymättömyys kytkeytyy sosiaaliseen vertailuun ja korkea tavoitetaso taas oppimis- ja menestystahokkuuteen.

Sessio 2L - Kasvatuspsykologiset erityisaiheet ja interventiot

Aika: torstai 30.11. klo 14:45 – 16:15

Paikka: LS16

Puheenjohtaja Satu Uusiautti, Lapin yliopisto

Alakouluikäisten ohjelmoinnillisen ajattelun ja tieteellisen päättelyn taitojen ja kiinnostuksen kehittyminen monialaisen oppimiskokonaisuuden aikana

Marjaana Veermans¹, Jenni Airola¹, Linda Mannila², Marjo Virnes², Teemu Leinonen²

¹University of Turku, Turku, Finland, ²Aalto University, Espoo, Finland

Digitalisoituneessa yhteiskunnassa eläminen vaatii tietoa ja ymmärrystä tietotekniikan toiminnasta sekä taitoa suodattaa ja tulkita jaossa olevaa tietoa oikein. Vaikka taitojen oppimisen tärkeys on huomattu sekä kansallisella (Opetushallitus, 2014) että kansainvälisellä tasolla (esim. Horizon 2020), lasten kiinnostuksen luonnontieteitä ja tekniikkaa kohtaan on havaittu olevan heikkoa (Vedder-Weiss & Fortus, 2012). Tämän tutkimuksen tavoitteena onkin selvittää, miten uudessa opetussuunnitelmassa korostetut monialaiset oppimiskokonaisuudet voisivat vastata näihin haasteisiin. Tutkimus kohdistuu alakouluikäisten lasten ohjelmoinnillisen ajattelun ja tieteellisen päättelyn oppimiseen sekä niihin liittyvään kiinnostuksen kehittymiseen.

Tutkimukseen osallistuu oppilaita 5. ja 6. luokalta kahdesta suomalaisesta kaupungista. Tutkimus toteutetaan kouluissa monialaisten oppimiskokonaisuuksien aikana kyselytutkimuksena, joka sisältää alku- ja loppumittauksen. Tutkimusta varten luodussa mittarissa on väitteitä tieto- ja viestintätekniikkaa koskevista asenteista sekä kiinnostuksesta ohjelmoinnillisen ajattelun osa-alueita, päättelytehtäviä ja oppimiskokonaisuutta kohtaan. Lisäksi mittarissa on tehtäviä, joiden avulla mitataan oppilaiden ohjelmoinnillisen ajattelun ja tieteellisen päättelyn osaamista. Mittausten välissä toteutettavat oppimiskokonaisuudet sisältävät konkreettista käsillä tekemistä sekä teknologian käyttöä.

Ensimmäisen koulun alkumittauksen (n = 21) perusteella näyttäisi siltä, että oppilailla on melko positiivinen asenne tieto- ja viestintätekniikkaa kohtaan (ka = 4,1 vaihteluvälillä 1 - 5), ja he ovat melko kiinnostuneita ohjelmoinnista (ka = 4,3). Oppilaat ovat myös kiinnostuneita päättelytehtävistä (ka = 3,5). Tieteellistä päättelyä ja ohjelmoinnillista ajattelua mittaavista tehtävistä kaikki seitsemän ratkaisi oikein vain yksi oppilas. Keskimääräisesti oppilaat ratkaisivat oikein neljä tehtävää. Loppumittaus tehdään lokakuun puolivälissä. Toisen kaupungin noin 50 oppilaan aineisto kerätään loka-marraskuun aikana. Tuloksia kummatkin koulusta esitellään varsinaisessa esityksessä joulukuussa. Tuloksia voidaan hyödyntää kehittäessä oppimisympäristöjä, jotka tukevat alakoululaisten tieteellisen päättelyn ja ohjelmoinnillisen ajattelun kehittymistä.

Uskonnollisesta yhteisöstä irtaantuminen ja uskonnollisuus elämäntilanteissa

Heli Karjalainen

Lapin yliopisto, Kasvatustieteiden tiedekunta, Rovaniemi, Finland

Väitöstutkimukseni tavoitteena on tarkastella uskonnollisesta yhteisöstä irtaantumista uskonnollisen kehityksen ja elämäntilanteen näkökulmasta. Uskonnollinen kehitys on osa ihmisen kognitiivista ja persoonallisen identiteetin kehittymistä. Uskonnollisuus tai laajemmin spiritualiteetti ilmenee yksilön ajattelussa,

koke-muksissa ja uskomuksissa vaikuttaen ihmisen käyttäytymiseen esimerkiksi motivaatioon tai moraaliin ratkaisuihin. Uskonnollinen kehitys tarkoittaa laadullisia ja määrällisiä muutoksia uskonnollisuudessa, sitoutuneisuudessa ja uskonnollisuuden eri osa-alueiden (kokemukset, uskomukset, ajattelu ja käsitteistö, harjoittaminen ja seuraukset elämässä) välisissä painotuksissa. Sisäistyneen uskonnollisuuden tai spiritualiteetin on nähty vaikuttavan positiivisesti ihmisen hyvinvointiin ja mielenterveyteen. Suomalaisessa keskustelussa uskonnollisesta yhteisöstä irtaantumisesta painottuu kuitenkin usein ns. uhrinäkökulma, jossa korostetaan uskonnon, sosiaalisten ongelmien ja mielenterveyden yhteen kietoutumista.

Uskonnollisesta yhteisöstä irtaantumisen voi nähdä intensiivisenä elämän käännekohtana, jonka seurauksena voi joutua muuttamaan koko aikaisemman identiteettinsä, maailmankuvansa, sosiaalisen ympäristönsä ja läheisimmät ihmissuhteensa. Tämän muutoksen keskeisenä lähtökohtana on uskonnollinen muutos: aikaisemmat sisäistyneet uskonnolliset käsitykset pitää järjestää uudelleen ja luoda toisenlainen uskonnollinen identiteetti. Tutkimukseni keskiössä on kysymys, miten käsitys uskosta/uskonnollisuudesta muuttuu irtaantumistapahtuman myötä ja miten irtaantuja itse merkityksellistää tätä muutosta elämänsä elämissä.

Esityksessäni hahmottelen teoreettista viitekehystä ymmärtää aikuisen uskonnollista kehitystä elämänsä elämissä. Lähtökohtana esityksessäni ovat uskonnollisen kehityksen vaiheteoriat (Fowler, Oser), joiden kautta kuljen pohtimaan uskonnollisen identiteetin rakentumista elämänsä elämissä McAdamsin narratiivisen identiteetin teorian avulla. Tällöin uskonnollisuus ja sen muutos näyttäytyy osana ihmisen jatkuvasti kehittyvää narratiivista identiteettiä, ihmisen sisäistämää ja jatkuvasti kehittyvää elämänsä elämissä, jolla luodaan merkitystä ja tarkoitusta elämälle.

Music, movement and learning – longitudinal intervention study in primary education

Minna Törmänen¹, Mari Tervaniemi², Kaisa Tiippana³, Tanja Linnavalli³, Marja-Leena Juntunen⁴, Eeva Anttila⁵

¹University of Helsinki, Faculty of Educational Sciences, Teacher Education in Swedish, Helsinki, Finland,

²University of Helsinki, Faculty of Educational Sciences, CICERO, Helsinki, Finland, ³University of Helsinki, Medicum, Department of Psychology and Logopedics, Helsinki, Finland, ⁴University of the Arts Helsinki, Sibelius Academy, Helsinki, Finland, ⁵University of the Arts Helsinki, Theatre Academy, Helsinki, Finland

The aim of this longitudinal intervention study (2016-2018) is to examine the impacts of added music, movement, and music-and-movement activities on variety of children's academic skills and capacities (i.e. general learning competencies, cognitive skills, social interaction, motivation, well-being). The study is conducted in classroom context (3rd, 4th grades).

Previous literature indicates a link between formal musical training and, i.e. development of listening skills, reading skills, mathematical skills, visuospatial processing, and social capability. In addition, studies have shown positive impacts of movement activities on academic skills. This study applies expertise from arts education and the fields of psychology, neurosciences and special education. It is conducted collaboratively by the University of the Arts Helsinki and the University of Helsinki, as part of the ArtsEqual-project financed by the Academy of Finland/Strategic Research Council.

A pre-tests-intervention-post-tests–design with a waiting control group (N=61) is used. Experimental group take part either in music, movement or music–and–movement activities for 15 minutes, three times per week. Interventions are partly integrated in general education. The control group does not receive any other instruction, both groups have arts education according to curriculum.

As outcome measures, extensive batteries of cognitive and behavioural tests are used. There are different neurocognitive measurements of executive functions, and brain activation using EEG measurements, in addition to measurements of academic skills, social cognition, and motivation. The qualitative data include

teacher and student interviews, and observations. The interventions are expected to improve both cognitive and academic skills, and particularly well-being.

Sessio 4Q - Hyvinvointi ja myönteinen kehitys

Aika: perjantai 1.12. klo 11:15 – 12:45

Paikka: SS18 KTK

Puheenjohtaja Satu Uusiautti, Lapin yliopisto

Yläkouluikäisten ja toisen asteen opiskelijoiden koulu-uupumuksen ja unen väliset yhteydet

Juhani E. Lehto¹, Laura Kortesoja², Outi Aho¹, Mari Eklund¹, Marika Heinaro¹, Sari Kettunen¹, Aila Peltomäki¹, Katja Ylä-Kotola¹, Kaarina Öst¹, Timo Partonen³

¹Helsingin yliopiston Avoin yliopisto, Helsinki, Finland, ²Helsingin yliopisto, Helsinki, Finland, ³THL, Helsinki, Finland

Useissa tutkimuksissa on todettu heikkolaatuisen unen ja aikuisiän stressin välinen yhteys (esim. Grossi ym., 2015). Työstressiä ja -uupumusta kokevat henkilöt kärsivät muita useammin esimerkiksi lyhyeksi jäävästä yöunesta sekä unen laadun heikkenemisestä (Brand ym., 2010). Lisäksi ne aikuiset, jotka kokevat korkea-asteista työuupumusta näyttävät suosivan myöhäisempiä nukkumaanmeno- ja heräämisaikoja muihin verrattuna.

Uupumusta koskeva tutkimus on laajentunut koskemaan myös kouluikäisiä lapsia ja nuoria (Kiuru ym., 2008; Salmela-Aro, ym., 2009; Schaufeli, ym., 2002). Koulu-uupumus viittaa pitkittyneeseen oppilaiden ja opiskelijoiden koulutyöhön liittyvään stressiin ja koostuu toisiinsa linkittyvistä, mutta erillisistä tekijöistä: uupumusasteisesta väsymyksestä, kyynisestä suhtautumisesta koulunkäyntiin ja riittämättömyyden tunteesta opiskelijana (Kiuru ym., 2008; Salmela-Aro, Kiuru, ym., 2009; Schaufeli ym., 2002).

Koulu-uupumuksen yhteyttä koulumenestykseen ja hyvinvointiin on tutkittu paljon. On kuitenkin vielä vähän tutkimusta kouluikäisten lasten ja nuorten koulu-uupumuksen ja unen välisistä yhteyksistä, vaikka uni on merkittävä tekijä nuoruusiän koulumenestykselle (Kronholm ym., 2015) ja hyvinvoinnille (El-Sheikh ym., 2013). Koulu-uupumuksen on todettu olevan yhteydessä lyhyeen yöuneen ja päiväväsymykseen (Wolf & Rosenstock, 2016), heikkoon unenlaatuun (Gerber et al., 2015) ja myöhäisten nukkumaanmeno- ja heräämisaikojen suosimiseen (Merikanto ym., 2016). Koska koulu-uupumuksen on todettu olevan yleisempää lukiolaisilla (Salmela-Aro & Tynkkynen, 2012), tarkasteltiin tässä tutkimuksessa erikseen lukiolaisten ja ammattikoululaisten koulu-uupumuksen ja unen välisiä yhteyksiä.

Aineisto kerättiin kolmesta suureesta ja kahdesta pienestä suomalaiskaupungista. Tutkimus toteutettiin paperisin kyselylomakkein. Alustavat analyysit poikkileikkausaineistosta osoittivat, että nuorten unenmäärä ja -laatu sekä päiväväsymys olivat yhteydessä koettuun koulu-uupumukseen heikosti, mutta tilastollisesti merkitsevästi ($r = .23-.39$, $p < .001$). Tulokset auttavat ymmärtämään unen merkitystä nuorten koulumenestyksessä ja hyvinvoinnissa sekä kytkeytyvät keskusteluun nuorten unen merkityksestä suomalaisessa koulujärjestelmässä ja laajemmin koko yhteiskunnassa.

Lapsen vahvuuksista kirjoittaminen esiopetuksen kolmiportaisen tuen asiakirjoissa

Tanja Vehkakoski¹, Noora Heiskanen¹, Tiina Korhonen², Anja Rantala¹

¹Jyväskylän yliopisto, Jyväskylä, Finland, ²Jyväskylän kaupunki, Jyväskylä, Finland

Positiiviseen psykologiaan perustuva vahvuusperustainen kasvatusajattelu on saanut viime vuosina Suomessa paljon huomiota. Vahvuuksien hyödyntämisen on havaittu olevan yhteydessä niin lapsen oppimistuloksiin, myönteiseen käyttäytymiseen ryhmässä kuin yleiseen hyvinvointiinkin. Myös esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa (2014) todetaan, että lapsen tulisi saada päivittäin palautetta omista

vahvuuksistaan ja että vahvuudet tulisi huomioida tuettaessa lapsen ja koko ryhmän oppimista, kasvua ja kehittymistä.

Tässä esityksessä tarkastelemme, miten tehostettua tai erityistä tukea saavien lasten vahvuuksista kirjoitetaan esiopetuksessa laadituissa oppimissuunnitelmissa ja henkilökohtaisissa opetuksen järjestämistä koskeissa suunnitelmissa (hojks) (N = 56) sekä millaisia funktioita eli tehtäviä lasten vahvuuksien kirjaamiselle muodostuu asiakirjoissa. Kolmiportaisen tuen asiakirjat ovat hedelmällinen aineisto tutkia lapsen vahvuuksien huomioimista, sillä kasvattajat käyttävät dokumentointia työvälineenä lapsen arvioimisessa, pedagogisessa suunnittelussa ja omien kasvatuskäytäntöjensä perustelemissa. Asiakirjoista eroteltiin analysoitavaksi aineistoksi kaikki lapsen vahvuuksiin viittaavat kohdat. Vahvuuksiksi ymmärrettiin ne lapsen kyvyt, luonteenpiirteet ja toimintatavat, jotka esitettiin asiakirjatekstissä myönteisinä, lapselle ja yhteisölle hyvää tuottavina ja kulttuurisesti arvostettuina. Löydetyt ilmaisut analysoitiin osin sisällönanalyysia ja osin diskurssianalyysia käyttäen.

Alustavat tutkimustulokset osoittivat lapsen vahvuuksien kuvausten vaihtelevan niiden subjektin, yksityiskohtaisuuden ja vahvuuden pysyvyyden mukaan. Vahvuuskuvauksille muotoutui teksteissä neljä eri tehtävää: lapsen kuvaamisen monipuolistaminen, tuen tarpeiden kuvausten pehmentäminen, muutoksen osoittaminen sekä pedagoginen hyödyntäminen. Lasten vahvuuksien kirjaamisen haasteena oli kuvausten irrallisuus: vahvuuksia kyllä kuvattiin lomakkeissa, mutta niihin viittaaminen pedagogiikan suunnittelussa jäi vähäiseksi.

KASVATUSSOSIOLOGIA JA KOULUTUSPOLITIikka/SOSIOLOGY OF EDUCATION AND EDUCATION POLITICS

Sessio 1M

Aika: torstai 30.11. klo 12:45 – 14:15

Paikka: LS17

Puheenjohtaja: Mira Kalalahti, Helsingin yliopisto

”Lukio on joku kummallinen elämältä puhdistettu alue”. Etnografisia havaintoja tuen tarpeesta, tuesta ja ohjauksen käytännöistä lukiokoulutuksessa

Linda Maria Laaksonen, Anna-Maija Niemi, Markku Jahnukainen

University of Helsinki, Helsinki, Finland

Suomalainen koulutusjärjestelmä halkoo nuorten polut verrattain yhtenäisen peruskoulun jälkeen kahtia. Erilaisia lyhytkestoisia valmentavia koulutuksia lukuun ottamatta jako on selkeä: kohti lukiota tai ammatillista koulutusta. Aiemman tutkimuksen mukaan nuoria ohjataan turvallisina pidetyille ja heille sopiviksi katsotuille aloille – joskus heidän omien koulutustoiveidensa vastaisesti. Koulutuksellisen tasa-arvon toteutumisen näkökulmasta tämä on ongelmallista. Mielikuva lukiosta akateemisena, vain riittävän hyvin pärjääville opiskelijoille soveltuvana paikkana törmää koulun arjessa siihen, että lukioon hakeudutaan ja päästään sisään aiempaa alhaisemmillä keskiarvoilla sekä myös hyvin heterogeenisistä taustoista käsin. Esimerkiksi erityisopetusta tuen muotona ei ole kuitenkaan kirjattu lukiolakiin ja pedagogisen tuen resursointi on ammatilliseen koulutukseen verrattuna vähäistä.

Esityksemme pohjautuu käynnissä olevaan Suomen Akatemian tutkimushankkeeseen ”Työllistyminen, koulutus ja erityisyys” (2016–2019), jossa tutkimme monipaikkaisen etnografian keinoin tuen käytäntöjä, ohjausta, siirtymiä sekä nuorten koulutuskokemuksia toisen asteen koulutuksessa. Esityksen teemaksi nostamme ensimmäisiä havaintojamme lukiokoulutuksessa tarjottavan tuen ja ohjauksen suhteutumisesta opettajien ja nuorten kokemuksiin tuen tarpeesta. Aineistomme pitää sisällään etnografisia havaintomui-
tiinpanoja lukion arjesta lukuvuodelta 2016–2017, opiskelija- ja opettajahaastatteluita sekä koulutuspoliittisia dokumentteja. Lukiossa havainnoidessamme keskityimme etenkin erityisopetuksen ja opinto-

ohjauksen sekä vieraskielisten opiskelijoiden opetuksen käytäntöihin, kuten suomi toisena kielenä opetukseen. Esitämme, että kielitaitoon liittyvät kysymykset näyttäisivät muodostavan sellaisia uudenlaisia tuen tarpeita, joihin lukiokoulutuksessa ei tällä hetkellä kyetä vastaamaan. Tuen käytäntöjen ohuus ja niiden törmäminen nopeatempoisen ja kurssimuotoisen opetuksen vaatimusten kanssa asettaa haasteita enemmän tukea tarvitsevien nuorten opiskelulle.

Kuka onkaan epätyypillinen opiskelija?

Annukka Jauhiainen, Nina Haltia, Ulpukka Isopahkala-Bouret
University of Turku, Turku, Finland

Kansainvälisessä korkeakoulututkimuksessa löytyy paljon tutkimusta epätyypillisistä ('non-traditional') korkeakouluopiskelijoista. Epätyypillisen opiskelijan käsite on liitetty korkeakoulutuksen ekspansioon ja lisääntyneisiin koulutusmahdollisuuksiin, joiden myötä korkeakouluopiskelijoista on tullut taustoiltaan entistä heterogeenisempi ryhmä. Monimuotoistuminen koskee esimerkiksi ikää, aikaisempaa koulutusta, sosioekonomista taustaa ja perheellisyyttä. Epätyypillisiä opiskelijoita on tutkittu esimerkiksi tasa-arvoisten koulutusmahdollisuuksien, korkeakoulukentän eriytymisen ja opiskelukokemusten näkökulmasta (ks. esim. Schuetze & Slowey 2002). Epätyypillisen opiskelijan käsite on liitetty myös korkeakoulupoliittisiin ohjelmiin, joiden myötä on pyritty avaamaan koulutusmahdollisuuksia erilaisille aliedustetuille ryhmille ja epätyypillisistä taustoista tuleville (ks. 'widening-access policy'; esim. Orr & Hovdhaugen 2014; Osborne 2003).

Suomessa ei ole ollut tarjolla erityisiä korkeakouluopintoihin valmistavia ohjelmia, kohdennettuja hakuohjelmia tai erityistä tukea ja ohjausta esimerkiksi ei-akateemisista taustoista tuleville opiskelijoille. Pohjoismaisessa mallissa tasa-arvopolitiikka on rakentunut pikemminkin ajatukselle siitä, että avoimuus erilaisille opiskelijoille on universaali järjestelmään liittyvä piirre, eikä erityisiä toimenpiteitä tarvitse kohdistaa ei-akateemisista perheistä tuleville tai muuten epätyypillisen taustan omaaville opiskelijoille (Thomsen 2015).

Tarkastelemme tässä esityksessä aikaisempaa kansainvälistä tutkimusta analysoimalla millaisena epätyypillisen opiskelijan käsite tutkimuksissa näyttäytyy ja millaiseen tutkimukseen se kiinnittyy. Peilaamme kansainvälistä korkeakoulututkimusta suomalaiseen korkeakouluvalinnoista ja korkeakoulutuksen tasa-arvosta käytyyn korkeakoulupoliittiseen keskusteluun.

Lähteet:

Orr, D. & Hovdhaugen, E. 2014. 'Second chance' routes into higher education: Sweden, Norway and Germany compared. *International Journal of Lifelong Education* 33 (1), 45–61.

Osbourne, M. 2003. Policy and practice in widening participation: a six country comparative study of access as flexibility. *International Journal of Lifelong Education* 22 (1), 43–58.

Thomsen, J–P. 2015. Maintaining Inequality Effectively? Access to Higher Education Programmes in a Universalist Welfare State in Periods of Educational Expansion 1984–2010. *European Sociological Review*, 31 (6), 683–696.

Maahanmuuttajataustaiset nuoret odotusten ja valintojen ristiaallokossa

Liila Holmberg, Mira Kalalahti, Janne Varjo, Markku Jahnukainen
Helsingin yliopisto, Helsinki, Finland

Maahanmuuttajataustaisten nuorten koulutukselle on tunnusomaista asenteiden ja konkreettisten koulukokemusten välillä vallitseva ristiriita. Maahanmuuttajanuorten suhtautuminen koulunkäyntiin on tyypillisesti kantaväestöä positiivisempaa ja odotukset koulutuksen suhteen ovat korkealla. Maahanmuuttajataustaiset nuoret suhtautuvat koulutukseen pääsääntöisesti positiivisesti ja toiveikkaasti, vaikka koulunkäyntiin liittyisikin erilaisia vaikeuksia ja arvosanat jäisivät kantaväestöä hiekkomiksi.

Heikon koulumenestyksen ja positiivisten asenteiden välistä ristiriitaa (*immigrant paradox*) on pyritty selittämään eri näkökulmista. Eri selitysmalleille yhteistä on asenteiden ja koulutukseen liittyvien tavoitteiden kahtiajako. Abstraktien, yleisten toiveiden ja asenteiden katsotaan heijastavan kulttuurisesti yleistä uskoa koulutukseen yhteiskunnallisen nousun väylänä ja olevan irrallisia käytännön realiteeteista sekä esimerkiksi perheiden sosioekonomisesta taustasta. Konkreettisten asenteiden ja odotusten katsotaan muotoutuvan enemmän käytännön kokemusten ja rationaalisen arvioinnin tuloksena.

Transitions and educational trajectories of immigrant youth -seurantutkimuksen aineistosta tehnyt havainnot osoittavat, että maahanmuuttajataustaisten nuorten koulutukseen liittyy ristiriitaisuuksia myös Suomessa. Maahanmuuttajanuoret suhtautuvat koulunkäyntiin myönteisesti ja heidän koulutukseen ja tulevaisuuden ammatteihin liittyvät abstraktit tavoitteensa ovat kunnianhimoisia huolimatta koetuista kouluvaikeuksista. Kunnianhimoiset tavoitteet aikaansaavat epävarmuutta konkreettisissa toisen asteen valinnoissa.

Onko koettujen maahanmuuttajanuorille ominainen kouluvaikeuksien ja positiivisen asenteen yhdistelmä lopulta paradoksaalinen? Maahanmuuttajanuorten korkeiden odotusten taustalla vaikuttavat ainakin perheiden kannustava suhtautuminen opiskeluun ja luottamus tarjottavan tukiopetuksen riittävään määrään. Odotukset itsessään vaikuttavat ymmärrettäviltä. Odotukset ja todellisuus eivät kuitenkaan tilastojen valossa kohtaa, sillä maahanmuuttajataustaisten nuorten koulutukseen kiinnittyminen on kanta-väestöä heikompaa ja koulun keskeyttäminen toisella asteella todennäköisempää.

Oppimisen ja koulunkäynnin tuen vaihtelu kunnissa – alueellinen tasa-arvo perusopetuksessa

Meri Lintuvuori, Markku Jahnukainen, Jarkko Hautamäki
Helsingin yliopisto, Helsinki, Finland

Tasa-arvo ja oikeudenmukaisuus ovat olleet perusopetuksen kantavia tavoitteita sen syntyajoista asti. Tässä tutkimuksessa oppimisen ja koulunkäynnin tuen järjestelmää tarkastellaan alueellisten erojen näkökulmasta. Kunnittainen vaihtelu tuen tarjonnassa ei sinänsä tee tukijärjestelmästä hyvää tai huonoa. Kuitenkin osa tukijärjestelmän rakenteista on sellaisia, että oppilaiden oikeusturvan kannalta on tärkeää, että niistä päätetään yhdenvertaisin periaattein. Aineistona käytetään erityisopetuksen tilastointeja vuosilta 2011–2015 (SVT) sekä kolmea empiiristä aineistoa kuvaamaan niitä osa-alueita, joita ei tilastoida.

Ennen viimeisimmän erityisopetuksen reformin käynnistymistä suuret kunnat esittivät ministeriölle huolensa erityisopetuksen tilasta ja suuresta vaihtelusta käytännössä kuntien välillä. Kuvausta käytettiin myöhemmin myös perusteluna lainsäädännön ja hallinnon menettelytapojen muutokselle. (OPM 2007; Salo 2010.) 2000-luvun ensimmäiseen vuosikymmeneen kohdistuneet analyysit (Kirjavainen ym. 2014a, 2014b) osoittivat, että erityisopetuksen järjestämisessä oli suuria kuntien välisiä eroja ja erot olivat pääosin kasvaneet erityisoppilaiden osuuden kasvun myötä. Analyysissa ilmeni myös, että yksilöllistettyjä oppimääriä suorittaneiden oppilaiden siirtyminen toisen asteen opintoihin ja työelämään oli heikompaa kuin muiden oppilaiden (VTV 2013; ks. Kirjavainen ym. 2016).

Tässä tutkimuksessa tarkastelun pääpaino kohdistetaan tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden kannalta keskeisiin tekijöihin, kuten oppimäärien yksilöllistämiseen sekä opetuksen toteutuspaikkaan (Lintuvuori 2015). Tulokset osoittavat, että kuntien ja suuralueiden välillä on selviä eroja oppimisen ja koulunkäynnin tuen järjestelyissä. Myös oppimäärien yksilöllistäminen vaihtelee kunnittain paljon. Yleisimmät yksilöllistetyt oppiaineet olivat juuri jatko-opintovalmiuksien kannalta keskeisiä aineita, kuten englanti, matematiikka, ruotsi ja äidinkieli. Oppimisen ja koulunkäynnin tuen järjestelmään näyttää näiden tulosten valossa liittyvän tavoiteltujen tasa-arvon ideaalien lisäksi epäkohtia, joilla on vaikutusta koulutuksellisen tasa-arvon näkökulmasta. Yksilöllistämisen etujen sivutuotteena voi syntyä tilanne, jossa yksilön todelliset mahdollisuudet jatko-opintoihin ja työelämään itseasiassa jäävät muodostumatta.

Sessio 2M

Aika: torstai 30.11. klo 14:45 – 16:15

Paikka: LS17

Puheenjohtaja: Heikki Silvennoinen, Turun yliopisto

Yrittäjyysdiskurssi yliopistokoulutuksen kansallisessa ja paikallisessa kehittämisessä

Hanna Laalo, Arto Jauhiainen

Turun yliopisto, Turku, Finland

Yrittäjyyden edistäminen on tietotalouden rakennustalkoissa muodostunut merkittäväksi koulutuspoliittiseksi tahtotilaksi, mikä on näkynyt niin ylikansallisissa, kansallisissa kuin organisaatiokohtaisissa linjauksissa ja toimenpiteissä. Tässä kehikössä yrittäjyyskasvatus on saanut osakseen lisääntyvää kiinnostusta ja se on tunnistettu kaikkien koulutusasteiden ja – alojen asiaksi. Vaikutusvaltaisina toimijoina esimerkiksi Euroopan unioni ja talousjärjestö OECD ovat korostaneet retoriikassaan yrittäjyyskasvatukseen investoimisen merkitystä innovaatioiden, kilpailukyyn, kasvun ja työllisyyden takaajana. Suomessa yrittäjyyden eetos koulutuksen suunnannäyttäjänä on kuulunut 2000-luvulla niin hallitusohjelmissa ja opetus- ja kulttuuriministeriön linjauksissa kuin yrittäjäjärjestöjen teeseissä. Yrittäjyysheikkoa on pyritty levittämään myös yliopistoihin, joihin globaalin tietotalouden merkittävänä toimijoina kohdistuu odotuksia innovaatioiden tuottamisesta ja kilpailukyyn parantamisesta. Tutkijat ovat puhuneet kokonaisen yrittäjyysparadigman noususta yliopistoissa.

Yrittäjyysdiskurssin funktiota ja seurauksia osana yliopistojen koulutustehtävää on analysoitu vähän. Tämä tutkimus tarkastelee yrittäjyyden edistämistä yliopistokoulutuksessa kasvatussociologisesta ja koulutuspoliittisesta näkökulmasta. Se analysoi yliopistoja ohjaavan yrittäjyysdiskurssin problematisointeja ja retoriikkaa kansallisella ja paikallisella tasolla sekä suhteessa ylikansalliseen kehikseen, ja pureutuu näin koulutuspoliittisen tahtotilan muuntautuvuuteen ja implementointiin. Tutkimusaineisto koostuu opetus- ja kulttuuriministeriön yrittäjyyskasvatusjulkaisuista, Suomen Yrittäjien Yrittäjämönteinen korkeakoulutus 2025 – asiakirjasta sekä Turun yliopiston yrittäjyysyliopisto – hankkeen materiaaleista. Näiden materiaalien teemoja, painotuksia ja ongelmanasettelua peilataan aiemmin tehtyyn analyysiin Euroopan komission yrittäjyyskasvatusjulkaisuista. Tutkimuksessa analysoidaan myös yrittäjyysdiskurssin konkretisoitumista yliopistokoulutuksen järjestämisen käytännöiksi. Koulutuspoliittisten toimenpiteiden analysoimisen sapluunana sovelletaan Euroopan komission ja OECD:n yrittäjämäisten korkeakoulujen tukemiseksi tarkoitettua HEInnovate -itsearviointityökalua, joka tutkimuksen valossa näyttäytyy vaikutusvaltaisena hallinnan artefaktina eri tasoilla.

Nuorten uusliberalistinen hallinta niukkuuden ja psy -tiedon kautta

Kalle Mäkelä

Helsingin yliopisto, Helsinki, Finland

Paperissani kysyn, kuinka syrjäytymisvaarassa olevia nuoria hallitaan uusliberalismin eetoksessa Suomessa? Kuinka hallinnan välineiden eli hallinnan tekniikoiden ja teknologioiden muutos historiallisesti on muuttunut ja miten nykyään vähäosaisempia nuoria hallitaan ja hallinnoidaan? Olen kiinnostunut velkaantumisen ja psy-tiedon roolista nuorten aikuisten uusliberalistisessa hallinnoinnissa. Ajatukseni on esittää uusliberalismin käyttävän yksilöllistävässä hallinnassaan (ainakin) kahta välinettä ja niihin liittyviä tekniikoita: ensinnäkin velkaannuttamista ja siihen liittyviä niukkoja taloudellisia resursseja ja toisekseen psy-tietoa (psykiatria- ja psykologiatieteisiin perustuvaa tietoa).

Tutkimusaineistoni olen kerännyt etnografisessa työskentelyssä 4.8.2016-10.6.2017 keskisuudessa suomalaisessa kaupungissa haastatellen neljääkymmentä nuorta ja heidän kanssaan työskentelevää aikuista. Etnografinen työskentely keskittyi Etsivään nuorisotyöhön ja Nuorisotyöpajaan, joista kirjoitin myös etnografista tutkimuspäiväkirjaa. Teoreettinen viitekehikseni taas ammentaa hallinnan ja valta/tiedon analytiikasta.

Etnografiaani ja muihin kirjallisiin lähteisiin nojaten kysyn (vielä tarkemmin) paperissani: kuinka nuorten tukijärjestelmät tuottavat ja muokkaavat uusliberalistisessa eetoksessa (niukkuuden ja psy-tiedon avulla) sopivasti joustavia ja kontrolloituja nuoria aikuisia työmarkkinoille tai seuraaviin taloudellis-hallinnollisiin toimenpiteisiin ja millaista vastarintaa tälle tuottamiselle ja muokkaamiselle esiintyy?

Edellä mainittu tuottaminen ja muokkaaminen tapahtuvat käytänteiden, käytäntöjen, vakiintuneiden ja vielä vakiintumattomien instituutioiden, psy-tieteiden ja hallinnon portaiden (EU-komission suosituksista Suomen ministeriöiden kautta paikallistasoille) tekstien kautta veistään sopivaa uusliberalistista luonnetta nuorelle aikuiselle hänen pärjätäkseen kilpailukykyisenä työmarkkinoilla.

Tutkimusaineistoni valossa näyttää siltä, että rakenteellisista yhteiskunnallisista ongelmista tehdään ja tuotetaan puheessa ja toiminnassa yksilöllisiä ongelmia, vajaavaisuuksia ja patologioita, ja myös tätä tulen paperissani tuomaan esiin. Ryhmässämme olisi mielenkiintoista keskustella edellä mainitusta tekstini tematiikasta, mutta myös siitä, kuinka sekä kansallisesti että globaalistikin eriarvoisuutta (kasvatavat varallisuus- ja tuloerot) tuotetaan erilaisin hallinnollisin ja hallinnallisin tekniikoin?

Vammaisuuden politiikat elinikäisen oppimisen kontekstissa

Aarno Kauppila¹, Heikki Kinnari², Anna-Maija Niemi¹

¹University of Helsinki, Helsinki, Finland, ²University of Turku, Turku, Finland

2000-luvun alusta saakka Euroopan unionin poliittiset linjaukset ovat systemaattisesti pyrkineet parantamaan vammaisten yhteiskunnallista ja taloudellista asemaa. EU:n vammaispolitiikassa koulutus on nimetty yhdeksi keskeisimmäksi keinoksi näiden tavoitteiden saavuttamiseksi. Samaan aikaan elinikäinen oppiminen on muodostunut sekä kiinteäksi osaksi Lissabonin kilpailukykystrategiaa että keskeisimmäksi EU:n koulutuspoliittiseksi ohjelmaksi. Näiden muutosten myötä myös käsitykset koulutuksesta ja sen tavoitteista on sysätty jatkuvaan liikkeeseen, joka osaltaan työntää käsitykset oppijuudesta ja kansalaisuudesta sekä niiden normeista uuteen suuntaan.

Elinikäisen oppimisen poliittisessa retoriikassa korostetaan inklusiivisuutta ja sitä, miten elinikäinen oppiminen kohentaa sekä kilpailukykyä että sosiaalista koheesiota EU:n alueella. Retoriikka ja siinä määritellyt käytännöt kuitenkin sulkevat kokonaisia ryhmiä, kuten vammaiset henkilöt, politiikan ulkopuolelle. Tässä esityksessä keskitymme tarkastelemaan, miten vammaisuus rakentuu elinikäisen oppimisen kontekstissa ja miten elinikäisen oppimisen eettinen todellisuus upottuu myös vammaispolitiikkaan.

Tutkimusaineistomme koostuu Euroopan unionin elinikäisen oppimisen ja vammaispolitiikan dokumenteista. Lähestymme aineistoa hallinnan analyttisesti: näemme, että elinikäisen oppijan normi pyrkii hallitsemaan myös vammaisuuden määritelmää. Tutkimuksemme menetelmälliset lähtökohdat kytkeytyvät kriittisestä politiikan analyysistä johdettuihin kysymyksiin siitä, miksi ja millaisiin ongelmiin kyseiset dokumentit pyrkivät löytämään vastauksia. Näin ymmärrämme, että dokumenttien ongelmanasettelu pohjautuu yhteiskunnassa vallitseviin rationaliteetteihin, jotka osaltaan myös täyttävät elinikäisen oppimisen ja vammaispolitiikan tavoitteita ja sisältöä. Pyrkimyksemme on dokumenttien ristiin analysoimisen perusteella pohtia sitä, miten vallitseva käsitys elinikäisestä oppijuudesta suhteutuu vammaisuuteen vallitsevassa poliittisessa rationaliteetissa, ja mitä se tarkoittaa vammaisille henkilöille.

Valtiofeminismistä hienovaraiseen empiiriseen analyysiin ja post-teoretisointeihin: 40 vuotta koulutuksen ja sukupuolen tutkimusta Pohjoismaissa

Elina Lahelma¹, Elisabet Öhrn²

¹Helsingin yliopisto, Helsinki, Finland, ²University of Gothenburg, Gothenburg, Sweden

Kasvatuksen ja koulutuksen naistutkimus alkoi Skandinaviassa 1970-luvun lopulla muutamien feminististen tutkijoiden silmiä avaavien tutkimusten kautta. Painopisteessä oli, kuten kansainvälisessä feministisessä

tutkimuksessa yleisemmin, tyttöjen ja naisten näkymättömyys ja koulussa koulututkimuksessa. Suomeen tutkimussuuntaus tuli 1980-luvulla. Toisin kuin esimerkiksi Englannissa, jossa feministiset opettajat alkoivat tehdä tutkimusta ja kehittää opetustaan, Pohjoismaisen tutkimuksen vahvaan liikkeellelähdtöön 1980-luvulla vaikutti tasa-arvoviranomaisten tuki. Myös opetusviranomaiset joutuivat ottamaan huomioon naisten asemaan kohdistuvat kansainväliset velvoitteet ja tukemaan tasa-arvohankkeita. Kuitenkin jo 1980-luvulla tutkijoilla oli myös kansainvälisiä yhteyksiä, joiden kautta erityisesti sosiologisen sukupuolitutkimuksen teoreettiset ja metodologiset lähtökohdat alkoivat vaikuttaa Pohjoismaisissa yliopistoissa. Ruotsissa ja Suomessa tutkimusperinne on jatkunut ja saavuttanut kansainvälisesti arvostetun aseman.

Esityksessämme analysoimme myöhemmin sukupuolentutkimukseksi nimetyn feministisen tutkimussuunnan kehittymistä, monipuolistumista ja juurtumista kasvatustutkimuksen kentille. Aineistoina ovat pääasiassa kansainvälisen alan huippujulkaisun Gender and Education pohjoismaiset artikkelit (1994-), tiedot NERAn Gender and Education -verkoston toiminnasta 1990-luvun alusta lähtien sekä aikaisemmat yhteenvedot ja kirjallisuuskatsaukset (omat sekä mm. Ve ja Wernersson, Nyström). Olemme molemmat toimineet tutkimusalan pioneereina 1980-luvulta lähtien, Elisabet Ruotsissa ja Elina Suomessa, ja analyysimme pohjautuu myös omakohtaiseen historiaamme, julkaisuihimme ja muistiinpanoihimme.

Alustavan analyysin pohjalta esitämme, että sukupuolitutkimus on tuonut Pohjoismaiseen kasvatustutkimukseen vahvat kansainväliset yhteydet jo silloin, kun tutkimus oli yleensä varsin kansallista. Se on tuonut tutkimukseen hienovireistä eettistä pohdintaa muun muassa tutkijan ja tutkittavan suhteesta sekä erilaisten erojen yhteenkietoutumisesta (jota nykyään kutsutaan intersektionaaliduideksi). Monet teoreettiset-metodologiset periaatteet, kuten etnografinen tutkimusote, tulivat kasvatustieteeseen paljolti feministisen tutkimuksen vaikutuksesta.

Toisaalta Pohjoismainen koulutuksen ja kasvatuksen sukupuolitutkimus on tuonut kansainväliselle Gender and Education tutkimukselle uusia näkökulmia sekä esimerkkejä pohjoismaiseen tasa-arvotraditioon rakentuvista hyvistä käytännöistä.

Sessio 3M

Aika: torstai 30.11. klo 16:30 – 17:45

Paikka: LS17

Puheenjohtaja: Mira Kalalahti, Helsingin yliopisto

A cross-cultural study on peer relations and tensions in the school life of Finnish and Korean adolescents Junghyun Yoon

University of Turku, Turku, Finland

The presentation is based on a manuscript of my doctoral thesis article. Drawing on qualitative research in comprehensive (primary and middle) schools in Finland and Korea, this study explores adolescents' peer relations and their tensions and negotiations between agency and control in everyday school life. Based on in-school observations and interviews with students and teachers, the analysis highlights commonalities and differences across adolescents' school lives, according to gender and national context. In this sense, the author's gaze is cross-cultural and ethnographic, which suggests that polar-opposite comparisons of Finnish and Korean education should be critically re-considered. The analysis illuminates the meaning of friendship and patterns of peer interactions both within and between gender groups. It also interprets how control by school authorities and young people's agency manifest in different sociocultural contexts. Lastly, the author discusses about sociocultural grounds that are linked with the similar and unique findings between the two countries. The author also suggests that school and society should support young people to transgress stereotypical gender roles and to increase students' agency to contribute to their growth and the quality of their school lives.

Indonesian Teachers in Finland: Answering Questions On Cultural Compatibilities of Public Education

Anna Rytivaara^{1,2}, Anna Wallin², Niina Nyyssölä², Toni Saarivirta³, Robert Imre², Jari Eskola²

¹University of Jyväskylä, Jyväskylä, Finland, ²University of Tampere, Tampere, Finland, ³Regional State Administrative Agency, Tampere, Finland

Comparative education often highlights national differences between and among education systems and schools. In this systemic approach it is often assumed that actors within those systems will embody those differences in the form of some kind of national culture. In this paper we demonstrate how school teachers from Aceh viewed their experience of furthering their training in Finland. After interviewing practicing teachers from Aceh, who had travelled to Finland for a postgraduate degree program in teaching, we suggest here that there are large sets of unexamined potentialities in terms of thinking about how (mostly public) education systems are more similar than they are different. Our analysis demonstrates the beginnings of this kind of approach.

What's changed in the reforms of Education Supervision and Assessment in China? A policy historiography

Xingguo Zhou

University of Turku, Turku, Finland

The search for better systems to evaluate and assess the quality of education has been a continuous process and becoming more intensive in past two decades in People Republic of China. Practices of such Chinese Education Supervision exists at different levels from basic to tertiary, different objectives including schools, teachers, students, and local governments. Moreover, we see a tendency of employing more evaluations than less, for instance, in 2007 when a new form of large-scale assessment was introduced on the justification of providing data for policy-making.

This paper analyses the changing practices and underlying values in transition in China. In this respect, this paper employs a historical stance of historiography (Gale 2001) to sketch the main trajectory of policy changes through junctures (Cowen 2000) by analysing the documents from national level Ministry of Education, documents from websites of Education Supervision and large-scale assessment.

We argue that Chinese evaluation has changed from the era of normative evaluation to the era of consultative evaluation for the evident changing expectations and perception of evaluation. In the first political era, the heritage from Deng's ideology of consequentialism together with materialized values and bureaucracy defined the role of Education Supervision as an instrument to achieve political goals; but in the second era, the evaluative institutes have started to participate in the process of policy-design through producing evidence and data. Policy-designers are willing to create a collaborative society to utilize collective wisdom to enhance the governing capacity.

Sessio 3N

Aika: torstai 30.11. klo 16:30 – 17:45

Paikka: LS18

Puheenjohtaja: Janne Varjo, Helsingin yliopisto

Pohjoismaisen peruskoulupolitiikan liikkuvat maisemat – kansainvälisten vaikutteiden käyttö asiantuntijanarratiiveissa

Petteri Hansen, Tommi Wallenius, Sara Juvonen

University of Helsinki, Helsinki, Finland

Muiden maiden esimerkit ja kokemukset ovat olleet kautta historian tärkeässä roolissa kansallista koulutusjärjestelmää kehitettäessä. Pohjoismaat ovat itse toimineet monille muille maille vertailukohtana – nyt

viimeisimpänä 2000-luvulla on Suomen PISA-menestys kerännyt ennennäkemätöntä globaalia huomiota osakseen.

Artikkelissamme vertailemme, millä tavoin muut maat ilmenevät Suomen, Norjan ja Ruotsin peruskoulutuksen asiantuntijoiden narratiiveissa. Viitemaiden (reference countries) käyttö oman koulutusjärjestelmän reflektiopintana pohjaa Luhmannilaiseen systeemiteoriaan ja Jürgen Schriewerin (1990) eksternalisaation käsitteeseen. Aiemmista samankaltaisista tutkimuksista (Ringarp & Waldow 2015; Takayama 2010) poiketen olemme kiinnostuneita, millä tavoin asiantuntijat hyödyntävät tarinoissaan muiden maiden vaikutteita ja niiden muutosta kunkin maan peruskoulun kehityksen taustalla.

40 asiantuntijahaastattelun analyysin pohjalta havaittiin kolme siirtymäkautta, joihin viitemaat joko vaihtuvat tai niiden merkitys saa uusia sisältöjä: 1) kansanvalistuksesta kohti yhtenäistä peruskoulua; 2) yhteispohjoismaisesta egalitarianismista kohti globaalia tietotaloutta sekä 3) PISA shokista kohti tulevaisuuden riskienhallintaa. Vaikka PISA-tutkimuksen kaltaisten kansainvälisten arviointien tulokset korostuivat tarinoissa nykyhetkeä lähestyttäessä, näyttivät erilaiset kulttuuriset mielikuvat, metaforat ja ennakkoluulot jäsentävän asiantuntijoiden käsityksiä muiden maiden esimerkkien houkuttelevuudesta.

Varhaiskasvatuksen ammatillisen kentän muotoutuminen osana hallinnonalakysymystä

Eeva-Leena Onnismaa, Leena Tahkokallio, Marjatta Kalliala
Helsingin yliopisto, Helsinki, Finland

Esitys pohjautuu artikkeliin, jossa tarkastelemme kehitystä kohti koulutuspoliittiseksi paradoksiksi nimeämäämme tilannetta, jossa enemmistöllä päiväkodissa työskentelevistä on jokin sosiaali- ja terveysalan koulutus, vaikka varhaiskasvatus on osa koulutusjärjestelmää. Kuvaamme päiväkotien henkilöstörakenteen muotoutumista ja siihen vaikuttaneita tekijöitä 1970-luvulta 2010-luvulle. Keskitymme tarkastelussa lastentarhanopettajan tehtävissä työskenteleviin. Kuvaamme muutoksen vaiheita säädösten, dokumenttien ja muun kirjallisen materiaalin valossa. Tarkastelun kehikkona on sosiaali- ja opetushallinnon sekä yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen välinen jännitteinen suhde varhaiskasvatusjärjestelmän eri vaiheissa. Tutkimuskysymyksemme on, miten ja miksi on päädytty tilanteeseen, jossa lastentarhanopettajan tehtävissä toimivista vähemmistöllä on lastentarhanopettajan koulutus ja enemmistöllä sosiaalialan koulutus. Tarkastelemme henkilöstörakenteen muotoutumista keskittyen lainsäädännön muutoksiin, hallinnollisiin ratkaisuihin ja kehittämishankkeisiin, joiden avulla olemme hakeneet vastauksia tutkimuskysymykseen. Aineistomme koostuu kahdesta toisiaan täydentävästä aineistokokonaisuudesta. Ensimmäinen kokonaisuus muodostuu päiväkodin henkilöstörakenteeseen vaikuttaneista säädöksistä ja asiakirjoista sekä varhaiskasvatuksen ja sosiaalialan arviointia ja kehittämistä koskevista raporteista ja lehtikirjoituksista. Toinen kokonaisuus muodostuu kehittämishankkeiden raporteista, jotka aikaisemman tutkimuksen mukaan ovat merkittäväällä tavalla muokanneet suomalaista varhaiskasvatusta. Analyysimenetelmänä on käytetty laadullista tekstianalyysia. Analyysin pohjalta esitämme, että henkilöstön kokoonpanoa ja koulutustarvetta koskevassa päätöksenteossa ovat korostuneet sosiaalihallinnon näkökulma ja etujärjestöjen intressit. Koska toimiala sijaitsi aikaisemmin sosiaali- ja terveysministeriön alaisuudessa, lastentarhanopettajien koulutustarvetta ei selvitetty samaan tapaan kuin muiden opettajaryhmien, ja koulutusmäärät yliopistoissa ovat olleet tarpeeseen nähden liian pienet. Samanaikainen sosiaalialan AMK-koulutusten voimakas laajeneminen vauhditti epäsuhtan syntymistä. Sosiaalihallituksen valtakunnalliset kehittämishankkeet muokkasivat työkenttää tehden tilaa sosiaali- ja perhetyöpainotteiselle tulkinnalle varhaiskasvatuksen perustehtävästä.

Yhdistelmätutkimuksen asema koulutusjärjestelmässä ja koulutuspolitiikassa 1990-luvulta 2010-luvulle

Outi Lietzén
Turun yliopisto, kasvatustieteiden tiedekunta, Turku, Finland

Toisen asteen yhteistyön juuret ovat keskiasteen uudistamistyössä, joka sai alkunsa peruskoulu-uudistuksesta nousseesta tasa-arvoajattelusta. Keskiasteen uudistamistyön tavoitteena oli luoda yhtenäinen toinen

aste, joka ei erottelisi ikäluokkaa kahdelle epätasa-arvoiset jatkokoulutusmahdollisuudet antavalle koulutusreitille. Nykyinen malli on seurausta kompromissista: yhteistyötä lisättiin toisen asteen oppilaitosten välillä, mutta oppilaitokset pysyivät hallinnollisesti erillään toisistaan. Myös ylioppilastutkinnon erityisasema jatkokoulutukseen haussa säilytettiin. Malli sopi hyvin 1990-luvun yksilöllisiä ja joustavia koulutusmahdollisuuksia ja –väyliä korostavaan koulutuspolitiikkaan. (Kivirauma & Silvennoinen 1992; Lampinen 1998 & 2000; Lehtisalo & Raivola 1999; Ilomäki 2001; Ahonen 2003; Meriläinen & Varjo 2006; Meriläinen 2011.) Myös muualla Euroopassa kehiteltiin erilaisia institutionaalisia ratkaisuja toisen asteen koulutukseen 1990-luvulla. Esimerkiksi Ruotsissa ammatillisesta ja lukiokoulutuksesta muodostettiin hallinnollisesti yhtenäinen lukiokoulu. (Mäesivu ym. 2006, 25–26.) Kokemukset Ruotsin nuorisokoulusta ovat vaikuttaneet Suomessa käytyyn keskusteluun yhtenäisestä toisesta asteesta, varsinkin yhtenäistä toista astetta vastustavat ovat viitanneet kokemuksiin Ruotsista (Meriläinen & Varjo 2006, 254; Varjo 2007, 102).

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on tarkastella yhdistelmäututkinnon asemaa suomalaisessa koulutuspolitiikassa 1990-luvulta 2010 –luvulle. Tutkimukseen sisällytetään myös vertailua Suomen ja Ruotsin toisen asteen kehityksen yhtäläisyyksistä ja eroista. Tutkimuksen aineistona käytetään opetus- ja kulttuuri-ministeriön ja opetushallituksen koulutuspoliittisia asiakirjoja. Aineisto analysoidaan diskurssianalyysillä.

Toisen asteen kehittämisen painopisteenä 2010-luvulla on ollut ammatillisen ja lukiokoulutuksen yhteistyön sijaan joustavuuden hakeminen tutkintomuotojen sisällä, ei niiden välillä. Lukiossa aloitettiin syyslukukaudella 2016 joustava tuntijakokokeilu, jossa opiskelija voi aiempaa enemmän suunnata opiskelujaan mielenkiintonsa mukaan. Ammatillisessa koulutuksessa joustavuutta haetaan monipuolisemmilla työelämäsuhteilla. (Toisen asteen ammatillisen koulutuksen reformi, Valtioneuvosto 2015a; Valtioneuvosto 2015b, 18.) Ammatillisten oppilaitosten halukkuuteen ja mahdollisuuksiin järjestää yhdistelmäututkinto-opintoja vaikuttanee myös ammatilliselle koulutukselle asetetut 190 miljoonan euron säästöt vuodelle 2017. Yhdistelmäututkinto yhtenä toisen asteen koulutuslinjana säilynee tämänhetkisten kehityssuuntausten valossa jatkossakin poikkeusvalintana.

Sessio 4M

Aika: perjantai 1.12. klo 11:15 – 12:45

Paikka: LS17

Puheenjohtaja: Janne Varjo, Helsingin yliopisto

Koulutuksellinen tasa-arvo ja maahanmuuttajataustainen ja/tai erityisen tuen tarpeessa olevien nuorten koulutukselliset siirtymät

Mira Kalalahti, Anna-Maija Niemi, Janne Varjo, Markku Jahnukainen

Helsingin yliopisto, Helsinki, Finland

Kansalliset koulutusjärjestelmät tuottavat erilaisia mahdollisuuksien rakenteita, jotka muodostuvat koulutuspoliittisten kysymysten problematisaatioista sekä niiden mahdollisista ratkaisusta. Esimerkiksi suomalaisen koulutuspolitiikan keskeisenä periaatteena on ollut tarjota samat koulutusmahdollisuudet kaikille nuorille yhteiskuntaluokasta, sukupuolesta, etnisestä taustasta tai asuinpaikasta huolimatta.

Yhteishaku toisen asteen koulutukseen joko yleissivistävälle tai ammatilliselle linjalle on suomalaisen koulutusjärjestelmän ensimmäinen merkittävä valintatilanne. Maahanmuuttajataustaisten ja erityisen tuen tarpeessa olevien oppilaiden on ollut muita hankalampi kiinnittyä opintoihin toisella asteella. Muihin oppilaisiin verrattuna heillä on suurempi riski päätyä koulupudokkaiksi tai erilaisiin lyhytkestoisii valmentaviin koulutuksiin.

Tässä esityksessä analysoimme tapoja, joilla paikalliset kouluviranomaiset (esimerkiksi opinto-ohjaajat ja rehtorit, n = 29) hahmottelevat maahanmuuttajataustaisten ja/tai erityisen tuen tarpeessa olevien nuorten koulutuksellisia siirtymiä ja niitä määrittäviä mahdollisuuksien rakenteita.

Analyysimme osoittaa, että maahanmuuttajataustaisten nuorten siirtymiä koskevat problematisaatiot ratkaistaan yhdenmukaisilla ja yksinkertaisilla tavoilla: esimerkiksi ”toiset mahdollisuudet” valtavirtaisille koulutusreiteille kytkeytyvät kaikki yleisesti riittävän kielitaidon kehittämiseen. Erityisen tuen tarpeessa olevat nuoret puolestaan neuvottelevat ja luovivat koulutuksellisia reittejään tarjotun tuen ja moniammatillisen asiantuntijajoukon kanssa. Keskustelemme esityksessä siitä, miten hyvin tiukkarajaisten ja yhdenmukaisten problematisaatioiden ja ratkaisujen mallit vastaavat moninaistuvien maahanmuuttaja- ja erityisryhmien tarpeita.

Opettajat pluralistiseen demokratiaan kasvattajina.

Perttu Männistö

Jyväskylän yliopisto, Jyväskylä, Finland

Esitys käsittelee pääosin tutkimusartikkelia, jossa tutkitaan yhden keski-suomalaisen koulun toimintakulttuuria. Artikkelissa erityisen huomion kohteena ovat tutkittujen luokkien luokanopettajat toimintakulttuurin tuottajina. Tutkimuksen tavoitteena on ymmärtää miten ja millä tavoin luokanopettajat kasvattavat oppilaita pluralistiseen demokratiaan. Toisin sanoen, tutkimukseni lähtöoletus on, että koulukasvatukseen sisältyy tiedonsiirron lisäksi ”tietynlaisen elintavan” istuttamista oppilaisiin. Lähtökohta on deweyläinen, yhteiskuntateoreettinen tulokulma kasvatukseen.

Artikkelin tutkimuskysymykset perustuvat sille, kuinka hyvin tutkittujen luokkien opettajat tuottavat toimintakulttuuria, joka heijastaa demokraattista pluralismia. Lyhyesti sanottuna pluralistisen demokratian toteutumiselle keskeisiä tekijöitä ovat tasa-arvo eli yksilöiden mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa itseään kuvaavalla tavalla sekä yhdessä toimiminen. Tutkimukseni on etnografia, jonka aineisto on kerätty 2015 vuoden kesällä ja syksyllä. Pääaineisto koostuu kenttäjakson aikana kerätystä datasta, joka on kuvattu tutkimuspäiväkirjaan. Havainnoinnissa keskityin muun muassa ryhmätoimintaan, valta-asetelmiin ja muihin yleisesti demokraattiseen toimijuuteen liittyviin kysymyksiin. Kenttäaineistoa täydentää lisäksi neljä tutkimuskoulussa työskentelevän henkilön haastattelua sekä videoaineisto. Nämä koulun työntekijät ovat kahden tutkitun luokan opettajaa, rehtori sekä oppilaskunnan hallituksen koordinaattori. Haastattelut olivat teemahaastatteluita, joiden aiheet pyörivät demokratian, osallisuuden ja yhteiskunnan ilmiöiden ympärillä.

Analyysi on toteutettu sisällönanalyysillä aineistolähtöisesti, hyödyntäen toimintakulttuurin kuvauksessa Hannah Arendtin *Vita activa* teoksen käsitteistöä. Arendtin tarjoama temaattinen jako ihmisenä olemisen ehdoista (työ, valmistaminen ja toiminta) auttaa tuottamaan tietoa siitä, millaista toimintakulttuuria luokkien arki edustaa. Toimintakulttuurin analyysin jälkeen olen keskittänyt huomioni siihen, miten ja miksi opettajat tuottavat senkaltaista toimintakulttuuria kuin aineiston perusteella voidaan nähdä luokkien edustavan. Lopuksi peilaan toimintakulttuuria ja opettajien toimintaa sen tuottajina, laajemmin yhteiskunnassa tällä hetkellä vaikuttaviin ilmiöihin ja kehityskulkuihin ymmärtääkseni, miten yhteiskunnalliset tekijät vaikuttavat opettajien toimintaan ja millaisiin (demokraattisiin) valmiuksiin koulukasvatus oppilaita kasvattaa.

Sosiaalinen pääoma ja opettajien yhteistyö peruskoulussa

Sara Juvonen

Helsingin Yliopisto, Helsinki, Finland

Esityksen tarkoitus on pohtia lähtökohtia peruskoulunopettajien yhteistyökulttuurin tutkimukselle. Väitöstutkimuksessani tutkin opettajien yhteisöjä ja yhteistyötä kokonaisuutena sosiaalisen pääoman teorian avulla. Vaikka valtaosa opettajista on tyytyväisiä työhönsä, opettajan ammatissa koetaan enemmän

stressiä kuin muilla toimialoilla. Positiivinen kouluilmapiiri on liitetty paitsi opettajien hyvinvointiin myös oppilaiden opintomenestykseen, ja yhteistoimintaan kannustava organisaatiokulttuuri opettajan ammatilliseen kehitykseen. Perinteinen käsitys opettajuudesta korostaa kuitenkin opettajan autonomiaa, mikä voi vaikeuttaa yhteisöllisen kulttuurin kehittymistä. Suomessa opettajien välistä yhteistyötä tehdään kansainvälisesti verrattuna vielä vähän, vaikka yhteistyö on merkittävä myönteinen tekijä opettajien ammatillisen osaamisen sekä koko koulun ja sen kehittämisen näkökulmasta. Lisäksi, koska ensimmäiset opetusvuodet voidaan kokea raskaiksi, ne voivat olla ratkaisevia ammatissa jatkamisen kannalta. Miten uudet opettajat kiinnittyvät yhteisöön, joka perinteisesti korostaa yksintekemisen kulttuuria?

Tutkimuksessani pyrin vastaamaan kysymykseen, minkälaiset edellytykset peruskoulussamme on opettajien yhteistyökulttuurin toteutumiselle. Kysymystä lähestytään kolmella osatutkimuksella, joissa keskitytään yhtäältä koulun toimintaa raamittaviin rakenteellisiin tekijöihin, toisaalta työyhteisöjen yhteisiin ja kolmanneksi yksilötason kokemuksiin, joissa tarkastellaan erityisesti noviisiopettajien näkökulmaa. Kouluorganisaation toiminnan logiikkaa pyritään ymmärtämään sosiaalisen pääoman teorian avulla. Tarkoituksena on peilata opettajien kokemuksia ympäröivään organisaatioon ja toisaalta järjestelmän asettamiin ehtoihin.

KERRONNALLISET LÄHESTYMISTAVAT/NARRATIVE APPROACHES

Sessio 2F

Aika: torstai 30.11. klo 14:45 – 16:15

Paikka: LS8

Puheenjohtaja/Chair: Minna Uitto, Oulun yliopisto

Sosiaalisen minän uudelleen muotoilua kolmannessa tilassa – Yliopisto-opiskelijoiden kokemuksia sosiaalisesta ahdistuksesta erilaisissa oppimisympäristöissä

Satu-Mari Jansson, Heidi Westerlund, Eeva Siljamäki

Taideyliopisto, Helsinki, Finland

Tämän tutkimuksen kiinnostuksen kohteena ovat yliopisto-opiskelijat, jotka kokevat jännitystä esiintymis- ja sosiaalisissa tilanteissa. Jännittämistä tarkastellaan kahdessa oppimisympäristössä: yliopistokontekstissa ja taideinterventiossa. Opiskelijoiden kokemuksia käsitellään osana sosiaalista oppimista. Sosiaaliset tilanteet voivat tuottaa negatiivisia tunteita, kuten pelkoa ja häpeää, jotka etäännyttävät jännittäjän muista ihmisistä. Oppiminen sosiaalisesti määritellään tässä tutkimuksessa kolmannen tilan -käsitteen (Third Space) avulla. Kolmannessa tilassa osallistuminen ja toiminta voivat muuttaa yksilöitä ja käytäntöjä sekä toimijoiden keskinäisiä suhteita (Gutiérrez 2008).

Tutkimuksen aineisto muodostuu seitsemästä yksilöhaastattelusta. Haastateltavat osallistuivat YTHS:n ja Taideyliopiston yhteistyönä toteutettuun taideinterventioon, jonka tarkoituksena oli tarjota taiteen keinoin välineitä jännittämistä kokeville. Haastattelussa tuotettiin kerrontaa opiskelijoiden kokemuksista. Aineisto on analysoitu narratiivisella tutkimusotteella.

Narratiivisen analyysin tuloksena syntyi tarina esiintymisjännitystä kokevasta yliopisto-opiskelija Susanista. Susanille pienryhmyöskentely ja -keskustelut ovat erityisen hankalia. Hän kokee stressiä ja häpeää, kun ei voi osallistua yhteistyöhön. Tarina Susanista tuo esiin tytön, joka koulun alkutaipaleilla on päättänyt, ettei koskaan sano tunneilla mitään. Taideinterventiossa hän sai vertaistukea ja kehitti vuorovaikutustaitoja taiteen keinoin. Haastattelussa Susan kertoi kokevansa, ettei hänen tarvitse enää vältellä jännittäviä tilanteita yliopistossa, vaan hän uskaltaa kohdata ne rohkeasti jännityksestä huolimatta, ja näkee tilanteet oppimisen paikkoina. Tutkimus haastaa yliopisto-opettajia tarkastelemaan yhteisöllisen oppimisen tilanteita myös niiden opiskelijoiden näkökulmasta, joille sosiaalinen jännittäminen on jokapäiväistä.

Tutkimus on osa ArtsEqual-hanketta (Suomen Akatemian Strategisen Tutkimuksen Neuvosto, projekti no. 293199).

What a mess – or is it a rich source of information? Looking back into the process of collecting the narratives.

Merja Pikkarainen

University of Jyväskylä, Kokkola University Consortium Chydenius, Kokkola, Finland

The topic of the study is school experiences of early school leavers, storied by adults. Complexity and diversity are an inevitable element of this kind of data, given that the interviewees were of different ages, familial backgrounds and genders. The fourteen interviews were carried out within one and a half years, twelve of them in prison and the two first ones elsewhere. The plan was to meet every interviewee three times, but it turned out to be impossible in some cases. In addition to the fourteen interviews of early school leavers, three interviews of people who work in the field of adult education and student counselling, were carried out. Every research relationship was a unique one. This presentation provides a glimpse into the processes of these narrative interviews, carried out in different environments and circumstances.

The main topics of the presentation will be the different research relationships related with the person of the interviewer, the situational perspective of an interviewee, unexpected opportunities and challenges while in the field, some surprising questions brought into conversation by the interviewees and the role of other people (the prison personnel and others) in the process.

Insiderness in Narrative Research

Aimee Quickfall

Bishop Grosseteste University, Lincoln, United Kingdom, Sheffield Hallam University, Sheffield, United Kingdom

I have just completed my doctoral pilot study, using life history interviews (e.g. Goodson, 2013) with primary phase (age 3 - 11 children) teacher mothers to explore their stories about the special circumstance of being a practitioner providing professional love (Page, 2011) at school, and a mother providing familial, personal love at home.

I found that a particular issue with narrative research and this sort of unstructured interviewing in particular is the peculiar 'insiderness' of the relationship between the researcher and the participant (Malpass, Sales and Feder, 2016). I am a mother and until recently was also a teacher. My participants wanted to know about my situation from the start of our research relationship - for them, motherhood was part of their 'core identity' (McCarthy and Edwards, 2011).

Some of my participants were ex-colleagues and friends - this raises issues for validity of the findings (Drake, 2010; Lather, 1993) and ethical considerations (Murphy and Dingwall, 2001), as well as having potential to gain deep insights (Cooper and Rogers, 2015) and to reduce what Bourdieu (1999) described as symbolic violence between the potentially powerful researcher and their participant.

In this presentation I will explore the idea of an insider relationship in my narrative research and question the positives, negatives and whether we need to draw a distinction between inside and outside at all. My hope is to explain how insider narrative research is valuable!

Experiencing the intercultural context: Emotion and identity in mobile students' narratives

Esko Johnson¹, Heeok Heo²

¹Jyväskylä University, Jyväskylä, Finland, ²Sunchon National University, Suncheon, Republic of Korea

This study deals with mobile students' experience in a study-abroad program. How do mobile students' emotions and identities interact in their narrative of intercultural experience? The research context was an international exchange program for Finnish and South Korean university students. The students spent an academic term in the host institution, taking university courses and a teaching practicum.

We employed narrative inquiry as our research methodology and collected our data by semi-structured interviews. The interviews were carried out individually, twice for each of the six participants, in the first and last week of the exchange period. Using meaning condensation and narrative analysis (Clandinin & Connelly, 2000; Kvale & Brinkmann, 2008), we analyzed the interview data and constructed individual student stories.

Our theoretical framework is informed by Dewey's theory of experience highlighting the individual's continuous reconstruction and tensional transaction between self and the surrounding world (Dewey, 1938/1991). The educative experience is shaped into a unity with "a single pervasive quality", in which emotion plays an essential role. Emotion interacts with self and social identity in the intercultural context. The narrative can unveil the intercultural experience interwoven with emotion and identity.

As a result, we found out that the participants' stories expose interconnections of emotion and identity in the lived experience. Emotion is not just an element influencing the educative experience but a quality to make individual experience unique and holistic. Detailed findings and a discussion will be provided in our presentation.

Sessio 3F

Aika: torstai 30.11. klo 16.30 – 17:45

Paikka: LS8

Puheenjohtajat/Chairs: Hannu L.T. Heikkinen, Jyväskylän yliopisto & Minna Uitto, Oulun yliopisto

Be(com)ing Present in Research ja miten kertoa siitä suomeksi ja saameksi

Hanna Ellen Guttorm

Saamelainen korkeakoulu, Kautokeino, Norway

Tutkijan positioimista omaan tutkimukseensa pidetään kasvatustieteessä, ainakin laadullisessa tutkimuksessa, suhteellisen suotavana. Toisaalta kuuluu ääniä, että tutkijan minätarinan kertominen vie liikaakin huomiota tai muuttuu joko tunnustukselliseksi purkautumiseksi tai merkityksettömäksi litaniaksi tutkijan kategorisia (kategorisiksi oletettuja) ominaisuuksia tai resursseja.

Tässä esityksessä pohdin läsnäolevaksi tulemistä nomadisen tutkimuksen liikkeessä ja valinnoissa. Taas ja aina. Englanniksi kirjoittamisen ja puhumisen kanssa ja jälkeen.

Tämä nomadinen tutkimukseni tapahtuu alkuperäiskansafilosofioista ja -metodologioista sekä posthumanismista/-strukturalismista, uusmaterialismista inspiroituen. Aihetta tai tutkimuksen kohdetta on vaikea ellei mahdoton rajata, mutta kirjoitan, ihmettelen, tunnustelen, tutkiskelen, ehkä tutkinkin, mmm, ihmisen ja ei-ihmisten maa-ilmassa/Maassa elämistä, työni puolesta ainakin kasvatuksen ja opetuksen ja tutkimuksen konteksteissa, materiaalistuvissa ja materiaalistavissa diskursseissa ja kulttuureissa. Siellä missä kuljen, kuljeskelen, matkaan ja pysähtelen, viipyilen. Ja joskus löydän sille sanoja, joilla kertoa ja jopa kirjoittaa. Suomella ja nyt ilokseni myös saamalla.

Kohtaamisia monenlaisissa kerronnallisissa rajamaastoissa vieraassa kulttuurissa tehtävässä opettajatutkimuksessa

Erkki T. Lassila

Oulun yliopisto, Oulu, Finland

Esityksessäni tarkastelen narratiivisen tutkimuksen tekemistä tutkijalle vieraassa kulttuurissa sekä tutkijan ja tutkittavan välisiä kohtaamisia monenlaisissa kerronnallisissa rajamaastoissa. Pohdin erityisesti sitä kuinka näissä rajamaastoissa vallitsevat kerronnalliset olosuhteet mahdollistavat tietynlaisten kertomusten syntymisen ja samalla sulkevat pois toisenlaisia kertomuksia ja kertomisen tapoja. Esitys pohjaa kokemuksiini opettajatutkimuksen tekemisestä Japanissa ja rakentuu kentällä kerätyn havainnointi- ja haastatteluaineiston sekä tutkimuspäiväkirjan ympärille (ks. myös Lassila, 2017).

Se mitä tutkija on paitsi taustaltaan myös kehollisesti (Estola & Elbaz-Luwisch, 2003), ja mistä hän tulee, vaikuttaa merkittävällä tavalla siihen, millaiseksi suhde osallistujien kanssa muodostuu ja heijastuu myöskin aineiston laatuun (Clandinin & Connelly, 2000). Kertomusten voidaan nähdä rakentuvan kokemuksen, kertomuksellisten käytänteiden ja resurssien, erilaisten tarkoituksien, yleisön ja ympäristöjen risteytyessä (Gubrium & Holstein, 2009). Näistä etenkin yleisön eli tutkijan osuudella sekä kulttuurillisten itsensä kertomisen reunaehdoilla, on keskeinen merkitys sille, mitä voidaan kertoa ja millä tavoin (Salmon & Riessman, 2008).

Tämä tulee voimakkaasti esille myös keräämässäni aineistossa. Keskeinen kerronnallinen rajamaasto muodostui opettajien käsityksistä siitä, olenko opettajataustaisena suomalaisena tutkijana ulkopuolella (soto) vai sisäpiirissä (uchi), millaisin ehdoin ja missä tilanteissa. Tyypillisesti sisäpiiriläiselle suunnattu kerronta on monin tavoin avoimempaa ja henkilökohtaisempaa, mutta aineistossa opettajien kerronta vaikutti avautuvan merkittävin tavoin myös tietynlaisen ulkopuolisen positioni ansiosta. Tutkimuksen rajamaastoissa merkityksellistä oli myös se miten minun ja osallistujien suhde kietoutui osaksi laajempaa suhteiden verkkoa, millainen luottamussuhde tutkittavaan oli luonteeltaan sekä toisesta kulttuurista ja kielialueelta tulevan tutkijan oletettu ymmärryksen taso, ja toisaalta myös ne käytettävissä olevat keinot, joilla yhteistä ymmärrystä pyrittiin rakentamaan. Esityksissäni pohdin myös sitä, miten tutkija voi huomioida erilaisia rajamaastojen haasteita valmistautuessaan kerronnalliseen tutkimuksen ja haastattelujen tekemiseen.

Ilon dialogi – ilo lasten ja kasvattajien välisissä kohtaamisissa päiväkotiarjessa

Satu Karjalainen¹, Eija Hanhimäki²

¹Oulun yliopisto, Oulu, Finland, ²Jyväskylän yliopisto, Jyväskylä, Finland

Myönteisyys ja ilo korostuvat varhaiskasvatukseen linkittyvässä keskustelussa, esimerkiksi Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa korostetaan ilon merkityksellistä roolia oppimisessa ja yhdessäolossa. Esityksemme tutkimus on osa laajempaa hanketta, jossa on aiemmin tarkasteltu lasten vertaisryhmässä jaettuun ilon hetkiä päiväkotiarjessa. Tässä osatutkimuksessa syvennymme lasten ja aikuisten jakamiin ilon hetkiin ja niiden vastavuoroiseen, dialogiseen luonteeseen. Tutkimuksessamme kysymme: millaisena ilo näyttäytyy kasvattajien ja lasten välisissä kohtaamisissa päiväkodin arjessa?

Huomiomme ei ole ilossa yksilöpsykologisena kokemuksena vaan ihmisten jakamissa ilon hetkissä. Tutkimuksen metodologinen viitekehys perustuu kerronnalliseen lähestymistapaan, jonka avulla tarkastellaan kasvattajien ja lasten välisiä kohtaamisia. Tutkimusaineisto koostuu päiväkodissa kerätystä laajasta videoaineistosta, havaintomuistiinpanoista sekä opettajien haastatteluista vuosien 2014-2016 aikana. Lähestyessämme jaettuun ilon kertomuksia huomiomme kiinnittyy sanallisen kerronnan ohella ihmisten välillä tapahtuvaan ja rakentuvaan multimodaaliseen kerrontaan. Tutkimuksen teoreettinen tausta nojaa Martin Buberin (1987, 2002) dialogisuusfilosofiaan. Aineistossamme tavoitimme jo analyysiprosessin alkuvaiheessa aikuisen ja lapsen välisen kohtaamisen intensiivisyyden vaihtelun. Alustavissa tuloksissa lasten ja aikuisten jaettua iloa henkivät kohtaamiset ovat paikoin rinnakkaisia monologeja ja toisena

hetkenä kohtaaminen näyttäytyy syvällisessä yhteisymmärryksessä rakentuvana ja elettyinä ilona, ilon dialogina.

Sessio 4F

Aika: perjantai 1.12. klo 11:15 – 12:45

Paikka: LS8

Puheenjohtaja/Chair: Hannu L.T. Heikkinen, Jyväskylän yliopisto

(Vasta)kertomuksia koulutuksen digitalisaatiosta

Pekka Mertala

Oulun yliopisto, Oulu, Finland

Tuoreiden opetussuunnitelmauudistusten myötä digitaalisille teknologioille on annettu merkittävä rooli suomalaisten koulujen pedagogiikassa. Sekä julkisessa keskustelussa että tutkimuskirjallisuudessa koulutuksen digitalisaatiosta luodaan usein säröttömän myönteinen kuva: sen myötä paranevat niin kouluviihtyvyys ja oppimistulokset kuin koulutuksellinen tasa-arvo. Sosiaalinen todellisuus ei kuitenkaan koskaan ole näin yksioikoinen. Tässä tutkimuksessa kartoitetaan koulutuksen digitalisaatioon liittyvien näkemysten ja kokemusten moniäänisyyttä tukeutuen kerronnalliseen metodologiaan. Kysymällä, kenellä on valta päättää miten koulutuksen digitalisaatio toteutetaan ja millaista kertomusta siitä tuotetaan.

Vastakertomuksien tematiikka on läsnä tutkimuksessani kahdessa tasossa: Ensiksi tutkimus itsessään on vastakertomus koulutusteknologiakeskustelun ja -tutkimuksen vallitseville paradigmoille. Julkisen keskustelun tavoin myös tutkimuskirjallisuudessa teknologiatuettu oppiminen esitetään lähes poikkeuksetta myönteisenä ilmiönä. Antti Pirhonen ja Päivi Häkkinen (2014) ovatkin kritisoineet kotimaista koulutusteknologiatutkimusta konservatiivisuudesta, ajan hengen myötäilemisestä ja teknologisesta determinismistä. Toiseksi, digitalisaatiohegemoniaa kritisoivat vastakertomukset ovat myös tämän tutkimuksen kohde.

Esityksen empiirisenä kehyksenä toimii Kaarinan kaupungissa toteutettu tablethanke sekä sitä seurannut julkinen debatti, jossa vanhemmat esittivät huolensa opetuksen laadun heikkenemisestä.

Havaintoja yläasteen yhteiskuntaopin ja äidinkielen ja kirjallisuuden integraatiokokeilusta

Kaisu Otsamo

Helsingin yliopisto, Helsinki, Finland

Olennaista uusien opetussuunnitelmien toteuttamisessa on oppilaiden tahto oppia sekä ryhmässä että itsenäisesti. Oppilaitten suhtautuminen oppimiseensa on kuitenkin usein ristiriitaista, ja aikuisen on kannustettava oppilasta mm. keskeneräisyyden sietämiseen, (Rainio & Marjanovic-Shane 2013). Tämä on oleellista erityisesti monialaisissa ja integroiduissa oppimisprojekteissa, joita opetussuunnitelma peräänkuuluttaa ja joissa oppilailla on usein paljon valinnanvapautta ja toisaalta vastuuta esimerkiksi opiskelu- ja työtapojen valinnassa.

Esitykseni liittyy käynnissä olevaan väitöstutkimukseeni, jossa analysoin kerronnallisen tutkimuksen keinoin yhteiskuntaoppia ja äidinkieltä integroivaa opetusta. Analysoin oppilaitten, opettajien ja harjoittelijoiden kokemuksia päiväkirjoihin ja keskusteluihin pohjautuvien yksilöllisten kertomusten kautta, (ks. Holstein ym. 2016). Tutkimusotteeni on etnografista autobiografiaa (Holman ym. 2013), sillä olen sekä tutkija että mukana prosessissa opettajana.

Kokeilimme Helsingissä lukuvuonna 2016 – 2017 integroivaa opetusta yhdeksäsluokkalaisten kanssa. Esittelen tutkimusta yhdeksännen luokan päättötyöprojektista. Tavoitteenamme oli kokeilla, miten oppilaat osaavat työstää tietoa kriittisesti, miten he tulevat tietoisiksi oppimisprosessistaan ja millaisia opiskelun

välineitä he tarvitsevat. Selvitän, mitä opettajat, oppilaat ja opetusharjoittelijat oppivat lukuvuoden kestävän projektin aikana.

Tutkimusaineisto koostuu oppilaitten oppimispäiväkirjoista (21), joita he kirjoittivat koko lukuvuoden ajan. Lisäksi aineistona ovat opettajien puolentoista tunnin mittaiset litteroidut keskustelut ja kahden oppilaan haastattelut. Yksi osa aineistoa on oma kenttäpäiväkirjani. Olen myös ottanut yhdeksi aineistoksi kuvauksen viime vuoden prosessista, jonka olen kirjoittanut jälkikäteen muistiinpanojen pohjalta.

Alustavasti näkyy, että opiskelutaidot vaihtelevat runsaasti riippumatta arvosanaosaamisesta ja ryhmätyöskentely koetaan haasteelliseksi. Oppimispäiväkirjat osoittautuivat tärkeäksi tavaksi seurata omaa oppimisprosessia. Jatkuva opettajan ja oppilaan välinen keskustelu on myös tärkeä osa projektia, ja se oli myös arvioinnin ja oppimismotivaation kannalta keskeistä.

Lastentarhanopettajien identiteettikertomuksia merkityksellisistä musiikillista kokemuksista

Henna Nabb

Oulun yliopisto, Oulu, Finland

Esitys on osa väitöskirjatutkimustani, jossa mielenkiinto kohdistuu lastentarhanopettajien musiikillisen identiteetin rakentumiseen. Tutkimuskysymyksenä on: millaisia merkityksellisiä musiikillisia kokemuksia lastentarhanopettajat kertovat eri elämänvaiheistaan?

Tutkimuksessani käytän narratiivista lähestymistapaa. Aineistonkeruu pohjautuu lastentarhanopettajien omiin musiikillisiin identiteettikertomuksiin. Tämä perustuu ajatukseen identiteetin muodostumisesta yhden tarinan sijasta useiden päällekkäisten ja toisiinsa kietoutuneista kertomuksista (Ropo 2009). Identiteettikertomusten kautta saadaan tietoa niistä merkityksellisistä kokemuksista, joiden kautta lastentarhanopettajat rakentavat musiikillista identiteettiään.

Aineisto on kerätty 9 lastentarhanopettajan musiikillisella elämäkertahaastattelulla. Analyysi on toteutettu kaksivaiheisesti. Ensimmäisessä vaiheessa analysoin jokaisen lastentarhanopettajan haastattelun erikseen saadakseni kuvan musiikista osana heidän elämän kulkuaan. Analyysin toisessa vaiheessa huomio kohdistui avainkokemuksiin eri elämänvaiheissa: varhaislapsuudessa, kouluiässä, opiskeluaikana ja työelämässä.

Alustavat tulokset osoittavat että lapsuudesta nykypäivään rakentuvat musiikilliset kokemukset muuttavat muotoaan elämän eri vaiheissa. Lapsuuden kokemuksissa painottuu perheen merkitys musiikillisten mahdollisuuksien kenttänä. Kouluiässä puolestaan peilataan musiikillista pystyvyyttä laajemmassa sosiaalisessa kontekstissa. Opiskelun alkaessa lastentarhanopettajille on muodostunut tunne itsestään musiikillisena toimijana.

Esineisiin kietoutuvat tunteet ja tarinat aloittelevien opettajien ryhmäkerronnassa

Erkki T. Lassila, Katri Jokikokko, Eila Estola, Minna Uitto

Oulun yliopisto, Oulu, Finland

Esittelemämme tutkimus on osa Suomen Akatemian rahoittamaa EMOT-hanketta, jossa tarkastellaan aloittelevien opettajien työn emotionaalista ulottuvuutta kerronnallisien menetelmin. Viime aikoina tunteiden tutkimus on lisääntynyt voimakkaasti kasvatustieteen kentällä (Uitto, Jokikokko & Estola, 2015) ja tunteiden keskeisyys opettajan työlle on tunnustettu (Hargreaves 2001, Kelchtermans & Deketelaere, 2016). Tunteet kietoutuvat osaksi erilaisia suhteita aloittelevan opettajan työssä (Jokikokko, Uitto, Deketelaere & Estola, 2017; Lassila, Timonen, Uitto & Estola, 2017; Uitto, Jokikokko, Kelchtermans & Estola, 2016).

Tutkimuksen teoreettis-metodologisena lähtökohtana on ymmärrys kerronnallisuudesta: ihmiset jäsentävät elämäänsä ja kokemuksiaan kertomalla niistä (Clandinin & Connelly, 2000; Elbaz-Luwisch, 2005). Tutkimusessamme lähestymme tunteita niin persoonallisina ja yksilöllisiin kokemuksiin pohjaavina, kuin sosiaalisessa vuorovaikutuksessa sekä kulttuurisissa, yhteiskunnallisissa ja historiallisissa konteksteissa rakentuvina (Boler, 1999; Gubrium & Holstein, 2009; Spector-Mersel, 2010; Zembylas, 2004).

Esityksemme pohjautuu ryhmäkeskusteluissa tuotettuun videoituun aineistoon, joka on osa laajempaa hankkeen tutkimusaineistoa. Ryhmä koostui juuri työnsä aloittaneista lastentarhan- ja luokanopettajista. Ryhmässä oli kaksi ohjaajaa. Opettajia oli pyydetty tuomaan mukanaan ryhmäkeskusteluun esine tai kuva tms., jonka he liittivät senhetkiseen omaan opettajan työhönsä. Keskityimme esityksessä siihen, miten esineiden kautta kerrotaan aloittelevan opettajan työstä ja erityisesti siihen liittyvistä tunteista. Esityksemme ottaa osaa metodologiseen keskusteluun tunteiden tutkimisesta kerronnallisen tutkimuksen alueella.

Esityksessä pureudumme niihin eri tapoihin, miten kerronta rakentui esineiden ympärille ja millaisia merkityksiä esineille kerrottiin oman kehittyvän opettajuuden, tunteiden ja päivittäisen työn raamittajina. Lisäksi tuomme esiin, kuinka tunteiden paikantaminen kertomuksissa on metodologisesti haastavaa: toisinaan opettajat nimesivät tunteita eksplisiittisesti, mutta ne saattoivat olla myös esillä metaforien muodossa tai tulkittavissa kerronnan kontekstista tai tyylistä. Esityksessä avaamme sitä, millaista annettavaa esineiden ympärille rakentuvalla kertomisella on opettajien perus- ja täydennyskoulutukselle.

KESTÄVÄÄ KEHITYSTÄ EDISTÄVÄ KASVATUS

Sessio 1P

Aika: torstai 30.11. klo 12:45 – 14:15

Paikka: S14 KTK

Puheenjohtaja: Arto O. Salonen, Helsingin yliopisto

Perusopetuksen opetussuunnitelma ja kestävyys

Niina Mykrä

Tampereen yliopisto, Tampere, Finland

Opetussuunnitelma on keskeinen perusopetusta säätelevä asiakirja. Uudet valtakunnalliset perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet otettiin käyttöön syksyllä 2016. Esityksessäni pohdin opetussuunnitelman laadintaprosessia, analysoin valtakunnallisen opetussuunnitelman sisältöä kestävyiden kannalta, ja valtakunnallisen opetussuunnitelman sisältöjen siirtymistä yhden kunnan paikalliseen opetussuunnitelmaan ja kahden tutkimuskoulun koulukohtaisiin opetussuunnitelmiin-. Lisäksi tarkastelen kunnan koulujen lukuvuosisuunnitelmia (N=37 koulua) ja opetussuunnitelman vaikutuksia lukuvuosisuunnitelmiin. Lisäksi kerron haastatteluista (opettajia, kunnan virkamiehiä, N=38) liittyen opetussuunnitelmaan ja kestävyteen. Tulosten mukaan varsin avoimessa prosessissa laadittu valtakunnallinen opetussuunnitelma sisältää paljon kestävyteen liittyviä sisältöjä liki kaikissa opetussuunnitelman osissa. Kestävyyskysymyksiä tuodaan esille myös tutkimuskunnan paikallisessa opetussuunnitelmassa, mutta joissakin tapauksissa kestävyteen liittyviä asioita on jätetty taka-alalle enemmän kuin valtakunnallisessa opetussuunnitelmassa. Kaksi tarkasteltua koulukohtaista opetussuunnitelmaa eroavat toisistaan paljon sekä kestävyiden että muunkin esitystavan suhteen: toisessa kestävyyskysymyksiin ei ole puututtu juuri lainkaan, toisessa kestävyteen liittyvät aiheet ovat voimakkaasti näkyvillä. Opettajien ja virkamiesten haastatteluista käy ilmi, että vain noin puolet haastatteluista tuovat esille kestävyyskysymykset keskeisenä asiana uudessa opetussuunnitelmassa, vaikka haastattelun aiheena on kestävyys koulussa. Puhuessaan kestävydestä opettajat puhuvat paljon kierrättämisestä ja lajittelusta, vaikka nämä asiat eivät ole keskeisiä opetussuunnitelmassa. Tutkimus

on osa väitöstutkimusta, jossa selvitetään kasvatusta kestävään elämäntapaan koulussa systeemisestä ja koulukulttuurisesta näkökulmasta.

Kulttuurisesti kestävä kasvatusta - määrittely ja kehitystarpeet

Marja Laine

Helsingin yliopisto, Helsinki, Finland

Tutkimuksessani selvitän, kuinka kulttuurinen kestävyys määrittyy kasvatuksessa ja mitkä ovat siihen liitetyt koulutus- ja kehitystarpeet. Kulttuurinen kestävyys mainitaan useissa kasvatusta ohjaavissa asiakirjoissa (esim. Esi- ja Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014; Kestävää kehitystä edistävän kasvatuksen ja koulutuksen strategia ja sen toimeenpanosuunnitelma), mutta yleisesti hyväksytty, pedagogiset kysymykset huomioiva määritelmä puuttuu. Tähän mennessä kulttuurista kestävyyttä on määritelty vain normatiivisesta, politiikkaohjelmia toteuttavasta näkökulmasta. Koulujen toimintaa siis ohjataan noudattamaan kulttuurisesti kestävä kehityksen periaatteita, vaikka määritelmä kulttuuriselle kestävyydelle kasvatuksen kontekstissa puuttuu. Tutkimuksessa lähestytään kulttuurista kestävyyttä kasvatuksen näkökulmasta (kulttuurisen kestävyuden määrittelyä katso esim. Soini & Kangas 2011, Soini & Birkeland 2014, Dessein, Soini, Fairclough, Horlings 2015) ja sen saamia koulutus- ja kehitystarpeita oikeutetun kestävyuden teoreettisen viitekehyksen kautta (Agyeman 2013). Aineisto koostuu noin sadan asiantuntijan työpanoksesta kulttuurisesti kestävä kehityksen määrittelemiseksi ja edistämiseksi. Asiantuntijat ovat vastanneet verkkokyselyyn (79 vastausta) sekä osallistuneet fokusryhmiin (6 kpl) sekä päiväkodin työntekijät (14 päivähoitoyksikköä) ovat vastanneet kyselyyn, jossa määritellään toimintoja, toiveita ja arviointia. Tutkimuksen ajankohtaisuus todentuu esimerkiksi yhteiskuntamme yhä moninaistuessa. Keskusteluun ovat nousseet mm. eri kulttuuriryhmien ja eri katsomusten huomioimisen ohella suomalaisen kulttuuriperinnön tulevaisuus. Toisaalta tutkimuksella halutaan nostaa esiin kulttuurisen kestävyuden merkitys yleisemmin kestävä kehityksen kasvatuksen osallistavuuden näkökulmasta. Aihe on ajankohtainen myös Suomen kansallisten (mm. Kestävän kehityksen yhteiskuntasitoumus) ja kansainvälisten (mm. Unescon maailmanperintökomission jäsenyys) sitoumusten valossa. Osa tutkimuksesta on julkaistu: Laine, M. 2016. Culture in Sustainability - Defining Cultural Sustainability. Education, Discourse and Communication for Sustainable Education 7(2), 52-67. Laine, M. 2017. Kulttuurisesti kestävä kasvatusta koulutus- ja kehitystarpeet. Kasvatus 5/2017 (odottaa julkaisua).

Monikulttuurisuuskasvatusta monimutkaisuus: käytännön esimerkki kuvataidetunnista

Ida Hummelstedt-Djedou

Helsinki University / Faculty of Educational Sciences, Helsinki, Finland

Esitys käsittelee monikulttuurisuuskasvatusta toteuttamisen monimutkaisuutta kuvataidetuntiesimerkin kautta. Opetussuunnitelmassa painotetaan, että oppilaan oman kulttuurisen identiteetin tulisi saada arvostusta koulussa. Tutkimus myös osoittaa oppilaan pärjäävän paremmin, jos kulttuurista ja kielellistä identiteettiä tuetaan ja arvostetaan koulussa (Cummins 2015). Monikulttuurisuuskasvatukseen sisältyy kuitenkin myös riski eksotisoinnista ja toiseuttamisesta, kun esiin tuodaan oppilaiden omia, ns. valtakulttuurista eroavia kulttuureita (Gorski 2008). Esityksen viitekehyksen muodostavat kriittinen monikulttuurisuuskasvatus sekä postkoloniaaliset teoriat. Aineisto koostuu kuvataidetunnilla nauhoitetusta litteroidusta videopätkästä, joka on osa viikon pituisesta videohavainnoinnista helsinkiläisessä alakoulussa. Videoaineisto on analysoitu keskusteluanalyysillä. Alustavat tulokset näyttävät, miten myös monikulttuurisuuskasvatusta monimutkaisuuden tiedostavalle opettajalle on haastavaa opettaa niin, että oppilaiden moninaisuus ja ainutlaatuisuus tulisivat teoksissa näkyviksi ilman, että leimataan tai toiseutetaan ketään. Inspiroituneena Helsingin sanomien liian monikulttuurista kuvataidekasvatusta koskevasta artikkelista opettaja antaa tehtävän, jossa oppilaiden tulee tehdä omasta kuvakulttuuristaan kuva. Tehtävänannosta tulee jo itsessään monimutkainen, ja siinä sekä kannustetaan käyttämään omaa taustaa erityisesti, jos se on muu kuin suomalainen, että painotetaan sitä, että jokaisella on aivan oma kuvakulttuuri. Paikallinen kulttuuri tulee artikuloituksi sellaisena, johon kaikki voisivat samaistua. Samalla löytyy myös artikulaatioita laajemmista diskursseista, joissa suomalaisuudesta ja monikulttuurisuudesta puhutaan vastakohtina. Se,

että opettaja artikuloi tehtävänannon arkaluonteisena asiana osoittaa myös, että monikulttuurisuudesta ei ole vielä tullut osa arkea koulun opetuksessa. Tämä tutkimus tuo näkyväksi, miten monikulttuurisuuden käsittäminen ja toteuttaminen ovat asioita, joiden kanssa jokainen opettaja joutuu kamppailemaan, ja jonka onnistuminen edellyttäisi enemmän yhteistä pohdintaa. Tarvitaan tietoisuutta toiseuttamisen mekanismeista, käytännön tason esimerkkejä sekä pohdintaa siitä, miten tehdä monikulttuurisuudesta osa suomalaisen koulun normistoa.

Tapaustutkimus opintojaksolta "Kasvatus kestävään tulevaisuuteen" - Oppiminen ja oppimisympäristö opettajaopiskelijoiden kuvailemana

Teija Koskela¹, Päivi Rosenius², Sirpa Kärkkäinen²

¹University of Turku, Rauma, Finland, ²University of Eastern Finland, Joensuu, Finland

Käsitys oppimisesta ja oppimisympäristöistä on muuttumassa "21st century skills"-ajattelun myötä. Usein muutos nähdään digitaalisuuden näkökulmasta, mutta samalla kyseenalaistuu perinteinen koulun ja oppimisen suhde. Oppimisen käsittäminen koulusidonnaisena, opetussuunnitelmaan perustuvana ja todistuksin todennettavana edistymisenä on vahva, vaikka sen rinnalle esimerkiksi korkea-asteella rakennetaan myös aikaisemmin hankitun osaamisen tunnistamiseen liittyviä toimintamalleja. Kuitenkin oppiminen on paljon länsimaista koulua laajempi ilmiö, ja tätä näkökulmaa opettajankoulutuksessa käsitellään vähemmän. Oppimisen ja koulutuksen laaja merkitys osana globaalia kestävää kehitystä on tärkeää ymmärtää.

Tässä tapaustutkimuksessa olemme kysyneet opettajaksiopiskelevilta heidän käsityksiään koulun ulkopuolisista oppimisympäristöistä osana opintojakson "Kasvatus kestävään tulevaisuuteen" loppureflektointia. Vastaajia oli kaiken kaikkiaan 182, joista 150 antoi luvan vastausten käyttämiseen osana tutkimusta. Vaikka kysymys koskikin koulun ulkopuolisia oppimisympäristöjä, vastaukset sisälsivät myös tulkintoja oppimisesta. Tulkinnoissa on syytä pitää mielessä se, että vastaukset on tuotettu osana opintosuoritusta.

Etsimme tutkimuksessa fenomenografista lähestymistapaa hyödyntäen opintosuorituksessa esitettyjen käsitysten eroavuuksia. Analyysi perustuu oppimisympäristön koulusidonnaisuus-käsityksen ja oppimisen tavoitteenasettelun kontrolloitavuuskäsityksen virittämään jännitteeseen.

Tulosten osalta on merkittävää havaita se, miten monella eri tavalla opettajaopiskelijat hahmottavat kirjoittamissaan vastauksissa oppimisympäristöjen ja oppimisen virittämää kenttää. Yhtäältä oppiminen nähtiin aidosti elinikäisenä jatkumona ja kattavasti kaikkiallisena ihmisen ja ympäristön välisenä suhteena. Toisaalta oppiminen määrittyi tiukasti luokkahuonesidonnaisena ja opetussuunnitelmaan perustuvana ilmiönä, jota opettaja kontrolloi. Suhteessa "21st century skills"-ajatteluun sekä globaaliin kontekstiin kentän tuottama näkymä on mielenkiintoinen.

Sessio 2P

Aika: torstai 30.11. klo 14:45 – 16:15

Paikka: S14 KTK

Puheenjohtaja: Arto O. Salonen, Helsingin yliopisto

Ilmastonmuutokseen ja omaan tulevaisuuteen vaikuttamisen taitoja oppimassa: ensikokemuksia I SEE -projektista

Antti Laherto¹, Elina Palmgren¹, Olivia Levrini²

¹Helsingin yliopisto, Helsinki, Finland, ²Bolognan yliopisto, Bologna, Italy

Ilmaston lämpeneminen ja muut globaalit ongelmat voivat saada tulevaisuuden näyttäytymään arvaamattomana ja enemmän uhkana kuin mahdollisuutena. Kiihtyvistä yhteiskunnallisista muutoksesta ja kriiseistä johtuen monilla nuorilla on vaikeuksia projisoida itsensä tulevaisuuteen ja nähdä itsensä aktiivisina ja

vastuullisina yksilöinä, kansalaisina ja ammattilaisina. Koulussa tulisikin opettaa ja oppia taitoja, jotka auttavat opiskelijoita näkemään omia vaikutusmahdollisuuksiaan omaan ja elinympäristönsä tulevaisuuteen sekä käyttämään näitä mahdollisuuksia aktiivisesti toimimalla. Tähän pyrkivä Erasmus+ -projekti I SEE käyttää *toimintakompetenssi (action competence)* -lähestymistapaa kehittääkseen lukiolaisten *tulevaisuudenrakentamistaitoja (future-scaffolding skills)*. Nämä taidot koskevat strategista ajattelua, kompleksisia systeemejä, kausaliitteita, tulevaisuusskenaarioita, riskien ottamista, epävarmuuden hallitsemista, sekä luovaa ja mahdollisuuksien rajoja venyttävää ajattelua. Ensimmäisen I SEE –opetusmoduulin teemana oli ilmastonmuutos. Moduuli pilotoitiin 24 suomalaisen, italialaisen ja islantilaisen lukiolaisen ja heidän opettajiensa kanssa viikon mittaisessa kesäkoulussa Bolognassa. Moduulin vaikutuksen tutkimista varten lukiolaiset kirjoittivat etukäteen esseen kuvitellen kesäpäiväänsä vuonna 2030 ja jälkikäteen pohtivat ajattelussaan tapahtuneita muutoksia. Kesäkoulun lopuksi lukiolaisia haastateltiin sekä yksilöllisesti että ryhmissä. Kerätyn aineiston alustavan sisältöanalyysin perusteella opiskelijat oppivat ajattelemaan entistä monipuolisemmin erilaisia tulevaisuusskenaarioita. Backcasting-metodi ja muu kesäkoulun sisältö antoivat itseluottamusta ja uskoa siihen, että kovalla työllä ja olemalla rohkea asioihin voi vaikuttaa. Opiskelijat tiedostivat sen, että asioiden muuttamisen eteen on tehtävä töitä yhdessä – myös kansainvälisesti. Osalle oli tärkeää huomata, että myös muualla maailmassa on ihmisiä, joilla on hyvin samantyyppisiä arvoja ja ajatuksia kuin heillä itsellään. Lukiolaiset oppivat ajattelemaan tulevaisuutta tavalla, jota heidän mielestään ei koulussa opeteta. Nämä alustavat tulokset rohkaisevat jatkotutkimuksiin ja kehittämään uusia opetusmoduleita I SEE -projektissa.

Käyttäytymisen muokkaaminen ei ole ratkaisu kestävään kehitykseen – tarvitsemme kokonaisvaltaista toimintakyvyn kehittämistä vastuullisessa maailmasuhteessa

Arttu Kantola

Maanpuolustuskorkeakoulu/Winland-tutkimus, Rovaniemi, Finland

Kestävän kehityksen ja turvallisuuden teemat kytkeytyvät erottamattomasti toisiinsa. Arkemme rakentuu systeemisesti ekologisen ja sosiaalisen toiminnan keskinäisriippuvaisesta toiminnasta planetaaristen rajojen maailmassa. Perinteiset käsitykset turvallisuudesta, kestävästä ja paremmasta elämästä ovat suurien haasteiden edessä. Mikä tehtävä kasvatuksella on niin sanottujen ”viheliäisten ongelmien” maailmassa, jossa suurin uhka on näköalattomuuden ja keinottomuuden aiheuttama huoli tulevaisuudesta ja turvallisuudesta?

Tässä esityksessä tuon esiin perustavanlaatuisen teoreettisen muutostarpeen turvallisuusajattelussa ja näkemyksessä inhimillisen toiminnan ja toimijuuden jäsentymisestä. Tarkoitukseni on herättää keskustelua siitä, mitä ekososiaalisesti sivistynyt kasvatus ja kasvamisen vaativat tulevaisuuden turvallisuuden rakentamisessa. Miten mahdollistamme ymmärryksen ihmisenä olemisesta ja toimimisesta niin oikeuksine kuin velvollisuuksineen tässä keskinäisriippuvaisessa globaalissa maailmassa (Salonen 2015; Mäkinen 2012)?

Ympäristökasvatuksen klassikot Jensen ja Schnack (1997) painottavat, että entistä monimutkaisemmassa maailmassa käyttäytymisen muuttaminen ei ole ratkaisu kestävään kehityksen ongelmiin. Behavioristiseen perinteeseen kuuluvan käyttäytymisen muokkaamisen sijaan kasvatuksessa tulee korostaa toimintakykyä (engl. *action competence*), jossa keskeistä on kykyjen kasvattaminen toimintaa varten aktiivisella, uusien haasteiden havaitsemisella ja toimintaratkaisujen luomisella. Kasvatuksen tehtävä on elintärkeä, sillä sen tulisi herättää rohkeutta, sitoutumista ja toivoa (Jensen & Schnack 1997).

Analysoin edellä esiin tuotua ekososiaalisen kasvatuksen teoreettista ajattelua hermeneuttisesti yksilön – yhteisön – maailman dialektisena suhteena. Yksilön näkökulmasta analysoin toimintakykyä yksilön ja maailman välisenä suhteena hyvin vahvasti eettisyyden näkökulmasta käsin (Toiskallio 2009). Laajennan ja systematisoin näkökulmaa inhimillisen toiminnan yhteisöllisellä näkökulmalla, jossa käytän kulttuuri-historiallisen toiminnan teorian ajattelua inhimillisestä toiminnasta, niin systeemisesti kuin dynaamisesti kehittyvänä. (Engeström 2015). Näillä kahdella toisiaan täydentävällä näkökulmallisella valinnalla pyrin

syventämään käsitystä siitä, mitä yhteisöllisten muutosprosessien vastuullinen kehittäminen vaatii, kun huomioon otetaan yksilötason aspektit ja alati muuttuva toimintaympäristö.

Avainsanat: kasvatus, systeemisyy, toimintakyky, kestävä kehitys, turvallisuus

Hyvä elämä yhden maapallon rajoissa? Tunteet ekososiaalisesti sivistyneen käyttäytymisen ja hiilijalanjäljen kohtuullistamisen oppimisprosessissa

Mikko Valtonen

Tampereen yliopisto, Tampere, Finland

Mikä selittää sen, että enemmistö ihmisistä tunnustaa ja tietää ilmastonmuutoksen vakavaksi ongelmaksi, mutta ei arjessaan käyttydy sen mukaisesti? Miten ekososiaalisesti sivistyneitä asenteitamme voitaisiin jalostaa ja vahvistaa ekososiaalisesti sivistyneeksi käyttäytymiseksi? Miten tunteet vaikuttavat estävästi tai mahdollistavasti hiilijalanjäljen kohtuullistamiseen?

Esittelen esitelmässäni väitöstutkimukseni toimintatutkimuksellista ja autoetnografista asetelmaa tavoitteena ilmastonmuutoksen hillitseminen oppimisen keinoin. Vahvistuva ekososiaalisesti sivistynyt käyttäytyminen on välttämätön osa ilmastonmuutoksen valtakunnallista ja maailmanlaajuisia hillintää kestävä tulevaisuuden kiireelliseksi rakentamiseksi. Opettajien osaamistason ja omakohtaisen ekososiaalisen sivistyksen vahvistaminen on tärkeä edellytys perusopetuksen ekososiaalisen sivistyksen tavoitteen saavuttamiseksi. Ekososiaalista sivistystä ei voi opettaa ilman ekososiaalisesti sivistyneitä opettajia: tarvitsemme aikuisoppimista mahdollistamaan lasten oppimisen.

Millaisella oppivan yhteisön toimintamallilla ja yhteisöpalvelulla on mahdollista vahvistaa aikuisten ekososiaalisesta sivistyneiden asenteiden muuttumista rohkaistuvaksi ekososiaalisesti sivistyneeksi käyttäytymiseksi?

Tyytyväiseksi kasvamaan? Koetun tyytyväisyyden ja kestävien elämäntapojen yhteys

Arto O. Salonen^{1,2}, Jani Siirilä³

¹Helsingin yliopisto, Helsinki, Finland, ²Metropolia, Helsinki, Finland, ³Omnia Koulutus, Espoo, Finland

Tutkimme suomalaisten kokeman tyytyväisyyden ja kestävien elämäntapojen yhteyttä. Halusimme saada selville mitkä tekijät selittävät kestävien elämäntapojen toteutumista Suomessa. Länsimaaisissa teollistuneissa yhteiskunnissa korostuvat jälkimateriaaliset arvot (Inglehart 1977; 1997; 2008). Koska elintasoon liittyvät kysymykset on jo suurelta osin ratkaistu, on mahdollista siirtyä aineellisen hyvän maksimoinnista kohti elämän merkityksellisyyden voimistamista – täyttä ihmisyyttä (Maslow 1968). Schwartzin (1992) mukaan painopiste siirtyy suoriutumisesta ja vallasta kohti hyväntahtoisuutta ja universalismia. Allardtin (1976) käsittein kyseessä on olemisen painottuminen suoriutumisen sijasta. Antonovskyn (1979) koherenssiteoria alleviivaa yksilön valmiutta hyödyntää mahdollisimman tehokkaasti käytettävissä olevia voimavaroja, mikä ilmenee pyrkimyksenä tulla oman elämän tekijäksi. Jälkimateriaaliset arvot ja vallalla olevat materiaaliset hyvän elämän tavoittelun tavat aiheuttavat kiinnostavan jännitteen kansalaisten kokeman tyytyväisyyden ja tyytymättömyyden välille. Jatkuvasti kasvavan talouden varaan viritetyn yhteiskunnan hyvinvointijärjestelmän ylläpito ei salli tyytyväistä kansalaista, joka on tunnistanut, minkä verran materiaalista hyvää on tarpeeksi, eikä enää osta uutta ja enemmän. Sen sijaan kyltymätön kuluttaja toteuttaa hyvää elämää lisäämällä kulutustaan aineellista hyvää maksimoidessaan. Otoksemme (n = 2052) edustaa Suomen 18–79 -vuotiasta väestöä. Analysoimme aineiston määrällisillä ja laadullisilla menetelmillä. Operationalisoimme ruokaan, tavaroihin ja palveluihin, kotiin ja asumiseen sekä liikkumiseen liittyvät kestävät elämäntavat 32 väitteeksi. Taustamuuttujina käytimme ikää, koettua taloudellista pärjäämistä, henkilökohtaisia tuloja, asuinpaikkaa, asumismuotoa sekä koettua tyytyväisyyttä elämää kohtaan. Koettu tyytyväisyys oli ylivoimaisesti voimakkain selittäjä kestäville elämäntavoille. Tulokset haastavat kestävyyskasvatuksen siirtymään niukkuus- ja luopumis- ja tinkimispuheesta tyytyväisyyden tekijöiden tunnistamiseen ja vahvistamiseen. Toisaalta emme tiedä

tyytyväisyyden ja kestävien elämäntapojen välisen vaikutuksen suuntaa. Tämän vuoksi pohdimme myös voisiko pyrkimys kestävien elämäntapojen edistämiseen olla samalla tehokas keino suomalaisten koherenssin tunteen vahvistamiseksi, mikä auttaa voimistamaan hallinnan tuntua monimutkaistuneessa maailmassa.

KIELIKASVATUS JA KIELITIETOISUUS KASVATUKSESSA/LANGUAGE EDUCATION AND LANGUAGE AWARENESS IN EDUCATION

Sessio 1S - Kielitietoisuus kentällä

Aika: torstai 30.11. klo 12:45 – 14:15

Paikka: SS09

Puheenjohtaja: Raisa Harju-Autti, Tampereen yliopisto

Kielipäiväkodit = kielitietoiset varhaiskasvattajat? Varhaiskasvattajien tulkintoja kielitietoisuudesta

Pauliina Sopanen

University of Jyväskylä, Jyväskylä, Finland

Kielellinen ja kulttuurinen monimuotoisuus näkyy uudessa varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (VaSu 2016) aivan uudessa mittakaavassa verrattuna edeltäjänsä. Kielitietoisuus on yksi uusista käsitteistä, joita edellisessä varhaiskasvatussuunnitelmassa (VaSu 2005) ei vielä nähty. Uudessa varhaiskasvatussuunnitelmassa kielitietoisuus on nostettu esiin osana varhaiskasvatuksen toimintakulttuuria ja osana varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan suunnittelua ja toteuttamista. Näin ollen kielitietoisuuden tulisi näkyä paitsi varhaiskasvatuksen suunnittelussa myös varsinaisessa varhaiskasvatustyössä.

Esitelmäni pohjautuu uuteen varhaiskasvatussuunnitelmaan ja sen määritelmiin kielitietoisuudesta sekä neljän varhaiskasvattajan teemahaastatteluissa esiin tuomiin ajatuksiin kielitietoisuudesta. Varhaiskasvattajat työskentelevät ns. kielipäiväkodissa, jossa suomenkieliset ja ruotsinkieliset ryhmät ovat sijoitettuna saman katon alle. Päiväkodin henkilökunnasta ja lapsista suurin osa on joko yksikielisiä (suomi tai ruotsi äidinkielenä) tai kaksikielisiä (suomi-ruotsi), mutta ryhmissä on myös muutamia lapsia, jotka oppivat päiväkodissa suomea tai ruotsia toisena kielenä.

Haastatteluiden pohjalta voidaan sanoa, että varhaiskasvattajien kuvaukset kielitietoisuudesta ja kielitietoisesta toiminnasta menevät joissain määrin yksiin uuden varhaiskasvatussuunnitelman kanssa, mutta eroavat toisistaan. Varhaiskasvattajat nostavat haastatteluissa esiin erilaisia kielitietoisuuden piirteitä, jotka voidaan jakaa viiteen eri ryhmään: 1) aktiviteetit päiväkodissa, 2) ympäristö, 3) varhaiskasvattajien kielenkäyttö, 4) lasten kielenkehitys ja 5) mielenkiinnon herättäminen.

Varhaiskasvattajat kokevat työskentelyn kielipäiväkodissa tärkeäksi ja pitävät päiväkodin kaksikielisyyttä ja yli ns. kielirajan työskentelemistä yhtenä keinona kasvattaa kielitietoisuutta. He käsittelevät kuitenkin kielitietoisuutta lähinnä vain suomen ja/tai ruotsin kielen näkökulmasta, eivätkä itse tuo esiin päiväkodin monikielisyyttä. Varhaiskasvattajien kielitietoisuuden tukeminen ja kielitietoisuudesta keskusteleminen voisi toimia keinona tukea kulttuurista ja kielellistä monimuotoisuutta, joka on arkipäivää yhä useammassa päiväkodissa.

Avainsanat: kielitietoisuus, varhaiskasvatus, varhaiskasvattajat

Lähteet:

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. (2016). Helsinki: Opetusministeriö.

http://www.oph.fi/download/179349_varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet_2016.pdf (Viitattu 19.9.2017)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. (2005). Helsinki: Stakes.

<https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/77129/Varhaiskasvatussuunnitelmanperusteet.pdf>
(Viitattu 19.9.2017)

Kielipolitiikka ja kielellinen hallinta koulutilassa sekä koulun käytännöissä – etnografinen tutkimus koulutiloista Suomessa ja Ruotsissa

Tuuli From

Kasvatustieteellinen tiedekunta, Helsingin yliopisto, Helsinki, Finland

Kielten asemaa koulutuksessa määrittävä politiikka kytkeytyy olennaisesti abstraktia ja materiaalista tilaa koskeviin kysymyksiin. Esimerkiksi Suomessa ruotsinkielistä koulua koskevissa keskusteluissa tyypillinen on puhetapa, jossa tuotetaan ymmärrystä yksikielisen tilan välttämättömyydestä ruotsinkielisessä koulutuksessa. Ruotsissa suomenkielisen koulutilan tarvetta ja oikeutusta määritellään kansallisen vähemmistöpolitiikan ja koulumarkkinoiden ristipaineessa. Koulun kielellisiä ja tilallisia käytäntöjä voidaan tarkastella osana laajempia poliittisia ja kulttuurisia valtasuhteita. Tässä esityksessä analysoidaan kielipolitiikan ilmentymiä ja kieleen liittyvää hallintaa kaksikielisen kouluympäristön diskursiivis-materiaalisissa ja tilallisissa järjestyksissä. Tila ymmärretään yhtäältä materiaalisena, toimintaa mahdollistavana ja rajoittavana, toisaalta sosiaalisesti konstruoituna, poliittisena ja strategisena.

Analyysin lähtökohtana on Spolskyn (2004) näkemys kielipolitiikasta monikerroksisena, kielikäytänteet, uskomukset ja hallinnan ulottuvuuden sisältävänä toimintana. Tutkimus paikantuu feministisen kouluetnografian perinteeseen, jolloin huomio tarkentuu erityisesti valtaa ja erontekoa koskeviin kysymyksiin ja siihen, miten näistä neuvotellaan koulun tiloissa. Tutkimuksen aineisto koostuu havaintomuistiinpanoista, henkilökunnan haastatteluista sekä oppilaiden tuottamasta valokuva-aineistosta ja siihen kytkeytyvistä valokuvahaastatteluista. Aineisto on tuotettu yhden lukuvuoden aikana eteläisessä Suomessa sijaitsevassa kieliparikoulussa (jossa suomen- ja ruotsinkieliset koulut jakavat koulurakennuksen) sekä kaksikielisessä ruotsinsuomalaisessa koulussa Ruotsissa.

Alustavien tulosten perusteella on mahdollista tarkastella, miten kielipoliittiset diskurssit ja käytännöt yhtäältä muokkaavat koulun materiaalisia ja sosiaalisia tiloja ja toisaalta tulevat muokatuiksi koulutuksen käytännöissä. Lisäksi nähdään, miten kielellinen hallinta kytkeytyy koulun tilallisiin käytäntöihin. Kielitietoisuuden ja kieleen kytkeytyvien erontekojen voidaan havaita korostuvan kieliparikoulun ja kaksikielisen koulun kaltaisissa koulutiloissa, joissa kielenkäyttö ja kielivalinta ovat jossain määrin säänneltyjä. Kieli ja kieliryhmään kuuluminen saavat erilaisia merkityksiä koulun tilallisissa käytännöissä ja siinä, miten oppilaat hahmottavat koulutilaa.

Kielitietoisia käytänteitä plurikielisessä koulussa: kokemuksia toimintatutkimuksesta

Heini Lehtonen¹, Reetta Rätty²

¹Helsingin yliopisto, Helsinki, Finland, ²Rätty-Salovaara-Blåfield, Helsinki, Finland

Esityksemme perustuu meneillään olevaan sosiolingvistiseen toimintatutkimushankkeeseen monietnisisissä yhteisöissä Itä-Helsingissä. Hankkeen tavoitteena on edistää kielitietoisuutta ja tehdä yhteisöjen monia kieliä näkyviksi. Hankkeessa toimii kielentutkijoita, toimittajia ja yhteisötaiteilijoita ja se toteutetaan yhteistyössä yhteisöjen jäsenten kanssa. Toiminta on alkanut yhdessä alakoulussa. Hanke on linjassa uuden opetussuunnitelman edellyttämän kielitietoisen koulun ajatuksen kanssa.

Kuvaamme esityksessä hankkeen tavoitteita ja toimintatapoja. Keskitymme yhteen luokkaan, jonka kanssa hankkeen toimijat ovat viettäneet eniten aikaa. Luokassa on järjestetty useita kieliaiheisiin liittyviä opetus- ja taidetuokioita, ja opettaja on luonut luokkaan plurikielisiä käytänteitä. Tuokioista on kerätty ääni- ja videoaineistoa, ja luokan oppilaita sekä opettajaa on haastateltu. Pohdimme esityksessä kokemustemme ja aineiston pohjalta seuraavia kysymyksiä: Mitä kielitietoinen koulu voi käytännössä tarkoittaa? Miten

opettaja voi ottaa luokkansa monet kielet huomioon? Miten opettaja ja oppilaat kokevat plurikielisyyden luokkatilanteessa?

Tutkimus osoittaa, että eri kielten huomioon ottamisella on positiivinen vaikutus koulutyöhön. Opettajan mukaan oppilaat ovat rohkaistuneet puhumaan omista taustoistaan ja kielistä yleensä sekä auttavat auliimmin toisiaan. Oppilaat ottavat taitavasti ja mielellään kielellisen asiantuntijan roolin – ja toisaalta osoittavat kiinnostusta silloin, kun eivät ole asiantuntijoita.

Kirjallisuutta:

Busch, Brigitta 2015: The linguistic repertoire revisited. – Applied Linguistics 33/5: 503-523.

Edwards, Emily - Burns, Anne 2015: Language teacher action research: achieving sustainability. – ELT Journal 70/1: 6 - 15.

Hélot, Christine - Ó Laoire, Muiris 2015 (toim.): Language Policy for the Multilingual Classroom. Pedagogy of the Possible. Multilingual Matters.

Madsen, Lian Malai - Karrebæk, Martha Sif - Møller, Janus Spindler 2015: Everyday Linguaging. Collaborative Research on the Language Use of Children and Youth. Mouton de Gruyter.

Sessio 2S - Kielitietoisuus teksteissä ja käytänteissä

Aika: torstai 30.11. klo 14:45 – 16:15

Paikka: SS09

Puheenjohtaja: Sirkku Latomaa, Tampereen yliopisto

Normaaliuden rakentuminen ja purkaminen lastenkulttuurissa – Lastenkirjallisuuden hyödyntämisestä kriittisen lukutaidon kehittämisessä

Jaana Pesonen

Helsingin yliopisto, Helsinki, Finland

Lastenkulttuuri on merkittävässä osassa kun tarkastellaan miten ymmärrämme – ja samalla tuotamme ymmärrystä – oikeasta ja väärästä, siis tavoista ja normeista yhteiskunnassa. Lastenkulttuuri, niin kirjat, pelit, elokuvat kuin myös muun muassa lelut, rakentavat ymmärrystämme niin maailmasta kuin myös itsestämme. Nämä kulttuurituotteet eivät ainoastaan heijasta aikamme kulttuurisia normeja, aatteita, uskomuksia ja arvoja, vaan samalla tuottavat niitä. Tässä tutkimuksessa on tarkasteltu lastenkulttuurin, erityisesti lastenkirjallisuuden roolia kriittisen lukutaidon kehittämisessä. Kysymyksenasettelu pohjaa kirjallisuussosiologiseen lähestymistapaan, joka mahdollistaa kirjallisuuden rakentaman ja ylläpitämän yhteiskuntakuvausten tarkastelun. Tutkimuskysymyksenä on: Miten lastenkirjallisuus voi tukea kriittisen lukutaidon kehittymistä? Keskiössä on myös lastenkirjallisuuden rooli interkulttuurisen tietouden kehittämisessä, ja siksi tarkastelen myös kirjoissa esitettyjä epätasa-arvon, ennakkoluulojen ja valtasuhteiden kuvauksia. Tutkimus hyödyntää intersektionaalista analyysiä, joka edellyttää monimuotoisten valtasuhteiden tiedostamisen, sekä ymmärryksen siitä, ettei yksilöitä, vähemmistöön eikä enemmistöön kuuluvia, tulisi jaotella kuuluviksi yksittäisiin ja kapeisiin kategorioihin. Esitän tuloksissa näkökulmia siihen, miten kirjallisuus voi edistää kriittistä ajattelua, sekä ymmärrystä moninaisista näkökulmista. Kirjallisuus tarjoaa lukijoilleen paikan kyseenalaistaa yksinkertaiset oletukset niin itsestä kuin muista, ja näin ollen lastenkirjat voivat tukea myös interkulttuurisen ymmärryksen kehittämisessä. Esitän myös, että kirjat voivat toistaa, ja näin ollen vahvistaa jo olemassa olevia valtasuhteita, joissa normitetaan ihmisten olemusta ja olemista. Toisaalta kirjat voivat myös kyseenalaistaa, ja näin ollen haastaa olemassa olevia normikäsityksiä, liittyen etnisyyteen, sukupuoleen, seksuaaliseen suuntautumiseen tai esimerkiksi sosiaaliluokkaan.

Muuttaako monikielisuuden käänne kielikasvatuksen termit?

Maria Ahlholm

Helsingin yliopisto, Helsinki, Finland

Muuttaako monikielisuuden käänne kielikasvatuksen termit?

Koulujen monikielisuutta on lähestytty 2000-luvun sosiolingvistisessä tutkimuksessa heteroglossian, metrolingualismin, monikielisuuden, plurilingualismin ja translanguagingin käsittein. Niille yhteistä on monikielisen todellisuuden hyväksyminen ja niin kutsutusta yksikielisuuden koodista irtautumisen pyrkimys. On korostettu, että yksilön oppimisen kannalta kieliä ei tule nähdä toisistaan erillisinä koodeina vaan yhtenä kielellisenä resurssina. Oppiaineiden nimikkeet määräytyvät kuitenkin koodiajattelun mukaan.

Noin 20 prosenttia helsinkiläisistä alakoululaisista puhuu äidinkielenään jotakin muuta kuin suomea tai ruotsia – tavallisimmin venäjää tai viroa, mutta myös esimerkiksi arabiaa, somalia, albaniaa, kiinaa, vietnamia, thaita, turkkia, hindiä tai pashtua, yleisyysjärjestyksessä mainiten. Samalla oppiaineen nimessä esiintyvä termi äidinkieli on pitänyt selittää uudelleen, niin että vuonna 2016 käyttöön otetussa opetussuunnitelmassa oppiaineen nimeä äidinkieli ja kirjallisuus käytetään kattokäsitteenä kahdelletoista erilaiselle suomen, ruotsin, saamen, viittomakielen tai muun oppilaan äidinkielen oppimäärälle. Jälleen pohditaan, mikä on äidinkielen rooli oppimisessa.

Suomi on virallisesti kaksikielinen maa, mutta suomalainen koulu ei ole koskaan ollut kaksikielinen, vaan suomi ja ruotsi ovat eläneet rinnakkain. Todellisuutta kuvaa paremmin termi rinnakkainen kaksikielisyys tai kaksi rinnakkaista yksikielisuutta. Monikielisuuden käänne nostaa uusia kysymyksiä kahden rinnakkaisen yksikielisuuden mallista. Englanti ja venäjä ovat oma lukunsa koulujen kielimaisemassa. Englanti esiintyy koulun opetussuunnitelmissa edelleen termillä vieras kieli, vaikka arkipäivän käytänteet mediassa ja työelämässä osoittavat sen olevan sosiolingvistiseltä positioltaan toinen kieli. Venäjää on ehdotettu toisen kotimaisen kielen korvaajaksi joillakin paikkakunnilla.

Tarkastelen, millaisia jännitteitä sisältyy kielikasvatusoppiaineiden nimikkeisiin monikielisuuden käänne muuttaessa todellisuutta. Pohdin myös yksilön kielellisen repertuaarin huomioimisen ja kieliaineiden suunnitelmallisen ryhmäopetuksen dilemmaa.

Kieliopin konkreettinen merkitys äidinkielen ja vieraiden kielten opetuksessa

Irja Alho¹, Riitta Korhonen²

¹Suomen kielen laitos, Itä-Suomen yliopisto, Joensuu, Finland, ²Kielitoimisto, Kotimaisten kielten keskus, Helsinki, Finland

Viime vuosikymmenien aikana kuva kieliopin kouluopetuksesta sekä äidinkielen että vieraiden kielten osalta on hämärtynyt: mitä opetetaan, kun sanotaan opetettavan kielioppia? Opetussuunnitelmista kieliopin käsite on aikojen kuluessa saanut aina vain vähemmän tilaa, ja lopulta se on häivytetty epämääräiseksi taustaoletukseksi.

Teimme kaksi pientä verkkokyselyä pääkaupunkiseudun ja itäisen Suomen opettajille, ensimmäisen yläkoulun äidinkielen ja vieraiden kielten opettajille (2016) ja toisen luokanopettajille (2017). Kysyimme käsityksiä kieliopin ja muun kielitiedon merkityksestä, kieliopin sisältövalinnoista ja opetusmetodeista. Esityksessämme kerromme näiden kyselyiden tuloksista.

Oletimme, että kieliopin asema on myös käytännön opetustyössä entisestään heikentynyt yksittäisten kielitaidon osa-alueiden vallatessa tilaa. Lisäksi oletimme, että yhteydet äidinkielen ja vieraiden kielten kielioppien opettamisessa ovat ohuet.

Kyselymme tulokset vahvistivat myös oletustamme, että kielioppi käsitetään monella eri tavalla. Esimerkiksi monille luokanopettajille kyse on oikeinkirjoituksen tai kielen rakenteen yksittäisistä säännöistä, kun taas joillekin kielioppi on sääntöjen abstrakti järjestelmä. Useille opettajille kielioppi on kuitenkin jopa intohimo, ja he pyrkivätkin opettamaan aihetta monipuolisesti ja innostavasti. Toisaalta jotkut sanovat opettavansa vain "pakollisen minimin" ikävästä aiheesta. Yhteisiä käytänteitä ei tunnu olevan.

Kyselymme paljastavat, että vaikka kieliopin kouluopetuksesta on keskusteltu viime vuosikymmeninäkin aika ajoin, yhtenäistä näkemystä ei ole syntynyt. Kielioppisisältöihin ei ole juurikaan saatu mausteita uudemmasta kielitieteestä, eikä kielten välinen vertailukaan ole vielä saanut ansaitsemaansa sijaa. Opetuksen muutokset näkyvät lähinnä käytännön kieli- ja tekstitaitojen korostamisena. Kyselyn mukaan hyvin olennainen opetukseen vaikuttanut muutos on ollut sekin, että opetusryhmät ovat aina vain heterogeenisempiä.

Ehdotamme, että peruskouluun alettaisiin kehittää yleisempää kielten tuntemuksen materiaalia, jossa yhteiset kieliopilliset käsitteet olisivat äidinkielen ja vieraiden kielten opetuksessa mielekkäässä käytössä.

Sessio 3S - Language and Educational Contexts

Time: torstai 30.11. klo 16:30 – 17:45

Venue: SS09

Chair: Raisa Harju-Autti, University of Tampere

Towards language aware education in Finland

Tamás Péter Szabó, Josephine Moate

Department of Teacher Education, University of Jyväskylä, Jyväskylä, Finland

Recent conceptualisations frame language awareness as an appreciation for language and the variation that exists within and across languages. This development reflects the flow of people across borders and linguistic changes that occur within one context across time. Whilst second language pedagogies and heritage language education have been developed in Finland, the way in which the different aspects of language awareness come together within the changing landscape of education has received less attention.

As the number of languages in education increases, so the role of language increasingly comes to the fore. New arrivals with different linguistic repertoires, that is different ways of using languages and assumptions regarding language, enter a landscape full of language practices and assumptions with invisible rules regarding what kind of language can be used where, by whom and how. These practices are often so well established that educational stakeholders may not be aware of them, yet these practices have significant implications for the integration of new arrivals.

The challenge Finnish education faces is to recognise the existing linguistic landscape in order to be sensitive and responsive to the linguistic repertoires and integration of new arrivals. In addition to bringing new linguistic resources to the existing landscape, critical reconsideration of the established linguistic landscape is important to ensure that Finnish education maintains its mandate of quality comprehensive education for all. This paper elaborates on these points with the examples of the text-based nature and the material culture of Finnish education.

Raising awareness of ELF communication for work life purposes: A research agenda

Mirja Hämäläinen

University of Tampere, Tampere, Finland

Communication problems in work communities that result in burn-out and sick leaves are a real threat to well-being at work. As most university students take English courses as part of their degree studies,

courses that focus on aspects of communication through English in multilingual and multicultural work places would give students a chance to prepare themselves for the demands of global work places.

Dialogue: Constructive Talk at Work offered at the University of Tampere is a course designed to raise students' awareness of English as lingua franca (ELF) communication at work. The pedagogical approach of the Dialogue course is based on David Bohm's (1996) dialogue which focuses on such aspects of communication as the nature of collective thought and participation. Although the theoretical foundation of the course is based on research and literature on dialogue, the course is not theoretical. Instead, it provides a forum to experience dialogue and reflect on communication at work using English as a lingua franca.

In my presentation, I will briefly describe the course goals, contents, the dialogue method and report student feedback. I will also suggest a research agenda to further develop dialogical language education. The Dialogue course provides data to be considered in the framework of the research agenda. English is a world language and using English in the global context, at work and in all human interaction, could be not just for special purposes, but for the special purposes of aiming at wise communication.

Bohm, D. 1996, *On dialogue*. Routledge, London, GBR.

KORKEAKOULUTUTKIMUS/HIGHER EDUCATION RESEARCH

Sessio 1A

Aika: torstai 30.11. klo 12:45 – 14:15

Paikka: Fellman

Puheenjohtaja: Kirsti Lempiäinen, Lapin yliopisto

Vertaisarviointi lehtiartikkelikäsitteiden kehittäjänä

Päivi Atjonen

Itä-Suomen yliopisto / Filosofinen tiedekunta, Joensuu, Finland

Tutkimuksessa tarkasteltiin kasvatustieteellisen alan henkilöstön kokemuksia tieteellisten lehtiartikkelien vertaisarvioinnista. Kansainvälisesti vertaisarviointia on tutkittu erityisesti luonnon- ja lääketieteellisillä aloilla. Sitä on tarkasteltu paljon bibliometrisesti sekä vertaisarvioijien ja lehtien toimitusten näkökulmasta, mutta vähän kirjoittajien kannalta.

Empiirinen aineisto koottiin keväällä 2017 e-lomakkeella, jonka täytti hyväksytysti 121 vastaajaa. Heistä 67 % oli naisia, ja vastaajilla oli keskimäärin noin 18 vuoden yliopistotyökokemus. Vastaajat olivat julkaisseet 3-227 artikkelia.

Tässä esityksessä raportoitavassa osatutkimuksessa keskityttiin viimeisimmästä hyväksytystä artikkelista saatuihin palautteisiin. Viimeisin artikkeli oli ollut tyypillisesti Jufo1-luokitettu (57 %), ja se oli kirjoitettu joko yksin (17 %) tai vastuukirjoittajana useamman henkilön kirjoittajaryhmässä (55 %). Hieman yli puolet vastaajista piti viimeisimmän artikkelin käsittelyprosessia jokseenkin samanlaisena kuin muissa artikkeleissaan.

Kaksi kolmesta kertoi toimeenpanneensa vain korjausesitykset, joista oli samaa mieltä ja jotka saattoi itse selvästi hyväksyä. Melkein yhtä moni oli tehnyt myös muutoksia, joita he itse pitivät lähinnä mielipidekysymyksinä. Noin kolme neljästä kirjoittajista oli vakuuttunut korjausten tarpeellisuudesta sekä korjaustyön aikana että sitä nyt jälkikäteen ajatellessaan. Runsas neljännes oli ollut huolissaan, osaisiko tehdä tarpeeksi tai oikein korjauksia. Puolet kirjoittajista oli hakenut vertaistukea sekä alkuperäisen käsikirjoituksen tekemiseen että lehden vertaisarvioijilta tulleen palautteen tulkintaan; tyypillisimmin tukea oli haettu artikkelin toiselta kirjoittajalta ja tutkijaryhmästä.

Kirjoittajien mielestä arvioijat olivat perehtyneet käsikirjoitukseen huolellisesti (82 %) ja antaneet puolueetonta palautetta (82 %). Kolmasosan mielestä palautteet eivät kohdentuneet oleellisiin seikkoihin, ja runsas neljännes ei varauksetta tunnistanut palautteesta oman tutkimuksen arvostusta. Sukupuoli, yliopistotyökemus, oma toiminta vertaisarvioijana, kirjoitusvastuu tai koettu korjaustentekovarmuus eivät olleet yhteydessä palautekokemuksiin. Aiemmat myönteiset palautekokemukset olivat yhteydessä viimeisimmästä hyväksytystä artikkelista saadun vertaisarvioinnin osuvuuteen.

Tohtorin asiantuntijuuden osa-alueet, pääomat ja kentät – valmiina kilpailuun?

Minna Maunula

JY, KYC, Kokkola, Finland

Tohtorikoulutuksessa hankitaan monipuolista asiantuntijuutta, niin teoreettista, käytännöllistä, sosiokulttuurista kuin itsesääteyllistäkin. Tohtorien asiantuntijuus kuitenkin usein ymmärretään vain teoreettiseksi ja tutkimuksen tekemiseen liittyväksi, myös tohtoriopiskelijat itse kaventavat asiantuntijuuttaan teoreettispainotteiseksi omissa käsityksissään. Todellisuudessa yliopistoissa tuotetaan suuri määrä tohtoreita, joilla on laajaa ja yksilöllistä osaamista, mutta heikko tietämys asiantuntijuutensa monipuolisuudesta sekä näin ollen puutteelliset taidot asiantuntijan pääomansa hyödyntämiseen eri kentillä.

Perinteisesti tohtorit ovat työllistyneet yliopistoihin ja erilaisiin tutkimustehtäviin. Viime vuosina kasvavassa määrin tohtoreita on kannustettu työllistymään perinteistä poiketen laajemmille kentille, kuten yritysmaailmaan. Yritysmaailma odottaa tohtoreilta laajaa asiantuntijuutta ja kykyä aitojen ongelmien ratkaisemiseen tiimeissä, ja samoja yrittäjämäisiä taitoja tarvitaan myös akateemisella kentällä tohtorina toimiessa. Kuitenkin ymmärryksellinen kuilu eri kenttien välillä tohtorien asiantuntijuudesta on edelleen syvä, mikä heijastelee osaltaan työttömien tohtorien määrässä.

Laadullinen tutkimukseni tarkastelee yhdeksän tohtoriopiskelijan tai tuoreen tohtorin käsityksiä omasta asiantuntijuudestaan, kuinka he arvioivat asiantuntijuuttaan bourdieulaisittain pääomana ja millaista käyttöarvoa pääomilla on eri kentillä, kuten akateemisella tai ei-akateemisella kentällä. Tohtorin monipuolinen asiantuntijuus on eri kentillä käytävässä kilpailussa arvokasta pääomaa, josta kenttien toimijoiden, erityisesti tohtoriopiskelijoiden ja tuoreiden tohtorien tulisi itse olla tietoisia, erityisesti työllistymiskilpailuun osallistuessaan.

Ulkomailla tohtoritutkintoa suorittavan suomalaisen tohtoriopiskelijan elämänkulku ja identiteetti

Marja Peura

Turun yliopisto, Turku, Finland

Esitykseni perustuu alulla olevaan väitöstutkimukseeni, jossa tarkastellaan ulkomailla tohtoritutkintoa suorittavien suomalaisten tohtoriopiskelijoiden elämänkulkua ja identiteetin rakentumista. Opiskelijoiden liikkuvuus on maailmanlaajuisesti lisääntynyt yhtenä yliopistojen tärkeänä kansainvälistymisstrategiana. Kansainvälisen tutkimuksen ja yhteistyön merkityksen korostuminen kansantaloudellisesta näkökulmasta näkyy erityisesti tohtorikoulutuksessa, jossa kansainvälisten opiskelijoiden määrät ovat kasvaneet osana yleistä tohtoriopiskelijamäärien kasvua. Suomalaisia opiskelee ulkomaisissa korkeakouluissa ennätysmäärä, mutta aikaisempi kansainväliseen tutkinto-opiskeluun kohdistunut tutkimus on jättänyt ulkomailla tohtoroituvat suomalaiset lähes huomiotta. Liikkuvuuden poliittiset tavoitteet eivät myöskään selitä sitä, miten yksittäinen tohtoriopiskelija päätyy tekemään tutkintoa ulkomaille tai millaisena nämä opinnot koetaan.

Tutkimuksen tarkoituksena on ymmärtää ulkomailla tohtoroituvien suomalaisten elämänkulkua ja tarkastella heidän tohtoriopinnoille antamia merkityksiä sijoittamalla tohtoriopinnot osaksi aikaisempia kokemuksia ja tulevaisuuden suunnitelmia. Elämänkulku määritellään sosiologisesti eri elämänalueiden

tapahtumien sarjaksi, joissa yksilön elämä nähdään osaksi sosiaalisia rakenteita (Mayer 2004). Teoreettisena kehyksenä hyödynnetään identiteettitrajektorin käsitettä, joka rakenteet huomioiden korostaa toimijuutta, yksilön aikaisempia kokemuksia ja tulevaisuuden visioita osana tohtoriopintoja ja identiteetin rakentumista (McAlpine 2012). Tutkimuksessa kysytään, mikä houkuttelee suorittamaan tohtoritutkintoa ulkomaille, millaisia urapolkuja pitkin ulkomaille on päädytty sekä millaisena tulevaisuus näille opiskelijoille näyttää. Tutkimuksessa vertaillaan lisäksi huippuyliopistoissa ja tavallisemmissa yliopistoissa tohtorointuvien kokemuksia ja selvitetään löytyykö niistä elämäntavallisia tyypillisyyksiä. Rankinglistojen kärkipäähän sijoittuminen on yliopistoille etu kilpailtaessa lahjakkaista opiskelijoista. Tutkimuksen aineistoksi kerätään kirjoitelmia ja haastatellaan ulkomailta tohtoroituvia suomalaisia. Aineisto analysoidaan narratiiveina, joiden avulla yksilöt rakentavat elämäntavallista ja identiteettiä.

"Viimeiseen asti tyyllillä". Opiskelijoiden diskursseja lakkautettavalla kampuksella.

Kristiina Samppala¹, Pekka Räihä¹, Antti Juvonen²

¹Tampereen yliopisto, Tampere, Finland, ²Itä-Suomen yliopisto, Savonlinna, Finland

Laadun ja erityisesti taloudellisen tehokkuuden tavoittelu on johtanut laajoihin korkeakoulujärjestelmien reformeihin kotimaassa ja ulkomailta. Usein tavoitteita on yritetty saavuttaa joko koulutusyksiköitä tai jopa erillisiä korkeakouluja yhdistämällä. Maailmalla yhdistämiset ovat herättäneet laajaa huomiota esimerkiksi Kanadassa, Etelä-Afrikassa ja Australiassa. (Stephenson 2011.)

Suomessa, toisin kuin ulkomailta (Stephenson 2011) korkeakoulujen fuusiot ovat uusia ja vielä vähän tutkittu asia, lukuun ottamatta Timo Arrevaaran (mm. 2016a, 2016b) tutkimuksia, jotka käsittelevät laajasti korkeakoulutuksen kotimaisia kehityslinjoja fuusioiden näkökulmasta. Korkeakoulututkimuksissa yhdistymisten sosiokulttuurisille aspekteille ja erityisesti opiskelijoiden kokemuksille on kuitenkin annettu toistaiseksi hyvin vähän tilaa.

Tässä tutkimuksessa tarkastelemme Itä-Suomen yliopiston opettajankoulutusyksikön, Savonlinnan kampuksen lakkautusta ja yhdistämistä sisäcampukseen Joensuussa. Tutkimuksemme kohdistuu Savonlinnan kampuksen opiskelijoiden tuottamiin diskursseihin oman yksikön lakkauttamisesta. Aineisto on kerätty e-lomakkeella, vapailla kirjoituksilla kymmenen kuukautta lakkautuspäätöksestä. Opiskelijoilta kysyttiin, millaista yliopiston arki on ollut päätöksen jälkeen.

Tässä tutkimuksessa analysoimme vastauksista nousevia diskursseja sekä niiden ilmentämiä opiskelijapositioita erityisesti identiteettiyön näkökulmasta. Tuloksia peilaamme vielä opintoihin kiinnittymiseen sekä opiskelijoiden tulevaan opettajan työnkuvaan.

Aineistosta nousi selkeästi neljä erilaista diskurssia; 1. opintodiskurssi ("...mahtavaa päästä hyödyntämään Joensuun valikoima!"), 2. saattohoitodiskurssi ("...viimeiseen asti tyyllillä"), 3. epävarmuusdiskurssi ("Mitään ei uskalleta sanoa varmaksi...") sekä 4. yhteiskuntadiskurssi ("Usko päättäjiin mennyt totaalisesti"). Näistä erilaisista puheavaruuksista muodostettiin lopuksi neljä erilaista subjektipositiota, eli puhetapojen edustamia opiskelijatyyppejä. Opintodiskurssiin liittyi vahvasti Aktiivisuuspositio, saattohoitodiskurssiin Selviytyjäpositio, epävarmuusdiskurssiin Ahdistuneen positio ja yhteiskuntadiskurssiin Vihaisen positio.

Tutkimuksen perusteella voidaan sanoa, että yhdistymisprosessi koskettaa opiskelijoita eri tavoin; toisille kokemus voi muodostua ammatillista kehitystä tukevaksi, kun taas toisille se voi luoda riskejä niin opinnoissa jaksamiselle kuin tulevalle ammatti-identiteetille. Tulevissa yhdistymisprosesseissa olisikin tärkeää osata kohdistaa tukitoimia näille riskiryhmille (tässä Ahdistuneet ja Vihaiset).

Epätyypillisemmällä opintopoluilla? Työläistaustaiset yliopisto-opiskelijat ja koulutukseen valikoituminen

Susanna Mikkonen, Vesa Korhonen

Tampereen yliopisto, Tampere, Finland

Viime vuosikymmenten aikana tapahtuneesta yliopistokoulutuksen laajentumisesta huolimatta erot korkeakoulutukseen osallistumisessa eri yhteiskuntaluokkien välillä nousevat sinnikkäästi esiin tutkimuksissa vuodesta toiseen. Suomalaisessa yhteiskunnassa koulutuksellisen tasa-arvon diskurssi erityisesti mahdollisuuksien tasa-arvon näkökulmasta on ollut voimakas, mutta erot sosiaaliryhmien välillä koulutukseen osallistumisessa eivät kuitenkaan ole hävinneet. Rinteen (2014) mukaan korkeasti koulutettujen vanhempien lapsilla on Suomessa muihin nähden 8-kertainen todennäköisyys päätyä yliopisto-opiskelijaksi, ja yliopistoon hakeneidenkin joukossa 1.5-kertainen. Ongelmana vaikuttaakin olevan erityisesti itsevalikointi: matalammasta sosioekonomisesta asemasta tulevat eivät näe yliopistokoulutusta itselleen mahdollisena tai sopivana vaihtoehtona, eivätkä näin ollen päädy edes hakeutumaan opintoihin.

Tämä tutkimus pohjautuu väitöstutkimukselle, jossa tarkastellaan työläistaustaisten yliopisto-opiskelijoiden opintopolkuja, opiskelukokemuksia sekä opintoihin kiinnittymistä. Työläistaustaisuus on opiskelijan yhteiskuntaluokkaa ja taustaa kuvaava käsite, joka yhdistetään korkeakoulututkimuksessa kotitaustaan, sosioekonomiseen asemaan ja identiteettiin liittyväksi tekijäksi. Tutkimuksessa hyödynnetään vuoden 2016 EUROSTUDENT-kyselyaineistoa (n=3756) sekä Opiskelun ja koulutuksen tutkimussäätiö Otuksen vuonna 2014 keräämää korkeakouluopiskelijoiden haastatteluaineistoa (n=12).

Alustavien tulosten perusteella työläistaustaiset yliopisto-opiskelijat ovat epävarmempia yliopistokoulutuksen sopivuudesta itselleen ja siirtyvät yliopisto-opintoihin hitaammin kuin keskiluokkaiset toverinsa. EUROSTUDENT-tilastoaineiston tarkastelu osoittaa, että yhteiskuntaluokka on edelleen yhteydessä eri tieteenaloille valikoitumiseen. Yliopistoon hakeutumisen vaiheessa merkittävään asemaan nousevat opiskelijoiden vanhempien mahdollisuudet tarjota tukea koulutusvalintojen tekemiseen. Työläistaustaiset opiskelijat tekevät valintoja itsenäisesti, sillä heidän vanhemmillaan ei ole omaakohtaisia kokemuksia korkeakouluopinnoista eikä myöskään sellaista strategista tietoa, jonka avulla auttaa lapsiaan navigoimaan opintopoluilla omaa koulutustasoaan korkeammalle. Keskiluokkaisille opiskelijoille vaikuttaisi myös olevan helpompaa oppia kotoaan koulutuksen kannalta merkityksellisiä strategisia taitoja, kuten keskustelu- ja argumentointitaitoja, lukemistottumuksia ja opiskelutaitoja.

Tutkimuksen perusteella ajankohtaisessa yliopistojen opiskelijavalintojen uudistamisprosessissa on koulutusmahdollisuuksien tasa-arvon näkökulmasta tärkeää huomioida perhetaustaan liittyvät epätasaiset resurssit koulutusvalintoja tehtäessä sekä mahdollistaa opintoihin pääsy myös valintaa pidempään kysytteleville.

Tutkintotyytyväisyys työuran näkökulmasta -yliopisto-opintojen kehittämät valmiudet suhteessa työelämän tarpeisiin

Tarja Tuononen¹, Tuukka Kangas², Eric Carver³, Anna Parpala¹

¹Yliopistopedagogiikan keskus (HYPE) Helsingin yliopisto, Helsinki, Finland, ²Helsingin yliopisto, Helsinki, Finland, ³Urapalvelut Helsingin yliopisto, Helsinki, Finland

Yliopistojen ja korkeakoulujen opetuksessa on useiden vuosien ajan kiinnitetty yhä enemmän huomiota yleisten työelämävalmiuksien kehittämiseen. Samaan aikaan työelämässä vaadittavista taidoista puhutaan paljon. Tässä tutkimuksessa tarkastelemme miten valmistuneet arvioivat yliopisto-opiskelun kehittäneen yleisiä työelämävalmiuksia ja miten ne vastaavat työelämässä tärkeäksi koettujen taitojen kanssa. Lisäksi

tavoitteena on tutkia, miten tutkintotyytyväisyys on yhteydessä yleisiin työelämävalmiuksiin ja työn vaatavuustasoon. Tutkimuksen aineisto koostuu (n =911) viisi vuotta valmistuneiden kyselyvastauksista, joka on kerätty syksyllä 2016. Kyselyyn vastasi ylemmän korkeakoulututkinnon ja farmaseutin ja lastentarhaopettajan tutkinnon suorittaneita yhdestä suomalaisesta yliopistosta. Tutkimuksen tulokset osoittivat, että tutkintotyytyväisyys oli positiivisesti ja tilastollisesti merkitsevästi yhteydessä työelämävalmiuksiin ja työn vaatavuustasoon. Valmistuneet, jotka olivat tutkintoonsa tyytyväisiä arvioivat työelämävalmiuksien kehittyneen enemmän opintojen aikana kuin tutkintoonsa tyytymättömät. Samoin tutkintoonsa tyytyväiset arvioivat nykyisen työn vastaavan paremmin koulutustaan. Lisäksi tulokset osoittivat, että kaikki työelämävalmiudet arvioitiin tärkeämmiksi työelämässä kuin mitä niiden arvioitiin kehittyneen opinnoissa. Suurimmat erot olivat organisointi- ja koordinoitaitaidoissa sekä yhteistyötaidoissa. Tutkintotyytyväisyyttä mitattiin kahdella eri väittämällä: ”Tyytyväisyys tutkintoon työuran kannalta” ja ”Koulutus antoi riittävät valmiudet työelämään”. Eri väittämät antoivat erilaisia tuloksia ja yleisesti tyytyväisyys tutkintoon työuran kannalta arvioitiin korkeammaksi kuin koulutuksen antamat valmiudet työelämään.

Tutkimus antaa tärkeää tietoa siitä, millaisia yleisiä työelämävalmiuksia yliopistokoulutus kehittää ja miten se vastaa työelämässä tärkeinä koettuja valmiuksia. Tutkimuksen tuloksia voidaan hyödyntää opetuksen kehittämisessä. Korostamalla yleisten työelämävalmiuksien merkitystä työelämässä ja käyttämällä yhteistoiminnallisia ja aktivoivia menetelmiä voidaan opiskelijoiden yleisiä työelämävalmiuksia kehittää. Lisäksi opiskelijoiden metakognitiivisiin taitoihin tulisi kiinnittää enemmän huomiota, jotta valmistuneilla on hyvät valmiudet arvioida ja tunnistaa omia valmiuksiaan. Työelämävalmiuksien oppimiseen panostamalla voidaan saada myös tutkintoonsa ja työuraansa tyytyväisiä asiantuntijoita.

Maistereiden palkat yliopistokoulutuksen tuloksena – koulutusalojen välisten ja sisäisten erojen tarkastelua

Päivi Vuorinen-Lampila¹, Arja Haapakorpi²

¹University of Jyväskylä, Jyväskylä, Finland, ²University of Helsinki, Helsinki, Finland

Koulutus on merkittävin yksittäinen tekijä, joka ohjaa henkilöitä erilaisiin asemiin työmarkkinoilla ja yhteiskunnassa. Yliopistotutkinnon suorittaminen johtaa tavallisesti korkeampaan sosioekonomiseen asemaan ja palkkatason kuin alemmat tutkinnot, eli tuottaa paremmat tulokset työelämässä. Korkeakoulutuksen ekspansion myötä tutkinnolla saavutetut tulokset kuitenkin eriytyvät aiempaa vahvemmin koulutusalojen kesken. Lisäksi tulosten on havaittu eroavan muiden taustatekijöiden, kuten sukupuolen ja iän mukaan sekä eri työnantajasektoreilla.

Tarkastelemme esityksessämme maisterin tutkinnon suorittaneiden palkkaeroja koulutussalojen kesken ja sekä alojen sisällä valmistuneiden muiden taustatekijöiden perusteella. Ymmärrämme yliopistotutkinnon sen suorittaneen ominaisuuksista viestivänä signaalina, jonka pohjalta työnantajat arvioivat hakijoiden kyvykkyyttä ja sopivuutta. Koska korkeakoulututkinnot ovat ekspansion myötä laajasti yleistyneet, ei niitä pidetä yhtä luotettavina signaaleina kuin aiemmin. Näin ollen muiden signaalien, kuten sukupuolen ja työkokemuksen painoarvo työnantajille on kasvanut. Tämä johtaa myös samalla tutkinnossa saavutettavien työelämätulosten eriytymiseen. Lisäksi tutkinnon merkitys eroaa julkisella ja yksityisellä sektorilla sekä professio- ja generalistialoilla. Myös korkeakoulutuksessa ja työelämässä vallitsevilla sukupuolen mukaisella segregaatiolla on tärkeä sija tulosten eriytymisessä. Tutkimusaineistona käytämme Tilastokeskuksen rekisteriaineistoja (n=3234).

Tulosten mukaan maistereiden palkat erosivat koulutusalojen kesken jo tyypilliseksi todetulla tavalla. Lääkärit ylsivät korkeimpiin ansioihin. Heidän ansiotasonsa oli noin kaksinkertainen verrattuna matalimmin palkattuihin aloihin, humanistiseen alaan, taidealoihin ja teologiaan. Miesten palkat olivat naisten palkkoja korkeammat useammilla koulutusaloilla. Yksityiselle sektorille sijoittuminen kohotti yleensä palkkatasoa, joskaan ei kaikilla aloilla. Samalta alalta valmistuneiden ja samaa sukupuolta olevienkin palkkojen varianssit olivat joskus korkeita, mikä kuvaa hajontaa myös saman ryhmän sisällä. Tulokset ilmentävät sitä, että

koulutusekspansion myötä maisterin tutkinto ei enää tuota korkeita työelämätuloksia kaikille sen suorittaneille, vaan tulokset eriytyvät yhä voimakkaammin sekä koulutusaloittain että henkilöiden muiden taustatekijöiden mukaan.

Pitkä tie yliopistoon

Hanna Nori, Markku Vanttaja

Turun yliopisto, Turku, Finland

Suomalaisen korkeakoulutuksen massoituminen on monipuolistanut opiskelija-ainesta. Yliopistoissa opiskelee eri-ikäisiä ja monenlaisista lähtökohdista tulevia opiskelijoita, joiden elämäntilanteet, tavoitteet ja opiskeluun liittämät merkitykset vaihtelevat suuresti. Suomalaiset yliopisto-opiskelijat poikkeavat monien muiden maiden opiskelijoista erityisesti iän ja sukupuolijakauman osalta. Opiskelijat aloittavat opintonsa kansainvälisesti vertaillen keskimääräistä vanhempina, minkä johdosta myös valmistumisikä on meillä monia muita maita korkeampi. Naisten osuus opiskelijoista oli vielä muutama vuosikymmen sitten Suomessa poikkeuksellisen suuri, mutta tällä vuosituhannella erot muihin maihin ovat kaventuneet.

Tässä tutkimuksessa tarkastelemme varttuneella iällä yliopistossa opiskelevien profiilia ja elämänkulkua. Kysymme, millaista joukkoa ovat yliopiston aikuisopiskelijat ja mikä on saanut heidät hakeutumaan yliopisto-opintoihin poikkeuksellisen iäkkäinä. Tutkimuskysymyksiin vastaamme kahden erilaisen ja toisiaan täydentävän aineiston avulla. Tilastokeskuksen kokoama henkilörekisteripohjainen tilastoaineisto käsittää 50 prosentin satunnaisotoksen Suomessa vuonna 2014 maisterintutkintoa suorittaneista opiskelijoista (n = 23 826). Muuttujat kuvaavat opiskeluun liittyviä asioita (tieteenala, tutkinto, opintojen aloitusvuosi, läsnäolo), perhe- ja elämäntilannetta (sosiodemografiset taustamuuttujat) sekä vanhempien koulutusta, sosioekonomista asemaa, ammattia ja tuloja. Toisena aineistona käytämme aikuiskasvatustiedettä pää- tai sivuaineenaan opiskelevien aikuisten (n = 42) kirjoittamia koulutuselämäkertoja, joissa kirjoittajat kuvailevat omaa koulutusuraansa alakoulusta yliopisto-opintoihin saakka.

Klusterianalyysin avulla tilastoaineistosta löytyi neljä erilaista opiskelijaryhmää. Ryhmät nimesimme Koulutustikkailla kiipijöiksi, Koulutuspääoman uusintajiksi, Ikuisiksi opiskelijoiksi ja Toisen mahdollisuuden käyttäjiksi. Tässä esityksessä tarkastelemme lähemmin Toisen mahdollisuuden käyttäjiä. Tähän ryhmään kuuluvat opiskelijat ovat kaikkein vanhimpia, keskimäärin 37-vuotiaita, perheellisiä naisia. He opiskelevat usein ns. kansanomaisiksi luokiteltuja aloja, kuten kasvatus- ja terveystieteitä. Muista ryhmistä he erottuvat siinä, että useimmilla on yliopistoon pyrkiessään jo suorittuna jokin ammatillinen tutkinto, esimerkiksi sairaanhoitajan koulutus.

Sessio 2A

Aika: torstai 30.11. klo 14:45 – 16:15

Paikka: Fellman

Puheenjohtaja: Johanna Kallo, Turun yliopisto

Korkeakoulutuksen eriarvoistavat globaalit agendat: vertaileva tutkimus OECD:sta ja Maailmanpankista Johanna Kallo

Kasvatustieteen laitos / Department of Education, Turun yliopisto/ Turku University, Turku, Finland

Esityksessä tarkastellaan Taloudellisen kehityksen ja yhteistyön järjestö OECD:n ja Maailmanpankin korkeakoulutusohjelmia 1960-luvulta 2010-luvulle. Esitys perustuu kahteen artikkeliin (Kallo 2017a; 2017b), joissa tarkasteltiin OECD:n ja Maailmanpankin rooleja korkeakoulutuksen tutkimuksessa. Järjestökohtaisen tarkastelun sijaan esityksen tavoitteena on vertailla näiden kahden järjestön korkeakoulutuksen agendoja ja niistä löytyvien painotusten eroja, yhteneväisyyksiä ja yhteyksiä. Keskeisiä kysymyksiä ovat, miten järjestöjen korkeakoulutuksen agendat ovat eri tutkimusten mukaan vaikuttaneet jäsenmaidensa korkeakoulupolitiikan linjauksiin, ja minkälaisia heijastusvaikutuksia agendoilla on ollut globaalisti. Johtopäätösten pohjalta arvioidaan vertailevan kasvatustieteen teoreettisten paradigmojen, erityisesti

maailmanjärjestelmäteorioihin perustuvien lähestymistapojen, selitysvoimaa korkeakoulupolitiikan globaalien ilmiöiden analyysissä. Esiityksen lopuksi pohditaan, minkälaisia näkökulmia OECD:n ja Maailmanpankin korkeakouluagendojen analyysi avaa suomalaisen korkeakoulupolitiikan kansainvälistymisen prosesseihin ja niiden tutkimukseen.

Visiotyö 2030 – Korkeakoulu- ja tiedepolitiikan uusi suunta

Tuomas Tervasmäki

Tampereen yliopisto, Tampere, Finland

Opetus- ja kulttuuriministeriö käynnisti helmikuussa 2017 korkeakoulutusta ja tutkimusta koskevan "visiotyön", jossa "määritellään korkeakoulutuksen ja tutkimuksen tavoitetilä vuoteen 2030" yhteistyössä korkeakouluyhteisön ja sidosryhmien kanssa. Kuluvana vuonna visiotyössä ja sitä tukevissa visiotyöseminareissa on käsitelty samoja sisältöjä (mm. korkeakoululaitoksen rakenne ja laajuus, tutkintorakenne ja koulutusmäärät, ohjaus-, johtamis- ja rahoituskäytänteet, sekä korkeakoulutuksen vaikuttavuus) joita aiemmin on tarkasteltu Koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelman (esim. KESU 2011–2016) laatimisen yhteydessä. Visiotyön tuloksena lokakuun puoliväliin mennessä on tarkoitus syntyä koulutuspoliittinen linjaus "Korkeakoulutus ja tutkimus 2030 –visio", jossa määriteltyjä tavoitteita tukevat toimenpiteet käynnistetään vielä tämän hallituskauden aikana.

Tässä esityksessä esittelen parhaillaan käynnissä olevaa tutkimusta. Analysoin visiotyön pohjalta muotoutuvaa poliittista linjapaperia ja sen ideologisia piirteitä laulausen diskurssiteorian ja siitä johdetun kriittisen selittämisen logiikoiden (Glynos & Howarth 2007) viitekehyksen avulla. Sosiaalisten logiikoiden avulla luonnehditaan linjauksessa määriteltyjä sosiaalisia käytänteitä ja niitä koskevia normeja. Huomio kiinnittyy linjauksen asettamiin ehtoihin korkeakoulutuksen ja tutkimuksen käytänteille: millaista opetus- ja tutkimustoimintaa korostetaan ja tehdään tavoiteltavaksi? Entä millaiset käytänteet rajautuvat epätoivottaviksi? Poliittisten logiikoiden avulla tarkastellaan, miten nämä sosiaaliset logiikat ja niiden painottamat merkitykset ovat tulleet mahdollisiksi, miten niitä ylläpidetään ja mitä ne sulkevat ulkopuolelleen. Fantasmaattisten logiikoiden avulla selitetään, millä keinoin linjauksen sosiaaliset käytänteet pyritään tekemään haluttaviksi identifioitumisen kohteiksi. Tutkimuksen tavoitteena on arvioida poliittisen linjapaperin ideologisia piirteitä ja pohtia niiden pohjalta painottuneen politiikan vaikutuksia korkeakoulutuksen käytänteisiin ja tiedepolitiikkaan.

Tutkimuksessa tartutaan ajankohtaiseen ilmiöön ja analysoidaan, millaiseksi korkeakoulu- ja tiedepolitiikka muotoutuu, kun korkeakoulutuksen ja tieteen kehittämisessä siirrytään koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelmasta uuteen, strategisen johtamisen viitekehyksestä muotoiltuun visioon.

Korkeakoulun yritys yhteistyön kehittäminen koulutuskokeilujen avulla

Anu Raappana

Lahden ammattikorkeakoulu, LAHTI, Finland

Yritysyhteistyö tarjoaa opiskelijoille mahdollisuuden opiskella autenttisissa oppimisympäristöissä ja luoda verkostoja työelämään jo opintojen aikana. Yritysyhteistyö mahdollistaa opiskelijoiden osallistumisen paikallisen yhteisön ja ympäristön tutkimiseen ja kehittämiseen opintojen aikana. Muotoilukoulutus on murroksessa yhteiskunnallisten muutosten seurauksena. Erityisiä haasteita muotoilukoulutuksessa on tuotteiden kysynnän lasku ja tarve suunnata muotoiluosaamista kohti konsultti- ja palvelutoimintaa. Lisäksi merkittäviä muutostekijöitä muotoilijan toimintaympäristössä ovat muiden alojen tapaan digitalisaatio, robotisaatio ja tekoälyn kehittyminen. On ajateltu, että haasteisiin voidaan vastata tuomalla yritykset ja työelämä tiiviimmin osaksi opiskelijan opintopolkua. Mutta mitä on hyvä yritys yhteistyö? Mitä hyötyä opiskelijalle on yritys yhteistyöstä? Miten yritys yhteistyö muokkaa opiskelijan opintopolkua? Entä miten opettajan rooli muuttuu yritys yhteistyössä?

Julkisrahoitteisessa Design or die –hankkeessa (ESR) on toteutettu useita koulutuskokeiluja. Kokeiluissa on tarkasteltu muotoilukoulutuksen vakiintuneita käytäntöjä on muutettu koulutusta vastaamaan muuttuvan työelämän tarpeisiin. Yksi tarkasteltu näkökulma on yritysyhteistyön mahdollistamat työelämävalmiuksia lisäävät opintopolut. Tavoitteena on löytää sellaisia toimintatapoja ja pedagogisia ratkaisuja, joilla lisätään muotoilijan työelämävalmiuksia, yrittäjyysvalmiuksia sekä vaikutetaan opintojen aikana joustavan ammatti-identiteetin muodostumiseen.

Osana koulutuskokeiluja on kerätty aineistoa haastatteluin, kyselyin sekä opiskelijoiden tuottamien oppimispäiväkirjojen muodossa. Aineistosta on havaittavissa, että hyvin suunnitellut ja toteutetut, opiskelijan itseohjautuvuutta tukevat yritysyhteistyöprojektit osana opiskelijan opintopolkua lisäävät opiskelijat kiinnostusta yrittäjyyteen, mahdollistavat ammattiin valmistuvalle vaihtoehtoisia rekrytointipolkua ja tarjoavat myös opettajalle mahdollisuuden ammatilliseen kasvuun. Opettajien kokemuksia ja havaintoja on kerätty esimerkiksi tiimiopettajuuteen liittyen. Haasteina on havaittu muun muassa oppilaitosympäristön kankeus erilaisten opiskelijälähtöisten yritysten kanssa yhteistyössä tehtävien kokeilujen toteuttamisessa.

Yhteisöllinen vertaismentorointi yliopisto-opiskelussa: Mentorin ja mentoroitavan näkökulma

Pirkko Siklander¹, Päivi Palosaari-Aubry², Aleksandra Lazareva³, Niina Impiö¹

¹University of Oulu, Oulu, Finland, ²Metsä Group, Helsinki, Finland, ³University of Adger, Kristiansand, Norway

esimerkiksi yhteisöllisyys, luovuus, ongelmanratkaisu, taitoa itsensä johtamiseen ja digitaalisen teknologian tarkoituksenmukainen käyttö. Lisäksi heiltä odotetaan taitoa itsensä johtamiseen sekä tehokkaita oppimisen taitoja. (Binkley ym. 2012; Dede, 2010) Mentorointi on yksi menetelmä toteuttaa opetusta ja oppimista siten että opiskelijat harjoittelevat näitä taitoja osana koulutusohjelmansa opetussuunnitelmaa. Mentorointi on vastavuoroinen oppimismahdollisuus sekä mentoreille että mentoroitaville (Hsu & Roth, 2009). Vaikka ideaalisen mentorointiprosessin piirteitä on analysoitu aiemmissa tutkimuksissa (Bierema & Merriam, 2002), tarvitaan tutkimusta myös korkeakoulukontekstissa. Tutkimuksemme tavoitteena on tarkastella yhteisöllistä mentorointiprosessia mentorin ja mentoroitavan näkökulmasta ja vastata tutkimuskysymyksiin: 1) Mitä haasteita mentorointiprosessissa ilmenee?, 2) Mikä on digitaalisen teknologian rooli mentorointiprosessissa? ja 3) Miten mentorointiprosessia tulisi pedagogisesti kehittää?

Tutkimukseen osallistui kansainvälisen maisteriohjelman ensimmäisen ja toisen vuoden opiskelijoita (N=30) siten, että toisen vuoden opiskelijat toimivat mentoreina ensimmäisen vuoden opiskelijoille. Työskentely tapahtui pienryhmissä ja oli laajuudeltaan 10 op, jatkuen puolen vuoden ajan. Aineisto koostuu pienryhmien reflektiotyöskentelyn kirjallisista tuotoksista. Aineisto on luokiteltu ja analysoitu tutkimuskysymysten mukaan.

Tulokset osoittavat, että suurimmat haasteet liittyvät kiinnostumiseen, sitoutumiseen ja motivaatioon niin mentoreiden kuin mentoroitavienkin osalta. Digitaalisen teknologian monipuolinen käyttö tukee prosessia, erityisesti vuorovaikutusta ja prosessin läpinäkyvyyttä. Edelleen, verkossa tapahtuva onnistunut mentorointi edellyttää myös kasvokkaisia tapaamisia. Kehittämiskohteet liittyvät tasapuolisen vuorovaikutuksen tukemiseen, tiedonrakennusprosessiin sekä pedagogiseen mallintamiseen. Tuloksia voidaan hyödyntää opetuksen ja oppimisen suunnitteluun korkea-asteella. Tulokset tuovat uutta tietoa yhteisöllisen mentoroinnin pedagogiikasta. Jatkotutkimuksissa voidaan fokusoida erityisesti yhteisölliseen oppimiseen sekä luovaan yhteisöllisyyteen.

Sessio 3B

Aika: torstai 30.11. klo 16:30 – 17:45

Paikka: LS2

Puheenjohtaja: Kirsti Lempiäinen, Lapin yliopisto

Brokering pedagogy - thesis process and innovation at the Universities of Applied Sciences

Mika Alavaikko

Diaconia UAS, Helsinki, Finland

Brokering is a function performed in order to bring together individuals and groups. Aim is to boost innovation. Universities and Universities of Applied Science (UAS) aim to create processes that bring interests of their partner organisations (public, private, third sector) into study processes of the students. This can mean product development or even strategical partnership between a University or UAS and a partner organisation.

University of Tampere has Demola, Laurea University of Applied Sciences has introduced Learning by Development while Diaconia UAS has OSKE. Metropolia University of Applied Sciences has Minno and Aalto University has developed similar practices. Within pedagogical discussion, this type of activity is most often referred to as project based learning or problem based learning.

Problem based learning, project based learning and similar conceptualisations fail to underline the realities of the activity in question. Bringing real-life problems of real-life organisations into pedagogical practice of a University or UAS, a complex and multidimensional situation is created. How to combine the needs of the innovation process (interest of partner organisation) with the pedagogical aims stated in the curriculum? How to create study processes that support the learning and development of individuals and groups and at the same time create possibilities for innovation, product development and value creation?

Aim of this presentation is to discuss and develop conceptual framework for activity in question. Concepts of boundary crossing and innovation ecosystem are used as starting points.

Oppimisen omistajuus ja oppimisen arvioinnin diskurssit kasvatustieteiden yliopistokoulutuksessa

Minna Maunumäki

Jyväskylän yliopisto, Kokkola, Finland

Väitöskirjatutkimuksessani osallistun suomalaisen kasvatustieteiden yliopistokontekstiin sijoittuvaan oppimisen arviointiin liittyvään keskusteluun. Tarkastelen oppimisen arviointia yhteiskunta- ja koulutuspoliittisena kysymyksenä. Tutkimuksen tavoite on tehdä näkyväksi yliopistokoulutuksen oppimisen arviointiin liittyviä diskursiivisia puhetapoja sekä niihin kytkeytyviä positioiden, merkityksiä, hierarkioita, seurauksia ja luonnollisuuksia. Lähestyn oppimisen arviointia diskursiivisena käytäntönä, kiinnostus on erityisesti diskurssien seurauksien ja sosiaalisten positioiden tuottamisen tavoissa. Diskurssianalyttisesti orientoituneen tutkimuksen aineisto on kerätty yliopistonopettajilta (N 12) eri puolelta Suomea yksilöhaastatteluin. Aineiston avulla pyrin vastaamaan seuraavaan kolmeen tutkimuskysymykseen. Ensinnäkin kysyn, millaisia arvioinnin diskursseja yliopistokoulutuksessa tapahtuvassa oppimisen arvioinnissa on tunnistettavissa – mitä ja millaista arvioinnin kuvataan olevan. Koska arvioinnin voidaan katsoa liittyvän formaalin koulutuksen konteksteissa tapahtuvan oppimisen ja opettamisen eri vaiheisiin, on tärkeää pohtia, millaisia merkityksiä ja seurauksia arviointi tuottaa oppimiselle. Kolmanneksi olen kiinnostunut siitä, millaisia sosiaalisia positioiden ja toimintatilaa arvioinnin sosiaalisesti tuottavat, diskursiivisiin järjestyksiin kiinnitetyt ja poliittisesti orientoituneet prosessit toimijuudelle tuottavat.

Tutkimuksen tavoitteena on tehdä näkyväksi arviointiin liitettyjä merkityksiä, käytänteitä ja hegemonioita sekä pohtia miten ne heijastelevat käsityksiin oppimisesta, tiedosta, työelämästä ja asiantuntijuudesta.

2000-luvun taidot yliopisto-opetuksen kehittämisprojekteissa

Mikko Vesisenaho, Anne Virtanen, Janne Fagerlund, Tuula Nousiainen, Jenni Rikala

University of Jyväskylä, Jyväskylä, Finland

Tässä tutkimuksessa perehdytään 2000-luvun taitojen ilmenemiseen yliopiston opetuksen kehittämisprojekteissa. Nämä 2000-luvun taidot on monialaisten taitojen kokonaisuus, joiden oppiminen nähdään merkitykselliseksi tulevaisuuden kannalta. (mm. Binkley, 2012; European Parliament, 2006; Griffin ym, 2012; Partnership for 21st Century Skills, 2009). Niiden käytännön ilmenemisestä ja tarpeellisuudesta opetuksessa keskustellaan aktiivisesti, mutta samalla ne tuodaan usein vahvasti esille kehittämisdiskursseissa ja tulevaisuuden visioissa. Jokapäiväiset toimintaympäristömme joka tapauksessa muuttuvat, ja myös yliopistojen tulee pohtia, millaisia tietoja ja taitoja painotetaan tai yhdistellään opetuksessa.

Tämän tutkimuksen tavoitteena on selvittää, miten 2000-luvun taidot ilmenevät yliopiston opettajien opetuksessa. Tutkimusaineistona on suomalaisen yliopiston tieto- ja viestintäteknologiaa hyödyntävien opetuksen kehittämisprojektien (12) aineistot (214 sivua), joissa projektien toimijat eri tieteen aloilta ovat itse perustelleet opetuksen kehittämisen lähestymistapaansa, esitelleet toteutustaan sekä raportoineet etenemistään. Lisäksi he ovat täydentäneet kokonaisuutta arvioilla, miten eri 2000-luvun taidot ilmenivät heidän opetustyössään. Kaksi rinnakkaiskoodaajaa luokittelivat aineiston kymmenen 2000-luvun taidon kategorian (Binkley ym., 2012) mukaisesti. Luokittelussa erotellaan edelleen suunnitelma-, toteutus- ja tulevaisuuspuhe.

Tuloksista voidaan havaita painotukset tiettyihin 2000-luvun taitojen kategorioihin, kuten ”Työvälineiden hallinta” -taitokokonaisuuteen, joka sisältää ”Informaation lukutaito” ja ”Tietotekniikan käyttötaidot” -osa-alueet. Havainto on sikäli ymmärrettävää, että kehittämisprojekteiksi valituilta edellytettiin tavalla tai toisella tieto- ja viestintäteknologian hyödyntämistä. Toisaalta varsin pieniltä osin esille nousevat esimerkiksi ”Luovuus ja innovatiivisuus” sekä ”Kriittinen ajattelu ja ongelmanratkaisutaidot”, jotka voidaan nähdä olevan tärkeitä teemoja yliopisto-opetuksessa. Osa opettajista koki oppiainesisältöjen ja 2000-luvun taitojen opettamisen toisistaan erillisiä, osa taas näki ne rinnakkain toteutuvina. Lisäksi aineistossa nousi esille kysymys, voiko yliopisto-opetusta olla ilman esimerkiksi kriittisen ajattelun taitojen jatkuvaa oppimista ja opettamista.

Sessio 3E

Aika: torstai 30.11. klo 16:30 – 17:45

Paikka: LS6

Puheenjohtaja: Heidi Sinevaara-Niskanen, Lapin yliopisto

Kokeen korvaava itsearviointi osana yliopistomatematiikan oppimiskulttuurin muutosta

Juuso Nieminen, Jokke Häsä, Henri Pesonen, Matti Pauna, Johanna Rämö

University of Helsinki, Helsinki, Finland

Kesällä 2017 järjestimme pilottikokeiluna yliopistomatematiikan massakurssin, jolla perinteistä kurssikokeen sijaan opiskelijat antoivat itselleen arvosanan. Oman osaamisen arviointi perustui oppimistavoitteisiin, jotka käsittivät niin matematiikan sisältöihin kuin yleisiin opiskelutaitoihinkin liittyviä tavoitteita. Kurssin aikana kannustimme osallistujia harjoittelemaan oman työskentelyn reflektointia monipuolisen palautteen avulla.

Analysoimme laadullisen sisällönanalyysin keinoin opiskelijoiden avoimia vastauksia kurssipalautteesta. Olimme erityisen kiinnostuneita siitä, kuinka opiskelijat kokivat arviointi- ja oppimiskulttuurin muutoksen siirtyessään uuteen kurssimalliin. Opiskelijat kirjoittivat kehittyneensä kurssin aikana omien taitojensa arvioinnissa. Aineistossa näkyi oppimisen omistajuuden siirtyminen kohti opiskelijaa, kun opiskelu kurssilla tapahtui oman itsen eikä ulkoisen tekijän vuoksi. Oppimiskulttuurin muutos näkyi aineistossa kahdella eri tasolla: opiskelijat kuvasivat kokemuksiaan sekä kurssin käytännön toteutuksesta että itsearvioinnista

arviointimenetelmänä. Negatiivissävyytteisiä kokemuksia värittivät aiemmat kokemukset perinteisestä arviointikulttuurista. Yksilöllinen ote massakurssin pedagogiikkaan nähtiin aineistossa laajasti itsearvioinnin hyötynä.

Geneeristen taitojen oppimista tukevat opetuskäytännöt - Kokemuksia kemiasta ja kasvatustieteistä

Anne Virtanen

Jyväskylän yliopisto, Jyväskylä, Finland

Erilaisista kehittämispyrkimyksistä (mm. Kauppinen & Malmi, 2017; Vikberg ym., 2015) huolimatta eri tieteenaloilla hyödynnetään melko systemaattisesti tiettyjä opetuksen ja oppimisen muotoja (mm. Ylijoki, 2000). Koville tieteenaloille ominaisia opetuksen muotoja näyttävät olevan massaluennot ja niihin perustuvat harjoitukset, kun taas pehmeillä tieteenaloilla opetus ja oppiminen tapahtuvat useimmiten erilaisissa pienryhmissä (mm. Becher & Trowler, 2001; Neumann ym., 2002). Geneeristen taitojen oppimisesta vastaavasti tiedetään, että erityisesti vuorovaikutusta, yhdessä työskentelyä sekä teorian ja käytännön integrointia korostavat opetuskäytännöt tukevat näiden taitojen oppimista (mm. Kember, 2009; Tynjälä & Virtanen, 2017). Näyttää siis siltä, että pehmeillä tieteenaloilla käytetään lähtökohtaisesti enemmän sellaisia opetusmenetelmiä, jotka tukevat geneeristen taitojen oppimista. Tässä tutkimuksessa tarkastellaankin, 1) mitä opetus- ja arviointimenetelmiä kovalla (kemia) ja pehmeällä (kasvatustiede) tieteenalalla perus- ja aineopinnoissa hyödynnetään sekä 2) mitä geneerisiä taitoja näiden tieteenalojen opiskelijat kokevat oppivansa perus- ja aineopintojensa aikana. Ensimmäisen tutkimuskysymyksen analyysi perustui oppiaineiden opetussuunnitelmataarkasteluun ja toisen analyysissä hyödynnetään lomakeaineistoa, jossa yliopisto-opiskelijoita pyydettiin arvioimaan erilaisten geneeristen taitojen oppimista yliopistokoulutuksensa aikana. Alustavien analyysien mukaan edellä esitetty hypoteesi pitää joissain määrin paikkaansa: kemiassa opetus rakentui luentojen, erilaisten harjoitusten ja tenttien varaan, kun taas kasvatustieteissä opetuksessa hyödynnettiin pienryhmätyöskentelyä ja arvioinnissa käytettiin erilaisia menetelmiä. Kasvatustieteen opiskelijat arvioivat oppineensa kemian opiskelijoita enemmän monia kysytyjä geneerisiä taitoja (mm. vuorovaikutus- ja yhdessä työskentelyn taidot, oman toiminnan arviointi ja tiedon analysoinnin taidot). Tarkastelussa oli kuitenkin kaksi eri kasvatustieteen pääaineopiskelijoiden opiskelijoiden ryhmää, yleisen kasvatustieteen opiskelijat ja luokanopettajaopiskelijat. Näistä yleisen kasvatustieteen opintojen luonne muuttui aineopintojen vaiheessa pienryhmäopetuksesta enemmän itsenäistä työskentelyä vaativaksi, samoin he kokivat oppineensa luokanopettajaopiskelijoita enemmän mm. itsenäistä työskentelyä, tutkimusmenetelmätaitoja sekä teoreettista tietämystä.

Aktiivisen oppimisen menetelmien vaikutus opiskelijoiden kompetenssien kehittymiseen STEM-korkeakoulutuksessa

Susanna Hartikainen¹, Laura Pylväs², Heta Rintala¹, Petri Nokelainen¹

¹Tampereen teknillinen yliopisto, Tampere, Finland, ²Tampereen yliopisto, Tampere, Finland

Konstruktivistiseen oppimiskäsitykseen perustuvat aktiivisen oppimisen menetelmät ovat opetusmenetelmiä, joissa opiskelijat konkreettisesti tekevät ja miettivät tekemiään asioita (Bonwell & Eison, 1999, s. 5). Aktiivisen oppimisen menetelmien on todettu parantavan oppimistuloksia (Freeman ym., 2014), ja itsesääätelytaitoja (Stefanou ym., 2013). Niiden vaikutusta oppimiseen on tutkittu STEM (science, technology, engineering, mathematics) -korkeakoulutuksessa paljon, mutta usein yksittäisten menetelmien näkökulmasta. Tämän tutkimuksen tavoitteena on tarkastella, 1) millaisten aktiivisen oppimisen menetelmien vaikutusta kompetenssien kehittymiseen on tutkittu STEM-korkeakoulutuksessa, ja 2) millainen vaikutus aktiivisen oppimisen menetelmillä on opiskelijoiden kompetenssien kehittymiseen STEM-korkeakoulutuksessa.

Le Deistin ja Wintertonin (2005) ja Wintertonin (2009) holistinen kompetenssimalli yhdistelee työelämän vaatimuksia kuvaavia kompetenssimalleja. Mallin mukaan kompetenssit ovat jaettavissa kognitiivisiin kompetensseihin (tieto ja ymmärrys), funktionaalisiin kompetensseihin (käytännön know-how), sosiaalisiin

kompetensseihin (käyttäytyminen ja asenteet) ja meta-kompetensseihin, jotka ovat muiden kompetenssien hankkimiseen liittyviä kompetensseja (Le Deist & Winterton, 2005; Winterton; 2009).

Tutkimuksen aineisto kerättiin Andor-tietokannasta (sis. mm. Scopus, Eric, Web of Science) sekä kahdesta lehdestä (JEE, EJEE) hakusanoilla active learning, higher education, university, STEM, SMET, effect, affect, impact and outcome. Aineisto koostuu 81 artikkelista, jotka analysoitiin laadullisella aineistolähtöisellä (TK1) ja teorialähtöisellä (TK2) sisällönanalyysillä (Schreier, 2014).

Tulosten mukaan STEM-korkeakoulutuksessa on tutkittu erilaisten aktiivisen oppimisen menetelmien vaikutusta kompetenssien kehittymiseen. Yleisimpiä menetelmiä olivat projektiperustainen, kollaboratiivinen ja ongelmaperustainen oppiminen. Tutkimustulokset myös osoittivat, että menetelmillä oli ollut pääasiassa positiivinen vaikutus kompetenssien kehittymiseen. Ne eivät kuitenkaan aina päihittäneet perinteisempiä opetusmenetelmiä tai muuten johtaneet oppimistavoitteiden saavuttamiseen. Menetelmien vaikutusta kognitiivisten kompetenssien kehittymiseen oli tutkittu aineistossa eniten, useimmiten positiivisin tuloksin. Funktionaalisista kompetensseista kehittyivät esimerkiksi ongelmanratkaisu- ja kirjoitustaidot, sosiaalisista kompetensseista ryhmätyö- ja kommunikointitaidot ja meta-kompetensseista motivaatioon liittyvät taidot.

Sessio 4A

Aika: perjantai 1.12. klo 11:15 – 12:45

Paikka: Fellman

Puheenjohtaja: Kirsti Lempiäinen, Lapin yliopisto

Opiskelijat korkeakoulun asiakkaina - Katsaus kansainväliseen tutkimuskirjallisuuteen

Raakel Plamper, Arto Jauhiainen

Turun yliopisto, Elinikäisen oppimisen ja koulutuksen tutkimuskeskus (CELE), Turku, Finland

Euroopassa korkeakoulutuksen markkinoistumisen myötä opiskelijoiden mieltäminen instituutiossa asiakkaina tai korkeakoulutuksen kuluttajina näyttää vahvistuneen. Esitys perustuu kirjallisuuskatsaukseen, jonka tavoitteena on ymmärtää, mitä opiskelija-asiakkuudella tarkoitetaan ja minkälaisia sisältöjä sille annetaan. Asiakkuuden elementtejä tarkastellaan sekä opiskelijan että korkeakouluinstituution näkökulmasta korkeakoulutuksen markkinamallin (mukaillen Brown 2011) kehityksessä. Mallissa opiskelija-asiakkuus ilmenee moninaisena: valinnan vapautena, informaatioon perustuvana rationaalisten valintojen tekemisellä, kuluttajaoikeuksien suojelemisena sekä koulutuksen laatuun vaikuttamisena opiskelijapalautteiden avulla. Kolmantena ulottuvuutena on tutkimusten suhtautuminen opiskelija-asiakkuuteen: osa tutkimuksista asettuu kannattamaan opiskelijoiden mieltämistä asiakkaina, osa suhtautuu siihen kriittisesti.

Aineisto koostuu yhteensä 54 tutkimusartikkelista, jotka valikoitiin systemaattisilla hauilla kauppatieteellisestä, kasvatustieteellisestä ja sosiaalitieteiden tietokannoista. Tutkimukset ovat joko käsitteanalyysyjä (n=28) tai empiirisiin menetelmin toteutettuja (n=26). Sisällönanalyysissä jokaisesta artikkelista eriteltiin opiskelija-asiakkuuden elementtejä. Elementit tiivistettiin Brownin (2011) markkinamallin mukaan kuuteen luokkaan: instituution status, kilpailu, hinta, informaatio, säätely ja laatu. Tutkimusta jatkettiin tarkastelemalla mallia opiskelijan ja instituution näkökulmasta sekä tutkimuksissa käsiteltyjen ideaalien ja kriittisten näkemysten kautta.

Alustavien tulosten mukaan opiskelijalle asiakasasema tarjoaa toisaalta koulutuksen markkinamallin mukaisesti valinnanvapautta ja mahdollisuuksia kilpailuetujen saavuttamiseen, toisaalta se tuottaa passiivisen ja välineellisiin tavoitteisiin keskittyvän koulutuksen kuluttajan roolin. Asiakasorientoitunut instituutio puolestaan keskittyy markkinamallin mukaisesti vastaamaan opiskelijoiden tarpeisiin opiskelijapalautteiden pohjalta. Tämä voi toisaalta johtaa koulutuksen laadun parantamiseen, toisaalta ilmetä kurssien viihdyttävyyteen ja suorittamisen helppouteen panostamisessa syvällisen oppimisen kustannuksella. Opiskelija-asiakkuus näyttäytyy tutkimuksissa moniulotteisena käsityksenä opiskelijan roolista

markkinoistuneessa korkeakoulutuksessa. Tutkimusten päätelmät asiakasroolin seurauksista ovat osin ristiriitaisia ja arvolatautuneita, mikä osoittaa aiheen empiiristen tutkimusten tarpeen.

Opetustyön narratiivit managerialistisessa yliopistossa

Anne Laiho, Annukka Jauhiainen, Arto Jauhiainen

Kasvatustieteiden laitos, Turun yliopisto, Turku, Finland

Suomalaisia yliopistoja on uudistettu voimallisesti globaalin, uusliberalistisen korkeakoulupolitiikan opein. Yliopistojen ohjausta, hallintoa ja rahoitusmalleja on muokattu. Myös yliopistojen tehtäviä ja roolia on määritelty uudelleen. Yliopistopolitiikan muutoksissa on ollut kyse yliopistoja koskevan vallan uusjaosta sekä siihen liittyvistä hallinnan uusien muotojen esiinmarssista. (Rinne, Jauhiainen & Kankaanpää 2014.) Näyttää siltä, että akateemisten on yhä vaikeampi ymmärtää työnsä tavoitteita yliopistopolitiikan virallisten tavoitteiden ja ideaalien valossa. Tämä koskee myös opetustyötä, josta on tullut monimuotoisempaa, haastavampaa ja myös ohjatumpaa. Kuva akateemisesta työstä ei kuitenkaan ole mustavalkoinen, joillekin hallinnan muutokset tarkoittavat uusia mahdollisuuksia ja tuovat tyytyväisyyttä työhön. Uuden yliopistopolitiikan kontekstissa on ”häviäjiä” ja ”voittajia”. (Ylijoki & Ursin 2013.)

Esitys pohjautuu tutkimushankkeeseemme ”Opettajuus 2000-luvun yliopistossa”, jonka tavoitteena on syventää ymmärrystä erityisesti opetustyöstä managerialistisen hallinnan ja uusliberalistisen yliopistopolitiikan kontekstissa akateemisten itsensä kokemina. Olemme kiinnostuneita siitä, miten akateemiset näkevät yliopiston opetustyön ja siihen kohdistuvat muutokset. Millaisia erilaisia muutuskertomuksia yliopiston opetustyöstä piiryy?

Tutkimuksen aineistona ovat akateemisten kirjoitelmat (n=63), jotka ovat syntyneet osana yliopistopedagogiikan opintoja vuosina 2013–2016. Kirjoittajat edustavat erilaisia yliopistotyön asemia sekä tapausyliopiston kaikkia tiedekuntia lukuun ottamatta lääketieteellistä tiedekuntaa. Aineistossamme opetustyöstä kirjoittavat niin noviisit kuin seniorit.

Lähestymistapamme aineistoon on narratiivinen. Kerronta on tapa luoda ja ilmaista merkityksiä. Tässä esityksessä analysoimme akateemisten antamia merkityksiä sille, mitä opetustyöhön kohdistuvat managerialistisen hallinnan muutokset tarkoittavat ja miten akateemiset positioivat itsensä suhteessa muutoksiin. Narratiivit ilmentävät myös erilaisia tieteenalakohtaisia, institutionaalisia ja yksikkökohtaisia opetustyön käytäntöjä. Esityksessämme tarkastelemme kolmea muutoksenarratiivia: kertomusta epävarmuuden kyllästämisestä yliopistosta, aliarvostetun opetustyön vastakertomusta ja pahan managerialismin vastakertomusta.

”Jo otsikkonne on tylsä” - Eettisten periaatteiden toteutuminen tieteellisten lehtiartikkeleiden vertaisarvioinnissa

Päivi Atjonen

Itä-Suomen yliopisto, Joensuu, Finland

Tutkimuksessa tarkasteltiin kasvatustieteellisen alan henkilöstön kokemuksia tieteellisten lehtiartikkeleiden vertaisarvioinnista. Kansainvälisesti vertaisarviointia on tutkittu erityisesti luonnon- ja lääketieteellisillä aloilla. Sitä on tarkasteltu paljon sekä bibliometrisesti että vertaisarvioijien ja lehtien toimitusten näkökulmasta, mutta vähän kirjoittajien kannalta.

Empiirinen aineisto koottiin keväällä 2017 e-lomakkeella, jonka täytti hyväksytysti 121 vastaajaa. Heistä 67 % oli naisia. Vastaajilla oli keskimäärin noin 18 vuoden yliopistotyökokemus. Vastaajat olivat julkaisseet 3–227 artikkelia.

Tässä esityksessä raportoitavassa osatutkimuksessa keskityttiin arviointieettisten kysymysten tarkasteluun: 1) Miten eettiset periaatteet olivat toteutuneet arvioinneissa? 2) Millaisena palautettiin mieleen yksi

erityisen hyvä tai erityisen huono artikkeliarvioinnin prosessi? Aineisto on analysoitu tavanomaisin tilastollisin tunnusluvuin ja teemoitellen.

Yhdeksästä arvioitavaksi tarjotusta eettisestä periaatteesta parhaiten toteutui keskiarvojen perusteella (asteikko 1–5), että arviointi oli ollut rehellistä (3.9), rakentavaa (3.8) ja oikeudenmukaista (3.7). Eniten tyytymättömyyttä oli palautteen viivästymiseen (2.7), epätasapainoisuuteen (3.2) ja diplomaattisuuden puutteeseen (3.3). Eräitä taustamuuttujittaisia tilastollisesti merkitseviä eroja löytyi: mm. uran aikainen kokonaistyytyväisyys vertaisarviointiin oli yhteydessä kokemukseen eettisten periaatteiden toimivuudesta.

Erityisen hyvä arviointiprosessi ($f = 210$ lausumaa avoimeen kysymykseen kirjoitetuista kuvauksista) muistettiin perustelluista palautteista (44 % lausumista), arvioijan asiantuntemuksesta (24 %) ja toimituksellisen prosessin osuvuudesta (11 %). Huonoimmalle arviointiprosessille ($f = 179$ lausumaa) oli ominaista arvioijan asiantuntemattomuus (23 %), hänen ikävä henkilökohtainen työ- ja kommunikointitapansa (12 %), palautteen viivästyminen (11 %) tai ylimalkaisuus (11 %) sekä pitäytyminen mielipiteenomaisiin kannanottoihin (11 %).

Kahteen avoimeen kysymykseen kirjoitetuista kuvauksista ($f = 389$) yli puolet kohdentui kahteen eettiseen periaatteeseen eli palautteen rakentavuuteen ja asiantuntevuuteen. Palautteen rakentavuus yhdistyi erityisesti hyväksi koettuun prosessiin, mutta asiantuntevuus tai sen puute nostettiin esille yhtä usein sekä hyvistä että huonoista prosesseista.

Lapin viehätys, vieroksunta ja kotiutuminen –opiskelijoiden kertomuksia paikkaan kiintymisestä

Lauri Lantela, Pilvikki Lantela, Madoka Hammine
Lapin yliopisto, Rovaniemi, Finland

Tutkimuksessa tarkasteltiin opiskelijoiden näkemyksiä Rovaniemestä ja Lapista paikkana sekä sitä, kuinka opiskelijat kiintyvät opiskeluaikaiseen asuinpaikkaansa ja mitkä piirteet paikassa edistävät ja ehkäisevät kiintymistä. Suuri osa opiskelijoista tulee yliopistoon Lapin ja Oulun läänien ulkopuolelta tai ulkomailta, useat jättävät Lapin opintojensa jälkeen. Opiskeluaika on lyhyt vaihe elämänkaareissa ja opiskelupaikkaan tullaan erilaisilla orientaatioilla ja ajatuksilla. Millaista on opiskelijoiden kotiutuminen tai paikkaan kiintymisen? Mikä edistää tai estää sitä? Kysymyksiin on tärkeä saada vastauksia. Paikkaan kiintyminen on yhteydessä opiskelijoiden hyvinvointiin ja akateemiseen suoriutumiseen. Opiskelijat ovat tärkeä osa alueen älyllistä pääomaa ja elinvoimaa. Pyyntö osallistua tutkimukseen lähetettiin eri tiedekuntien opiskelijoille sähköpostilistojen ja sosiaalisen median foorumeiden kautta. Aineistonkeruumenetelmänä käytettiin eläytymismenetelmää. Vastaajia ($N=27$) pyydettiin kirjoittamaan tarinoita kehyskertomusten pohjalta. Kertomukset käsittelivät myönteistä ja kielteistä kokemusta Rovaniemelle asettumisesta. Aineisto analysoitiin teoriaohjaavalla sisällönanalyysillä. Opiskelijoita kotiutumaan auttavat tekijät olivat yliopiston lämmin ilmapiiri, rovaniemeläisten ystävällinen mentaliteetti, kaupungin pieni koko ja sen eläväinen ja kansainvälinen tunnelma, kaunis luonto ja vapaa-ajan mahdollisuudet, sekä mahdollisuus rakentaa merkityksellisiä sosiaalisia verkostoja. Useiden samoja aihepiirejä käsittelevien teemojen alle muodostui myös kielteisiä kokemuksekuvauskuksia. Kielteisissä tarinoissa korostuivat erityisesti etäisyys läheisiin, sekä pitkiksi koetut kaupungin sisäiset etäisyydet, julkisen liikenteen puute, ja näistä aiheutuneet ongelmat.

KOULUTUKSEN ARVIOINTI/EVALUATING EDUCATION

Sessio 1N

Aika: torstai 30.11. klo 12:45 – 14:15

Paikka: LS18

Puheenjohtaja/Chair: Päivi Naskali, Lapin yliopisto

Vertaissuhteiden merkitys maahanmuuttaja- ja suomalaistaustaisten nuorten kouluvalinnassa yhdeksännen luokan yhteishaun aikana

Minna Saarinen

University of Helsinki, Helsinki, Finland

Nuorille vertaissuhteet ovat merkityksellisiä ja tärkeitä (Souto 2011; Hughes & Carter 2008). Tutkimukset osoittavat kaverien tärkeyden kouluviihtyvyydessä ja koulun käynnin sujumisessa (Kyttälä ym. 2015). Tärkeää on, että nuoret saavat tukea samoista kulttuurioloista tulevilta ikätovereiltaan (Suarez-Orosco ym. 2009). Nuoret tekevät koulutusvalintoja yhteishaussa, joka on osa heidän omaa henkilökohtaista elämänpolitiikkaansa (Giddens 1991).

Tutkimuksen tavoitteena on tarkastella, mikä merkitys vertaissuhteilla on maahanmuuttaja- ja suomalais-taustaisten nuorten koulutusvalinnassa yhteishaun aikana. Tutkimus pohjautuu nuorten teemahaastatteluihin, jotka toteutettiin yksilö-, ja ryhmähaastatteluina pääkaupunkiseudun ja Turun alueella keväällä. Tutkimus edustaa kvalitatiivista tutkimusotetta, joka on analysoitu sisällönanalyysillä.

Aineisto on typologisoitu ja sitä kuvataan kahtena tyyppinä. Näitä ovat kaverisuuntautunut ja itsenäinen pyrkijä. *Kaverisuuntautunut tyyppi*: Turun haastatteluissa kaverisuuntautuneita pyrkijä-tyyppejä oli vain muutamia, joiden joukossa oli yhtä paljon sekä tyttöjä että poikia. He olivat maahanmuuttajataustaisia oppilaita ja jakautuivat tässä tyyppissä tasaisesti tyttöihin ja poikiin. Pääkaupunkiseudulla kaverisuuntautuneita pyrkijä-tyyppejä oli myös vähemmän, mutta tyttöjen edustus oli suurempi. Kaverisuuntautuneita pyrkijätyyppejä oli huomattavasti enemmän lukioon hakevissa kuin ammattikouluun tai kaksoistutkintoon hakevissa pyrkijöissä.

Itsenäinen pyrkijätyyppi: Turun haastatteluissa ilmeni, että suurin osa haastatelluista oli itsenäisiä pyrkijä-tyyppejä. Mikäli he eivät olleet valinneet hakukohdettaan itse, siinä oli auttanut joko opinto-ohjaaja, vanhemmat ja sisarukset. Heissä oli tasaisesti sekä lukioon että ammattikouluun hakeneita. Tyttöjen ja poikien edustus oli tasaisesti jakautunutta. Pääkaupunkiseudulla itsenäinen pyrkijä-tyypeissä oli paljon tyttöjä, joista suurin osa haki lukioon. Myös ammattikouluun hakevia oli heissä runsaasti, mutta vähemmän kuin lukioon hakevia, mutta huomattavasti enemmän kuin kaksoistutkintoon pyrkiviä.

Nuorten yläkoulun yhteishaussa on yksilöllisyyttä, sukupuolisidonnaisuutta ja valinnanvapautta. Näin ollen nuorten valintaprosessit ovat tärkeä keskustelu aluekoulutuspolitiikan kentällä.

Tehostettua ja erityistä tukea saavat oppilaat inklusiivisissa luokissa – luokkakokoonpanon yhteys osaamiseen

Ninja Hienonen, Meri Lintuvuori, Markku Jahnukainen, Risto Hotulainen, Mari-Pauliina Vainikainen

Helsingin yliopisto, Helsinki, Finland

Luokkien välisiä osaamiseroja Suomessa selittää usein luokkakokoa enemmän luokan oppilaskokoonpano (Kupiainen & Hienonen 2016). Tässä tutkimuksessa oppilaskokoonpanoa tarkastellaan tehostettua ja erityistä tukea saavien oppilaiden osuutena yleisopetuksen luokilla yläkoulun aikana.

Oppilaita jaetaan harvoin luokkiin sattumanvaraisesti, varsinkin tukea saavien oppilaiden osalta moni asia vaikuttaa siihen, missä heidän opetuksensa pääosin tapahtuu (Jahnukainen 2015). Kun tukea saavat oppilaat opiskelevat yleisopetuksen luokassa, se voi vaikuttaa niin heidän itsensä kuin muidenkin oppilaiden suoriutumiseen positiivisesti tai negatiivisesti. Aiemmissa tutkimuksissa vaikutukset ovat kuitenkin olleet pääosin neutraaleja (Rouse & Florian 2006; Ruijs 2017). Tässä tutkimuksessa tarkastellaan, miten tuen saajien osuus luokassa on yhteydessä luokkatason osaamiseen. Lisäksi yhteyksiä tarkastellaan erikseen tukea saavien oppilaiden ja luokan muiden oppilaiden osaamiseen.

Tutkimuksessa käytettiin Metropolitan Longitudinal Finland -tutkimuksen aineistoa: oppilaat tekivät seitsemännen luokan alussa (2011) sekä yhdeksännen luokan lopussa (2014) oppimaanoppimistestin. Analyysissä oli mukana 5368 oppilasta 359 luokalta 96 koulusta. Menetelminä käytettiin t-testiä sekä monitasomallinnusta. Luokat, joissa opiskeli tukea saavia oppilaita, suoriutuivat heikoimmin oppimaanoppimistehtävistä jo seitsemännen luokan alussa. Kaksitasoinen regressiomalli osoitti lisäksi, että mitä suurempi osuus tuensaajia luokassa oli, sitä heikompaa suoriutuminen oli. Tuen saajien osuus luokassa ennusti heikompaa suoriutumista myös yhdeksännellä luokalla. Tarkasteltaessa yhteyksiä erikseen tukea saavien oppilaiden ja muiden oppilaiden osalta tukea saavien oppilaiden osaamiseen tuen saajien osuudella ei ollut yhteyttä kun taas muiden oppilaiden osaamiseen yhteys oli heikko mutta negatiivinen. Tulos on linjassa aiemman tutkimuksen kanssa: heikommin pärjäävien oppilaiden on huomattu hyötynvän paremmin suoriutuvista luokkatovereistaan (esim. Huber ym. 2001). Luokanmuodostuksen kannalta olennainen kysymys kuuluukin, millaisia opetusryhmiä ylipäänsä tavoitellaan? Onko tavoitteena heterogeeninen joukko oppilaita vai ryhmä mahdollisimman samantasoisia oppilaita?

PISA-menestyksen selittäminen

Sirkku Kupiainen, Jarkko Hautamäki

University of Helsinki, Helsinki, Finland

Suomalaiskoululaisten menestys PISA:n matematiikan tehtävissä on laskenut samaan aikaan kuin heidän suoriutumisensa kansallisissa matematiikan oppimistulosten arvioinnissa (Hirvonen, 2012; Vettenranta ym. 2016). Näiden kahden välillä ei kuitenkaan ole välttämättä yhteyttä, onhan PISA:n lähtökohta ja kohde oleellisella tavalla erilainen kuin opetussuunnitelman luokkatason mukaista matematiikkaa arvioivan TIMSS-tutkimuksen. Missä määrin PISA-matematiikka siis selittyy oppilaiden matemaattisella osaamisella ja missä määrin muilla, mahdollisesti PISA:n viitekehysten sisältyvillä muilla tekijöillä?

Tarkastelemme esityksessämme oppilaiden PISA-osaamisen muodostumista pääkaupunkiseudulla perusopetuksen aikana yhdeksän vuotta kestäneen seurantatutkimuksen avulla (alkuperäinen otos 1. luokalla $n=744$, laajennettu otos 7. luokalla $n=2\,470$, 9. luokalla PISA-tehtävät tehneiden oppilaiden $n=3\,887$). Tutkimuksessa käytetyt PISA-tehtävät on poimittu matematiikan (2003) ja luonnontieteiden (2006) avoimien PISA-tehtävien joukosta, joten niiden tuloksia voidaan verrata näiden alkuperäisten PISA-tutkimusten kansainvälisiin ja Suomen tuloksiin.

Kevään 2014 tutkimusjoukon suoritus jäi matematiikan tehtävissä keskimäärin 30 prosenttia heikommaksi kuin tehtävät alkuperäisessä PISA-tutkimuksessa vuonna 2003 tehneillä suomalaisoppilailla, ja useimmissa tehtävissä/osioissa myös alle alkuperäisen OECD-keskiarvon. Suoritustason ero aiempaan oli luonnontieteiden tehtävissä hieman pienempi.

Ennustimme oppilaiden menestystä matematiikan tehtävissä kahdella rakenneyhtälömallilla, joista molemmissa oli lähtökohtana ensimmäisen luokan opettajan arvio lapsen matematiikan taidoista koulun alkaessa. Mallissa 1 ennustemuuttujina oli oppilaan suoritus kolmella eri luokka-asteella toteutetussa opetussuunnitelman mukaisessa matematiikan kokeessa sekä samoin kolmella luokkatasolla mitattu päässäälaskutaito ja lisänä yhdeksännellä luokalla mitattu matematiikkaminäkuva. Mallissa 2 minäkuva korvattiin samalla luokka-asteella mitatulla yleisellä ajattelutaidolla. Molempien mallien istuvuus oli hyvä (CFI 0,990/0,975, RMSEA 0,017/0,023). Ensimmäinen malli selitti PISA-tuloksessa ilmenevää vaihtelusta 51 prosenttia. Matematiikkaminäkuvan korvaaminen PISA:n viitekehystä paremmin heijastavalla yleisellä ajattelutaidolla kasvatti selitysosuuden 73 prosenttiin, mikä vahvistaa kuvaa PISA:n mittaaman matematiikan erityislaadusta.

Muuttuvatko koulut ja mihin suuntaan? PISA-tutkimuksen koulut vuosina 2006 ja 2015

Arto K. Ahonen

Koulutuksen tutkimuslaitos, Jyväskylän yliopisto, Finland

PISA-tutkimusta on tehty nyt kuusi kierrosta, joten päättökäytännöalueina ovat olleet lukutaito, matematiikka ja luonnontieteet kukin kaksi kertaa. Suomessa on tehty jokaisella kierroksella myös kysely koulujen rehtoreille. Koulukyselyssä tarkastellaan opetuksen järjestämiseen liittyviä tekijöitä, koulun hallintoa sekä opiskeluolosuhteita. Eri kierroksille osallistuvat koulut ovat toisistaan riippumattomia otoksia, mutta aineistosta on mahdollista tunnistaa kouluja, jotka ovat osallistuneet tutkimukseen useammilla tutkimuskierroksilla. Tässä artikkelissa tarkastellaan pitkittäistutkimuksena vuonna 2006 sekä 2015 PISA - tutkimukseen osallistuneita kouluja, joita oli 35. Mielenkiinto kohdistuu erityisesti siihen, millä tavalla tutkimukseen sekä vuonna 2006 että 2015 osallistuneiden koulujen olosuhteet ovat mahdollisesti muuttuneet 9-vuoden aikana? Tässä tutkimuksessa huomio kohdennetaan erityisesti koulun olosuhteisiin, opetustyöhön suunnattuihin resursseihin sekä opiskeluilmapiiriin. Voidaanko löytää tekijöitä, joiden suhteen koulut voitaisiin ryhmitellä profiililtaan erilaisiin ryhmiin. Ovatko koulut mahdollisesti muuttaneet profiiliaan tutkimuskierrosten välillä? Millaisia yhteyksiä koulun taustoilla ja niiden muutoksella on oppilaiden osaamiseen tai opiskeluilmapiiriin?

Ryhmittelyanalyyseissa koulut jakaantuvat neljään ryhmään: *Laskijat*, *Matalan tasonsa säilyttäjät*, *Korkean tasonsa säilyttäjät* sekä *Nousijat*. Tutkimuksessa tarkastellaan, millä tavalla olosuhteiden ja resurssien mahdolliset muutokset näkyvät eri ryhmiin kuuluvissa kouluissa? Ryhmien olosuhteissa on nähtävissä selviä trendejä ja eroja, joista selvimmin näyttäytyvät erot ja muutokset opetushenkilöstön määrissä. Koulun oppilas-opettajasuhde on vahva hyvän osaamisen taustalla vaikuttava tekijä, kuten myös koulun sosio-ekonominen asema. Esityksessä tarkastellaan näitä muutostrendejä ja yhteyksiä koulun näkökulmasta. Mitä on tapahtunut, mihin se on johtanut ja miten se näkyy tuloksessa eli PISA-tutkimuksessa arvioidussa osaamisessa?

Sosiaaliset suhteet koulunkäynnissä vahvuutena ja haasteena. Nuorten kokema sosiaalinen tuki koulussa ja kotona PISA 2015-tulosten valossa

Jouni Vettenranta¹, Heidi Harju-Luukkainen², Kaisa Aunola³

¹Jyväskylän yliopisto/KTL, Jyväskylä, Finland, ²Helsingin yliopisto, Helsinki, Finland, ³Jyväskylän yliopisto, Jyväskylä, Finland

PISA-tutkimus tuottaa paljon tietoa nuorten asenteista ja uskomuksista koulua kohtaan, koulusta ja kodista saatavasta tuesta sekä nuorten ystävyys-suhteista. Näin ollen PISA tarjoaa mahdollisuuden tarkastella myös nuorten oppimistuloksiin liittyviä sosiaalisia verkostoja laajemmin. Tämän artikkelin tavoitteena oli tarkastella miten erilaiset nuorista muodostetut sosiaalisten kokemusten ryhmät jakautuvat Suomessa PISA 2015 -aineistossa sekä millaisia eroja näiden ryhmien väliltä on löydettävissä. Nuoret (5338) jaettiin viiteen ryhmään käyttäen hierarkkista klusterianalyysia. Nämä ryhmät olivat: hyvät sosiaaliset suhteet (39 % oppilaista), vähäinen kodin tuki (24 %), ulkopuoliset (23 %), hankala opettajasuhde (10 %) ja kiusatut (5 %). Hyvät sosiaaliset suhteet -ryhmässä oli tyttöjä merkitsevästi enemmän kuin poikia, luonnontieteiden osaaminen oli vahvinta, nuorilla oli korkein tyytyväisyys elämään, vähiten poissaoloja koulusta sekä heidän kotiensä varallisuus oli korkeaa. Vähäinen kodin tuki -ryhmässä poikia oli merkitsevästi tyttöjä enemmän, ja myös perheiden varallisuus ja kulttuurinen pääoma olivat pienimmät. Ulkopuoliset -ryhmässä tyttöjä oli merkitsevästi poikia enemmän, ryhmään kuuluvilla oli matala tyytyväisyys elämään ja vähäisin kodin varallisuus. Hankalaa opettajasuhde -ryhmässä oli merkitsevästi enemmän poikia kuin tyttöjä, heillä oli kiusattujen ohella heikoin luonnontieteiden osaaminen ja eniten poissaoloja, mutta suhteellisen korkea tyytyväisyys elämään. Kiusatut -ryhmässä esiintyi yhtä paljon tyttöjä ja poikia, luonnontieteiden osaaminen oli heikkoa, heillä oli eniten poissaoloja sekä alhaisin tyytyväisyys. Alueellisesti positiivisimpina näyttäytyivät pääkaupunkiseudun länsiosat, joissa oli runsaasti oppilaita, joilla oli hyvät sosiaaliset suhteet ja joita kiusattiin suhteellisen vähän. Heistä keskimääräistä harvemmat tunsivat itsensä ulkopuolisiksi ja heissä oli vähiten oppilaita, jotka kokivat vain vähäistä kodin antamaa tukea. Koska suomalainen koulutuspolitiikka

korostaa sosiaalista oikeudenmukaisuutta, tulee näiden tutkimustulosten valossa kysyä, millaisia oppimistuloksiakin laajempia vaikutuksia nuorten kokemuksilla voi olla sekä millaisen yhteiskunnallisen merkityksen annamme sosiaalisen tasa-arvon kehittymisen tai rapautumisen vaikutuksille.

Sessio 2N

Aika: torstai 30.11. klo 14:45 – 16:15 (FinEd-työryhmä)

Paikka: LS18

Puheenjohtaja/Chair: Päivi Naskali, Lapin yliopisto

Creativity and children's skills in early childhood education

Teemu Nikkola

Helsingin yliopisto, Riihimäki, Finland

The purpose of this article is to study creativity in early childhood education and especially describe the connections between children's skills and qualities and children's creativity. Children's skills and qualities including creativity in pretend play are evaluated by the teachers of their groups (Reunamo, 2015) and children's creativity is measured by the Thinking Creatively In Action and Movement test (TCAM) (Torrance, 1981). In the TCAM measured "creativity" is the quantity of creative abilities, fluency, originality and imagination. High score of creative abilities doesn't guarantee creativity but increases person's possibilities to behave creatively (Torrance, 1965).

We present data, which are part of a larger study of the Orientation Project, which is an early childhood education research and development project conducted in Finland, Hong Kong, Taiwan and Turkey. Altogether, 285 children participated in the research in 24 kindergartens and preschools in two municipalities in southern Finland. The connections between the child evaluation and creativity were examined with correlations.

The results showed that the strongest connection between children's skills and qualities and children's creativity was between imagination and creativity in pretend play. Fluency and originality didn't have statistically significant connections with children's skills and qualities. However, the mean of creative abilities had a connection with children's self-regulation and creativity in pretend play. The results showed the connection between creativity and play, which has been discussed, for example, by Vygotsky (2004).

Nuorten yläkoululaisten kaksoisura - urheilua ja opintoja

Joni Kuokkanen¹, Jan-Erik Romar¹, Mirja Hirvensalo²

¹Åbo Akademi University, Vasa, Finland, ²University of Jyväskylä, Jyväskylä, Finland

Urheilijan kaksoisuralla tarkoitetaan urheilun ja opiskelun yhdistämistä. Kansainväliset tutkimukset ovat osoittaneet, että urheilun ja opiskelun yhdistäminen on äärimmäisen haastavaa, ilman että toinen osa-alue jää kärsimään. Kansallinen kaksoisura tutkimus koostuu pitkälti opinnäytetöistä, joissa on selvitetty urheilijoiden kokemuksia kaksoisuraan liittyvistä haasteista. Kansallisissa ja kansainvälisissä tutkimuksissa kohderyhmänä ovat olleet toisen asteen opiskelijat ja korkeakouluopiskelijat. Useimmissa tutkimuksissa on keskitytty selvittämään urheilulliseen kehittymiseen vaikuttavia tekijöitä.

Tämä väitöstutkimus linkittyy vuosien 2017-2020 aikana toteutettavaan kansalliseen urheiluyläkoulukokeiluun, jonka tarkoituksena on löytää toimivia malleja urheilun ja opiskelun yhdistämiseksi yläkoulussa. Tutkimuksen kohderyhmänä on kokeiluun osallistuvien 19 koulun urheiluyläluokkien oppilaat (n=500) ja kontrolliryhmänä toimii yleisopetuksen oppilaita (n=500). Tutkimus toteutetaan koko yläkoulun kestävässä seurantatutkimuksena. Oppilailta kerätään tietoa kyselylomakkein neljänä ajankohtana: aloituskysely suoritetaan 7 luokan alussa ja lisäksi tietoa kerätään joka lukuvuoden päätteeksi. Väitöstutkimus tulee koostumaan neljästä artikkelista. Tutkimuksen päähypoteesina toimii oletamus, että kouluun kiinnittyminen ja hyvä akateeminen itsetunto tukevat urheilua ja hyvinvointia.

Aloituskyselyn tarkoituksena on selvittää oppilaiden taustatekijöitä, perhesuhteita, sosiaalista tukea sekä akateemisia ja urheilullisia valmiuksia koulutuksen nivelvaiheessa. Urheilevia oppilaita verrataan akateemisten valmiuksien, kouluun kiinnittymisen eri osa-alueiden (behavioaraalinen, emotionaalinen ja kognitiivinen) ja akateemisen itsetunnon, osalta kontrolliryhmään. Seurannan aikana tutkitaan, kuinka koe- ja kontrolliryhmän kouluun kiinnittyminen ja akateeminen itsetunto kehittyvät ja kuinka opettajien, vanhempien, vertaisten ja koulun tuki ovat yhteydessä akateemiseen kehittymiseen. Seurannan aikana selvitetään lisäksi, miten koe- ja kontrolliryhmän akateeminen kehittyminen on yhteydessä opintotuloksiin. Viimeisenä tutkimustehtävänä on selvittää, kuinka akateeminen kehittyminen ja opintotulokset vaikuttavat koeryhmän urheilulliseen kehittymiseen. Tutkimuksen teoreettisena viitekehyksenä toimii Alexander Astinin (I-E-O) malli, jossa opiskelijan akateemiset ja sosiaaliset kohtaamiset sekä aktiivinen osallistuminen ennakoivat opiskelijan kouluun integroitumista.

Tulevaisuuden koulurakennus; delfoi-tutkimus

Maija Savolainen

UEF, vantaa, Finland

Väitöstutkimuksessa Tulevaisuuden koulurakennus; delfoi-tutkimus paneudutaan eri alojen korkeanstatuksen asiantuntijoiden näkemyksiin fyysisten oppimisympäristöjen mahdollisista tulevaisuuskuvista lähivuosina. Tutkimuksessa aineistoa kerätään kolmessa erillisessä toteutusvaiheessa; (1) tulevaisuusverstaassa (n=12) sekä (2) kansallisessa Delfoi-paneelissa että (3) kansainvälisessä Delfoi-paneelissa. Tutkimukseen (N=50) osallistuu noin 30 asiantuntijaa Suomesta sekä noin 20 asiantuntijaa Euroopasta.

Asiantuntijat keskustelevat ja visioivat tulevaisuuden koulurakennuksia tutkimuksen ensimmäisessä vaiheessa laivaseminaarissa tammikuussa 2018. Tutkimuksen seuraavat aineistonkeruuvaiheet toteutetaan myöhemmin vuosien 2018-2019 aikana. Aineistoa analysoidaan mm. sisällönanalyysillä ja asiantuntijoiden argumentaation perusteella luodaan skenaarioita kuvaamaan koulurakentamisen kehittymistä tulevina vuosina. Tulevaisuusverstaan annin pohjalta laaditaan myös tulevaisuusväittämiä, joita asiantuntijapanelistit arvottavat myöhemmin, tutkimuksen toisessa ja kolmannessa aineistonkeruuvaiheessa, eDelfoi-ympäristössä. Delfoi-menetelmää käytetään tulevaisuustutkimuksissa nopean päätöksenteon tueksi. Menetelmä on ankkuroitunut laadulliseen tutkimusperinteeseen mutta koska aineistoa saattaa kertyä runsaasti useilla (2-4 argumentaatiokertaa) paneelikierroksella, mahdollistaa se myös määrällisiä analyysitapoja laadullisen ohella. Delfoi-kierroksilla informantit arvottavat väittämiä myös Likertin-asteikolla kirjallisen argumentaationsa lisäksi.

Tutkimuksen tavoitteena on mahdollisimman moniääninen dialogi, jotta tulevaisuuden skenaariot saadaan näkyviksi fyysisten oppimisympäristöjen kehityksestä ja vaateista teknisten ja pedagogisten suunnittelijoiden tueksi kohti ideaalista koulurakennusta. Tutkimuksen informantteina on arkkitehtejä ja rakennustekniisiä asiantuntijoita, pedagogeja, kasvatustieteen tutkijoita, TVT-alan ekspertejä sekä koulutuspolitiikan visionäärejä Suomesta sekä maailmalta. Tutkimukseen osallistuvien panelistien valinnassa on painotettu informanttien oletettua proaktiivisuutta; sisäistä kiinnostusta ja halua vaikuttaa fyysisten oppimisympäristöjen kehittymiseen. Delfoi-menetelmässä korostuukin asiantuntijoiden huolellinen valinta. Ns. eliittiotannassa informanteiksi valitaan henkilöitä, joilla oletetaan olevan paras tieto tutkittavasta asiasta ja ilmiöstä.

Koulurakentamisessa on edelleen runsaasti puutteita ja haasteita niin Suomessa kuin maailmanlaajuisesti ja siksi väitöskirjan aihe on sekä ajankohtainen että yhteiskunnallisesti merkittävä. Tutkimuksen tuloksia voidaan hyödyntää väitöskirjan valmistuttua muun muassa koulurakennusten suunnitteluprosesseissa, opettajakoulutuksessa sekä koulutuspoliittisissa linjauksissa.

Sessio 1I

Aika: torstai 30.11. klo 12:45 – 14:15

Paikka: LS11

Puheenjohtajat/Chairs: Elina Weckström ja Liisa Karlsson, Itä-Suomen yliopisto

Lasten kokemuksia varhaiskasvatuksesta perhepäivähoidossa ja päiväkodissa

Kaisa Pihlainen¹, Jyrki Reunamo², Eija Kärnä¹

¹Itä-Suomen yliopisto, Joensuu, Finland, ²Helsingin yliopisto, Helsinki, Finland

Lasten oikeuksiin kertoa mielipiteensä ja niiden huomioimiseen käytännössä kiinnitetään enenevässä määrin huomiota niin tutkimuksessa kuin käytännön toiminnassa. Lasten osallistumista varhaiskasvatuksen arviointiin on kuitenkin tutkittu vähemmän. Tässä tutkimuksessa tarkastelemme varhaiskasvatuksen toteutumista lasten näkökulmasta. Tutkimusaineisto on kerätty vuonna 2015 haastattelutilanteissa, joissa vanhemmat haastattelivat päivähoitoon osallistuvia lapsiaan perheen arkiympäristössä. Haastatteluita kertyi pääkaupunkiseudulta yhteensä 5439 lapselta, joista 371 osallistui perhepäivähoidossa ja 5068 päiväkodissa tarjottavaan varhaiskasvatukseen. Tässä esitelmässä tarkastelemme lasten kokemuksia varhaiskasvatuksesta perhepäivähoidossa ja päiväkodissa. Vastausten perusteella eniten eroa eri kasvatusympäristöjen välillä oli lasten kokemassa mukavuudessa mennä päivähoitoon sekä lasten tunteensa siitä, että aikuinen kuuntelee heitä tarvittaessa. Lisäksi nostamme esille lasten esittämiä toiveita päivähoidolle. Lasten näkemyksistä välittyy sekä perhepäivähoidon että päiväkodin edut lasten varhaiskasvatusympäristöinä. Tulosten pohjalta voidaan todeta, että on perusteltua säilyttää vaihtoehtoiset tavat varhaiskasvatuksen toteuttamiseen.

Pedagoginen dokumentointi varhaiskasvatuksessa – tulkintoja ja käytäntöjä

Jan-Erik Mansikka

Helsingin yliopisto, Helsinki, Finland

Käsitteet ohjaavat aina ajatteluamme. Pedagoginen dokumentointi on tullut uutena käsitteenä varhaiskasvatuksen toimintakulttuuriin. Käsite, joka aikaisemmin on ollut periferiassa, nostetaan uusien perusteiden keskiöön. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaan pedagogista dokumentointia tulisi hyödyntää ”esimerkiksi työtapojen, oppimisympäristöjen, toiminnan tavoitteiden, menetelmien ja sisältöjen muokkaamisessa jatkuvasti lasten kiinnostusta ja tarpeita vastaaviksi” (s.37). Voidaan nähdä, että tällä käsitteellä pyritään voimistamaan varhaiskasvatuksen pedagogista kulttuuria ja tukemaan erilaisia lapsilähtöisiä toimintamuotoja. Se on näin linjassa varhaiskasvatuksen arvoperusteisiin yleisemmälläkin tasolla.

Tässä yhteydessä tarkastelen yhtäältä pedagogisen dokumentoinnin tausta-ajatuksia etenkin Reggio Emilia-perinteestä käsin. Pyrin myös osoittamaan, miten käsite, etenkin Ruotsissa, on saanut laajennetun teoreettisen sisällön, kun sitä on sovellettu varhaiskasvatuksen kentällä. Esimerkiksi Gilles Deleuzin immanenssi-filosofia ajatuksia on sovellettu tässä yhteydessä mielenkiintoisella tavalla (Olsson 2009, Lenz Taguchi 2012; 2013).

Käsittelen myös pedagogista dokumentointia empiirisestä näkökulmasta käsin. Aineistona on juuri päättynyt kehitysprojekti pääkaupunkiseudulla, jossa oli mukana neljä päiväkotia. Kaikissa neljässä kontekstissa pedagogisen dokumentoinnin edellytykset olivat hyvin erilaisia, kuten myös se, millä tavalla siihen suhtauduttiin. Päiväkodeissa työskenneltiin vuoden aikana erilaisten teemojen parissa, joissa hyödynnettiin pedagogista dokumentointia. Aineisto avaa näkymiä siihen, minkälaisia tekijöitä tulisi huomioida, kun tuodaan pedagoginen dokumentointi osaksi päiväkodin toimintakulttuuria.

Digitaaliset portfolioit pienten lasten oppimisen arvioinnin välineenä

Najat Ouakrim-Soivio, Kristiina Kumpulainen

Helsingin yliopisto, Helsinki, Finland

Uudenmaan kolmessa kunnassa on kehitetty vuosina 2016-2017 digitaalisen portfolion malli varhaiskasvatukseen ja esiopetukseen. Digitaalisella portfolioilla tarkoitetaan lapsen henkilökohtaista, käyttäjä-tunnuksella ja salasanalla suojattua sähköistä kasvun kansiota, jonka selaamiseen, kommentoimiseen ja materiaalin tuottamiseen myös vanhemmat saavat tunnuksia. Portfolion sisältöä hyödynnetään osana lapsen esiopetussuunnitelmaa, mutta sen avulla lapsen on myös mahdollista reflektoida ja arvioida omaa kasvuaan ja kehitystään osana omaa oppimistaan.

Tässä esityksessä raportoitava tutkimus tarkastelee, miten esiopetussuunnitelmassa lapsen oppimiselle asetettuja tavoitteita dokumentoidaan ja arvioidaan, osana formatiivista eli oppimista tukevaa arviointia, digitaalisen portfolion keinoin. Tutkimuksessa vastataan kahteen pääkysymykseen, jotka ovat:

1. miten esiopetussuunnitelmassa määritellyt lapsen oppimisen tavoitteita dokumentoidaan digitaalisen portfolion avulla ja
2. kohdistuuko digitaalisen portfolion avulla tehty arviointi lasten tuotoksiin (produktioon) vai oppimiseen (prosessiin) ?

Tutkimusaineisto koostuu kahdessa eri kunnassa toimivien neljän esiopetusryhmän lasten 60 digitaalisesta portfolioista, joita on analysoitu sisällön analyysin keinoin. Alustavat tutkimustulokset osoittavat, että kehitetty digitaalisen portfolion malli antaa varhaiskasvattajille mahdollisuuden dokumentoida esiopetussuunnitelmassa määritellyt oppimiselle asetettuja tavoitteita samalla, kun lapsi itse osallistuu dokumentointiin osana omaa oppimisprosessiaan. Ensitulosten valossa näyttää myös siltä, että digitaalisuus luo yhteisen ympäristön vanhempien, lasten ja esiopetushenkilön vuorovaikutukselle ja tiedon vaihdolle, jossa mahdollistuu lapsen oppimisen autenttinen arviointi. Esityksen lopussa pohditaan erityisesti sitä, miten digitaalisen portfolion mallia tulisi kehittää jatkossa niin, että portfolioarviointi tekisi näkyväksi erityisesti lapsen oppimisprosessia lapsen toiminnan ja tuotosten dokumentoinnin rinnalla.

Osallisuuden toimintakulttuuria rakentamassa: Varhaiskasvatuksen henkilöstö uuden äärellä

Elina Weckström, Liisa Karlsson, Sinikka Pöllänen

Itä-Suomen yliopisto, Savonlinna, Finland

Lapsuudentutkimuksen kehittyminen, YK:n Lapsen oikeuksien sopimuksen ratifioiminen ja sosiokulttuurisen oppimiskäsityksen vahvistuminen ovat edistäneet sukupolvisuhteisiin ja valtakäsityksiin liittyvää tutkimusta ja lisänneet keskustelua lasten osallisuudesta ja lapsista tasavertaisina toimijoina yhteiskunnassa. Osallisuus näkyy vahvasti myös varhaiskasvatuksen tutkimuksessa, Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2016) ja Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa (2014). Esitys pohjautuu osallisuuden toimintakulttuurin rakentumista tarkastelevan artikkeliväitöskirjan kolmanteen osatutkimukseen.

Osallisuuden toimintakulttuurilla tarkoitamme tässä lapsinäkökulmaista lasten ja aikuisten vastavuoroista ja kohtaavaa tapaa toimia erityisesti päiväkodin toiminnan suunnitteluun ja totutukseen liittyvissä tilanteissa. Tutkimuksessa kysymme seuraavaa: Miten työyhteisö rakentaa ja toteuttaa osallisuuden toimintakulttuuria? Millainen kokemus osallisuuden toimintakulttuuri on henkilöstölle ja millaisen merkityksen he antavat sille työssään? Miten puhuttu osallisuus näkyy toiminnassa?

Tutkimus on toteutettu kahden vuoden kehittämisprosessina eteläsuomalaisessa päiväkodissa päiväkodin avaamisesta toisen toimintakauden kevääseen. Osatutkimuksessa hyödynnämme kulttuurihistorialliseen toiminnan teoriaan pohjautuvan Engeströmin kehittävän työn tutkimuksen mallia. Aineisto on tuotettu

nauhoittamalla ryhmäkeskusteluja ja videoimalla toimintaa. Lisäksi henkilöstö on pitänyt koko tutkimusjakson ajan pedagogisia päiväkirjoja sekä dokumentoinut monimenetelmäisesti päiväkodin arkea. Analysoimme tulokset kerronnallisin menetelmin ja Goffmanin kehysanalyysin avulla.

Sessio 2I

Aika: torstai 30.11. klo 14:45 – 16:15

Paikka: LS11

Puheenjohtajat/Chairs: Elina Weckström ja Liisa Karlsson, Itä-Suomen yliopisto

Telling for self, telling for us and telling to others: Children's Culture in an Intercultural Story Exchange

Oona Piipponen, Liisa Karlsson

University of Eastern Finland, Savonlinna, Finland

Intercultural learning is important in the globalising world, and recently it has been explicitly included in school curricula in countries such as Finland and Australia. Most intercultural theories are based on studies of adults. However, there is a paucity of research on how primary teachers can create opportunities for intercultural learning for children. The purpose of this study is to describe children's culture and intercultural encounters in a Storycrafting exchange. The data was collected in a design-based research project over two research cycles, where classes in Finland, Scotland and an international school in Europe exchanged children's oral stories and drawings. Goffman's frame analysis was used as a starting point, and the data was examined through theories of dynamic culture and Buber's philosophy of dialogue. The children's stories reveal the different levels of culture from the micro through to the macro levels. In the intercultural exchange the children told stories in different modes: telling for self, telling for us and telling to others, where they practised taking the perspective of the Other, as well as reflected on their own and the group's identities. In conclusion, a Storycrafting exchange develops a space for children to experience intercultural encounters in the classroom.

Lasten kokemuksen kuuleminen koulun kehittämisessä - PIQ-Fi

Teija Koskela¹, Enkhjargal Sharavdorj², Hanna-Maija Sinkkonen²

¹Univeristy of Turku, Rauma, Finland, ²University of Tampere, Tampere, Finland

Koulujen kehittämisessä lasten oma ääni on jäänyt vähäiselle huomiolle. Kuitenkin esimerkiksi lapsen oikeuksien julistuksen mukaan lasta ja lapsia tulee kuulla heitä koskevissa asioissa ja päätöksenteossa. Näin ollen koulujen kehittämistyössä lasten näkemysten ja kokemusten systemaattinen seuranta on tarpeellista.

Perusopetusta tulee perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukaan kehittää inklusioperiaatteiden suunnassa. Inklusion laajempaan kuvaukseen liitetään määritteet "full participation for all" sekä "quality education for all" (Ainscow 2012; Engelbrecht, Savolainen, Nel, Koskela & Okkolin 2017). Inklusio koskee kaikkia lapsia ja nuoria ja se fokuoittuu jokaisen oppijan läsnäoloon, osallisuuteen ja suoriutumiseen koulussa (Messiou 2012) mutta laajemmin ajateltuna myös koulun ulkopuolella ja aikuisuudessa. Inklusio voidaan nähdä myös koulun kykynä osallistaa jokainen lapsi yhteisöön (Messiou 2002).

Lapsia ja nuoria koskevissa tutkimuksissa sosiaaliseen osallisuuteen liittyvät käsitykset korostuvat (Westling Allodi, 2002; Winding & Andersen, 2015). Lasten kokemuksia tutkittaessa esimerkiksi marginalisaatio saa heiltä itseltään erilaisia tutkijoiden aikaisemmista jäsenyyksistä poikkeavia määritteitä (Messiou 2012). Lasten ja nuorten kokemia asioita on vaikea kattavasti tavoittaa vain aikuisen suorittamaan havainnointiin perustuen.

Jotta inklusiokehitystä ja sen toteutumista lasten näkökulmasta katsottuna olisi mahdollisuus koulu- tai kuntatasolla seurata, tarvitaan selkeää ja tiivistä mittaria koulujen käyttöön. Esityksessä pohdimme PIQ-Fi

mittarin käyttöä lapsen mahdollisuutena esittää oma käsityksensä ja kokemuksensa inklusiivisuudesta kouluyhteisössään. PIQ (Perceptions of Inclusion Questionnaire) on sveitsiläis-saksalaisen työryhmän rakentama mittari, jolla voidaan kartoittaa lasten henkilökohtaista kokemusta osallisuudestaan inklusiivisessa kouluyhteisössä. Mittarilla on kolme ulottuvuutta. Se käsittelee koettua inklusiivisuutta emotionaalisen hyvinvoinnin, positiivisten vertaissuhteiden sekä omaan koulusuoriutumiseen kohdistuvan luottamuksen näkökulmista. (Venetz, Zurbriggen & Eckhart 2014.) Ryhmällämme on käynnissä mittarin validointi Suomen olosuhteisiin.

Sairaalaopetuksen oppilaan koulupolku

Piia Ruutu

Helsingin yliopisto, Helsinki, Finland

Esitys perustuu väitöstutkimukseen, jossa tarkastellaan sairaalaopetuksen oppilaiden koulupolkuja sekä sairaalaopetusjakson vaikutuksia oppilaiden koulunkäyntiin. Tutkimusaineistona on sairaalaopetuksen kansallinen seurantatutkimus 2009-2014 (N=251) sekä erään sairaalakoulun entisten oppilaiden ja heidän vanhempiensa haastattelut (N=22). Seurantatutkimuksessa selvitetään oppilaan koululaisuutta ja sen osa-alueita (koulunkäynti ja sen säännöllisyys, myönteisyys ja jaksaminen, kuulumisen tunne, vuorovaikutus sekä sääntöihin sopeutuminen) oppilaan itsearviointien ja opettajan arviointien avulla oppilaan tullessa sairaalakouluun, sairaalaopetusjakson lopulla ja seurantavaiheessa. Oppilaiden ja heidän vanhempiensa haastatteluissa selvitetään yksilöllisiä koulupolkuja tarkemmin ja syvennetään ymmärrystä seurantatutkimuksen tuloksista. Tutkimus nostaa esille keskeisiä kehittämistarpeita sekä pyrkii löytämään niihin ratkaisumalleja. Esityksessä kerrotaan alustavista tutkimustuloksista keskittyen oppilaan näkökulmaan. Kiinnostavaa on, miten oppilas kuvaa koulupolkujaan ja kokemuksiaan seurantatutkimuksen itsearviointeissa ja tutkimushaastatteluissa. Miten oppilaan näkökulma on yhteydessä tai eroaa verrattaessa opettajan ja vanhemman näkökulmaan. Tuloksia on mahdollista hyödyntää jatkossa psyykkisesti oireilevien oppilaiden opetusjärjestelyjen tukena sekä sairaalaopetuksessa että muussa perusopetuksessa.

Voltti-tukimalli- Tapaustutkimus vahvuuslähtöisen tukimallin luomisesta kouluyhteisöön

Juuso Pursiainen

Itä-Suomen yliopisto, Joensuu, Finland

Tässä tapaustutkimuksessa oli tarkoituksena kehittää erityisen tuen oppilaan sosioemotionaalista kompetenssia tukeva tukimalli yläkoulun kouluyhteisöön ja tutkia neljän oppilaan sosioemotionaalisen kompetenssin kehittymistä tukimallin kehittämisen aikana. Tukimallia kehitettiin kouluyhteisössä tammikuusta 2014 toukokuuhun 2015. Tukimallin kohderyhmänä olivat erään yläkoulun pienryhmän erityisen tuen oppilaat (N=12), osa heidän huoltajistaan (N=6) ja oppilaiden kasvatukseen koulussa osallistuneet koulun toimijat; erityisluokanopettaja, koulunkäyntiavustajat (N=2), apulaisrehtori, oppilaanohjaaja, koulukuraattori, valitut kotitalouden opettajat (N=2) ja liikunnanopettaja. Tukimallin kehittämisen kohderyhmästä valittiin tarkempaan seurantaan ja arviointiin neljä erityisen tuen oppilasta, joiden seurantaan ja arviointiin osallistuivat huoltajat ja koulutoimijat.

Tukimallin kehittämisen lähtökohtana oli Positive Youth Development -teoria. PYD-teorian avulla kouluyhteisön käsite laajennettiin koulun lähitoimintaympäristöihin, joista otettiin mukaan kasvattajia ja heistä muodostettiin kasvuyhteisö kehittämään vahvuuslähtöistä tukimallia. Kasvuyhteisön huomio kiinnitettiin oppilaan vahvuuksiin, onnistumisiin ja kasvupotentiaaliin. Tukimallin kehittäminen perustui erityisen tuen oppilaiden kouluyhteisössä tunnistetuille sosioemotionaalisen kompetenssin kehittymistarpeille, joiden pohjalta rakennettiin menetelmä tukemaan niitä. Kasvuyhteisö tuki oppilasta sosioemotionaalisen kompetenssinsa kehittämistarpeiden tunnistamisessa. Myös Perusopetuksen opetussuunnitelmassa korostetaan opetuksen ja tuen järjestämisen lähtökohtana niin opetusryhmän kuin kunkin oppilaan vahvuuksia sekä oppimis- ja kehitystarpeita, joiden tunnistamisen katsotaan kuuluvan koulun tehtäväksi (OPH 2010).

Tutkimuksen aikana aineistonkeruumenetelminä käytettiin teemahaastatteluita, vahvuuskyselyitä, käyttäytymiskyselyitä, KTA-mittaria, MASK-mittaria ja Minä koululaisena -mittaria, joiden avulla arvioitiin oppilaiden sosioemotionaalisen kompetenssin kehittymistä. Tutkimuksessa kehitetty tukimalli nimettiin Voltiksi. Voltti-tukimalli koostui seitsemästä menetelmästä, joita olivat: Onnistumisten seinä, Tsemppi-kerho, Tulevaisuuteni-aine, Työelämä-harjoittelut, Tähtitaulu, Vahvuuspuu ja Viikkopalaute. Tutkimustulosten mukaan seurattavat oppilaat kehittivät tunnistetuissa sosioemotionaalisen kompetenssin kehittymistarpeissa niiden tukemiseen kehitettyjen menetelmien pohjalta tarkasteltuna. Tutkimustulosten mukaan seurattavat oppilaat kehittivät kukin jossakin sosioemotionaalisen kompetenssin osa-alueessa aineistonkeruumenetelmien pohjalta tarkasteltuna.

LEIKILLINEN OPPIMINEN/PLAYFUL LEARNING

Sessio 3Q

Aika: torstai 30.11. klo 16.30-17:45

Paikka: SS18 KTK

Puheenjohtaja: Pirkko Siklander, Oulun yliopisto

Harrastukset ja leikki nuoruudessa

Anna Anttila, Eeva Ahtee

Helsingin kaupunki, nuorisopalvelut, Helsinki, Finland

Helsingin kaupungin Hyvä vapaa-aika -kehittämisen ja tutkimushankkeessa (2013–2017) tutkittiin, miten mielekäs vapaa-aika ja harrastustoiminta vaikuttavat nuoren elämänlaatuun, hyvinvointiin ja peruskoulun jälkeisiin valintoihin. Hankkeessa kuudelle yläkoululuokalle nimettiin oma nuoriso-ohjaaja, joka oli nuorten käytettävissä seitsemännen luokan alusta peruskoulun jälkeisen syksyn loppuun. Nuoria tuettiin yläkoulun ajan vapaa-ajan viettämisessä ja harrastusten tai oman jutun löytämisessä.

Harrastukset määritettiin hankkeessa säännölliseksi, mielihyvää tuottavaksi omaksi jutuksi. Harrastukset saattoivat olla tavoitteellisia tai pelkästään mielihyvää tuottavia. Nuoren nykyinen elämäntilanne ja vapaa-ajan vietto ja harrastustoiminta, tässä ja nyt -hyvinvointi, nähtiin jo itsessään arvokkaana tutkimuskohdeena. Harrastukseksi määriteltiin myös leikki, joka olikin noin 15-vuotiaana suosituimpi vapaa-ajan toimintaa kuin esimerkiksi lautapelit.

Harrastamista rajoittavia tekijöitä oli muun muassa taloudelliset syyt, ajanpuute, liikkuminen ja ylisukupolviset mallit, joista viimeisin erityisesti eriarvoisuutta muodostavana tekijänä. Nuoriso-ohjaajan tuella aloittaessa uutta harrastusta nuorille karttui kykyä, joilla pääsee mukaan harrastamisen kulttuuriin.

Harrastukset ovat kannatteleva silta aikuisuuden ja lapsuuden välillä. Lapsuuden leikit voivat jatkaa aikuisuudessa harrastuksina: urheilussa aikuisten on sallittua jatkaa lapsuuden pelejä ja kulttuuriharrastuksissa kuvitteluleikkejä.

Harrastamisen kautta nuorille avautuu mahdollisuus haaveilla tulevaisuuden ammattistaan ja mahdollisista opintopoluistaan. Osalla nuorista harrastus tai mielekäs vapaa-ajan vietto vaikutti peruskoulun jälkeisen opintopaikan valintaan.

Aikuisten leikkisyys terveydenhuollon simulaatio-opetuksessa

Tuulikki Keskitalo, Marjaana Kangas, Heli Ruokamo

University of Lapland, Rovaniemi, Finland

Terveydenhuollon simulaatio-opetuksen on useissa tutkimuksissa todettu olevan mielekästä ja hauskaa (esim. Brewer, 2011; Keskitalo, 2015). Simulaatio-opetuksessa tavoitteena on uusien terveydenhuollossa tarvittavien taitojen ja tietojen oppiminen tai niiden ylläpitäminen todellisuutta muistuttavassa terveydenhuollon toimintaympäristössä. Tavoitteet voivat liittyä esimerkiksi traumapotilaan hoitamiseen ja tiimityön sujuvoittamiseen. Tavoitteet voivat olla siis hyvinkin vakavia, jota oppimisen ei kuitenkaan tarvitse olla. Simulaatio-opetus vaatii heittäytymistä ja leikillisyyttä, jota ei terveydenhuollon simulaatio-opetuksen yhteydessä ole aikaisemmin tutkittu. Aikaisemmissa tutkimuksissa leikillisuus on yhdistetty muun muassa parempiin oppimistuloksiin ja haluun panostaa opiskeluihin (Proyer, 2011). Leikillisuus nähdään eräänlaisena asennoitumisena ja mielentilana oppimisessa ja se rakentuu usein vuorovaikutuksessa (Kangas, 2014). Aikaisemmissa tutkimuksissa aikuisten leikillisyyttä ennustivatkin muun muassa huumori, luovuus ja tiimityö (Proyer, & Ruch, 2011), jotka ovat keskeisiä elementtejä myös onnistuneessa simulaatio-opetuksessa.

Tässä tutkimuksessa tarkastellaan osallistujien leikillisyyttä terveydenhuollon simulaatio-opetuksessa. Tutkimusta varten asetimme seuraavan tutkimuskysymyksen: Miten aikuisten leikillisuus ilmenee terveydenhuollon simulaatio-opetuksessa? Tutkimukseen osallistui 239 lääketieteen opiskelijaa ja ammattilaista (miehiä 89, naisia 86) Stanfordin yliopistosta, USA:sta vuosina 2010–2014. Tutkimusaineistona ovat alku- ja loppukyselyt, haastattelut ja videot. Suurimmalla osalla opiskelijoista oli aikaisempaa kokemusta simulaatio-opetuksesta. Tutkimus on vasta aluillaan ja alustavat tutkimustulokset esitellään Kasvatustieteen päivillä 2017.

LUONTO- JA SEIKKAILUKASVATUS/NATURE AND ADVENTURE IN EDUCATION

Sessio 1T

Aika: torstai 30.11. klo 12:45 – 14:15

Paikka: 113 KTK

Puheenjohtajat: Ilkka Ratinen ja Erika Sarivaara, Lapin yliopisto

Elämys- ja seikkailupedagogiikan kulttuurisidonnaiset kehitysvaiheet Euroopassa: case Englanti, Norja ja Saksa

Paavo Heinonen

Suomen Urheiluopisto, Vierumäki, Finland

Elämys- ja seikkailupedagogiikka Euroopassa sekä Yhdysvalloissa juontaa juurensa historiassa teollistumisen aikakaudelle noin 1700-1800 -luvulle. 1900-luvun alussa niin Englannissa kuin Yhdysvalloissakin luonnon hyödyntäminen kasvatuksellisiin tarkoituksiin lisääntyi merkittävästi partioliikkeen myötä. Samoihin aikoihin yhdysvaltalainen kasvatustieteilijä John Dewey kirjoitti perustan nykyaikaiselle seikkailupedagogiikalle puhuessaan kokemuksesta osana oppimista.

Voimakkaiden luonto- ja ryhmäkokemusten hyödyntäminen nuoren kasvun tukena on kehittynyt Euroopan maissa kulttuurisidonnaisesti maiden omia kehitysvaiheita ja kasvatuksellista ymmärrystä mukaillen. Laajalaisesti katseltuna seikkailupedagogisten kurssien kehitykseen on vaikuttanut merkittävästi Saksasta Englantiin muuttaneen reformipedagogi Kurt Hahnin aloitteet järjestötoiminnan kehityksestä nuorten hyväksi (mm. The Duke of Edinburgh Award, Outward Bound Trust sekä Gordonstoun School). Nämä, yhä maailmanlaajuisesti toimivat järjestöt, hyödyntävät luontoa omassa nuorten vahvistunutta osallisuutta ja aktiivista kansalaisuutta tavoittelevassa toiminnassaan.

Esityksessä keskitytään modernin elämys- ja seikkailupedagogiikan kehitysvaiheisiin ja kulttuurisidonnaisiin perinteisiin Englannissa (outdoor adventure education), Norjassa (friluftsliv) ja Saksassa (erlebnispädagogik). Puheenvuorossa käydään läpi alan keskeiset kehitysvaiheet kussakin maassa sekä esitetään keskeiset muutokset alan kehityksessä aina 2000-luvulle asti. Myös kunkin maan aktiviteettien

ominaispiirteet luontoa hyödyntävässä kasvatustoiminnassa tullaan esittämään. Lopuksi käsitellään elämys- ja seikkailupedagogisten toimintojen nykytilaa sekä yhteiskunnan ohjaamaa trendiä.

Esitys pohjautuu elämys- ja seikkailupedagogiikan kansainvälisiin maisteriopintoihin MA Transcultural European Outdoor Studies.

https://www.uni-marburg.de/fb21/ifsm/teos?language_sync=1
<https://teosmaster.wordpress.com/>

Elämys- ja seikkailupedagoginen luontoliikunta opetussuunnitelman toteutuksessa - Etnografinen väitöstutkimus

Maarit Marttila

Tampereen kaupunki / Jyväskylän yliopisto, Tampere/Jyväskylä, Finland

Tutkimukseni tarkoituksena on lisätä ymmärrystä 1990-luvulla Suomeen levinneestä elämys- ja seikkailupedagogiikasta ja tutkia sen sovellusmahdollisuuksia opetuksessa opetussuunnitelmaa toteuttaen. Lisäksi tarkoituksena on tutkia menetelmän soveltuvuutta erilaisille oppijoille.

Tutkimukseni teoreettisina lähtökohtina ovat suomalaiset ja kansainväliset elämys- ja seikkailupedagogiikan teoriat ja traditiot sekä kokonaisvaltaisen, reflektiivisen, kokemuksellisen ja konstruktivistisen oppimisen teoriat. Oppimisympäristönä elämys- ja seikkailupedagogiikassa on usein luonto ja siellä toimiminen. Luontoliikunnalla on tärkeä rooli tutkimuksessani.

Tutkimuskohteenani oli erään ammatillisen oppilaitoksen valmentavan ja kuntouttavan opetuksen ja ohjauksen ryhmä. Ryhmään kuului kymmenen iältään 16–22-vuotiaasta opiskelijaa. Ryhmän opetukseen sisällytettiin lukuvuonna 2012–2013 opettajatiimissä kehittämäämme elämys- ja seikkailupedagogiikkaa erilaisissa ympäristöissä huomioiden opetussuunnitelman tavoitteet kokonaisvaltaisesti.

Aineiston keräsin haastattelemalla (opiskelijat, kotiväki, rehtori, koulutuksen johtaja, ryhmän erityisopettaja, -ohjaaja), havainnoimalla, valokuvaamalla, videoimalla ja tallentaen opiskelijoiden kirjoituksia ja kertomuksia. Pidin kenttä- ja tutkimuspäiväkirjaa sekä muistioita eri yhteistyötahojen kanssa käydyistä keskusteluista. Erityisopettajalle ja -ohjaajalle tein seurantakyselyn vuonna 2014. Keräsin opetussuunnitelmia koskevaa materiaalia eri koulutusasteilta ja julkaisuja elämys- ja seikkailupedagogiikasta. Hyödynsin elämys- ja seikkailupedagogiikan asiantuntijoita tutkimuksessani peilaten keräämääni aineistoa heidän näkemyksiinsä. Analysoin aineiston käyttämällä tutkimusta varten räätälöimääni etnografiaan soveltuvaa analyysimenetelmää.

Opiskelijoiden, opettajien ja vanhempien kokemukset olivat myönteisiä. Keskeiset tulokset näyttävät osoittavan, että elämys- ja seikkailupedagoginen luontoliikunta tuki yhteisöllisyyttä ja kaverisuhteita, kouluviihtyvyyttä parantui, poissaolot olivat vähäisiä ja liikunnan määrä lisääntyi. Menetelmä tuki oppimista opiskelijoiden itsensä ja kotiväen kertomana. Se näyttää sopivan opetussuunnitelmien toteuttamiseen eri koulutusasteilla ja erilaisille oppijoille. Myös aiempien tutkimusten mukaan elämys- ja seikkailupedagogiikalla on myönteisiä vaikutuksia muun muassa oppimiseen motivaation kautta ja yhteistyöhön. Koska tämä tutkimus on laadullinen, tuloksia ei voida suoraa yleistää. Kuitenkin tulokset tukevat aiempia tutkimustuloksia, ja tästä johtuen suosittelen, että menetelmää sisällytetään laajemmin osaksi opetussuunnitelmia eri koulutusasteilla.

Seikkailun pois syrjästä? - Seikkailupedagogiikka nuorten hyvinvoinnin tukena

Päivi Virtanen

Helsingin yliopisto, HY+, Helsinki, Finland

Luontopalvelut voivat tarjota matalan kynnyksen terveyttä ja hyvinvointia edistävän toimintaympäristön syrjäytymisvaarassa oleville nuorille, jotka eivät hakeudu herkästi hyvinvointi- ja terveystalvelujen pariin. Seikkailu- ja elämyspedagogiikkaa hyödynnettiin Mun Juttu – meidän tulevaisuus –hankkeen (2015.2017) luontopajoissa, joiden tavoitteena oli aktivoida syrjäytymisvaarassa olevia nuoria keskinäiseen vuorovaikutukseen ja haastaa heitä kokeilemaan ja ylittämään rajojaan turvallisissa tilanteissa sekä näiden kokemusten kautta kehittyä elämänhallinnassaan, vastuun ottamisessa ja löytämään ”mun jutun” liittyen opiskeluun, työelämään tai harrastuksiin.

Luontopajojen vaikuttavuutta arvioitiin toimintatutkimuksen menetelmin. Tutkija tarkkaili nuoria osallistuessaan pajojen aktiviteetteihin. Lisäksi nuoria haastateltiin pajoissa ja niiden jälkeen ja käytössä oli lyhyt kyselylomake. Vaikuttavuusarvioinnin aineisto koottiin seuraavista ryhmistä:

- 8-9-luokkalaista Jopo-luokalta ja maahanmuuttajien pienryhmästä (n=25)
- nuoria aikuisia Vamos-valmennuksesta, Starttivalmennuksesta sekä sosiaalipalvelujen kuntouttavasta työtoiminnasta ja nuorisopalveluiden pajatoiminnasta (n=38)
- maahanmuuttajien valmentavien opintojen nuoria aikuisia (n=25).

Luontopajoihin osallistuneet nuoret olivat kokeneet ryhmätoiminnan erittäin positiivisena. Lisäksi osallistujien itsetuntemus, päätösten tekotaito ja vastuunotto kehittivät. Myös luottamus omiin kykyihin oli kasvanut haastavien aktiviteettien kautta. Luontoretket olivat parantaneet lähes kaikkien nuorten mielialaa ja joidenkin tulevaisuuden suunnitelmat olivat selkiytyneet. Maahanmuuttajanuoret kokivat luontopajojen edistäneen heidän kotoutumistaan ja lisänneen onnellisuutta. Havaitsimme, että pajoilla oli enemmän positiivista vaikutusta, jos kokonaisuus sisälsi monta tapaamista ja retken yön yli ja aktiviteetit olivat monipuolisia ja haastavia. Myös nuorten sitoutuminen, ryhmäytyminen ja oman ohjaajan aktiivinen osallistuminen vaikuttivat edistävästi. Nuoret saivat pajoissa valmiuksia tulevaisuuteen. Itsetuntemus, -luottamus ja rohkeus kohdata uusia asioita lisääntyivät. Oman toiminnan ja tunteiden reflektointi ja ongelmanratkaisukyky ovat taitoja, joita tarvitaan mm. opiskelussa ja työelämässä. Hankkeen kokemuksia voidaan hyödyntää erilaisten oppilaitosten ja valmennusryhmien toiminnassa lisäämään syrjäytymisvaarassa olevien nuorten hyvinvointia.

Nuorilta nuorille -ohjausmallin hyödyntäminen seikkailupedagogisten toimintojen ohjauksessa

Paavo Heinonen

Suomen Urheiluopisto, Vierumäki, Finland

Seikkailupedagogisten prosessien tavoitteiden keskiössä pidetään usein nuorten kasvun ja kehityksen tukemista eri vaiheissa elämäntilanteista riippuen. Toiminnot suunnitellaan tukemaan nuorten tarpeita: vahvistamaan nuoren itsetuntoa ja -tuntemusta, kehittämään yhteis- ja ryhmätyötaitoja sekä kykyä kohdata ja ratkaista haasteita. Usein toimintaa ohjaa aikuiset kasvatusalan ammattilaiset, jotka ovat suunnitelleet laadukkaan ohjelman kohderyhmälle toteutettavaksi ja lopulta vastaa myös ohjauksesta. Monesti tästä yhtälöstä puuttuu yksi tärkeä osallisuuden elementti, nuorten oma ääni. Mun juttu – Meidän tulevaisuus (2015-2017) hankkeen toteutuksissa on pureuduttu juuri tähän ongelmaan ja ryhdytty kehittämään Nuorilta nuorille -toiminnanohjausmallia.

Suomen Urheiluopisto Vierumäen sekä Outward Bound Finland ry:n yhteistyössä pilotoiman Nuorilta nuorille ohjausmallin perusajatuksena on kouluttaa nuoret liikunta-alan opiskelijat seikkailupedagogisen ohjaamisen perusteisiin sekä ohjata heidän suunnittelutyötä, kun kohderyhmänä toimii erityistä kasvun tukea tarvitseva nuorisoryhmä ja toimintaympäristönä luonto. Nuoret opiskelijat suunnittelevat toteutukset ohjattavaksi nuorille sekä lopulta vastaa toimintojen ohjauksesta. Tällöin kouluttajan/opettajan

tehtäväksi muodostuu tukea opiskelijoita omassa roolissaan, vastata toiminnan kokonaisvaltaisesta turvallisuudesta sekä toimia kontaktihenkilönä opiskelijoiden ja nuorten edustajien välillä.

Puheenvuorossa esitellään pilottitoiminnalla aikaansaatuja Nuorilta nuorille-ohjausmallin tuloksia niin opiskelijoiden kuin osallistuneidenkin nuorten näkökulmista. Ohjausmallia on pilotoitu niin teini-ikään myllerryksessä tukea tarvitsevien kuin maahanmuuttajataustaisten nuorten ohjauksessa erinomaisin tuloksin. Mukana olevat nuoret ovat kokeneet tulevansa kuulluksi ja hyväksytyksi omana itsenään. Opiskelijat puolestaan oppivat kokemuksellisia aktiviteetteja ohjatessaan nuoren yksilöllistä kohtaamista, erilaisten ohjausmenetelmien käyttöä sekä pedagogisen prosessin suunnittelua. Ohjausmallia kehitetään edelleen jatkuvasti kohtaamaan paremmin kaikkien osapuolten tarpeita.

<http://munjuttuhanke.fi/>

<https://www.facebook.com/groups/1177402862302008/>

Luokanopettajaopiskelijoiden käsityksiä ja visioita luontokasvatuksen mahdollisuuksista koulussa

Erika Sarivaara, Ilkka Ratinen, Pirjo Kuukkanen

Lapin yliopisto, Rovaniemi, Finland

Luonto- ja kulttuuriympäristökasvatus on laaja koulun ulkopuolella tapahtuvan oppimisen jäsentäjä. Opetuksessa kiinnitetään huomiota luonnontieteellisiin ja kulttuurillisiin oppisisältöihin laaja-alaisesti tarkastelemalla. Monipuoliset oppisisällöt vaikuttavat merkittäväällä tavalla opetuksessa hyödynnettäviin pedagogisiin ratkaisuihin. Tässä puheenvuorossa esittelemme luontokasvatuspainotteisessa luokanopettajanopettajakoulutuksessa opiskelevien opiskelijoiden käsityksiä luontokasvatuksesta, ja sen soveltamisesta opetuksessa peruskoulussa. Kysely toteutettiin syksyllä 2016 sähköisen Webropol-verkkokyselyn avulla. Tutkimustulosten mukaan luokanopettajaksi opiskelevilla on laajasti näkemyksiä luontokasvatuksen mahdollisuuksista opetuksessa, jotka suurelta osin peilaavat uuden opetussuunnitelman tavoitteita oppimisen kaikkiallisuudesta, kokemuksellisuudesta sekä ekossosiaalisen sivistyksestä.

MEDIAKASVATUS/MEDIA EDUCATION

Sessio 1Q

Aika: torstai 30.11. klo 12:45 – 14:15

Paikka: SS18 KTK

Puheenjohtaja/Chair: Heli Ruokamo, Lapin yliopisto

Opettaja suunnannäyttäjänä - Nuori terveystiedon tietohetteiköissä

Tuula Nygård

Oulun yliopisto, Oulu, Finland

Tämän päivän tietotulvassa lapsen ja nuoren voi olla vaikeaa tietää, kehen tukeutua terveyteen liittyvissä asioissa (Niemelä et al. 2012). Tiedon oikeellisuutta voidaan arvioida esimerkiksi tekstin tuottajan ja julkaisijan perusteella (Rieh 2010). Wilsonin (1983) mukaan kognitiiviset auktoriteetit vaikuttavat ajatteluamme, koska uskomme ja luotamme heidän tai niiden tarjoamaan tietoon. Muuttuvat multimodaaliset mediaympäristöt edellyttävät kehittyneitä tekstin tulkinta- ja lukutaitoja. Nykyisessä opetussuunnitelmassa yhtenä oppimisen painopisteenä on monilukutaito, jolla tarkoitetaan tekstin tulkitsemisen, tuottamisen ja arvottamisen taitoja. Monilukutaito perustuu laaja-alaiseen käsitykseen tekstistä, joka voi olla esimerkiksi sanallista, kuvallista, graafista tai äänellistä. (OPH 2014.)

Tässä tutkimuksessani tarkastelen kognitiivista auktoriteettia monilukutaidon näkökulmasta terveystiedon kontekstissa. Monilukutaitotutkimus on vilkasta, mutta terveystiedon yhteydessä sitä ei tiettävästi vielä ole huomioitu. Keskeisenä tavoitteenani on selvittää opettajan roolia uskottuna henkilönä (trustee), joka ohjaa

oppilastaan tekemään valintoja eri tiedonlähteiden ja kognitiivisten auktoriteettien välillä (Jessen & Jørgensen, 2012). Tutkimukseni lähtökohtana on ajatus, että huolimatta vertaisten ja internetin vaikutusmahdollisuuksista, uskotuilla henkilöillä (opettajat ja vanhemmat) on tärkeä rooli nuoren kognitiivisten auktoriteettien määrittelemisessä. Alustavat tutkimuskysymykset ovat:

- Millainen vaikutus opettajalla on oppilaidensa kognitiivisten auktoriteettien muodostumiseen?
- Miten opettaja ja oppilaat yhdessä rakentavat kognitiivisia auktoriteetteja terveystiedon oppitunneilla?

Tutkimukseni keskiössä ovat sosiaalinen vuorovaikutus, merkitysten ja tiedonrakentelun prosessit sekä kognitiivisten auktoriteettien muodostaminen terveystiedon oppitunneilla. Aineisto kootaan haastattelun ja havainnoinnin keinoin sekä opettajille luodun virtuaaliverkoston avulla. Tutkimukseni analyysimetodina on neksusanalyysi, jota hyödynnän kokonaisvaltaisena menetelmällisenä strategiana. Nexsanalyysissa kiinnostuksen kohteina ovat diskurssit, joita keholliset ihmiset tuottavat tietyissä ympäristöissä ja tilanteissa osana käynnissä olevaa ja tulevaa toimintaa (Scollon & Scollon 2004). Tutkimukseni on osa Suomen Akatemian rahoittamaa Kognitiiviset auktoriteetit nuorten arkielämän terveystietoon liittyvissä ympäristöissä -hanketta.

Kameleonttina informaatioviidakossa – Tiedon auktoriteetit lasten ja nuorten terveyden ympäristöissä

Maija-Leena Huotari, Noora Hirvonen, Anna-Maija Huhta, Helena Käsäkoski, Tuula Nygård, Laura Palmgren-Neuvonen
Oulun yliopisto, Oulu, Finland

Terveyden ja hyvinvoinnin uutisoinnin ja suositusten ristiriitaisuus hämmentää. Muuttuvissa informaatioympäristöissä, varsinkin sosiaalisessa mediassa, on vaikea tietää, mihin uskoa ja luottaa. Tarvitaan uudenlaisia lukutaitoja.

Terveystottumukset ja niihin liittyvän tiedon hallinnan kompetenssien kehittyminen alkaa lapsuudessa. Tietoa opitaan etsimään ja arvioimaan esimerkiksi tekstin tuottajan ja tekstin ominaisuuksien (uskottavuus, luotettavuus) perusteella. Hyvinvointiin ja terveyteen liittyvää tietoa tuottavat auktoriteetit ovat kompleksisia multimodaalisissa ympäristöissä ja siksi tutkimisen arvoisia. Opetussuunnitelman (OPH 2014) oppimiskäsityksen mukaan oppilas on aktiivinen, erilaisissa oppimisympäristöissä yksin ja yhdessä oppiva toimija. Tiedonhankinnan ja -arvioinnin taitojen kehittymistä on tuettava, jotta lapset ja nuoret oppivat tulkitsemaan ja hyödyntämään visuaalisia ja vuorovaikutteisia sisältöjä. Opetussuunnitelmassa painotetaan terveyden ja hyvinvoinnin ohella monilukutaitoa (multiliteracy). Monilukutaito perustuu multimodaaliseen tekstikäsitelmään. Se korostaa oppimisen sosiokulttuurisuutta sekä oppijoiden toimijuutta tekstien tulkitsijoina ja tuottajina.

Akatemiahankkeemme Kognitiivinen auktoriteetti lasten ja nuorten terveystietoon liittyvissä ympäristöissä (CogAHealth) tieteenfilosofinen lähtökohta on sosiokulttuurinen. Tutkimme kognitiivisen auktoriteetin käsitettä monilukutaidon näkökulmasta. Tarkastelemme diskursseja ja toimintaa koulun terveystiedon opetuksessa, nuoren vapaa-ajan toiminnassa ja verkossa tapahtuvan vuorovaikutuksessa nuoren ja uskotun henkilön (trustee) näkökulmista. Tutkimusmetodologiana hyödynnämme neksusanalyysia. Empiiristä aineistoa olemme keränneet terveystiedon opetuksessa neljässä tiedonrakentamisen projektissa, joissa oppijaryhmät (6.-9. luokka) tuottivat mediasisältöä opettajan ohjeistamalla tavalla. Havainnointi- ja haastatteluaineiston analyysissa keskityimme ryhmissä tapahtuvaan tiedonhankintaan ja informaatioisisältöjen arviointiin sekä oppijoiden käyttämien auktoriteettien ilmentymiin. Alustavat tulokset osoittavat, että projektit rakentuivat toiminnan, käytäntöjen ja vuorovaikutuksen osalta vaihtelevasti. Tiedonhankinnan ja -arvioinnin ohjeistus oli vähäistä kaikissa projekteissa. Oppijat keskustelivat lähteiden luotettavuudesta vain vähän ja tyytyivät tyypillisesti ensimmäiseen löytämäänsä lähteeseen, opettajan tarjoamaan materiaaliin tai aiempaan tietämykseensä aiheesta. Tutkimus jatkuu empiirisen tiedon keruulla ja analyysillä. Hanke päättyy vuonna 2020.

Digitaalisen kulttuurin ja informaalin tiedon soveltaminen koulun kasvatustyössä

Jiir Nikkola

Turun yliopisto, Turku, Finland

Tutkimuksen tarkoituksena on selvittää, mitkä ovat koulumaailman kasvattajien käsitykset ja valmiudet opastaa, tukea ja keskustella nuorten kanssa digitaalisen ajan mahdollisuuksista, haasteista ja käsityksistä. Opettajien on mahdollista tavoittaa laaja kirjo tietoa ja ajatuksia liittyen nuorten elämään aikaan. Digitaaliset sosiaaliset ympäristöt luovat oman kulttuurisen kulmansa, joka ei voi olla heijastumatta koulumaailmaan. Nämä toimintakulttuurit kuin myös toiminnalliset mallit voivat vaikuttaa myös kasvatustyöhön sekä oppimis- ja opiskelukäsityksiin. Tarkoitukseni ei ole pureutua opetusmenetelmiin sinänsä, vaan kasvatukseen ja opetukseen perinteisten kasvatuskäsitysten kohdatessa uusia toimimisen alueita ja muotoja. Kyseessä ei ole ainoastaan opettajien ja oppilaiden suhde digitaalisella aikakaudella, vaan kyseessä on laajempi yhteiskunnallinen ilmiö ja ikäpolvien välinen muuttuva tila. Digitalisoituva kasvatustiete ja koulutus eivät ole ainoastaan tekninen ulottuvuus.

Tutkimuskysymykset:

- 1) Minkälaisia käsityksiä opettajilla on digitaalisesta kulttuurista ja erityisesti sen synnyttämisestä oppimiseen, opettamiseen ja kasvatukseen liittyvistä haasteista ja mahdollisuuksista? Miten nämä käsitykset näkyvät heidän opetus- ja kasvatustyössään?
- 2) Minkälaisia käsityksiä opettajilla on mediakasvatuksesta ja siihen liittyvästä vastuusta, rajoitteista ja haasteista? Miten nämä käsitykset heijastuvat heidän opetus- ja kasvatustyössään?
- 3) Missä määrin ja millä tavoin opettajien käsitykset digitaalisesta kulttuurista sekä tähän pohjautuvat opetus- ja kasvatuskäytännöt tukeutuvat digitaalisen kulttuurin käytäntöihin: osallisuuteen ja osallistumiseen, tuottamiseen ja uusintamiseen?

Kasvatustieteen muutoksia on syytä pohtia teknologisoituvan opetuksen ohella. Digiloikka ei yksin tuo toimintakulttuurin muutosta. Pahimmillaan digiloikka luo jakautumista ja rotukon putoamisista. Kuvainnollisesti olisi mielekkäämpää rakentaa silta kuin yrittää loikata yli tuntemattoman. Silta rakentuu keskustelemalla, tuomalla esiin mielipiteitä käsityksiä, pohtimalla ja jakamalla näkemyksiä muutoksista kuin myös niistä seikoista, mitkä eivät ole muuttuneet.

Project MOVIEdu: Exploring Pedagogical Use of Video for Physical Exercise Class in Elementary School

Wonsuk Choi¹, Elisa Juola²

¹University of Lapland, Rovaniemi, Finland, ²Saari Elementary School, Rovaniemi, Finland

This one-year project explores pedagogical benefits of video creation in a physical exercise class. By recording a physical exercise class and composing video tutorials, the authors found an effective way to analyze teaching and learning. First of all, video helps the teacher to review students' movements following the instructions during the class. The teacher can provide better instructions in the physical exercise class, based on the study via video. Secondly, the recorded video gives the teacher an easier way of sharing knowledge with other teachers. Via Facebook channel of the project, each of first five videos gained over 7,000 to 10,000 views; which is also meaningful in regards to distributions of the viewers located all around Finland. Thirdly, the authors categorize the video based on motor skills in the activities, instead of defining them in the specific title of the sports. Since the new Finnish curriculum announced in 2016 emphasizes phenomenal-based learning and multi-literacy skills in education, the authors attempt to produce the video that will be practical for teachers to understand the various aspects of sports. The two authors' backgrounds in education and media played a significant role in developing ideas. Throughout the project, limitations from two perspectives were identified and would be considered accordingly; such as the issue of students consent related to privacy and publicity, copyright issue for creating captivating video tutorials. Nevertheless, the authors believe that the producing and sharing of video tutorials will provide them with the opportunity to study students' learning process inclusively.

Sessio 2Q

Aika: torstai 30.11. klo 14:45 – 16:15

Paikka: SS18 KTK

Puheenjohtaja: Mari Maasilta, Lapin yliopisto

Monilukutaidon pedagogiikkaa

Pirjo Kulju¹, Reijo Kupiainen¹, Anne Jyrkiäinen¹, Kirsi-Liisa Koskinen-Sinisalo¹, Marita Mäkinen¹, Angela Wiseman²

¹Tampereen yliopisto, Tampere, Finland, ²NC State University, Raleigh, USA

Monilukutaito on uusi käsite vuoden 2014 perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa (POPS 2014). Se tarkoittaa laaja-alaista osaamista, joka auttaa oppilaita ymmärtämään erilaisia viestinnän muotoja erilaisissa kulttuurisissa konteksteissa. Monilukutaidon käsite ei kuitenkaan ole yksiselitteinen, sillä perustaltaan sillä tarkoitetaan ennemminkin pedagogista lähestymistapaa kuin taitoa. Ns. London Groupin (1990) tarkoituksena oli luoda pedagogiikkaa, jossa kieli ja muut ilmaisun muodot toimivat resursseina, jotka ovat muuttuvia erilaisissa kulttuurisissa konteksteissa ja joita käyttäjät aktiivisesti muokkaavat.

Tutkimuksemme tavoitteena oli systemaattisen katsauksen keinoin selvittää, miten käsitettä on sovellettu opetusta ja oppimista käsittelevissä tutkimuksissa, millaisia teoreettisiin lähtökohtiin ne perustuvat, millaisia menetelmiä niissä on käytetty, mitä aihepiirejä tutkimukset käsittelevät ja millaisia pedagogisia johtopäätöksiä niissä on esitetty. Katsauksemme aineistona oli 68 tutkimusartikkelia, joissa on käytetty empiiristä aineistoa alakoulusta.

Tulosten mukaan artikkelit perustuivat pitkälti New London Groupin esittämiin lähtökohtiin ja lähtökohtana oli usein semiotiikka ja sosiokulttuurinen viitekehys. Osa artikkeleista keskittyi tekstien multimodaalisuuteen (N=37), osa ja vähemmistö (N=6) sosiaaliseen diversiteettiin. Lisäksi osassa artikkeleita molemmat näkökulmat olivat esillä (N=25). Tutkimuksille oli tyypillistä se, että ne olivat hyvin laadullisia tutkimuksia ja observointi oli tyypillinen aineistonkeruun menetelmä. Tekstin tuottamisessa korostuivat multimodaaliset ja digitaaliset tekstit. Pedagogiikan kannalta korostui esimerkiksi oppijan aktiivinen toimijuus, jolloin he eivät ole vain ympäröivän tekstimaailman tulkitsijoita vaan aktiivisia tuottajia. Pohdimme esityksessämme laajemmin sitä, millainen pedagogiikka monilukutaidon tutkimuksista nousee esille.

Lähteet

New London Group. (1996). A pedagogy of multiliteracies: Designing social futures. *Harvard Educational Review*, 66 (1), 60–92.

POPS 2014 = Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014. Opetushallitus.

http://www.oph.fi/saadokset_ja_ohjeet/opetussuunnitelmien_ja_tutkintojen_perusteet/perusopetus

Monilukutaidon kontekstualisoinnit paikallisissa opetussuunnitelmissa

Lauri Palsa

Lapin yliopisto, Rovaniemi, Finland, Kansallinen audiovisuaalinen instituutti, Helsinki, Finland

Mediakasvatuksella on pitkät perinteet suomalaisessa koulutusjärjestelmässä (Kupiainen, Sintonen & Suoranta 2007). Opetussuunnitelmissa mediakasvatuksella on ollut erilaisia rooleja kasvatuksellisesta kokonaisuudesta (viestintäkasvatus), taitojen ja osaamisen sisältöalueisiin (viestintä- ja mediataito/-osaaminen) sekä tavoitteisiin (esim. TVT-osaaminen ja monilukutaito) (Ruokamo, Kotilainen & Kupiainen 2016, 22). Opetussuunnitelmauudistuksen myötä uusi laaja-alainen osaamiskokonaisuus *monilukutaito* voidaan nähdä olevan osa mediakasvatuksellista jatkumoa.

Uusissa perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa esitellään seitsemän laaja-alaista osaamiskokonaisuutta, joista yksi on monilukutaito. Monilukutaito määritellään taidoksi hankkia, yhdistää, muokata, tuottaa, esittää ja arvioida tietoa eri muodoissa, eri ympäristöissä ja tilanteissa sekä erilaisten välineiden avulla. Monilukutaito pohjautuu laaja-alaiseen käsitykseen tekstistä. Tekstejä voidaan opetussuunnitelman perusteiden mukaan tulkita ja tuottaa esimerkiksi kirjoitetussa, puhutussa, painetussa, audiovisuaalisessa tai digitaalisessa muodossa. Monilukutaitoon sisältyy monia erilaisia lukutaitoja. (POPS 2014, 22.) Uutena ja koulutusjärjestelmän tavoitteiden näkökulmasta merkittävänä käsitteenä onkin tärkeää tarkastella sitä, kuinka monilukutaito määritellään ja voidaan ymmärtää valtakunnallisen tason lisäksi paikallistasolla.

Tässä esityksessä avataan alustavia tuloksia tutkimuksesta, jossa huomiota kiinnitetään paikallisiin opetussuunnitelmiin ja erityisesti niissä tehtyihin monilukutaidon kontekstualisointeihin. Paikalliset opetussuunnitelmat ovat kiinnostava tutkimuskohde, sillä niiden avulla linjataan opetuksen järjestäjän toimintaa ja koulujen työtä ja sillä voidaan nähdä olevan merkitystä sekä valtakunnallisten tavoitteiden että paikallisesti tärkeänä pidettyjen tavoitteiden ja tehtävien ilmentämisessä ja toteuttamisessa. (POPS 2014, 9.) Laadullisen tutkimuksen avulla pyritään saamaan moninaisempi ymmärrys monilukutaidon määritelmästä, siihen liittyvästä pedagogiikasta sekä tavoitteista. Tarkastelemalla monilukutaidon kontekstualisointeja paikallisissa opetussuunnitelmissa, voidaan pyrkiä edistämään ymmärrystä mediakasvatuksen roolista osana nykyistä koulutusjärjestelmää sekä kiinnittämään huomiota myös mediakasvatukselliseen tasa-arvoisuuteen. Tutkimus on osa väitöstutkimusta.

Asiasanat: monilukutaito, mediakasvatus, perusopetus, opetussuunnitelma

Monilukutaidon lukutaito

Pekka Mertala

Oulun yliopisto, Oulu, Finland

Viime vuosina toteutetut opetussuunnitelmauudistukset ovat tuoneet kotimaiselle koulutuskentälle koko joukon uusia käsitteitä. Yksi keskeisimmistä, mutta samalla vaikeimmin hahmotettavista on monilukutaito. Tämä näkyy esimerkiksi siinä, että monilukutaidon käsitettä ei ole juurikaan lokalisoitu paikallisissa opetussuunnitelmissa.

Kotimaisissa opetussuunnitelmissa monilukutaito kuvataan ensisijaisesti erilaisten tekstien hallintaan liittyvinä tuloksin, tuottamisen ja arvioinnin taitoina. Määritelmä perustuu semiotiikan teoriasta ammentavaan laajaan tekstikäsitteeseen, jossa luettavaksi merkiksi voidaan ymmärtää käytännössä mikä tahansa. Tällaisenaan tulkinta on kuitenkin suppeampi kuin mihin englanninkielinen kantasana ”multiliteracies” viittaa sen sisältäessä kaksi ”moneutta”: tekstien multimodaalisuuden sekä sosiokulttuurisen diversiteetin. Kansainvälisessä kirjallisuudessa monilukutaitoa ei käsitellä myöskään opetuksen tuloksena tai kykynä, vaan pedagogisina lähestymistapoina, joilla pyritään vastamaan multimodaalisen viestinnän ja sosiokulttuurisen moninaisuuden vaateisiin. Onkin aiheellista kysyä, miksi opetussuunnitelmia uudistaessa on päädytty käsitteeseen, joka on alkujaan sisällöltään laajempi ja kompleksisempi kuin millaisena se perusteteksteissä kuvataan?

Esityksessäni analysoin syitä siihen, miksi opetussuunnitelmissa on päädytty käyttämään juuri monilukutaidon käsitettä. Lisäksi osoitan, että opetussuunnitelmien monilukutaito-käsitteen ja kansainvälisen määrittelyn yhteensovittaminen on mahdollista – ja etenkin mielekäästä – kun opetussuunnitelmatekstejä tarkastellaan monilukutaito-osioita laajemmin. Lisäksi havainnollistan konkreettisten esimerkkien kautta sitä, mitä monilukutaitojen pedagogiikka (voi) tarkoittaa jokapäiväisen kasvatuskäytännön tasolla.

Tutkijoille esityksessäni läpikäydyt suhteutukset tarjoavat viitekehyksen tarkastella monilukutaitoa joko opetussuunnitelmien määrittelemänä tekstitaitoina tai laajmpana tekstien moninaisuuden ja oppilaiden sekä yhteiskunnan sosiokulttuurisen diversiteetin huomioivana pedagogiikkana. Pedagogisen toiminnan

kannalta näiden yhteyksien hahmottaminen auttaa opettajia sijoittamaan opetussuunnitelmaperusteiden tekstitaitopainotteisen monilukutaitotulkinnan osaksi laajempia kasvatuksellisia viitekehyksiä ja tavoitteita.

Kohti ilmiöperustaista monilukutaidon lukio-opetusta

Päivi Rasi, Marjaana Kangas

University of Lapland, Faculty of Education, Centre for Media Pedagogy, Rovaniemi, Finland

Esitelmämme pohjautuu hankkeeseen, jossa kehitämme monilukutaidon ilmiöperustaista opetusta lukiossa. Kehittämishankkeemme on osa laajempaa DigiGO! – Digitalisaatio koulutuksessa, oppimisessa ja osaamisessa -hanketta (2017–2019), jonka rahoittaa Euroopan sosiaalirahasto. Näemme monilukutaidon digitalisoituneessa yhteiskunnassa merkittävänä, oppiainerajat ylittävänä kasvatus- ja koulutushaasteena, johon mediakasvatuksen on omalta osaltaan vastattava. Media- ja monilukutaidon kehittymistä lukio-opetuksen kontekstissa koskevaa tutkimuskirjallisuutta löytyy kuitenkin niukasti. Erityisesti media- ja monilukutaidon operationalisoinnista tai monilukutaidon kehittymisestä ilmiöperustaisen opetuksen kontekstissa on olemassa vielä vähän tutkittua tietoa.

Lukion opetussuunnitelmassa (2015) ”Monilukutaito ja mediat” muodostaa yhden kuudesta aihekokonaisuudesta, jonka pohjalta opetusta tulee kehittää. Lukion uusi opetussuunnitelma haastaa opettajat myös ilmiöperustaiseen, opiskelijoiden kiinnostuksen kohteista ja elämismaailmoista lähtevien opintokokonaisuuksien rakentamiseen. Opiskeltavat tiedot ja taidot tulee kytkeä opiskelijoiden omiin kokemuksiin sekä ajankohtaisiin yhteiskunnallisiin ilmiöihin.

Esitelmämme kohdistuu tutkimusprosessimme ensimmäisiin vaiheisiin, joiden aikana suunnittelemme yhteistyössä hankkeen pilottiopettajien kanssa avoimen, ilmiöperustaisen verkkoympäristön lukio-opetukseen monilukutaidon kehittämisen tueksi. Tutkimuksessa on mukana opettajia kahdesta lappilaisesta lukiosta. Kehittämistutkimuksen toisessa vaiheessa toteutamme yhteistyössä opettajien kanssa monialaisen monilukutaitokurssin (Teemaopinnot), jossa hyödynnetään hankkeessa rakennettua monilukutaidon verkko-oppimisympäristöä. Verkko-oppimisympäristö sisältää ohjausmateriaalit, yhteisölliset toimintatavat ja harjoitukset monilukutaidon kehittämiseen. Kuvaamme ja pohdimme esitelmässämme hankkeen tutkimuksellisia haasteita, erityisesti lukio-opiskelijoiden monilukutaidon sekä sen kehittymisen operationalisoimista ja analysoimista. Lisäksi kuvaamme yhdessä luomiamme ratkaisuja ja toimintatapoja monilukutaidon ilmiöperustaiseen lukio-opetukseen.

METODOLOGIA JA METODIT/METHODS AND METHODOLOGIES

Sessio 1K

Aika: torstai 30.11. klo 12:45 – 14:15

Paikka: LS13

Puheenjohtaja: Päivi Rantala, Lapin yliopisto

Mikropoliittinen näkökulma kunnan ja seurakunnan sidosryhmätyöhön perusopetuksessa

Anne-Maria Trygg-Jouttijärvi

Jyväskylän yliopisto, Jyväskylä, Finland

Tutkimuksessa tarkastelen mikropoliittisesta näkökulmasta yhden kunnan ja yhden evankelis-luterilaisen seurakunnan sidosryhmätyön kehittymistä perusopetuksessa. Sidosryhmillä tarkoitetaan yksilöitä ja ryhmiä, jotka vaikuttavat organisaation toimintaan tai joihin voidaan vaikuttaa organisaation toiminnan kautta. Mikropoliittikka -käsitteen avulla voidaan lisätä organisaation sisäisen ja organisaatioiden välisen toiminnan ymmärtämistä sekä kehittää niiden toimintaa. Kouluihin liittyvä mikropoliittinen tutkimus on keskittynyt koulujen muutosprosesseihin (mm. päätöksenteko, konfliktit, yhteistyön merkitys). Mikropoliittinen tutkimus antaa tietoa siitä, miten uudistukset ovat toteutuneet ja miten muutosprosesseja voidaan johtaa.

Tutkimuksen yksi keskeinen prosessi on tutkimuskunnan ja -seurakunnan yhteisen koulu- ja oppilaitosyhteistyön kasvatussihteerin viran kehittyminen ja vakinaistaminen vuonna 2008. Tutkimuksen ajallinen konteksti sijoittuu vuodesta 1996 vuoteen 2019.

Tutkimuksen tavoitteena on tapaustutkimuksen keinoin lisätä ymmärrystä sidosryhmätyöstä ja sen kehittämisestä peruskoulussa sekä kahden organisaation yhteisenä työntekijänä toimimisesta käyttämällä analyysissä mikropoliittisten prosessien näkökulmaa. Tutkimusongelmat ovat:

1. Miksi ja miten kunnan ja seurakunnan koulu- ja oppilaitosyhteistyötä on kehitetty ja millainen on ollut kehittäjätyöntekijän roolin merkitys?
2. Millaisia mikropoliittisia prosesseja on ollut kunnan ja seurakunnan koulu- ja oppilaitosyhteistyön kehittämisessä?
3. Miten koulun sidosryhmätyötä olisi hyvä kehittää ja toteuttaa?

Tutkimus on tapaustutkimus, jossa olen sekä tutkija että tutkimuskohde. Tutkimusotteeni on laadullinen ja tutkimusorientaationi on hermeneuttinen, etnografinen ja autoetnografinen. Tein ja teen etnografista kenttätöitä osallistumalla tutkimuskunnan ja -seurakunnan sidosryhmätyöhön. Lähes 20 vuoden asian-tuntijuus tutkimuskunnan ja -seurakunnan yhteisenä työntekijänä tukee autoetnografiaa.

Tutkin sidosryhmätyön kehittymistä, nykyisyyttä ja tulevaisuutta dokumenttiaineistojen ja muistitieto- tutkimuksen, haastatteluiden sekä autoetnografisten aineistojen avulla. Analysoin aineistot ensin laadullisella sisällönanalyysillä. Seuraavaksi tulkiten teemoja mikropoliittisesta näkökulmasta. Tapaustutkimuksella saadaan tietoa valtakunnallisten makropoliittisten säädösten toteutumisesta mikropoliittisella tasolla.

Uusi metodinen avaus kasvatustieteen käsitetutkimukseen: Rodgersin evolutionaarinen käsiteanalyysimetodi

Titta Kettukangas

Itä-Suomen yliopisto, Savonlinna, Finland

Kasvatustiedettä tutkitaan pitkälti empiirisen tutkimuksen keinoin. Kuitenkin empiirisen tutkimuksen kohteiden tunnistamiseen ja nimeämiseen, kuten myös tieteen, koulutuksen, käytännön ja yhteiskunnallsa tapahtuvan kasvatusajattelun väliseen dialogiin tarvitaan täsmällisiä tieteellisesti määritettyjä käsitteitä. Käsitteitä voidaan tutkia käsiteanalyysin avulla. Käsiteanalyysin toteuttamiseksi on olemassa lukuisia metodeita, jotka eroavat filosofisilta lähtökohdiltaan ja menettelytavoiltaan. Käsiteanalyysi voi toimia joko itsenäisenä tutkimusotteena tai pohjana empiiriselle tutkimukselle. Sen tavoitteena on käsitteen merkityksen selvittäminen, sen käytön yhdenmukaistaminen sekä ymmärryksen lisääminen.

Olen varhaiskasvatuksen alaan kuuluvassa väitöstutkimuksessani käyttänyt ensimmäistä kertaa varhaiskasvatuksen alalla Beth L. Rodgersin evolutionaarista käsiteanalyysimetodia. Tässä presentaatiossa kuvataan Rodgersin metodin metodologinen tausta ja metodin sisältämät vaiheet. Lisäksi kuvataan metodia kasvatustieteen käsitetutkimuksessa sekä arvioidaan sen validiteettia tutkimusmenetelmänä.

Evolutionaarisuudella tässä yhteydessä viitataan käsitteen kehittymiseen arkikäsitteestä kohti tieteellisesti määritettyä käsitettä. Tätä kehittymistä Rodgers kuvaa käsitteen käytön, merkityksen ja soveltamisen syklinä. Rodgersin käsiteanalyysimetodissa analyysin kohteena ovat käsitteen ennakkoehdot, ominaispiirteet ja seuraukset, lähikäsitteet ja korvaavat termit sekä käsitteen viittaukset eli ne varsinaiset tilanteet ja toiminnot, joihin käsitteellä viitataan. Käsitettä analysoidaan tarkastellen sen muuttumista sekä sen käyttöä eri tieteiden konteksteissa. Rodgersin metodin vahvuuteksi on arvioitu sen systemaattisuus ja selkeästi määritetyt aineiston hankinnan ja analyysin vaiheet.

Rodgersin metodi on kehitetty ja sitä on tähän asti käytetty lähinnä hoitotieteen tutkimuksessa. Väitöstutkimuksessani olen osoittanut, että metodi sopii erinomaisesti myös kasvatustieteen ja varhaiskasvatuksen käsitteiden selventämiseen. Rodgersin käsiteanalyysimetodia voidaan pitää teorian alkuvaiheena. Sen avulla voidaan analysoida aiemmin vähän tutkittuja käsitteitä ja näin kehittää tieteenalaa.

Neksusanalyttinen tarkastelu nuorten terveystiedon auktoriteeteista

Noora Hirvonen, Anna-Maija Huhta, Helena Käsäkoski, Tuula Nygård, Laura Palmgren-Neuvonen, Maija-Leena Huotari
Oulun yliopisto, Oulu, Finland

Neksusanalyysissa huomio kohdistuu diskurssien ja toiminnan suhteeseen. Sosiaalisia tilanteita tarkastellaan diskursiivisten käytäntöjen leikkauspisteinä, joita kutsutaan toiminnan neksuksiksi (nexus of practice). Toimijahistoria (historical body), vuorovaikutusjärjestys (interaction order) ja paikan diskurssit (discourses in place) ymmärretään sosiaalisen toiminnan keskeisiksi aspekteiksi. Toiminta kytkeytyy materiaaliin ja symbolisiin työkaluihin, esimerkiksi kieleen ja teknologioihin. Neksusanalyysin avulla pyritään hahmottamaan, miten erilaiset diskurssit, ideat, paikat ja ihmiset mahdollistavat toiminnan tietyssä tilanteessa.

Monitieteisen tutkimuksemme aiheena on nuorten terveystiedon auktoriteettien rakentuminen. Terveystietoon liittyvien diskurssien ja toiminnan suhdetta tarkastellaan koulun terveystiedon opetuksen, nuoren vapaa-ajan toiminnan ja verkossa tapahtuvan vuorovaikutuksen konteksteissa sekä nuoren että uskotun henkilön (trustee) näkökulmista. Tutkimuksemme on käynnistynyt terveystiedon oppitunneilla tapahtuvan toiminnan tarkastelusta neljässä tiedonrakentamisen projektissa, joissa oppijaryhmät (6.-9. luokka) tuottivat terveyteen liittyvää mediasisältöä. Projektit ymmärretään toiminnan neksuksiksi.

Tutkimusaineisto koostuu toimijoiden haastatteluista ja havainnoinneista sekä kuva-, video- ja tekstimateriaalista. Aineiston avulla pyrimme valottamaan, kuinka toimijat itse kokevat projektiin osallistumisen, millaista havaittu toiminta ja vuorovaikutus projekteissa on sekä millä tavalla toimijat itse sanoittavat toimintaansa projektissa. Aineiston analyysissa kiinnitämme huomiota erityisesti ryhmissä tapahtuvaan tiedonhankintaan ja informaation sisältöjen arviointiin. Tutkimme vuorovaikutusta sekä toimijoiden (opettajat, oppilaat, tutkijat) mukanaan kantamia kokemuksia (toimijahistoria) ja diskursiivisia reittejä, jotka toiminnassa kohtaavat. Tällä tarkastelulla pyrimme lisäämään ymmärrystä siitä, miten terveystiedon auktoriteettikäsitteet rakentuvat.

Neksusanalyysi tarjoaa vuorovaikutustilanteiden havainnointiin kehyksen, jolla niitä voidaan tarkastella samanaikaisesti yksilön, yhteisöjen ja yhteiskunnan tasoilla. Esityksessä pohdimme neksusanalyysin sopivuutta erityisesti kompleksisen, monitasoisen ja multimodaalisen luokahuonevuorovaikutuksen tarkasteluun.

Sessio 4P

Aika: perjantai 1.12. klo 11:15–12:45

Paikka: S14 KTK

Puheenjohtaja: Päivi Rantala, Lapin yliopisto

Vuorovaikutusosaaminen Rikosseuraamuslaitoksen henkilöstön puheessa

Eeva Järveläinen, Teemu Rantanen

Laurea-ammattikorkeakoulu, Vantaa, Finland

Tutkimuskohde ja tavoite: Tutkimus tarkastelee Rikosseuraamuslaitoksen henkilöstön osaamista ja erityisesti vuorovaikutusosaamisen jäsentymistä henkilöstön puheessa. Rikosseuraamuslaitoksen asiakastyötä tekevät työntekijät työskentelevät vankiloissa ja yhdyskuntaseuraamustoimistoissa, ja he ovat

koulutukseltaan rikosseuraamusalan tutkinnon suorittaneita (1½ vuoden kestävä toisen asteen jälkeinen koulutus), rikosseuraamusalan tai sosiaalialan sosionomeja (AMK) tai muun soveltuvan koulutuksen omaavia.

Tausta: Rikosseuraamuslaitoksen kehittämisessä korostuu lähityö, joka tarkoittaa kuntouttavan työotteen ja valvonnan joustavaa yhdistämistä riippumatta ammattinimikkeestä. Tämä merkitsee työntekijöiden vuorovaikutusosaamisen korostumista. Rikosseuraamusalan henkilöstön osaamista tarkastellaan käyttäen Françoise Delamare Le Deistin & Jonathan Wintertonin kompetenssimallia, jossa osaamista jäsentävät ulottuvuudet ovat ammatillinen ja persoonallinen sekä käsitteellinen ja operationaalinen kompetenssi. Sosiaalisen konstruktionismin näkökulman mukaisesti kiinnostuksen kohteena on mitattavissa olevan osaamisen sijasta osaamista koskevat tulkinnat ja niiden sosiaalinen ja kulttuurinen rakentuminen.

Aineisto ja menetelmät: Tutkimusaineisto kerättiin haastattelemalla yhtätoista rikosseuraamuslaitoksen työntekijää (rikosseuraamusesimies, erityisohjaaja/ohjaaja, tukipartio-ohjaaja) laadullisen asennetutkimuksen väittämämetsodilla, jossa tutkimusaineisto tuotetaan haastattelutilanteessa esitettyjen väittämien kautta. Menetelmä perustuu Michael Billigin retoriseen sosiaalipsykologiaan. Haastateltavat ottavat kantaa väittämiin ja perustelevat näkemyksiään. Tutkimuksen haastattelurunko sisälsi 12 väittämää, jotka käsittelivät valvottua koevapautta ja liittyivät kompetenssimallin mukaisesti osaamisen eri osa-alueisiin. Aineisto analysoitiin luokittelemalla se väittämäkohtaisesti, kiinnittäen huomiota kannanottoihin ja perusteluihin. Tulkitsevan analyysin vaiheessa koko aineistoa tarkasteltiin kompetenssimallin näkökulmasta. Erityisesti kiinnitettiin huomiota vuorovaikutusosaamiseen puheessa.

Tulokset: Vuorovaikutusosaaminen jäsentyi haastateltavien puheessa eri näkökulmista ja linkittyi eri konteksteihin. Vuorovaikutusosaaminen korostui sekä vankien kohtaamisessa että yhteistyössä vangin omaisten ja sidosryhmien kanssa. Vuorovaikutuksesta puhuttiin rikosseuraamusalan kontekstiin liittyvänä ammatillisena taitona, yleisinä vuorovaikutustaitoina ja metakompetenssina tai asenteena. Ammatillinen vuorovaikutus näyttäytyi turvallisuusorientoituneena peilinä ja ”vanginlukutaitona” sekä toisaalta dialogisena ja empaattisena kohtaamisena.

Johtopäätökset: Tuloksia on tarkoitus hyödyntää rikosseuraamusalan henkilöstön osaamisen sekä erityisesti rikosseuraamusalan sosionomitutkinnon (AMK) kehittämiseen.

Systemaattinen kirjallisuuskatsaus Goffmanin kehysanalyysistä

Hanna Oikarinen

University of Lapland, Rovaniemi, Finland

Tämän tutkimuksen tavoitteena on rakentaa tulkintaa Erwing Goffmanin kehysanalyysin metodologisesta soveltamisesta kasvatustieteellisessä tutkimuksessa. Tutkimus on systemaattinen kirjallisuuskatsaus Goffmanin kehysanalyysistä. Esityksessä käsitellään systemaattista kirjallisuuskatsausta itsenäisenä tutkimusmenetelmänä ja millaisia haasteita on tieteellisesti uskottavan ja omilla jaloillaan kantavan kirjallisuuskatsauksen tekemisessä, jotta se ei jää vain aikaisempien tutkimusten pinnalliseksi kuvailuksi.

Tässä tutkimuksessa vastataan tutkimuskysymykseen: mitkä ovat kehysanalyysin perusolettamukset ja miten sitä voidaan metodologisesti hyödyntää kasvatustieteellisessä tutkimuksessa. Systemaattinen kirjallisuuskatsaus valikoitui tutkimuksen menetelmäksi, koska sitä voidaan käyttää itsenäisenä menetelmänä, jos tutkimuksen tavoitteena on olemassa olevan teorian kehittäminen tai uuden teorian rakentaminen. Sitä voidaan käyttää apuna myös tutkimuksen merkitysten perusteluina. Systemaattisen kirjallisuuskatsauksen tulee olla täsmällinen ja toistettavissa oleva menetelmä, jolla tunnistetaan, arvioidaan kriittisesti ja tiivistetään valmiina oleva tutkimusaineisto. Kirjallisuuskatsauksen tekemisessä on tärkeää vastata tutkimuskysymykseen, arvioida valittujen tutkimusten laatua ja tehdä laadukas tutkimusraportti katsauksen tuloksista.

Tässä tutkimuksessa aineisto on rajattu Goffmanin kehysanalyysia käsitteleviin teoksiin sekä suomen- ja englanninkielisiin kasvatustieteellisiin tutkimuksiin, joissa on käytetty menetelmänä Goffmanin kehysanalyysia. Kehysanalyysin teoriaa käsittelevä aineisto on rajattu vain Goffmanin teoksiin, koska tarkoitus on rakentaa tulkintaa Goffmanin kehysanalyysista ja tavoitteena on mahdollisimman autenttinen analyysi Goffmanin teoriasta. Muu aineisto on rajattu vain kasvatustieteellisiin tutkimuksiin, koska tutkimuksen merkityksen perusteluksi on selvitettävä, millä tavoin kehysanalyysia on käytetty kasvatustieteen kentällä, jotta voidaan osoittaa ne katvealueet, joilla kehysanalyysia voitaisiin hyödyntää kasvatustieteellisessä tutkimuksessa.

Tutkimus on osa väitöskirjatutkimusta, jonka tavoitteena on selvittää kehysanalyttisesta näkökulmasta, millainen on vankiopiskelijan identiteetti vankilassa järjestettävässä valmentavassa ja kuntouttavassa koulutuksessa ja mitkä tekijät vaikuttavat identiteetin muodostumiseen. Tutkimuksen tulosten perusteella pyritään selvittämään, millainen kohtaaminen vankiopiskelijan kanssa lisää valmentavan ja kuntouttavan koulutuksen vaikuttavuutta ja parantaa vangin integroitumista yhteiskuntaan.

Yhteisöllisen online-työskentelyn ja formatiivisen palautteen yhteys metodikäsitteiden oppimiseen ja osaamiseen

Erja Rusanen, Taina Lehtinen

Helsingin yliopisto, Avoin yliopisto, Helsinki, Finland

Tutkimme, miten yhteisöllinen online-työskentely ja formatiivinen palaute tukivat opiskelijoiden metodikäsitteiden oppimista ja osaamista. Tutkimuksen kohteena oli 103 avoimen yliopiston opiskelijaa, jotka suorittivat kasvatustieteiden perusopintoihin kuuluvan metodologian kurssin verkossa. Opiskelijat ohjeistettiin kolmen viikon aikana verkossa pienryhmissä toteutettavaan työskentelyyn. Välittömästi työskentelyyn sisältyvien tehtävien palautuksen jälkeen seurasi palauteluento. Yhteisöllistä työskentelyä ja palauteluentoa tutkittiin opiskelijoille lähetetyllä strukturoidulla sähköisellä lomakkeella. Yhteisöllisen työskentelyn muuttujille tehtiin pääkomponenttianalyysi, jonka perusteella muodostettiin 12 pääkomponenttia, ryhmätyöskentelyn laatutekijää. Metodikäsitteiden oppimista tutkittiin itsearviomittarilla ja osaamista oppimistehtävän pisteytyksellä. Formatiivinen palaute selitti sekä metodikäsitteiden oppimista että osaamista lineaarisessa regressioanalyysissa. Valtaosa ryhmätyöskentelyn laatutekijöistä ei selittänyt metodikäsitteiden oppimista eikä osaamista. Ryhmän positiivinen ilmapiiri ja ryhmätyöskentelyn tavoitteen selkeys selittivät metodikäsitteiden oppimista. Kattavimmin metodikäsitteiden osaamista selittivät formatiivinen palaute ja itsenäinen perehtyminen metodikäsitteisiin. Tuloksia tulkittiin sosiokognitiivisen ja kognitiivisen oppimisnäkömyksen sekä uusimpien CSCL-tutkimustulosten avulla. Tulosten valossa pohditaan verkossa toteutettavan menetelmäopetuksen kehittämistä.

OHJAUS/COUNSELLING

Sessio 1H - Ohjauksen monet kontekstit

Aika: torstai 30.11. Klo 12:45 – 14:15

Paikka: LS10

Puheenjohtaja: Teemu Suorsa, Oulun yliopisto

Niilo Mäki ja ammatinvalinnanohjauksen synty Suomessa

Jussi Silvonen

Itä-Suomen yliopisto, Joensuu, Finland

Niilo Mäki (1902-1968) tunnetaan suomalaisen erityispedagogiikan uranuurtajana. Vähemmälle huomiolle on jäänyt Mäen rooli ensimmäisenä suomalaisena ammatinvalinnanohjaajana sekä suomalaisen ohjausjärjestelmän kehittäjänä.

Helsingin kaupungin työnvälitystoimiston nuoriso-osasto aloitti ammatinvalinnanohjaustoiminnan Suomessa vuonna 1937. Nuoriso-osaston pioneeri rooli tunnetaan, mutta sen toiminnan alkuvaiheita ei ole kuvattu yksityiskohtaisesti. Myös kokonaiskuva Mäen roolista nuoriso-osaston toiminnan organisoijana puuttuu. Sinikka Selin on kuvannut väitöskirjassaan (2017, HY) oppilaanohjauksen vaiheet 1950- ja 1960-luvuilla, mutta nuoriso-osaston syntyvaiheen analyysi puuttuu häneltäkin.

Niilo Mäki ei ainoastaan toiminut ensimmäisenä ammatinvalinnanohjaajana, vaan osallistui aktiivisesti kansakoulujen jatkoloukkien ja keskikoulun ohjauksen kehittämiseen. Hän myös organisoi laajojen tutkimusaineistojen keräämistä ja erilaisten psykologisten tutkimusmenetelmien kehittämistä. Mäen keräämää koululaisaineistoa on tarkasteltu ensimmäisen kerran vasta Selinin väitöskirjassa.

Puheenvuorossa keskitytään Helsingin nuorisotoimiston toiminnan alkuvaiheisiin ja Niilo Mäen rooliin ammatinvalinnanohjauksen kehittäjänä. Puheenvuorossa kuvataan Mäen keräämää laajaa, vasta osin tutkittua, aineistoa sekä luonnehditaan Mäen hahmottelemaa ohjausjärjestelmää ja arvioidaan lopuksi hänen panostaan alan tutkimuksen kehittäjänä.

Työpaja oppimisympäristönä, yhteistyön haasteet tapaustutkimuksen kautta tarkasteltuna

Sirpa Ylimaula

University of Oulu, Oulu, Finland

Esitykseni on osa väitöskirjatutkimustani. Yksi tutkimuskysymykseni koskee vaihtoehtoisten oppimisympäristöjen kehittämistä työpajan yhteyteen ja siihen liittyviä yhteistyön haasteita. Tornion Työvoimalasäätiössä tekemäni tapaustutkimuksen kautta analysoin yhteistyöverkostossa ilmenneitä ristiriitoja ja jo virinnetä ratkaisuja. Käytän kehittävää työntutkimusta viitekehystenä (Yrjö Engeström, 2017) ja analysoin yhteistyötä ekspansiivisen oppimisen ja lähikehityksen vyöhykkeen kautta. OECD:n (2016) raportti painottaa mahdollisuutta korkeatasoisiin vaihtoehtoisin koulutus- ja harjoittelumahdollisuuksiin myös koulunsa keskeyttäville. Len Barton ja Roger Slee (1999) näkevät koulutuspolitiikan painottavan kilpailua ja valikoitumista. Oma kiinnostukseni kaikille tarjottavaan koulutuksen mahdollisuuteen on syntynyt työssäni. Olen työskennellyt 13 vuotta Tornion Työvoimalasäätiössä syrjäytyneiden ja syrjäytymisvaarassa olevien ihmisten kanssa johtavan yksilövalmentajan tehtävissä. Työpajatyön laatua on pyritty parantamaan opinnollistamalla työpaja ympäristöjä vaihtoehtoisiksi oppimisympäristöiksi. Opinnollistaminen on tehty yhdessä paikallisen ammattioppilaitoksen kanssa " Uusi väylä ammattiin" projektissa 2009-2015. Kaikki työpajalla tehtävä työ on katsottu opintosuunnitelmien kautta. Asiakas voi merkitä tekemänsä työn esimerkiksi kännykällä Internetissä olevaan ohjelmaan. Työtehtävien valvonnasta vastuussa oleva henkilö voi myöhemmin käydä hyväksymässä ja niistä voidaan kirjoittaa asiakkaalle todistus. Myöhemmin asiakas voi hyödyntää todistuksen esimerkiksi pyrkiessään opiskelemaan tai hakiessaan työpaikkaa. Varsinaisen oppimisen tunnustamisen suorittaa aina oppilaitos. Työpajalla tapahtuvat opinnot tulevat kyseeseen, kun asiakas on keskeyttänyt koulun, ammatinvalinta on kesken tai asiakas on erityisen tuen tarpeessa. Projektissa pajoilla opiskeli 90 asiakasta. Amatilliseen oppilaitokseen palasi 35 asiakasta ja 13 henkilöä sai tutkinnon tai osa tutkinnon valmiiksi. Alustavissa tuloksissa ilmeni ristiriitaa vaihtoehtoisen oppimisympäristön hyväksymisessä ja toisaalta uutena ratkaisuna kirjaamisjärjestelmä näytti hyödyttävän kaikkia osapuolia oppimisen tunnustamisen helpottuessa.

Jatkuva muutos ja ontologisen turvallisuuden edellytykset ohjaustyössä: tapausesimerkinä huostaanotettujen nuorten draamatyöpajan ohjaaminen

Kaisu Mälkki, Anna Pauliina Rainio

University of Helsinki, Helsinki, Finland

Jatkuvat yhteiskunnallisten instituutioiden muutokset tuottavat ilmapiirin, jossa yksilön on selviytyäkseen hyväksyttävä jatkuva muutos sen sijaan että muutos nähtäisiin poikkeuksena. Tämä rapauttaa yksilöiden ja yhteisöjen ontologista turvallisuudentunnetta (ks. Giddens, 1991; Bauman, 2000). Koska jatkuvuuden

kokemus on edelleen yksi keskeinen perustarve ihmisen elämässä, hänen on haettava uudenlaista ontologisen turvallisuudentunteen ankkuroimista, kokeakseen elämänsä riittävän hallittavaksi ja voidakseen toimia (Mälkki & Green, 2017). Ohjaussuhteessa tämä on erityisen tärkeää, sillä ohjaaja ei voi muutoksen edessä vain lopettaa toimimasta, vaan on vastuullinen ohjaustilanteiden pedagogisuudesta.

Tutkimme esityksessämme nuorisotyön kontekstiin sijoittuvaa ohjaussuhdetilannetta, jossa nuorten kanssa toimivat teatteriohjaajat jatkuvasti kohtaavat lastensuojelunuorten ristiriitaisen ja ambivalentin osallistumisen ja olemisen tavan yhteisen teatterin tekemisen muotona. Annamme esimerkkejä tilanteista, joissa teatteriohjaajat pystyvät olemaan levollisesti näiden ristiriitaisuuksien äärellä läsnä ja ammentamaan niistä, kääntäen ne jopa kasvatukselliseksi työkaluiksi (ks. Rainio & Marjanovic-Shane, 2013). Analyysin pohjalta kehittelemme teoreettisesti sellaista lähestymistapaa ohjaustyöhön, jolla voidaan pyrkiä kohtaamaan jatkuvan muutoksen tuoma ristiriitaisuus kriittisesti mutta sekä pedagogisen tilanteen että ohjaajan toimijuuden kannalta rakentavana.

Raja- ja reuna-alueiden nuorten ohjautuminen ammattiin ja jatkokoulutukseen

Katariina Löfblom

Kasvatustieteiden laitos, Turun yliopisto, Turku, Finland

Tarkastelen esityksessäni sitä, miten pienten paikkakuntien nuoret löytävät itsellensä ammatin tai sopivan koulutuspaikan peruskoulun tai lukion päättyessä. Aineistonani on teemahaastatteluaaineisto. Haastatte- luissa nuoret kertovat jo tekemistään valinnoista, edessä olevista ratkaisuista ja tulevaisuudensuunnitel- mistaan koulutusmarkkinoiden marginaalissa. Nuoret ovat kotoisin Varsinais-Suomen saaristosta ja Pohjois- Karjalan rajaseudulta. Tutkimuksessa on mukana saaristosta sekä suomenkielisten että ruotsinkielisten koulujen oppilaita. Lähestymistapani on narratiivinen eli jäljitän kerronnassa minätarinaa ja itseän suhteessa olemisen tapoja George Meadin minäteorian pohjalta. Oleellisessa osassa aineiston analyysissä ovat toiset toimijat tai kotipaikkakunta päätöksiä ohjaavina tekijöinä nuoren kerronnassa. Kertoessaan omasta elämästään ja päätöksistään nuori myös rakentaa ja esittää omaa minuuttaan. Yhden minätulkinnan sijaan tutkimuksessa tavoitteena on avata minuuden muokkauksen prosessinomaisuutta koulutuspäätöksiä koskevan puheen avulla. Pienten paikkakuntien ja rajaseutujen nuoret ovat koulutuksen ja ohjauksen kannalta mielenkiintoisessa asemassa asuessaan paikkakunnilla, joissa koulutusta on karsittu ja osa nuorista joutuu jo peruskouluvaiheessa liikkumaan pitkiä matkoja päästäkseen kouluun. Yksilöllisyyttä ja valinnai- suutta merkityksellistyy heidän elämässään eri tavalla kuin kasvukeskusten nuorten elämässä. Internetin ja kouluissa toimivien ohjauksen ammattilaisten välityksellä nuoret saavat paljon tietoa erilaisista oppilaista ja vaihtoehtoisista koulutusteistä ja apua ammatin valintaan. Kuitenkin käytännössä toiselle paikkakunnalle siirtyminen vaatii erityisiä pääomia ja taloudellisia resursseja, joita kaikilla nuorilla tai heidän perheillään ei ole. Tuon esityksessäni esille, millaiset asiat nuoret nostavat esille kertoessaan valinnoistaan ja päätöksi- tään, miten kotipaikkakunta ja sosiaaliset verkostot ohjaavat nuorten päätöksentekoa ja millaiset tekijät nuoret nostavat esille omia valinnanmahdollisuuksiaan rajaavina asioina. Yksilöllisen kerronnan taustalta hahmotan rakenteellisia tekijöitä.

Sessio 2H - Lukio ja korkeakoulut, ohjaus toimijuuden tukena

Aika: torstai 30.11. Klo 14:45 – 16:15

Paikka: LS10

Puheenjohtaja: Jussi Silvonen, Itä-Suomen yliopisto

Lukion keskeyttämisvaarassa olevien ohjaus perusteltuna toimintana

Kirsi Raetsaari

Oulun yliopisto, Oulu, Finland

Tutkimus, jonka tuloksia esittelen, on ensimmäinen osa meneillään olevaa väitöskirjatyötäni. Laadullisen käytäntötutkimukseni tavoitteena on perehtyä lukion keskeyttämiseen ilmiönä sekä kehittää lukion

ohjausta ja opiskeluhoitoa vastaamaan paremmin keskeyttämisvaarassa olevien tarpeisiin. Tutkimuksen kontekstina on Oulun kaupungin lukiokoulutus. Päähuomio kohdistetaan keskeyttämiseen, joka tapahtuu ilman, että nuori osallistuu ohjaukseen tai opiskeluhoitoon palveluihin. Lukion keskeyttämistä lähestytään sosio-kulttuurisena (Vygotski, Lurija) ilmiönä toiminnanteorian (Leontjev) viitekehyksessä.

Ensimmäinen osatutkimus käsittelee nuorten ohjauksessa ja tuessa työskentelevien (opinto-ohjaajien, rehtorien, opiskeluhoitoon kuraattorien ja psykologien, etsivien nuorisotyöntekijöiden ja aikuislukion ohjausväen) kokemusta keskeyttämisvaarassa olevien nuorten ohjaamisesta sekä päivälukioissa että keskeyttämisen jälkeen. Toisessa osassa tutkitaan nuorten kokemuksia lukion jatkumisesta tai keskeytymisestä sekä ohjauksesta ja tuesta lukion aikana. Kolmas osa keskittyy ohjauksen ja tuen toimintajärjestelmän analysointiin sekä sen lähikehityksen vyöhykkeen konstruointiin (Engeström). Kokemusten tutkimisessa hyödynnetään subjektitieteelliseen (Holzkamp), systeemiseen (Järvilehto) ja elämisen (Højholt, Schraube) psykologiaan pohjautuvaa kasvatopsykologista kokemuksen tutkimuksen menetelmää, perustelumalli-analyysia (Suorsa). Ohjauksen ja tuen toimintajärjestelmää tutkitaan kehittävän työntutkimuksen (Engeström) menetelmin.

Ensimmäinen osatutkimus tuottaa koko tutkimushankkeeseen tietoa siitä, miksi ohjauksen ja tuen työntekijät toimivat keskeyttämistä harkitsevaa opiskelijaa ohjattaessaan niin kuin toimivat. Tutkimuskysymykset ovat (1) millaiset opiskelijat ovat työntekijöiden kokemuksen mukaan vaarassa keskeyttää lukion sekä (2) miten ohjauksen ja opiskeluhoitoon työntekijät kokevat keskeyttämisvaarassa olevien opiskelijoiden ohjaamisen. Ensimmäisen osan aineisto on koottu ryhmähaastatteluin (7 ryhmää, 32 haastateltavaa). Ryhmähaastatteluaineisto on ensin luokiteltu grounded theoryn jatkuvan vertailun menetelmän (Glaser, Strauss) avulla ja sen jälkeen sen ohjaustoimintaa koskevasta osiosta on rekonstruoitu kunkin ammattiryhmän käyttämiä perustelumalleja (Suorsa), joiden avulla tarkastellaan ohjauksen ja tuen työntekijöiden työssään kokemia toimintamahdollisuuksia sekä heidän toiminnalleen antamia perusteluja. Keskityn esityksessäni erityisesti tutkimuksen ensimmäisen osan metodologisiin valintoihin ja alustaviin tuloksiin.

Onko hoppu? seuranta- ja kehittämistutkimuksen alustavia tuloksia

Johanna Rantanen, Sanna Selkamo

Jyväskylän yliopisto, Jyväskylä, Finland

Suomessa käydään tällä hetkellä vilkasta keskustelua ja tehdään toimenpiteitä sen edistämiseksi, että nuoret osuisivat kerralla oikeaan valitessaan koulutusalaansa, valmistuisivat tavoiteajassa ja siirtyisivät sujuvasti työelämään ilman väli vuosia tai "turhia" harhapolkuja. Tuntuukin, että nuorilla on kannoillaan yleisen ilmapiirin välittämä hoppu. Mutta onko hoppua opinnoissa liikaa ja ehtivätkö opiskelijat palautua opiskelukuormituksesta? Entä millaisia ohjaustarpeita opiskelijoilla on kaiken hopun keskellä ja tulevatko ne kohdatuksi?

Onko hoppu? seurantatutkimuksessa onkin kartoitettu e-kyselyllä yliopisto-opiskelijoiden Hyvinvointia, OPiskelusta Palautumista ja Urasuunnittelutaitoja joulukuussa 2016 (n = 990) ja toukokuussa 2017 (n = 316). Aineiston alustavat tarkastelut osoittivat, että yliopisto-opiskelijat kaipaavat ohjausta enemmän kuin sitä saavat erityisesti 1) työelämätaitojen ja -kontaktien kehittämiseen (68 % vastaajista) sekä 2) valmistumisen jälkeisen elämän suunnitteluun (67 % vastaajista).

Tähän havaintoon nojaten Onko hoppu? tutkimus on jatkunut kehittämistutkimuksena, jossa syksyn 2017 aikana toteutetaan opiskelijoiden (n = 27, 3 ryhmää) toimijuuden ja työelämävalmiuksien vahvistamiseen suunnattu interventio. Interventiossa yhdistetään ryhmänohjaus verkkopohjaiseen www.urapolla.fi sivuston läpikäyntiin. Sivusto sisältää seitsemän teemaa: 1. Arvot, 2. Osaaminen, 3. Itseluottamus, 4. Verkostot, 5. Mahdollisuudet, 6. Päätöksenteko ja 7. Työelämään. Tämän lisäksi samat opiskelijat ovat fokusryhmähaastatteluissa arvioineet yliopistonsa tarjoamia erilaisia ohjaus- ja työelämäpalveluja siitä näkökulmasta, kuinka hyvin ne ensinnäkin tavoittavat opiskelijat ja kuinka hyvin niiden koetaan vastaavan

1) työelämätaitojen ja -kontaktien kehittämiseen ja 2) valmistumisen jälkeisen elämän suunnitteluun tarpeisiin.

Tässä puheenvuorossa on tarkoituksena valottaa lisää koko Onko hoppu? seuranta- ja kehittämistutkimuksessa kertyneen laajan aineiston keskeisiä tuloksia korkeakouluopiskelijoiden ohjauksen näkökulmasta.

Toimijuus urapolulla - korkeasti koulutettujen uratarinat toimijuuden ilmentäjinä

Eija Hanhimäki¹, Leena Itkonen², Titta Turunen¹

¹University of Jyväskylä, Jyväskylä, Finland, ²University of Helsinki, Helsinki, Finland

Syksyllä 2017 julkaistava Urapolulla-verkkopalvelu on kehitetty EU-rahoitteisessa Töissä-hankkeessa, jossa yhteistyökumppaneina ovat toimineet Helsingin yliopiston Koulutus- ja kehittämispalvelut HY+, Helsingin yliopiston urapolu ja Jyväskylän yliopiston Ohjausalan koulutus- ja tutkimusyksikkö. Tämän valtakunnallisen ohjauksen verkkopalvelun kehittämisen aineistona ovat toimineet Töissä.fi-verkkosivustolta löytyvät korkeasti koulutettujen suomalaisten uraseurantatiedot ja uratarinat. Tässä esityksessä esittelemme lyhyesti Urapolulla-verkkopalvelun sisältöä ja erityisesti verkkopalvelutyöskentelyn kolmannella tasolla olevia uratyypitarinoita korkeasti koulutettujen toimijuuden ilmentäjinä.

Korkeasti koulutettujen suomalaisten uratarinat (N = 462) analysoitiin aineistolähtöisesti ja eri aloja edustavat uratarinat jaettiin erilaisten kertomustyyppien alle sen mukaisesti, millaisia urapolkuja kertojat olivat kulkeneet työelämään. Kertomustyyppinä muodostui aineiston pohjalta seitsemän ja kullekin kertomustyyppille luotiin kriteerit, joiden mukaan kaikki aineiston kertomukset jaettiin parhaiten sopivan tyyppin alle. Lopuksi analyysin pohjalta valittiin edustavimmat kertomukset kustakin tyyppistä. Nämä edustavimmat kertomukset toimivat runkokertomuksina, joihin lisättiin aineistokatkelmia myös saman tyyppin muista kertomuksista rikastamaan kuvausta. Lopputuloksena luotiin seitsemän uratyypitarinaa. Uratyypitarinoita on tarkasteltu aiempien uraohjausta ja toimijuutta koskevien tutkimusten valossa (mm. Biesta & Tedder 2007; Hitlin & Elder 2007; Eteläpelto, Vähäsantanen, Hökkä & Paloniemi 2014), miten toimijuus näyttäytyy uratyypitarinoissa.

Opiskelutaidot-verkkokurssin muodonmuutos: sisältöjen sekä ohjaus- ja opiskelumenetelmien kehittämishanke

Sirpa Purtilo-Nieminen, Helena Aho

University of Lapland, Rovaniemi, Finland

Esityksemme käsittelee Akateemiset opiskelutaidot –verkkokurssin uudistamista vastaamaan muuttuvan toimintaympäristön haasteisiin. Kehittämistyömme on osa laajempaa LOVO - Lappilaiset osallistavat verkko-oppimiskurssit (2016-2018) –hanketta, jonka rahoittaa Euroopan sosiaalirahasto. Pilotissa uudistetaan kurssin sisältöä ja muotoa sekä kehitetään englanninkielistä akateemisten opiskelutaitojen verkkokurssia. Academic learning skills -kurssi rakentuu suomenkielisen vastineensa jatkoksi ja on suunnattu erityisesti maahanmuuttajataustaisille opiskelijoille sekä yliopiston kansainvälisille vaihto-opiskelijoille. Kurssin järjestää Avoin yliopisto.

Kokemuksemme aikaisemmilta Akateemiset opiskelutaidot –kursseilta ovat osoittaneet, että moni yliopistoon hakeutuva tai opinnot aloittava opiskelija on epävarma omista opiskelutaidoistaan. Tämä tilanne korostuu niillä opiskelijoilla, joille suomalainen koulutusmaailma on uutta. Opiskelutaitojen kehittämistä siis tarvitaan. Perinteisten akateemisten opiskelutaitojen ohella opiskelijat kaipaavat kuitenkin ohjausta myös opiskelukykyyn ja elämänhallintataitoihin. Omien opiskelutaitojen tunnistamisen ja kehittämisen lisäksi opiskelijoita ohjataan myös mm. tunteiden säätelyyn, stressin hallintaan ja itsetuntemukseen. Kurssin teemoja ovat myös opiskelijan rooli tiedeyhteisössä sekä suomalainen korkeakoulujärjestelmä.

Kurssitehtävät ohjaavat opiskelijaa moduuleittain eteenpäin ja tuutorit antavat henkilökohtaisen palautteen oppimistehtävistä. Perinteisesti palaute on ollut kirjallinen, mutta tavoitteena on testata myös muita palautteen muotoja. Myös oppimiseen virittävä materiaali saa uusia muotoja, tekstipohjaisen materiaalin lisäksi kursilla on videomateriaalia.

Verkko-oppimisympäristöä hyödynnetään myös keskustelujen alustana. Opiskelukykyyn ja –taitoihin teemoittuvissa verkkokeskusteluissa opiskelijat voivat antaa vertaistukea toisilleen ja pohtia opintojen aikana esiin tulleita ongelmia, jotka ovat yleensä kaikille yhteisiä. Vuorovaikutuksen lisäksi verkkokeskustelut antavat foorumin myös yhteisölliselle tiedonrakentelulle.

Kehitämme kurssia ns. design-perustaisesti, jolloin kurssi muovautuu toistuvien suunnittelun ja käytännön työn sykleinä. Näin seuraava toteutus on palautteen myötä kehittynyt eteenpäin. Pilottiryhmän opiskelijat ja tuutorit ovat mukana kehittämistyössä.

Sessio 3H - Ohjauksen teoreettiset haasteet

Aika: torstai 30.11. Klo 16:30 – 17:45

Paikka: LS10

Puheenjohtaja: Jussi Silvonen, Itä-Suomen yliopisto

Postkvalitatiiviset lähestymistavat kunnallishallinnollisen johtamisen asiantuntijuuden tutkimuksessa

Ari Pietarinen

Itä-Suomen yliopisto, Joensuu, Finland

Kuntaorganisaatioissa tehdään johtamistyötä monitahoisen palvelutuotannon ja hallinnon eri tasoilla toimintaympäristössä, johon vaikuttaa suuri inhimillisten, taloudellisten ja hallinnollisten tekijöiden joukko. Tämän johtamistyön tarkoituksenmukaisuus vaikuttaa käytännössä kaikkien kansalaisten hyvinvointiin, mikä selittää kiinnostuksen johtamistyön asiantuntijuuden tutkimiseen kuntasektorilla.

Sosiokonstruktivistiset tutkimusotteet ovat olleet vallitsevia suuntauksia laadullisessa tutkimuksessa. Niin sanotut postkvalitatiiviset lähestymistavat kuten hermeneuttinen realismi, toiminnallinen realismi ja performatiivinen lähestymistapa ovat haastamassa konstruktionismia sen liian hallitsevaksi koetun kielellisen painotuksen johdosta.

Postkvalitatiiviset lähestymistavat kiinnittävät huomiota ihmisten toimintaan ja sen merkityksellisyyteen, maailmassa olemiseen sekä ympärillämme olevaan materiaaliseen todellisuuteen, jotka halutaan nostaa intentionaalisuutensa, eksistentiaalisuutensa ja konkreettisuutensa johdosta kielen rinnalle sosiaalisen todellisuuden muodostajaksi. Haastamisen kohteena on myös realistiseen traditioon kuuluva kartesiolainen subjekti-objekti jako; näkemys erillisen ulkoisen todellisuuden hahmottamisesta mielensisäisten prosessien avulla.

Puheenvuorossa esitellään näitä Suomessa ja tässä tutkimuskontekstissa vähemmän tunnettuja metodologisia suuntauksia ja niistä käytyä keskustelua. Keskeisiä puheenvuoroja hermeneuttisen realismin kehittäjinä ovat käyttäneet mm. Patrick Heelan, Stephen Yanchar, Brent Slife ja Dimitri Ginev. Toiminnallinen realismi liitetään vahvimmin Karen Baradin puheenvuoroihin. Yleisesti postkvalitatiivista otetta on pitäneet esillä mm. Mirka Koro-Ljungberg, Carol Taylor ja Patti Lather.

Postkvalitatiiviset suuntaukset pyrkivät liittämään tutkijan ja tutkimuksen kohteen samaan yhteisesti jaettuun kontekstiin. Esimerkiksi hermeneuttiselle realismille on olennaista nähdä maailmassa olemisen merkityksellisenä toiminnallisena osallistumisena ja sen mukaan ihminen ei luo käsitystään maailmasta episteemisesti, vaan eksistentiaalisesti jokapäiväisen toiminnan merkityksellisyyden kautta. Kaikki fyysiset ja mentaaliset entiteetit rakentuvat tässä käytännöllisessä mahdollisuuksien horisontissa. Postkvalitatiiviset

suuntaukset pyrkivät suuntaamaan katseen käytänteisiin, tekemiseen ja toimintaan todellisuuden materiaalis-diskursiivisena ilmentymänä. Edellä mainittujen keskustelijoiden käsitteiden kautta avataan postkvalitatiivisten menetelmien empiiriselle tutkimukselle tarjoamia mahdollisuuksia.

Arktinen kansalaistiede ohjauksen tutkimuksessa

Teemu Suorsa

Oulun yliopisto, Oulu, Finland

Arktisen neuvoston Suomen puheenjohtajuusohjelmassa 2017-2019 eräänä keskeisenä tavoitteena on vahvistaa opetusalan asiantuntijoiden verkostoa yhteistyössä Arktisen yliopiston kanssa. Oulun yliopistossa on lähdetty visioimaan erityistä 'arktista kansalaistiedettä', jossa lähdetään siitä, että ymmärtääksemme "paremmin pohjoista aluetta meidän on saatava alueella ja yhteisöissä asuvat ihmiset mukaan tutkimaan luonnon- ja elinympäristöään erilaisista näkökulmista. Paikallinen ymmärrys auttaa tuottamaan tietoa, joka on hyödyllistä yksilöille, tiedeyhteisölle ja päättäjille niin paikallisella, kansallisella kuin kansainväliselläkin tasolla" (Niinimäki, 2017). Kuvaan esityksessäni Oulun yliopistossa vuodesta 2005 rakennettua yhdessä tutkimisen mallia, jota on kehitetty aluksi ohjaus- ja vuorovaikutustaitojen ja myöhemmin monialaisen oppilas- ja opiskelijahuoltotyön tutkimisen ja kehittämisen ympärille. Tutkimus hahmottuu sosiokulttuurisena kasvatopsykologiana, joka etenee toisiinsa limittyvien neljän askelen kautta. Näitä askelia ovat 1) sen täsmentäminen, mitä tutkitaan, 2) prototyyppisen käytännön toteuttaminen ja kehittäminen, 3) tutkimusaineiston tuottaminen, ja 4) aineiston analyysi ja teoreettisesti perustellut mallit. Kuvaan esityksessäni näitä neljää askelta, keskittyen erityisesti tutkijoiden ja kasvatusalan ammattilaisten yhteistyöhön sekä siihen, miten tätä voidaan hahmottaa 'kanssatutkijuuden' käsitteellä. Päättän esitykseni tarkastelemalla sitä, missä määrin ja millä tavalla sosiokulttuurisen kasvatopsykologian metodologia pystyy vastaamaan arktisen kansalaistieteen idean esittämiin haasteisiin.

OPETTAJANKOULUTUKSEN TUTKIMUS JA KEHITTÄMINEN/RESEARCH AND DEVELOPMENT IN TEACHER EDUCATION

Sessio 1D

Aika: torstai 30.11. klo 12:45–14:15

Paikka: LS5

Puheenjohtaja/Chair: Tuija Turunen, Lapin yliopisto

Ammatillisen identiteetin rakentuminen liikunnanopettajaopintojen aikana

Jukka Virta, Päivi Hökkä, Anneli Eteläpelto, Helena Rasku-Puttonen

Jyväskylän yliopisto, Jyväskylä, Finland

Uusi opetussuunnitelma (OPH 2014) ja muuttuva yhteiskunta haastavat liikunnanopettajien ammatilliset identiteetit esimerkiksi liikunnan lajikeskeisyyden purkamisen ja opettajan työnkuvan sekä työolosuhteiden muutoksen kautta. Liikunnanopettajien ammatilliset identiteetit ovat perinteisesti olleet laji- ja suoritus-orientoituneita kasvatuksellisten ja kriittisten näkökulmien jäädessä vähemmälle huomiolle (Dowling 2011; Heikkinen, Huttunen & Pesonen 2012; Tinning 2010).

Tämän väitöskirjan tarkoituksena on tutkia liikunnanopettajaopiskelijoiden ammatillista identiteettiä ja sen rakentumista opettajaopintojen aikana. Tässä esityksessä keskitytään erityisesti ammatillisen identiteetin rakentumisen kannalta keskeisiin tapahtumiin ja sisältöihin sekä niiden merkitykseen ammatillisen identiteetin neuvotteluissa (ks. Canrinus, Helms-Lorenz, Beijaard, Buitink & Hofman 2011; Eteläpelto, Vähäsantanen & Hökkä 2015; Rodgers & Scott 2008). Ammatillisella identiteetillä tarkoitetaan yksilön käsitystä itsestään tietyn ammatin edustajana ja se sisältää muun muassa ammatilliset arvot, ideaalit ja osaamisen (Eteläpelto, Vähäsantanen, Hökkä & Paloniemi 2014; Lamote & Engels 2010). Opettajauran

alussa ammatillisen identiteetin jännitteet ja ristiriidat ovat yleisiä (Pillen, Beijaard & den Brok 2013a), joten on tärkeää ymmärtää ammatillisen identiteetin muodostumista aiempaa paremmin ja tukea sen kehittymistä jo opintojen aikana (Thomas & Beauchamp 2011). Tutkimusaineisto koostuu liikunnanopettajaopiskelijoiden puolistukturoiduista haastatteluista. Aineiston temaattinen analyysi (Braun & Clarke 2006) on käynnissä.

Alustavien tuloksien mukaan opetusharjoittelut ja keskustelut toisten opiskelijoiden, opettajakouluttajien ja ohjaavien opettajien kanssa ovat keskeisiä ammatillisen identiteetin muodostumisessa. Merkittävässä roolissa näyttäisivät olevan myös opettajakoulutuksen ulkopuoliset elämäkokemukset, jotka tarjoavat vertailukohtia koulutuksen sisällöille. Aineisto viittaa myös koulutuksen sisäisiin, esimerkiksi liikuntalajeihin ja työskentelykulttuuriin liittyviin sukupuolittuneisiin puhetapoihin ja käytäntöihin.

Vaikuttaisi siltä, että opiskelijat tekevät liikunnanopettajauraa ja ammatillista identiteettiä koskevia johtopäätöksiä hyvin vähäisten kokemusten perusteella, jolloin yksittäisten kokemusten painoarvo korostuu. Opettajankoulutuksessa tulisi huomioida ammatillisen identiteetin muodostumisen kokonaisvaltaisuus ja laaja-alaisuus.

Social Resources for Teacher Educators' Professional Development in Finland and Japan

Crystal Green

Univeristy of Jyvaskyla, Jyvaskyla, Finland

The cultural contexts of teacher education influence teacher educators' interpretations of professional development and their understandings how professional communities can contribute to their own professional learning. Professional development is understood as an ongoing and agentic process of learning, contextually situated over time. Yet although collegial support and cooperation has been emphasized in recent literature as a key aspect of continued and productive professional learning, less is known about how teacher educators interpret their collegial engagement in relation to their own professional learning in different cultural contexts. This study considers how English language teacher educators in Finland and Japan perceive of their professional communities as resources for professional development. Eight English language teacher educators at two universities in Finland and 16 English language teacher educators at eleven universities in Japan were interviewed in this study. Data was analyzed using thematic analysis. Findings present social resources for professional learning for English language teacher educators within their professional communities in Finland and Japan. Findings from Finland emphasize egalitarian perceptions of social resources for professional learning; findings from Japan emphasize the use of social hierarchies as resources for professional learning.

Sosiaalisen tuen piirteet eri tavalla kiinnittyneiden opettajaopiskelijoiden kokemana

Kaisa Marjamaa, Kirsi Pyhältö, Hanna Järvenoja

University of Oulu, Oulu, Finland

Laadukas oppiminen edellyttää opintoihin kiinnittymistä. Opintoihin kiinnittyneet opettajaopiskelijat ovat ammatillisesti sitoutuneita, menestyvät opinnoissaan, osoittavat hyvää oppimisen itsesäätelyä, kokevat opiskelun merkitykselliseksi ja ovat vähemmän alttiita kokemaan uupumusta. Opintoihin kiinnittymiseen vaikuttaa sosioemotionaalinen oppimisympäristö. Vertaisopiskelijoilta ja opettajakouluttajilta saatu sosiaalinen tuki on havaittu tärkeäksi ammatillisen identiteetin kehittymisen kannalta. Sosiaalisen tuen puutteen taas on osoitettu lisäävän opintojen kuormittavuutta.

Tämä monimenetelmällinen tutkimus selvitti opintoihin kiinnittymisen ja opinnoissa uupumisen yksilöllistä vaihtelua opettajaopiskelijoiden (n=142) kokemana profiilianalyysia hyödyntäen. Lisäksi analysoitiin profiileiden ja oppimisympäristökokemusten välistä suhdetta. Tilastollista analyysia syvennettiin laadullisella osiolla, joka keskittyi opettajaopiskelijoiden (n=18) sosiaalisen tuen kokemuksiin opetusharjoittelun aikana.

Opettajaopiskelijoista erottui kaksi opintoihin kiinnittymisen ja opinnoissa uupumisen suhteen määräytyntä profiilia. Oppimisympäristökokemukset olivat merkittävästi myönteisempiä korkean kiinnittymisen ja matalan uupumisen riskin profiilissa kuin alentuneen kiinnittymisen ja lisääntyneen uupumisen riskin profiilissa. Laadullinen tutkimusosio osoitti, että opettajaopiskelijoiden kokema sosiaalinen tuki oli useimmiten muodoltaan informationaalista ja tapahtui vuorovaikutuksessa harjoittelua ohjaavan opettajan kanssa. Profiileiden välillä havaittiin sekä yhtäläisyyksiä että eroavaisuuksia opetusharjoittelussa koetussa sosiaalisessa tuessa.

Tutkimustuloksia voidaan hyödyntää opettajakoulutuksen oppimisympäristöjen kehittämisessä opintoihin kiinnittävämpään suuntaan, täten vaikuttaen tulevaisuuden opettajien hyvinvoinnin ja työhön kiinnittymisen kehittämiseen.

Millaisesta osaamisesta hyvä opettajuus rakentuu? Opettajan työn kompetenssimallin kuvaus

Riitta-Leena Metsäpelto¹, Anna-Maija Poikkeus¹, Sami Lehesvuori¹, Jukka Husu², Anu Laine³, Kristiina Lappalainen⁴, Mirjamaija Mikkilä-Erdmann², Anu Warinowski²

¹Jyväskylän yliopisto, Jyväskylä, Finland, ²Turun yliopisto, Turku, Finland, ³Helsingin yliopisto, Helsinki, Finland, ⁴Itä-Suomen yliopisto, Joensuu, Finland

Opettajankoulutuksen kehittämisen yhtenä keskeisenä päämääränä on uudistaa opiskelijavalintoja. Opiskelijavalinnassa käytettyjen menettelytapojen tulisi entistä selvemmin perustua tutkimustietoon niiden luotettavuudesta ja pätevydestä, ja valinnan tavoitteiden tulisi heijastaa tutkimusperustaista käsitystä opettajan työssä tarvittavasta keskeisestä osaamisesta eli ydinkompetensseista. Tässä esityksessä kuvataan kehitystyötä, jossa tutkimuskirjallisuuden ja siinä esitettyjen teoreettisten mallien pohjalta (esim. Baumert & Kunter, 2013; Casey & Childs, 2007; Klassen et al., 2014, 2017; Blömeke et al., 2015) pyritään määrittelemään mallia, joka kokoaa yhteen opettajan työn keskeiset kompetenssialueet. Siinä keskeisiä ovat muun muassa kognitiiviset (esim. tietäminen, soveltaminen, ongelmanratkaisu) ja ei-kognitiiviset (esim. vuorovaikutustaidot, itsesäätely, motivaatio) kompetenssit. Opettajuuden malli luo valtakunnallisen perustan opiskelijavalintojen ja opettajankoulutuksen suunnittelulle ja toteutukselle. Tutkimus on osa Opetus- ja kulttuuriministeriön rahoittamaa Opettajankoulutuksen valinnat - ennakoivaa tulevaisuustyötä (OVET) –kehittämishanketta.

Sessio 1E

Aika: torstai 30.11. klo 12:45–14:15

Paikka: LS6

Puheenjohtaja: Minna Körkkö, Lapin yliopisto

Luokanopettajaopiskelijoiden valmentaminen kodin ja koulun väliseen yhteistyöhön

Anu Alanko

Oulun yliopisto, Oulu, Finland

Perusopetuslaissa (628/1998) ja *Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa* (2014) tuodaan esille, että koulujen tulee tehdä aktiivisesti yhteistyötä kotien kanssa. Myös tutkimukset (esim. Epstein 2013; Mayer 1994; Uludag 2008) osoittavat kasvatusyhteistyön merkityksen lapsen ja nuoren hyvinvoinnille sekä oppimistuloksille. Julkisessa keskustelussa kodin ja koulun välinen yhteistyö on saanut vaihtelevia sävyjä aina ongelmallisista vanhemmista yhteistyöstä vältteleviin opettajiin. Huolimatta kodin ja koulun välisen yhteistyön merkityksen korostamisesta perusopetusta ohjaavissa asiakirjoissa sekä yleisimmin julkisessa keskustelussa, vaihtelevat yhteistyön muodot ja vaikuttavuus koulujen välillä.

Kodin ja koulun välinen yhteistyö vaatii tiedollisia ja taidollisia valmiuksia sen eri osapuolilta. Näitä valmiuksia on mahdollista, mutta myös välttämätöntä, kehittää jo opettajankoulutuksessa. Kansainväliset

tutkimukset (esim. de Brüine ym. 2014; Epstein & Sanders 2006; Miller ym. 2013; Willemse ym. 2015) osoittavat kuitenkin, ettei opettajankoulutuksessa kasvatusyhteistyön tematiikkaa käsitellä riittävästi. Tämä johtaa pahimmillaan siihen, ettei tulevilla opettajilla ole tarvittavia valmiuksia yhteistyön tekemiseen.

Esitykseni perustuu luokanopettajaopiskelijoiden kyselyaineistoon vuosilta 2013–2016 (n=283), joka on kerätty maisterivaiheen opintojen aikana pidetyllä Kasvatusyhteistyö koulussa -opintojaksolla. Keskityn esityksessäni erityisesti siihen, millaisia käsityksiä opiskelijoilla on kodin ja koulun välisestä yhteistyöstä opintojensa loppuvaiheessa. Lisäksi tarkastelen luokanopettajaopiskelijoiden kokemuksia opintojen aikana saamistaan valmiuksista yhteistyön tekemiseen.

Luokanopettajaopiskelijoiden vastauksissa korostuu kasvatusyhteistyön haasteellisuus, yhteistyökyvyttömät vanhemmat sekä toisaalta omien valmiuksien kokeminen riittämättöminä kasvatusyhteistyön käytäntöihin. Suurin osa opiskelijoista kertoo omaavansa vain vähän, jos lainkaan, käytännön kokemusta kotien kanssa tehtävästä yhteistyöstä. Tämän pohjalta herääkin kysymys, millainen rooli opettajankoulutuksella on kasvatusyhteistyöhön liittyvien asenteiden ja ennakkokäsitysten välittämisessä? Pääsääntöisesti opiskelijat korostavat koulutuksen tarjonnan liian vähän mahdollisuuksia harjoittaa yhteistyötaitoja, ja etenkin harjoitteluiden aikana luokanopettajaopiskelijat kokevat mahdollisuutensa kohdata oppilaiden perheitä vähäisiksi.

Luonnontieteen oppijoiden tuentarpeet opettajaopiskelijoiden käsitysten mukaan

Kari Sormunen¹, Anu Hartikainen-Ahia¹, Teija Koskela²

¹Itä-Suomen yliopisto, Joensuu, Finland, ²Turun yliopisto, Rauma, Finland

Inklusion myötä monenlaisten oppijoiden huomioiminen myös luonnontieteiden opetuksessa on tullut entistä tärkeämmäksi. Siksi opettajaksi opiskelevien tulee saada jo koulutuksessa valmiuksia oppimisen ja oppijoiden diversiteetin havainnoimiseen sekä inklusiivista opetusta kehittävien pedagogisten johtopäätösten ja ratkaisujen tekemiseen. Aiempien tutkimusten mukaan luonnontieteiden opettajilla on yleensä niukasti tietoa oppilaiden tukemisesta ja toisaalta erityisopettajilla on vain vähän tietoa luonnontieteistä sekä niiden opettamisesta. On tärkeää, että kaikilla opettajilla olisi opettajankoulutukseen sisältyen mahdollisuus saada valmiuksia esimerkiksi oppilaskohdaiseen käyttäytymisen ohjaamiseen.

Inklusiivisessa opetuksessa lähtökohtana on diversiteetin olemassaolo ja sen hyödyntäminen. Tämä edellyttää myös oppimisen monenlaisten tuentarpeiden tunnistamista. Tässä tutkimuksessa selvitämme, millaisia käsityksiä opettajaopiskelijoilla on oppilaiden tuentarpeesta luonnontieteiden opetuksessa. Lähtökohtana on kolmiportaisen tuen malli, jossa tuen käsite rakentuu osaksi jokaisen oppilaan koulutodellisuutta yleisenä, tehostettuna tai erityisenä tukena.

Tutkimuksemme on osa laajempaa toimintatutkimusta, jonka tavoitteena on kehittää opettajaopiskelijoiden ymmärrystä monenlaisten oppijoiden tukemisesta perusopetuksen 1.-6. luokkien ympäristöopin opetuksessa. Kontekstin muodostaa perusopetuksessa opetettavien aineiden ja aihekokonaisuuksien monialaisten opintojen ”Tutkiva oppiminen luonnontieteiden opetuksessa ja oppimisessa, A-osa, 3,5 op” – opintojakso, jolle on vuosina 2015 ja 2016 osallistunut noin 300 opettajaopiskelijaa. Heistä tutkimusluvan antaneita luokanopettajaopiskelijoita oli 163, aineenopettajaopiskelijoita 45 ja erityisluokanopettajaopiskelijoita 85. Opettajaopiskelijoiden käsityksiä kartoitettiin opintojakson alussa e-kyselyllä. Tutkimuksemme on fenomenografinen, ja aineisto analysoitiin aineistolähtöisesti.

Opiskelijoiden mukaan oppilaiden tuen tarpeet liittyvät vaikeiden ja teoreettisten asioiden opiskeluun, opiskeluprosesseihin, opetusmenetelmiin ja erilaisissa oppimisympäristöissä toimimiseen sekä oppijoiden erilaisuuteen. Analyysimme mukaan oppijoiden erilaisuus kategorisoitui kolmeen eri pääryhmään: oppijoiden erityisyys (esim. oppimisen vaikeudet), oppijoiden moninaisuus (esim. kulttuurinen tausta) ja oppijoiden orientaatiot (esim. kiinnostuksen kohteet ja motivaatio). Tuentarpeen hahmottaminen juuri oppilaan ominaisuuksien kautta oli vastauksissa tyypillistä.

Tulevien luokanopettajien opetustyö luokanopettajaopiskelijoiden opintokokonaisuuksien suunnitelmissa

Anne Virtanen¹, Teemu Valtonen², Emma Kostiainen¹, Päivi Häkkinen¹

¹Jyväskylän yliopisto, Jyväskylä, Finland, ²Itä-Suomen yliopisto, Joensuu, Finland

Perusopetuksen uudessa opetussuunnitelmassa (POPS 2014) korostuu vuorovaikutus ja yhdessä työskentely niin oppilaiden ja opettajan kuin oppilaiden keskinäisessä toiminnassa (Halinen & Jääskeläinen 2015). Oppiminen ymmärretään uudessa opetussuunnitelmassa vuorovaikutusprosessina, jossa oppilaalla on aiempaa aktiivisempi rooli (Halinen & Jääskeläinen 2015). Opettajan rooli onkin nähty 2000-luvun edetessä muuttuvan yhä enemmän oppimisen mahdollistajaksi, luokahuonetoiminnan organisoijaksi ja vastuunantajaksi (mm. Gordon ym. 2009; Voogt & Pareja Roblin 2012). Tässä tutkimuksessa tarkastellaan, millaiseksi tämän päivän luokanopettajaopiskelijat hahmottelevat tulevan työnkuvansa, ts. millaisia opetuksen ja oppimisen muotoja he aikovat hyödyntää. Tutkimuksen aineisto on kerätty syyslukukauden aikana ensimmäisen opiskeluvuoden luokanopettajaopiskelijoilta (N=174) kahdesta eri yliopistosta. Luokanopettajaopiskelijoita pyydettiin kirjoittamaan suunnitelma opintokokonaisuudesta, jonka opetuksessa tulisi hyödyntää tavalla tai toisella teknologiaa ja jossa he itse toimisivat opettajina. Muutoin suunnittelun kohde (alakoulun tarkempi vuosiluokka, oppiaine, laajempi projekti tms.) oli vapaasti valittavissa. Opiskelijoiden suunnitelmia opintokokonaisuuksista on analysoitu laadullisen sisällönanalyysin keinoin.

Alustavien tulosten mukaan luokanopettajaopiskelijoiden opintokokonaisuuksien suunnitelmissa näkyy traditionaalista opettajan yksin tekemistä (mm. Hargreaves & Fullan 2012; Häkkinen ym. 2013; Hökkä 2012) mutta myös nykyisen opetussuunnitelman keskiössä olevia toimintatapoja, kuten oppilaiden keskinäistä yhdessä työskentelyä erilaisten pari- ja ryhmätöiden muodossa. Opettajat jakavat oppilaita ryhmiin, ohjeistavat pari- ja pienryhmätehtäviin ja toimivat oppilaiden erilaisissa esityksissä ikään kuin puheenjohtajan roolissa antaen esitysvuoroja ja keskusteluttaen oppilaita, mutta pidempiaikaista yhdessä työskentelyä opettajan ja oppilaiden välillä suunnitelmissa ei esiintynyt. Varsinaisissa kontaktiopetustilanteissa opettaja toimiikin lähinnä taustatukena – yhteisöllisen oppimisen ohjaajana ja tiedon arvioijana ja varmistajana – oppilaiden tehdessä erilaisia pari- ja pienryhmätöitä. Suurin osa opettajan työstä (sisällöllinen ja teknologinen suunnittelu ja haltuunotto) tehdäänkin ennen oppituntia, ts. opetuksen etukäteissuunnittelu näyttää näiden suunnitelmien mukaan lisääntyvän tulevaisuuden opettajan työssä.

Opettajuus- ja oppimiskäsitysten muotoutuminen vaihtoehtoisessa opettajankoulutuksessa

Minni Matikainen

Jyväskylän yliopisto, opettajankoulutuslaitos, Jyväskylä, Finland

Suomalaista opettajankoulutusta arvostetaan kansallisesti ja kansainvälisesti. Viime vuosikymmeninä opettajankoulutukseen on kuitenkin kohdistunut uudenlaisia yhteiskunnallisia paineita monikulttuurisuuden, kulttuuristen, teknologisten ja taloudellisten muutosten myötä. Nämä kehityssuunnat haastavat tulevaisuudessa opettajien, opettajankoulutuksen ja yhteiskunnan opettajuus- ja oppimiskäsityksiä.

Opettajankoulutuksen vaikuttavuutta koskevan tutkimuskirjallisuuden mukaan suomalaisen opettajankoulutuksen vaikuttavuus opiskelijoiden didaktisiin taitoihin on hyvää, mutta oppimis- ja opettajuuskäsitysten alueella vaikuttavuus on ollut heikompa tai olematonta. Väitöskirjani tavoitteena on ymmärtää ja kartoittaa näiden syvään juurtuneiden käsitysten muutosprosessin, opettajaksi oppimisen ja opettajankoulutuksen toisiinsa linkittyvää kenttää. Tutkimuksen kohteena on opiskelijaryhmä, jonka opintoja vaihtoehtoisessa opettajankoulutusmallissa, integraatiokoulutuksessa, seurasin vuosina 2015-2017. Integraatiokoulutus on Jyväskylän yliopiston opettajankoulutuslaitoksen tutkimus- ja kehittämishanke, joka on Suomen pitkäaikaisin yritys organisoida opettajankoulutusta uudella tavalla. Integraatiokoulutusta on kehitetty tutkimusperustaisesti vuodesta 2003 alkaen, ja sen tavoitteena on ruokkia kiinnostumista ja tutkivaa asennetta opettajan työtä kohtaan. Opetus on organisoitu tutkivaksi yhteisöksi, jossa opiskelijat ja

kouluttajat tutkivat työskentelyään, siinä heränneitä tunteita, ryhmadynamiikkaa sekä toimintansa piiloisia puolia ja integroivat opittua itse. Aiempien tutkimusten mukaan integraatiokoulutuksessa on onnistuttu murtamaan opettajankoulutuksen riittämättömyyttä ja saatu aikaan aitoa muutosta opiskelijoiden ajattelussa.

Tutkimus toteutetaan moniaineistoisena etnografiana ja aineisto koostuu havainnointiaineiston lisäksi opiskelijoiden kirjoitelmista. Aineisto analysoidaan aineistolähtöisen sisällönanalyysin keinoin. Tutkimus vastaa kysymyksiin, millaiset koulutukselliset rakenteet ja käytännöt saavat opiskelijoiden opettajuus- ja oppimisajattelussa aikaan muutoksia ja millaisia nämä muutokset ovat. Esitelmäni perustuu väitöskirjaani ja rajaudun käsittelemään erityisesti tutkimuksen alustavia tuloksia.

Yhteiskunnallisten muutosten asettama haaste hahmottaa oppimista ja opettamista uudella tavalla vaatii uudenlaista tapaa lähestyä opettajaksi kouluttautumista. Ymmärtämällä opettajankoulutuksen rakenteiden ja käytäntöjen vaikutusta oppimis- ja opettajuuskäsitysten muutosprosessissa, voidaan opettajankoulutuksessa tehtäviä toimenpiteitä harkita uudelleen. Näin saadaan työelämään opettajia, joiden ammattitaito vastaa muuttuvan yhteiskunnan haasteisiin.

Sessio 2D

Aika: torstai 30.11. klo 14:45–16:15

Paikka: LS5

Puheenjohtaja (TBC)

Förväntningar och erfarenheter kring handledarutbildning för klasslärare: lärarröster i fokus

Kirsi Wallinheimo, Minna Törmänen, Marjo Savijärvi

Helsingfors universitet, Pedagogiska fakulteten, Klasslärarutbildningen, Helsinki, Finland

Denna studie utreder hur klass- och ämneslärare byter roll från lärare till handledare under handledarutbildning. Utbildningen organiseras av den svenska lärarutbildningen vid Helsingfors universitetet. Målgruppen är klass- och ämneslärare (N=25) i partnerskolorna i vilka studenterna utgör sin praktik. Handledarutbildningen inleds innan praktikperioden, och den slutar efter att studenterna slutfört sin praktik.

Syftet med studien är att generellt bidra till diskussionen om mentorskap i lärarutbildningen och skapa nya teoretiska modeller för handledningen och utveckla handledarutbildningen. Detta uppnås genom att besvara följande frågeställningar: hur utvecklar lärarna sitt förhållningssätt till handledning, hur lär de sig att byta roll från lärare till handledare och hur upplever lärarna handledningen i praktiken.

Materialinsamlingen genomfördes i tre delar. Först kartlades lärarnas förväntningar och önskemål inför handledarutbildningen via en enkät med både flervals- och öppna frågor som utreder deltagarnas förväntningar. Efter att klasslärarstuderandena avslutat sin praktikperiod genomfördes en uppföljning via en enkät som besvarades av alla deltagarna, och sedan intervjuades en del deltagare för att få en mera djupgående bild om lärarnas upplevelser och erfarenheter.

Genom aktionsforskning och diskursanalys har vi försökt få en förståelse av praktiken och de sammanhang i vilken praktiken ingår i (Lewin, Engeström). Genom att analysera autentiska exempel med en metod som kallas för dialogiskt orienterad lingvistisk diskursanalys (se Makkonen-Craig 2014) lyfter vi fram deltagarnas röst. Vi betraktar deltagarna (och oss som forskare) som aktiva medlemmar i utvecklingsprocessen, och språket som det centrala medlet för att delta i individuella processer. De resultat som vi har kommit fram till redovisas i november.

Mitä lastentarhanopettajiksi ja luokan- sekä aineenopettajiksi opettajiksi ajattelevat lapsista koulussa ja päiväkodissa?

Karlsson Liisa¹, Pitkäniemi Harri¹, Katariina Stenberg², Katriina Maaranen²

¹University of Eastern Finland, Savonlinna, Finland, ²University of Helsinki, Helsinki, Finland

Opettajilla ja opettajiksi opiskelevilla on käyttöteorioita, joiden varassa he tietoisesti tai tiedostamatta toimivat varhaiskasvatuksessa ja koulussa. Aikaisemmissa tutkimuksissa on näyttöä siitä, että käyttöteorioilla on selkeä merkitys opetuksen käytännön toteutuksessa. Miten ne muuttuvat ja millaisilla käsityksillä he tulevat arkielämän työhön? Opiskelijoiden käyttöteorioita on tutkittu Itä-Suomen yliopiston ja Helsingin yliopiston opettajankoulutuksessa. Aineistoa on kerätty seitsemän vuoden ajan, ja kunakin vuonna on n. 100-250 opiskelijaa kirjannut käyttöteorioitaan opintojen yhteydessä ja luovuttanut ne tutkimuksen käyttöön. Hankkeesta on valmistunut gradujen lisäksi kolme tutkimusta (Stenberg & ym. 2014; Pitkäniemi & ym. 2014; Maaranen & ym. 2016). Uusi varhaiskasvatussuunnitelma (2017) ja valtakunnallinen opetussuunnitelma (2016) korostavat lasten ja nuorten aktiivisuutta ja toimijuutta. Lapsinäkökulma on aikaisempaa enemmän keskiössä.

Tässä osatutkimuksessa selvitetään sitä, millaisia käyttöteorioita opiskelijoilla on lapsista ja nuorista koulu- ja päiväkotityössä sekä millaiset asiat vaikuttavat heidän käsityksiinsä.

Lähteet

Maaranen, K. & Pitkäniemi, H. & Stenberg, K. & Karlsson, L (2016). An idealistic view of teaching: Teacher students' personal practical theories. *Journal of Education for Teaching: International research and pedagogy* 42 (1), 80-92.

Pitkäniemi, H., Karlsson, L. & Stenberg, K. (2014). The Relationship between Finnish student teachers' practical theories, sources, and teacher education. *International Journal of Higher Education* 3 (4), 129-141.

Stenberg, K., Karlsson, L., Pitkäniemi, H., & Maaranen, K. (2014). Beginning student teachers' teacher identities based on their practical theories. *European Journal of Teacher Education* 37 (2), 204-219.

Arviointi ja palaute liikunnanopettajaopiskelijan ammatillista kehittymistä tukemassa

Anne Virtanen, Tommi Mäkinen, Kirsti Lauritsalo, Ulla Klemola, Päivi Tynjälä
Jyväskylän yliopisto, Jyväskylä, Finland

Tässä tutkimuksessa tarkastellaan arvioinnin ja palautteen roolia liikunnanopettajaopiskelijoiden ammatillisessa kehittämisessä. Liikunnan pedagogiset aineopinnot on kiinnostava tutkimuskohde, sillä opintokokonaisuutta on pidemmän aikaa kehitetty yhteisöllisten toimintamuotojen, kuten Gordonin (2006) vuorovaikutusmallin ja Decin ja Ryanin (2000) itsemääräämisteorian avulla. Tällaisten sosiaalista vuorovaikutusta edellyttävien opetuskäytäntöjen on havaittu soveltuvan hyvin formatiivisten arviointimuotojen hyödyntämiseen (Kollar & Fischer 2010; van Gennip ym. 2010), joiden vastaavasti on nähty tukevan oppijan oppimista ja kehittymistä (Ajjawi & Boud 2017; Strijbos & Sluisjmans 2010). Liikunnan pedagogisten aineopintojen arviointi- ja palautemuotoja on myös pyritty kehittämään yhdessä opetuksen kehittämisen kanssa, joka niin ikään vastaa nykykäsitystä onnistuneesta oppimisprosessin kokonaissuunnittelusta (Ajjawi & Boud 2017; Postareff ym. 2012; Strijbos & Sluisjmans, 2010). Tässä tutkimuksessa tarkastellaan, 1) mitä arviointi- ja palautemuotoja liikunnan pedagogisten aineopintojen aikana käytetään ja 2) millainen rooli niillä on liikunnanopettajaopiskelijan ammatillisessa kehittämisessä. Tutkimuksessa hyödynnetään liikunnanopettajaopiskelijoilta (N=93; n=69) kerättyä lomakeaineistoa sekä heidän haastatteluitaan (n=13). Lomakeaineisto on analysoitu tilastollisten menetelmien ja haastattelut laadullisen sisällönanalyysin avulla.

Liikunnanopettajaopiskelijoiden arvioiden mukaan heidän pedagogisissa aineopinnoissaan hyödynnetään monipuolisesti erilaisia arviointi- ja palautemuotoja. Niitä ei hyödynnetty vain opetustilanteiden jälkeen

vaan myös niiden aikana. Nämä monipuoliset arviointi- ja palautemenetelmät olivat yhteydessä liikunnan-opettajaopiskelijoiden ammatilliseen kehittymiseen (myös Ajjawi & Boud 2017; Strijbos & Sluisjmans 2010), etenkin oman osaamisen tuntemisen vahvistumiseen ja jatkuvan oppimisen taidon kehittymiseen. Itsearviointi oli käytetyin arviointi- ja palautemuoto, jonka merkitys korostui erityisesti opetusfilosofiaksi kutsutussa, itsearviointiin vahvasti perustuvassa käytännössä. Huomionarvoista oli myös opettajien – didaktikkojen – antamalla palautteella ja arvioinnilla oli merkittävä rooli liikunnanopettajaopiskelijoiden ammatillisessa kehittämisessä. Opettajan rooli ei ole siten nykyaikaisissakaan opetus- ja oppimistilanteissa katoamassa tai vähenemässä, vaikka koulutukseen liittyvä nykyinen päätöksentekokulttuuri näin antaa olettaakin.

Space to think! Hopsaus luokanopettajakoulutuksenorientoivissa opinnoissa

Pekka Räihä, Kristiina Samppala

University of Tampere, Tampere, Finland

Opetussuunnitelmat ovat usein niin täyteen ahdettuja, että opiskelijoiden on vaikea ehtiä pohtia aiemmin kokemaansa uuden opetuskokonaisuuden painaessa jo päälle. Oppiminen kuitenkin edellyttäisi asioiden äärellä pysähtymistä, jolle ei vain tunnu löytyvän opetussuunnitelmasta tilaa.

Kasvatustieteissäkin tila (space) ymmärretään monesti fyysisenä oppimisympäristönä (esim. Beyes & Michels, 2011; Massey 1992). Se voitaisiin kuitenkin ymmärtää myös aikana, henkisenä tilana, jossa opiskelijat voivat pohtia oppimiskokemustaan opetussuunnitelman puitteissa ohjatusti (esim. Blasco 2016). Yleensä tällainen pohdinta tapahtuu opiskelijoiden keskinäisissä keskusteluissa (Kallas 2013).

Tampereen luokanopettajakoulutuksessa aloitettiin lukuvuonna 2016-17 yhdellä ryhmällä (n=16) kehittämiskokeilu, jossa kasvatustieteen orientoivien opintojen kokonaisuus (20 tuntia) valjastettiin sellaisen tilan luomiseen, jossa oli mahdollista vapaasti keskustella opiskelun herättämistä kysymyksistä. Ryhmän ohjaaja ja opiskelijat kokoontuivat kerran kuukaudessa kahden tunnin ajan.

Kokeilussa, jossa aineistoa on kerätty sähköpostikirjoituksilla, e-lomakekyselyillä ja ohjaajan päiväkirjalla, tarkoitus on arvioida, miten tapaamiset tukevat oppimista ja opettajaksi kasvua. Opiskelijoiden itsensä päättämät keskustelunaiheet vaihtuivat lukuvuoden edetessä. Alussa opiskelijoita kiinnosti edeltävän opiskelun käsittely, myöhemmin syksyllä mielenkiinto siirtyi heistä itsestään muihin kasvatustieteiden opiskelijoihin.

Pääsääntöisesti tapaamiset koettiin mielekkäiksi, omaa ajattelua ja ammatillista kasvua kehittäviksi. Kaikille toiminnan merkitys ei auennut.

”Koen kasvaneeni paljon näiden keskustelujen osalta kriittisemmäksi ja akateemiseksi ihmiseksi: tällaista kasvua tuskin olisi tapahtunut ilman näitä HOPS-tapaamisia.”

”Ihan mielenkiintoisia keskusteluja, mutta täysin homman tarkoitus ja hyöty ei koskaan avautunut.”

Koska ensimmäinen vuosi osoitti tapaamisten merkityksellisyyden, toimintaa jatkettiin tänä vuonna uudella ryhmällä. Ohjaajan rooli keskustelujen suuntaamisessa on nyt korostuneempi. Näin on päästy nopeammin aiemmin tärkeiksi koettuihin aiheisiin, kuten esimerkiksi vaikeiksi koettujen kasvatustieteen käsitteiden pohdintaan. Uudessa ryhmässä tämä on koettu tärkeäksi *”Erityisesti koin saavani vertaistukea ottaessamme esille yhden kasvatustieteellisen kurssin haasteellisuuden”*.

Riittääkö opettajalle pedagoginen autonomia?

Liisa Hakala, Anna-Leena Riitaola

Helsingin yliopisto, Helsinki, Finland

Suomalaisten opettajien opetustyötä koskevaa autonomiaa pidetään kansainvälisesti laajana. Sahlberg (2015, 132–133) katsoo suomalaisen opettajan korkean autonomian juontuvan akateemisesta opettajan-koulutuksesta, jonka hän ajattelee antavan opettajalle valmiuksia vastustaa opettajien ja lasten näkökulmasta epäedullisilta vaikuttavia globaaleja koulu-uudistuksia. Opettajan autonomiaa Virossa, Saksassa (Baijeri) ja Suomessa tutkineen Erssin (2015, 253) mukaan etenkin suomalaiset opettajat vastustavat uusliberalistista koulutuspolitiikkaa ja koulutuksen tehostamiseen liittyviä pyrkimyksiä. Samalla he, jokseenkin ristiriitaisesti, osoittavat kuitenkin vahvaa lojaalisuutta opetussuunnitelma-asiakirjoja kohtaan (Erss 2015). Myös aiemman tutkimuksemme (Hakala ym. tulossa) perusteella luokanopettajaopiskelijoiden sitoutuminen POPS 2014 -asiakirjaan on ilmeisen kriittiköntä. Vaikuttaakin siltä, että vaikka opettajat tunnistavat koulutuspoliittisten uudistusten ideologisuuden ja poliittisuuden, heillä ei ole teoreettisia välineitä tunnistaa samaa opetussuunnitelma-asiakirjoissa. Tämän seurauksena opetussuunnitelma-asiakirjan sitoumukset saattavat jäädä problematisoimatta ja teoreettisen ymmärryksen informoima autonomia korvautua pedagogisella autonomialla.

Esityksessämme tarkastelemme luokanopettajaopiskelijoiden opetussuunnitelmasuhdetta opetussuunnitelmatutkimuksen (Curriculum Studies) teoreettisen viitekehyksen valossa. Pyrimme ymmärtämään, miten luokanopettajaopiskelijat tunnistavat opetussuunnitelman historiallisuuden, poliittisuuden, taloudelliset siteet ja ideologiset kamppailut, sekä miten he näkevät sitoutumisen ja autonomian välisen suhteen. Aineistomme on syyskuussa 2017 Helsingin yliopiston kasvatustieteellisen tiedekunnan luokanopettajan opintosuunnan kolmannen vuosikurssin opiskelijoilta (55) kerätty kyselyaineisto (avoimet kysymykset). Opiskelijat vastasivat kyselyyn ennen opetussuunnitelmateorian (5 op) opintojakson alkua. Tarkastelemme, mitkä luokanopettajan opintosuunnan opintojaksot ovat opiskelijoiden mukaan lisänneet heidän opetussuunnitelmaa koskevaa ymmärrystä sekä mitä he ovat oppineet opetussuunnitelmasta näillä opintojaksoilla. Analysoimme myös, miten he suhtautuvat usein esiin nousevaan väitteeseen siitä, ettei opetussuunnitelman noudattaminen ei ole mielipidekysymys vaan normi. Analysoimme aineiston teorialähtöisen sisällönanalyysin avulla.

Alustavat tutkimustulokset antavat viitteitä mm. siitä, että opettajaopiskelijoiden opetussuunnitelmasuhde on heidän maisteriopintojensa puolivälissä varsin ongelmaton. Heidän sitoutumisensa opetussuunnitelma-asiakirjaan on vahvaa ja problematisoimatonta ja teoriaperustainen opetussuunnitelman tulkinta vähäistä.

Changes in Finnish teacher education - how well-prepared are subject teachers for their future profession

Laura Lampi¹, Anne-Louise Noehr Pedersen^{1,2}, Risto Hotulainen¹

¹University of Helsinki, Helsinki, Finland, ²Aalborg University, Aalborg, Denmark

This study revolves around subject teachers in Finland and how prepared they felt for the teaching profession upon graduation and also whether or not the year of graduation played a role in how prepared the subjects teachers felt.

After graduation it is expected that the teacher can fulfill his or hers full legal and pedagogical responsibilities, which is a challenge for teacher education (Tynjälä & Heikkinen, 2011). Thus, this study aims to find out how teachers who have graduated in different historical periods perceived their readiness for the teacher's work and responsibilities providing not only new information about this topic but also an

overview from the current situation. The data used in this study is part of a larger survey by the Finnish National Learning-to-Learn Assessment (2017) and is collected by the Center of Educational Assessment at University of Helsinki. The total amount of subject teacher respondents were 688. In order to analyze the selected data we will use statistical methods (e.g., between groups, correlation and regression analysis). The study focuses on topics such as the link between theory and practice in teacher education, mentoring, teaching pupils with special needs and school administration. This study compares whether or not teacher education reforms and adjustments have had an impact on subject teachers' ability to master the elements of teaching. In our preliminary results there seems to be a connection between the reform periods in teacher education and how long it took for each respondent to feel prepared for their teaching profession.

Opiskelijoiden käsityksiä osallisuudesta osaamisperusteisessa opettajankoulutuksessa

Iiris Happonen, Sirpa Perunka

Oulun ammattikorkeakoulu/ammattillinen opettajakorkeakoulu, Oulu, Finland

Tässä tutkimuksessa tarkastellaan opettajaopiskelijoiden käsityksiä osaamisperusteisesta opiskelusta ja osallisuudesta omien opintojensa toteutumiseen. Oulun ammattikorkeakoulun ammattillinen opettajankoulutus toteuttaa osaamisperusteista opetussuunnitelmaa. Osaamisperusteisuuden perusajatus on, että opiskelija ohjatusti tunnistaa osaamisvajeensa ja valitsee, miten ja missä hän kehittää osaamistavoitteiden mukaista osaamistaan. Koulutuksen järjestäjän tehtävä on tarjota opetusta ja ohjausta tarpeen mukaan. Aiemmin hankittu ja opintojen aikana hankittu osaaminen opiskelijan tulee osoittaa niin, että arvioija voi sen tunnistaa ja tunnustaa. Osaamisperusteisuuden merkitys ja käytännön toteutus voivat vaihdella suuresti koulutuskontekstin mukaan. Oulun ammattillisessa opettajakorkeakoulussa osaamisperusteisuus on määritelty opiskelijan opintojen alussa arvioidusta ja todennetusta osaamistarpeesta lähteväksi henkilökohtaisen osaamisen kehittämisen prosessiksi, jonka tavoitteena on, että opiskelija saavuttaa opettajankoulutukselle asetetut osaamistavoitteet. Osaamisperusteisuus toteutuu henkilökohtaisen osaamisen tunnistamisen, osaamisen hankkimisen ja sen osoittamisen pohjalta. Jokainen opettajaopiskelija laatii oman henkilökohtaisesti toteutuvan opiskelusuunnitelman tuutorinsa ohjauksessa. Osaamisperusteisuuden toteutus määritellyssä muodossa edellyttää opiskelijalta itsearviointi- ja reflektointitaitoja ja vastuunottoa oman osaamisensa tunnistamisesta, hankkimisesta ja osoittamisesta.

Tämä tutkimus on aloitettu lukuvuonna 2016-2017 käyttäen fenomenografista lähestymistapaa. Tavoitteena on selvittää opettajaopiskelijoiden vaihtelevia käsityksiä osaamisperusteisesta opiskelusta ja osallisuuden toteutumisesta omien opintojensa toteutumisesta. Aineistoa opettajaopiskelijoiden käsityksistä on hankittu avoimella haastattelulla. Haastatteluja on tähän mennessä toteutettu kuusi. Kuvaamme esityksessämme alustavia tuloksia tutkimuksesta. Alustavien tulosten mukaan opettajaopiskelijat kokevat opintojensa alussa hämmennystä, minkä jälkeen henkilökohtainen opiskelusuunnitelma osaamisen tunnistamisessa, hankkimisessa ja osoittamisessa etenee erilaisten opintopolkujen kautta. Tämän hetkisten tulosten mukaan myös opiskelijoiden osallisuus opintojensa suunnitteluun ja toteutukseen vaikuttaa vahvistuvan alkuhämmennyksen jälkeen.

Sessio 4D

Aika: perjantai 1.12. klo 11:15–12:45

Paikka: LS5

Puheenjohtaja (TBC)

Opettajankoulutusta kehittämässä – ohjauskokeilun sisältönä harjoittelijoiden mainonnan lukutaito

Mari Kuusimäki, Ritva Kantelinen

Itä-Suomen yliopisto, Joensuu, Finland

Opettajankoulutuksella on merkittävä rooli yhteiskuntamme muutosprosessien toteuttamisessa. Tämä rooli velvoittaa opettajankoulutuksessa toimijoita aktiivisesti ennakoimaan tämänhetkisiä ja tulevia opettajan ammatillisen osaamisen vaateita. Esityksessämme kuvaamme ohjatun harjoittelun osana syksyllä 2016 toteutettua, kielenopettajaopiskelijoille (N= 14 englannin pääaineopiskelijaa) suunnattua ohjauskokeilua, jossa sisällöllisenä lähtökohtana on yhteiskunnassa alati vahvistuvan osaamisvaateen, monilukutaidon, alueelle kuuluva mainonnan lukutaito. Kokeilun tavoitteena on kehittää tutkimusperustaisesti malli, jonka avulla mainonnan lukutaitoon liittyviä keskeisiä sisältöjä ja käsitteitä tuodaan osaksi suomalaista koulutusjärjestelmää opettajankoulutuksen kautta. Malli tukee yhteisopettajuutta, oppiaineiden välistä yhteistyötä ja harjoittelijoiden toimijuuden tunnetta itseohjautuvuusteorian (ks. Vansteenkiste, Simons, Lens, Sheldon & Deci 2004) periaatteita soveltaen. Täten ohjauksen keskiössä ovat harjoittelijoiden autonomian ja yhteisöllisyyden kokemukset sekä oman kyvykkyyden ja vahvuuksien tunnistaminen mainonnan lukutaitoon ja sen opettamiseen liittyen.

Puutteellinen mainonnan lukutaito on yhteydessä perheiden alhaiseen sosioekonomiseen asemaan (ks. Lissens & Bauwens 2016). Toisaalta sosioekonomisesta asemasta riippumatta vanhempien oma kyky analysoida mainontaa tai harjoittaa kriittistä ajattelua saattaa olla puutteellinen, lisäksi kaikki vanhemmat eivät näe tarpeelliseksi kehittää lastensa mainonnan lukutaitoa (De Pauw, Hudders & Cauberghe 2016). Tutkimuksen pedagogisfilosofinen lähtökohta on Bildung-käsitteen lähinnä kantilaiseen tulkintaan nojautuva sivistysajattelu, jonka mukaan kasvatustyö, Erziehung, on sivistyksen edellytys (Deci 2005, Kontio 2012). Mainonnan lukutaito kehittää talous- ja kuluttajataitoja, useita monilukutaidon osa-alueita, kuten digitaalista, auditiivista ja visuaalista lukutaitoa, sekä kriittistä ajattelua, jonka ylimpänä tasona pidetään aristoteelisessa hyve-etiikassa hyvää elämää ja kestäväää onnea, eudaimoniaa (Ryan, Huta & Deci 2008). Tutkimuksessa mainonnan lukutaito nähdäänkin välineenä paitsi jäsentää kaupallista retoriikkaa, haluttaessa myös kyseenalaistaa siinä esiintyviä hedonistisia piirteitä, kuten pinnallisuutta ja hetkellistä onnen tilaa (Eyman 2014, Kress 2003, Ryan ym. 2008).

ImproStory – Sosiaalisen improvisaation ja tarinankerronnan pedagogisia sovelluksia opettajankoulutuksessa

Kauko Komulainen

Helsingin yliopisto, Helsinki, Finland

Lukuvuonna 2014–2015 kehitimme improvisaatioon ja tarinallisuuteen pohjautuvia lähestymistapoja opetuksessamme taito- ja taideaineiden opettajankouluttajina Helsingin yliopistossa. Meitä kiinnosti improvisaation ja tarinallisuuden toisiaan ruokkiva suhde ja niiden yhdistelmälle rakentuva pedagogiikka. Opettajaopiskelijoiden musiikin, kuvataiteen ja käsityön opinnot tarjosivat kontekstin, jossa koetimme rinnakkaisilla kursseilla näitä lähestymistapoja ja pohdimme opiskelijoiden kanssa niille rakentuvaa pedagogiikkaa. Yhteistyönä rakensimme opiskelijoillemme kurssirajat ylittävän laajemman opetuskokonaisuuden, jossa he pohtivat improvisaation ja tarinallisuuden pedagogisia mahdollisuuksia taito- ja taideaineissa.

Teemalliseen, oppiainerajat ylittävään osaamiseen pohjaavien monialaisten oppimiskokonaisuuksien rakentaminen on ajankohtainen koulun toimintakulttuurin ja pedagogisen kehittämisen trendi, joka korostaa oppimisessa oppilaan aktiivista toimijuutta ja yhteistyössä tapahtuvaa toisilta oppimista sosio-konstruktivistisen oppimisnäkökuvan mukaisesti. Tiedonalapohjainen multimodaalisuus on osa integroivaa pedagogiikkaa ja samalla laaja-alaiseen osaamiseen ja monilukutaitoon kasvua. Tutkimuksemme käsittelee taito- ja taideaineiden tarjoamia mahdollisuuksia näiden opetustyössä ajankohtaisten teemojen käsittelyssä. Fokus on opettajankoulutuksessa, ja sitä kautta myös alakoulun ja varhaiskasvatuksen tulevaisuuden toimintakulttuureissa.

Esityksessä selvitämme, miten opiskelijat kokivat harjoitteemme ja erityisesti mitä he havaitsivat sen merkityksestä ryhmässä oppimiselle. Tutkimusaineisto (2014-2015) koostuu e-lomakekyselyistä, joita olemme tehneet luokanopettajaksi opiskelevien musiikin (N=132), kuvataiteen (N=119) ja käsityön (N=64)

perusopinnoista. Lisäaineisto koostuu lastentarhan- ja luokanopettajaksi opiskelevien ryhmän (N=8) tekemistä portfolioista, joiden fokus on kuvataiteessa.

Omat havaintomme ja kokemuksemme opettajina sekä kyselyaineiston laadullinen analysointi tukivat sitä, että näillä lähestymistavoilla voitaisiin generalistien koulutuksessa avata keskeisiä ajankohtaisia kysymyksiä toimijuudesta ja ryhmässä oppimisesta sekä rakentaa taito- ja taideaineille tyypillisin vahvuuksin integroivaa pedagogiikkaa uuden opetussuunnitelman hengessä.

Avainsanat: sosiaalinen improvisaatio, tarinankerronta, taidekasvatus, opettajankoulutus

Tiedeopetuksen muuttuvat tavoitteet – sisältötiedosta luonnontieteelliseen lukutaitoon

Tommi Kokkonen, Antti Laherto

University of Helsinki, Helsinki, Finland

Luonnontieteiden kouluopetuksen tavoitteenasettelua on jo pitkään laajennettu tieteellisen sisältötiedon ulkopuolelle. Perinteisen sisältötietopainotuksen sijaan on alettu korostaa luonnontieteellistä lukutaitoa (engl. *scientific literacy*), jonka tavoitteena on antaa oppilaille valmiuksia osallistua tieteeseen ja teknologiaan liittyvään keskusteluun ja päätöksentekoon henkilökohtaisissa, yhteiskunnallisissa ja globaaleissa kysymyksissä. Suomen tuoreen opetussuunnitelmauudistuksen painotukset ja ilmiöpohjaisen oppimisen ottaminen tärkeäksi osaksi opetusta ovat osa tätä maailmanlaajuista kehitystä. Tässä esityksessä tarkastelemme luonnontieteiden tavoitteita ja luonnontieteellistä lukutaitoa koskevaa kirjallisuutta yleisesti sekä erityisesti Suomen viimeaikaisia uudistuksia tämän kirjallisuuden valossa. Esitämme, että luonnontieteellisen lukutaidon opettamiseen ja ilmiöoppimiseen liittyy ratkaisemattomia jännitteitä. Nykyisissä tavoitteissa korostuu opetuksen relevanssi oppijan ja yhteiskunnan kannalta. Tämä ei kuitenkaan heijastu opetuksen sisältötietoon, joka määrittellään edelleen pitkälti disiplinaarisen autenttisuuden näkökulmasta eli pyrkien simuloimaan ”oikean” tieteen piirteitä luokahuoneessa. Tätä koulutieteen henkilökohtaisen relevanssin ja disiplinaarisen autenttisuuden välistä jännitettä on aiemmin pyritty ratkomaan esimerkiksi kontekstiperustaisella opetuksella (engl. *context-based learning*), jossa perinteistä sisältötietoa opetetaan oppilaille relevanteissa konteksteissa. Perinteinen (disiplinaarinen) sisältötieto ei kuitenkaan välttämättä ole kaikilta osin oleellista luonnontieteellisen lukutaidon tavoitteiden kannalta. Me argumentoimme, että opetusmenetelmien ja kontekstien lisäksi myös sisältötieto on uudelleenmääriteltävä muuttuneiden tavoitteiden mukaiseksi.

PERHETUTKIMUS/FAMILY RESEARCH

Sessio 2E

Aika: torstai 30.11. klo 14:45 – 16:15

Paikka: LS6

Puheenjohtaja: Satu Perälä-Littunen, Jyväskylän yliopisto

Suomalaisten nuorten aikuisten perheellistyminen ja erityisesti lastenhankinta

Pauliina Kielinen

Oulun yliopisto, Oulu, Finland

Esitykseni keskittyy avaamaan suomalaisten nuorten aikuisten pohdintoja perheellistymisestä ja erityisesti lastenhankinnasta. Esitys perustuu tekeillä olevaan pro gradu -tutkielmaan, jonka keskeisenä tutkimusongelmana on: ”Mitä suomalaiset nuoret aikuiset kertovat perheellistymisestä ja erityisesti lastenhankinnasta?” Tutkielmani tarkastelee erityisesti lastenhankinnan syitä ja sen siirtämistä. Aihetta ei ole vielä Suomessa kovinkaan paljon tutkittu muutoin kuin Väestöliiton Perhebarometreissa (ks. Miettinen, 2015; Miettinen & Rotkirch 2008; Paajanen 2002, 2005). Tutkielmani tavoitteena on lisätä tietoa suomalaisten nuorten aikuisten ajatuksista perheellistymisestä ja erityisesti lastenhankinnasta.

Lastenhankinnan määrittelyn Miettisen ja Rotkirchin (2008, s. 16) tavoin tietoiseksi ja suunnitelmalliseksi toiminnaksi saada lapsia. Lastenhankinta ei kuitenkaan ole kaikille mahdollista, joten käytän lastenhankinnan synonyymina lastensaantia kuten Miettinen (2015, s. 10) vuoden 2015 Perhebarometrissa.

Tutkimuksen teoreettisina lähtökohtina ovat yhteiskunnan modernisaatio ja sen vaikutukset perheen ja yksilön muuttuneeseen elämäntapaan. Yksilön muutoksen tarkastelussa otan huomioon pidentyneen nuoruuden käsitteen, josta on alettu puhua esimerkiksi nuorten opiskelujen pitkittymisen ja perheellistymisen siirtämisen yhteydessä (ks. Aapola & Ketokivi, 2013, s. 7-8.)

Aineistonani on Väestöliiton Perhebarometri 2017 -aineisto, joka koostuu 12:sta ryhmähaastattelusta. Pro gradu -tutkielmaani varten olen valinnut neljä ryhmähaastattelua, joissa keskustelevat akateemisesti kouluttautuneet mies- ja naisryhmät. Ryhmien koko vaihtelee 3-6 henkilöön. Aineiston analyysissä käytän metodina sisällönanalyysiä. Alustavien tulosten mukaan lapsia hankitaan, jos erilaiset perustekijät, kuten esimerkiksi taloudellinen tilanne, ovat kunnossa. Lastenhankintaan vaikuttaa myös sen normatiivisuus, eli lastensaannin ajatellaan kuuluvan elämään. Sen lisäksi lastenhankintaan vaikuttavat mielikuvat lastensaannin jälkeisestä elämästä. Alustavina tuloksina syistä siirtää lastenhankintaa ovat negatiiviset mielikuvat lapsiperheen arjesta, työ tai opiskelu, elämäntyyli ja yleisesti ottaen epävarmuus ajankohdasta tai lastenhankinnasta.

Yksityisen hoidon kunnalliset tuet, perheen sosioekonominen asema ja varhaiskasvatusratkaisut yksivuotiailla lapsilla

Maarit Alasuutari¹, Johanna Hietamäki², Eija Räikkönen¹, Johanna Lammi-Taskula², Ville Ruutiainen¹, Anu Kuukka¹

¹Jyväskylän yliopisto, Jyväskylä, Finland, ²THL, Helsinki, Finland

Yksityiset varhaiskasvatuspalvelut ovat perinteisesti muodostaneet varsin pienen osan varhaiskasvatuspalvelujen kokonaisuudesta. Viimeisen vajaan 10 vuoden aikana tarjonta on kuitenkin lisääntynyt huomattavasti. Samalla pääasiassa voittoa tavoittelemattomien palvelutarjoajien rinnalle on tullut voittoa tavoittelevia yrityksiä. Tämä kehitys on ollut mahdollista erityisesti siksi, että kunnat ovat ryhtyneet tukemaan yksityisten varhaiskasvatuspalvelujen käyttöä. Tukea tarjotaan yhtäältä Kelan maksaman yksityisen hoidon tuen lisäksi maksettavalla yksityisen hoidon kuntalisällä ja toisaalta enenevästi palvelusetelien. Samalla kuntakenttä on eriytynyt: esimerkiksi suuremmissa kaupungeissa yksityisten varhaiskasvatuspalvelujen osuus voi olla 20-30 prosenttia koko palveluntarjonnasta, kun taas osassa kunnista yksityisiä palveluja ei ole lainkaan.

Kansainväliset tutkimukset osoittavat, että yksityisiä ja julkisia varhaiskasvatuspalveluja käyttävät usein eri sosioekonomiset ryhmät. On kuitenkin myös esitetty, ettei yksityisten palvelujen tukipolitiikka ainakaan pidemmällä aikavälillä välttämättä johtaisi palvelunkäyttäjien eriarvoistumiseen. Suomen kontekstissa tutkimusta aiheesta on kuitenkin niukasti. Tämän tutkimuksen tavoitteena on valottaa yksityisen varhaiskasvatuksen tuen muotojen mahdollisesti eriarvoistavia seurauksia erilaisista taustoista tulevien perheiden varhaiskasvatuspalvelujen käytölle. Tutkimuksessa analysoidaan kunnan tarjoamien yksityisten varhaiskasvatuspalvelujen tukimuotojen ja perheen sosioekonomisen taustan yhteyttä vanhempien varhaiskasvatuspalveluja koskevaan ratkaisuun (yksityinen perhepäivähoito tai päiväkotikunnallinen perhepäivähoito tai päiväkotikunta), kun lapsi on noin yksivuotias. Aineisto on osa STN:n rahoittamassa CHILDCARE-konsortiossa vuonna 2016 toteutetusta varhaiskasvatuskyselystä. Aineisto käsittää seitsemän kunnan alueella asuvia, noin 700 lasta ja heidän perhettään koskevat tiedot, jotka on antanut lapsen äiti ja/tai isä. Nämä lapset ovat muun kuin oman vanhemman hoidossa ja heidän kotikunnissaan on vähintään yksi yksityinen päiväkotikunta. Kunnissa on käytössä molempia edellä mainittuja yksityisen varhaiskasvatuksen tukimuotoja. Kunta- ja perhetason muuttujien yhteyksiä varhaiskasvatusratkaisuihin tutkitaan monitasomallinnuksella.

Digital portfolio enhancing parent participation

Karoliina Purola

University, Helsinki, Finland

This study focuses on examining what is the possibility to enhance parents' participation through a digital portfolio in Finnish Early Childhood Education and Care (ECEC). This paper presents a research design to promote parent participation on their child's growth, learning and overall health in ECEC provision through involvement in planning, documenting, and evaluating ECEC together with the ECEC educators and child from the parental perspective into the process. A digital portfolio is a personalized electric folder where children, parents and ECEC educators attach videos, pictures, stories and other material in order to plan, document and evaluate children's learning processes in the ECEC. Parental perspectives have been inquired through a survey before the project launching and developing begun. In the pre-questionnaire, parents' reaction on a digital portfolio was mostly positive (74 %) and their view was that a digital portfolio could hold potential into making their participation easier and thereby that could increase their possibilities to participate in the matters related to their child's ECEC. Minority of the parents considered digital portfolio as a means to follow the learning process of their child. However, the parents had concerns on the safeguarding of the digital portfolio, the increase in the use of digital equipment, and the growing workload of the ECEC educators. Information and tutoring for parents have been organized for supporting them in the using of the child's digital portfolio, and parents have also been invited into an advisory team developing the process entity.

Vanhempien kokemuksia omasta osallisuudestaan ja toimintamahdollisuuksistaan lastensa tukiprosesseissa

Teija Koskela¹, Hanna-Maija Sinkkonen²

¹University of Turku, Rauma, Finland, ²University of Tampere, Tampere, Finland

Suomalaisessa perusopetuksessa jokaisella lapsella on oikeus saada tukea oppimiseensa, hyvinvointiinsa ja kasvuunsa. Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukaan tämä tuki tulee suunnitella ja toteuttaa yhdessä vanhempien ja moniammatillisten toimijoiden kanssa. Tässä esityksessä tarkastellaan tuen rakentumista ja toteuttamista vanhempien ja heidän kokemansa osallisuuden näkökulmasta.

Suomessa on melko vähän vanhemmilta kerättyyn dataan perustuvaa tietoa heidän kokemuksistaan kodin ja koulun välisestä yhteistyöstä. Kuitenkin vanhempien osallisuutta, kuten muutakin perusopetuksen kehittämistä, tulee edistää inklusiivisten periaatteiden mukaisesti (Opetushallitus 2014). Kansainvälisesti etenkin inklusiivisessa viitekehyksessä perheen asemaa on hahmoteltu vahvaksi. Perheen ja koulun välinen yhteistyö nähdään inklusiivisen kasvatuksen lähtökohtana (esim. Kozleski & Waitoller 2010; Mitchell 2012) ja perheen huomioiminen on olennainen osa inklusiivisen toimintakulttuurin koulukontekstia (Ainscow & Miles 2008; Ainscow & Sandill 2012). Suomessa opettajat arvostavat perheitä yhteistyökumppaneina (Engelbrecht, Savolainen, Nel, Koskela & Okkolin 2017) ja toisiaan kunnioittava kodin ja koulun kohtaaminen on myös perusopetuksen toiminnan tavoite (Opetushallitus 2014). Kysymme, miten vanhemmat käsittävät oman asemansa tuen suunnittelun ja toteuttamisen prosesseissa.

Tutkimusta varten on kerätty kahdeksan haastattelun aineisto 2016-2017, jonka analyysin lähtökohtana on ollut fenomenografinen viitekehys. Analyysissä etsimme käsitysten eroavuuksia sekä eroavuuksien dimensioita. Aineistossa havaittiin ensimmäisen vaiheen tarkastelussa kaksi vahvaa vanhempien kokemuksissa välittyvää dimensiota: tavoitteen yhdenmukaisuus ja vanhempien aktiivisuus. Nämä dimensiot asetettiin nelikentäksi ja kentälle sijoitettiin analyysiyksiköinä käsiteltyjä käsitysten ja kokemusten kuvauksia. Tämä nelikenttä muodostaa aineistoon perustuvan mallin.

Uusperhekäytännöt moniaineksisena kokoonpanona

Anu Alanko

Oulun yliopisto, Oulu, Finland

Millaisten inhimillisten ja ei-inhimillisten toimijoiden muodostama kokoonpano uusperhe on? Lähestyn uusperhettä erityisesti uusperhekäytäntöjen näkökulmasta, tarkastellen perhettä toimintana, tekoina ja neuvottelun kenttänä. Perhetutkimus on ollut vahvasti antroposentristä, perheen tarkastelua ennen kaikkea sosiaalisen vuorovaikutuksen ja inhimillisen toiminnan areenana. Teoreettis-metodologisena juonteena hyödynnän Bruno Latourin (esim. 2005) toimijaverkostoteoriaa, jossa uusperhe näyttäytyy moniaineksisena kokoonpanona. Miten perheen yhteinen osoite, uusparin biologinen lapsi, puolison vanhemman ostamat pitsiverhot tai uusparin yhdessä hankkimat huonekalut osallistuvat uusperhekäytäntöjen koostamiseen? Aineisto koostuu uusperheen yhdeksän aikuisjäsenen kerronnallisista haastatteluista, joita olen analysoinut toimijaverkostoteoreettisen luennan kautta jäljittäen uusperhekäytäntöjen koostamisen mutta myös purkamiseen osallistuvia toimijoita. Moninaiset ainekset kannattelevat uusperhekäytäntöjä. Uusperhekäytäntöjä ja yhteistä tulevaisuutta alustetaan uusparisuhteen alkuvaiheessa aktiivisesti. Tähän liittyy neuvottelu yhteisestä lapsesta sekä kahden perheyksikön yhdistämisen reunaehdoista. Uusperhekäytännöt kietoutuvat toimivan uusparisuhteen ympärille, jonka elinvoimaisuus on keskeistä koko perheen toimivuudelle. Entiset puoliset näyttelevät aktiivista osaa uusperhekäytännöissä myös poissa ollessaan. Entinen puoliso haastaa uusperhekäytäntöjä esimerkiksi toimimalla aktiivisesti uusvanhemmuuden portinvartijana. Vanhemmuutta tehdään uusperhekäytännöissä biologisen, sosiaalisen ja psykologisen ulottuvuuden yhteenkietoumissa ja siitä neuvotellaan niin uusparin kesken kuin suhteessa entisiin puolisoihin ja ammattikasvattajiin. Uusperhekäytäntöjä kannattelevat myös tilalliset ratkaisut, ja esimerkiksi yhteinen asunto koetaan tärkeäksi perheen tunnulle. Uusperhekäytännöissä tavaroilla on tärkeä rooli, sillä niiden avulla työstetään omaa perhettä, mutta otetaan myös etäisyyttä entiseen. Uusperhekäytännöissä on nähtävissä perheeseen liitettyjä kulttuurisia konventioita esimerkiksi sen suhteen, millainen perheen kuuluisi olla ja miten vanhemmuutta perheessä tulisi toteuttaa. Toimijaverkostoteoria tarjoaa mielenkiintoisen teoreettis-metodologisen kehyksen, jonka kautta myös uusperhekäytäntöjä on mahdollista tarkastella. (Uus)perhettä voidaan myös lähestyä latourilaisittain hybridinä, joka ei itsestään selvästi palaudu sosiaaliseen, vaan koostuu yhtäältä sosiaalisen, materiaalsen ja biologisen mutta myös poliittisen ja kulttuurisen yhteenkietoumissa.

Asuinpaikan valinta lapsiperheiden sisäisinä neuvotteluina

Hanna Mustajärvi

Lapin yliopisto, Rovaniemi, Finland

Tarkastelen muuttoliikettä lapsiperheiden sisäisinä neuvotteluina ja päätöksinä. En pidä perheiden sisäistä, perheen asuinpaikkaa koskevaa neuvottelua välttämättä kertaluontoisena tapahtumana, vaan neuvottelu voi olla pitkä prosessi, jossa ei välttämättä edes päästä yhteiseen lopputulokseen. Perheen määrittelen yhteisöksi, jossa käydään neuvottelua yhteisestä parhaasta yksilöllisten toiveiden ja lasten toiveiden ristipaineessa. En määrittele etukäteen perheeseen kuuluvia jäseniä, vaan jätän tilaa tutkimukseen osallistuvien perheiden erilaisuudelle.

Kiinnitän tutkimukseni alueita koskevaan tutkimukseen (ks. esim. Massey 2011; Mignolo 2009), foucaultlaiseen teoriaan vallasta (Foucault 1990; 2010) sekä sukupuolittunutta valtaa (ks. esim. Ok-sala 2005; Holli, Luhtakallio & Raevaara 2007) ja kuulumista (Yuval-Davis 2012; Lähdesmäki ym. 2016) koskeviin tieteellisiin keskusteluihin. Metodologiset ja analyttiset välineet tulevat sosiologisesta, perhe- ja feministisestä tutkimuksesta.

Kysyn miten ja millaisiksi asuinpaikkavaihtoehdot rakentuvat perheen sisäisissä sekä perheen ja yhteisön välisissä neuvotteluissa, sekä miten neuvotteluissa käytetään valtaa. Oletan, että sukupuoli, perinteet, erilaiset auktoriteetit, kokemuksellinen ja tieteellinen tieto sekä yhteiskunnalliset arvot näkyvät neuvotteluissa. Olen kiinnostunut siitä, mitkä tekijät nousevat ratkaiseviksi perheen asuinpaikkaa valittaessa. Nostan esille myös piiloisia valtasuhteita ja poissulkemisen mekanismeja sekä osoitan, minkälaista valtaa asuinpaikan valinnasta käytävissä neuvotteluissa on läsnä ja ketkä tai mitkä valtaa käyttävät ja millä tavoin.

Käytän tutkimuksessa kahta erilaista aineistoa. Pääaineiston muodostaa tänä syksynä kerättävä lapsiperheiden haastatteluaineisto. Sivuaaineisto koostuu suomalaisessa mediassa käydystä aluepolitiikkaa ja muuttoliikettä koskevasta keskustelusta, jonka avulla avaan tutkimukseni yhteiskunnallista taustaa ja Lapin asemaa muuttokeskustelussa.

Elinikäinen oppiminen ja sen merkitys arvokkaan elämän rakentumisessa

Jani Siirilä

Omnia Koulutus, Espoo, Finland

Senioreille eli yli 65-vuotiaille ja eläkeläisille koulutusta antavat koulutuslaitokset tarjoavat kursseja sellaiselle kohderyhmälle, joka ei tavoittele tutkintoa eikä ammatillisia uramahdollisuuksia. Käytettyjen opetusmenetelmien tuleekin vastata kohderyhmän tarpeita ja kurssitarjonnan, kurssimateriaalien sekä toiminnan on oltava erityisesti suunniteltuja. Laajemmin ajatellen koulutuslaitosten päätavoitteena tulee olla senioriopiskelijoiden hyvinvoinnin ja elämänlaadun parantaminen. (Escuder-Mollon & Cabedo 2014, 7.) Vapaan sivistystyön tehtävä on tarjota elinikäisen oppimisen mahdollisuus kaikille. Opistot ovatkin aktiivisen toiminnan ja itsensä toteuttamisen paikkoja suurelle joukolle senioreita. Espoon työväenopisto koordinoi myös ikääntyvien yliopiston toimintaa. Ikääntyvien yliopisto on tieteellisen tiedon ja elämäntieteen kohtaamispaikka. Ikääntyvien yliopisto tarjoaa uutta kriittistä, akateemista tietoa, jota tarkastellaan henkilökohtaisen elämänpolun ja -kokemusten kautta.

Tutkimusasetelma tarkastelee elinikäisestä oppimista ja sen erilaisia merkityksiä tutkittavan elämään. Aineisto kerätään syys-lokakuun 2017 aikana ikääntyvien yliopiston senioriopiskelijoilta (N=110).

Tutkittavat vastaavat seuraaviin kysymyksiin.

1) Millainen merkitys uuden oppimisella/opiskelulla on terveydellesi ja hyvinvoinnille? 2) Miten määrittelet hyvän elämän? Miten uuden oppiminen/opiskelu edistää hyvää elämää? 3) Miten määrittelet onnellisuuden? Miten uuden oppiminen/opiskelu edistää onnellisuutta? 4) Miten ymmärrät viisauden? Miten uuden oppiminen/opiskelu edistää viisautta? 5) Miten uuden oppiminen/opiskelu on auttanut löytämään merkityksiä omaan elämäsi?

Tulosten analyysissa ja esittämisessä käytetään käsitekarttamenetelmää. Käsitekartta (concept mapping) on tiedon esittämisen väline (Novak 2002, 19). Laadullisen tutkimuksen menetelmänä käsitekarttatekniikka pyrkii tutkimaan ja kuvaamaan ihmisten tuottamaa tai sanomaa informaatiota tai heidän käyttäytymistään (Åhlberg 1990, 1). Käsitekarttoja voidaan käyttää monipuolisesti tutkimuksen apuna esimerkiksi aineiston analysoinnin ja hankinnan menetelmänä (esim. Ahoranta 1999; Kankkunen 1999; Åhlberg 1989; 1991; 1997, Siirilä 2016). Esityksessä esitetään alustavia tuloksia aineiston analyysin perusteella.

Jumala puolustaa perheen parasta - Suomen evankelis-luterilaisen kirkon pappien käsitykset sateenkaariperheistä

Laura Kallatsa

Itä-Suomen yliopisto, Joensuu, Finland

Maaliskuussa 2017 voimaan astunut sukupuolineutraali avioliittolaki on haastanut Suomen evankelis-luterilaisen kirkon käsityksiä perheestä, parisuhteista ja seksuaalisuudesta. Julkisessa keskustelussa kirkko on profiloitunut perinteisten perhearvojen puolestapuhujaksi: Jumala on asettanut avioliiton miehen ja naisen välille, lapset ovat lahja Jumalalta ja ihanteellinen liitto kestää niin myötä- kuin vastamäessä aina kuolemaan saakka.

Yhteiskunnassa tapahtuneista muutoksista johtuen kirkko on pakotettu pohtimaan perinteisiä käsityksiään. Viimeisten vuosikymmenten aikana kirkko on lieventänyt suhtautumistaan muun muassa avioeroihin, eronneiden uudelleen vihkimiseen sekä avoliittoihin. 2000-luvulla keskustelu on keskittynyt ennen kaikkea seksuaalivähemmistöihin sekä heidän perheisiinsä. Kirkko painottaa opetuksessaan julkisesti solmittua avioliittoa parisuhteen ihanteena. Se luo kirkon mukaan turvallisen pohjan perheen perustamiselle. Kuitenkaan kahden samaa sukupuolta olevan henkilön sitoutumiseen perustuva liitto ei istu kivuttomasti kirkon perinteisiin näkemyksiin homoseksuaalisuudesta ja avioliitosta.

Kirkon papeille samaa sukupuolta olevien avioliiton ympärille kietoutuvat kysymykset ovat merkittäviä useasta eri näkökulmasta katsottuna. Papit ovat avioliittoon vihkimisen osalta ristiriitaisessa tilanteessa, sateenkaariperheitä näkyy yhä enenevässä määrin kirkon toiminnassa ja tietenkin osaa papistosta asia koskettaa myös hyvin henkilökohtaisesti. Pappien käsityksiä samaa sukupuolta olevien parisuhteista käsittelevän väitöskirjani aineistosta käy ilmi, että osa papistosta toivoo kirkon reilusti asettuvan sateenkaariparien ja heidän lastensa rinnalle. Osa taas pitää suvun jatkamista avioliiton tärkeänä tehtävänä ja korostaa lapsen oikeutta sekä äitiin että isään. Esityksessäni luon katsauksen siihen, millaisen kuvan kirkossa käytävä keskustelu sekä pappien kommentit sateenkaariperheistä antavat, ja millä tavalla kirkossa ollaan valmiita tukemaan samaa sukupuolta olevia pareja ja heidän lapsiaan.

SUKUPUOLI JA YHDENVERTAISUUS KOULUTUKSESSA/GENDER AND EQUALITY IN EDUCATION

Sessio 1R

Aika: torstai 30.11. klo 12:45 – 14:15

Paikka: SS20 KTK

Puheenjohtaja: Outi Ylitapio-Mäntylä, Oulun yliopisto

Sukupuoli ja tasa-arvo opetussuunnitelmaprosessissa

Salla Myyry

Itä-Suomen yliopisto, Kuopio, Finland

Sukupuolitietoinen opetus ja aktiivinen tasa-arvotyö määrittävät perusopetuksen tavoitteiksi Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa 2014 (POP14). Tasa-arvoon kytkeytyvien tavoitteiden läpiviemiseksi peruskouluille on asetettu tasa-arvosuunnitelman laadintavelvoite, joka astui voimaan 1.1.2017. Tasa-arvoon kytkeytyvät tavoitteet eivät ole nousseet tyhjistä POP14:n riveille, vaan kirjaukset ovat monivaiheisten viranhaltijajohtojen neuvottelujen tuloksia, joita yhteiskunnan jäsenillä on ollut mahdollisuus kommentoida POP14:n laadintavaiheessa. Peruskoulujen tasa-arvosuunnittelusta ja sukupuolen kirjaamisesta opetussuunnitelmiin on uutisoitu erityisesti POP14:n sekä tasa-arvosuunnitteluvuorokäytön ottovaiheessa ja verkkokeskustelualustoilla on käyty jännitteistä keskustelua perusopetuksen tasa-arvosuunnittelusta ja POP14:n sukupuolikäsityksestä.

Väitöstutkimukseni tavoitteena on tutkia, miten sukupuoli ja tasa-arvo rakentuvat opetussuunnitelmaprosessin eri vaiheissa ja mitä jännitteitä tasa-arvo ja sukupuoli synnyttävät opetussuunnitelmauudistusta ja tasa-arvosuunnittelua käsiteltäessä. Keskityn tarkastelemaan sukupuolta ja tasa-arvoa koskevia neuvotteluja ja vastakkainasetteluja POP14:n valmistelu-, implementointi- ja sovellusvaiheissa sekä jäsentämään opetus- ja tasa-arvosuunnitelmien sukupuoli- ja tasa-arvopuhetta valtakunnallisissa sekä alueellisissa opetussuunnitelmissa. Analysoin aineistoa diskurssianalyttisesti ja vastaan kysymykseen siitä, miten sukupuoleen ja tasa-arvoon kytkeytyviä eroja, kategorioita ja hierarkioita tuotetaan opetussuunnitelmaprosessissa ja kuinka nämä puhuvat ovat yhteydessä toisiinsa. Jäsennän opetussuunnitelmaprosessia Jürgen Habermasin rationaalisen tahdonmuodostusprosessin teoretisoinnin avulla, jolloin opetussuunnitelmaprosessia tarkastellaan tasolta tasolle etenevinä neuvotteluina. Tutkimusaineistoni ensimmäisen osan muodostavat koulutuspoliittiset dokumentit, kuten POP14 ja POP04, tasa-arvosuunnitteluopas ja alueelliset opetus-, tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmat. Aineiston toinen osa koostuu POP14:n laadintaan osallistuneiden viranhaltijoiden haastatteluista, aiheen kannalta merkityksellisten kokousten muistioista, järjestöjen ja muiden julkisten toimijoiden sekä yksityishenkilöiden antamista POP14:n luonnostekstiin pohjautuvista lausunnoista ja kommenteista. Aineiston viimeiseen osaan lukeutuvat perusopetuksen tasa-arvosuunnittelua ja POP14:n sukupuoli- ja tasa-arvokirjauksia käsittelevät verkkolehtiartikkelit sekä niihin pohjautuvat verkkokeskustelut. Tasa-arvotyön haasteita kartoittamalla pyrin esittämään vastauksia siihen, kuinka sukupuolta ja tasa-arvoa tulisi käsitteellistää peruskoulukontekstissa tasa-arvotyön näkökulmasta.

Intersektionaalisuus linssinä suomalaisiin (musiikin) opetussuunnitelmiin

Minja Koskela¹, Anna Kuoppamäki¹, Heidi Westerlund¹, Sidsel Karlsen²

¹Taideyliopiston Sibelius-Akatemia, Helsinki, Finland, ²Høgskolen i Innlandet, Hedmark, Norway

Suomalainen, julkisrahoitteinen peruskoulu voi parhaimmillaan vähentää eriarvoisuutta oppilaiden välillä ja lisätä yhteiskunnan tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta. Jotta peruskoulun tasa-arvoistava vaikutus säilyisi, on koulun kyettävä vastaamaan enenevässä määrin moninaistuvan yhteiskunnan tarpeisiin. Koska musiikki on tärkeä kanava, jonka kautta nuoret rakentavat identiteettejään ja neuvottelevat toimijuuksistaan, on musiikinopetuksen yhdenvertaisuuden takaaminen oppilaiden tasa-arvon kannalta olennaista. Koska opetussuunnitelmat ohjaavat koulujen käytäntöjä, on niiden sisältöjen yhdenvertaisuuden tarkastelu keskeistä pyrittäessä kohti entistä tasa-arvoisempaa, demokraattisempaa ja inklusiivisempaa peruskoulua.

Tässä presentaatiossa luodaan kriittinen katsaus kahteen viimeisimpään opetussuunnitelmaan (2004; 2014) käyttäen intersektionaalisuutta tarkastelun teoreettisena linssinä. Intersektionaalisuus huomioi erilaisten sosiaalisten erontekojen (kuten sukupuoli, seksuaalisuus, kulttuuri, etnisyys, vammaisuus ja/tai yhteiskuntaluokka) lisäksi erontekojen risteymät. Käyttäen intersektionaalisuutta linssinä on näin ollen mahdollista kiinnittää huomiota epätasa-arvon potentiaaliseen kumuloitumiseen sekä selvittää, miten eriarvoisuuden rakentuminen voidaan huomioida ja sen kasautumisen mekanismit kyseenalaistaa. Presentaatio selvittää, miten intersektionaalisuuden käyttö teoreettisena työkaluna mahdollistaa monimutkaisissa valtasuhteissa syntyneen sosiaalisen ja kulttuurisen eriarvoisuuden huomioimisen opetussuunnitelmateksteissä. Opetussuunnitelmista analysoidaan sekä yleistä osaa että musiikin osaa tavoitteena selvittää lisäksi, miten yhteiskunnan verrattain nopea ja edelleen jatkuva moninaistuminen on huomioitu uudessa opetussuunnitelmassa. Tavoite on osoittaa, kuinka oppilaiden yhdenvertaisuuden toteutumisen mahdollisuudet otetaan tai ei oteta huomioon opetussuunnitelmissa, joiden päämääränä on pyrkiä kohti yhdenvertaisempia koulutuskäytäntöjä ja -ympäristöjä.

Esitelmä pohjaa Minja Koskelan tulevaan väitöskirja-artikkeliin, joka kirjoitetaan yhdessä Anna Kuoppamäen, Heidi Westerlundin ja Sidsel Karlsenin kanssa. Koskelan väitöskirja tutkii monikulttuurisen yläkoulun musiikinopetuksen demokratiaa intersektionaalisuuden ja kunniallisuuden näkökulmasta. Artikkelin on osa väitöstyön intersektionaalista viitekehystä.

Tasa-arvo ja yhdenvertaisuus ala-koulun kuvataideopetuksessa

Leena Knif, Seija Kairavuori

Helsingin yliopisto, Helsinki, Finland

Tasa-arvo ja yhdenvertaisuus ovat perustellusti nykyisen perusopetuksen opetussuunnitelman arvoperustan keskeisiä teemoja. Niiden tukeminen edellyttää tietoista asioiden työstämistä, sekä ajattelun, että monien käytännön taitojen harjoittamista. Koulun tehtävä on tukea oppilaiden kasvua tasa-arvoon pyrkiviksi, normikriittisiksi, ennakkoluulot ja valta-asemat tunnistaviksi globaaleiksi toimijoiksi. Moninaisuuden arvostaminen, ympäröivän todellisuuden moniarvoisuuden hyväksyminen ja yhdenvertaisuuden tavoittelu suvaitsevaisuuden sijaan ovat tasa-arvokeskustelun ja -kasvatuksen lähtökohtia. Opettajat tarvitsevat työhönsä konkreetteja työvälineitä epätasa-arvon taustalla vaikuttavien valtarakenteiden sekä me-ja ne muut-vastakkainasettelun purkamiseen.

Kuvataideopetus, omalla tiedonrakentamisen tavallaan, kriittistä ajattelua ja multimodaalisia kommunikaatiotaitoja vahvistavana kulttuurikasvatuksena tukee tasa-arvokasvatuksen tavoitteita. Luokanopettaja on tavallisesti päävastuussa peruskoulun kuvataideopetuksen toteuttamisesta. Opettajankoulutuksella on merkittävä rooli luokanopettajien kuvataiteen tavoitteiden sisäistämisessä ja kuvataidekasvatusnäkömyksen päivittämisessä. Tässä esityksessä pohdimme, miten jo luokanopettajakoulutuksen alkuvaiheessa voidaan tukea tasa-arvoon ja yhdenvertaisuuteen kasvattavan taidepedagogisen ajattelun rakentumista siten, että tulevat opettajat löytävät toimivia reittejä arvoperustasta käytännön tunti-ilanteisiin oppiainekontekstissa. Pohdimme mitä on yhdenvertaisuutta tukeva kuvataidekasvatus ja avaamme sen taustaa paitsi kuvataideopetukselle ajankohtaisin, myös moninaisuus- ja tasa-arvokasvatukselle yhteisin kysymyksiin. Tutkimusaineistona tässä tapaustutkimuksessa ovat luokanopettajaopiskelijoiden (N=25) portfolioit kurssilta, jossa he ryhmissä suunnittelivat ja toteuttivat tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta käsitelleen kuvataiteen opetuskokonaisuuden. Aineisto analysoitiin laadullisen sisällönanalyysin keinoin. Opintojaksossa opitun dokumentoinnit ja reflektoinnit osoittivat heidän löytäneen monenlaisia yhdenvertaisuutta edistäviä valintoja osaksi omaa taidepedagogista ajatteluaan.

Toimijuusanalyysi ja osallisuuden modaalisuus

Virpi Vaattovaara

Lapin yliopisto, Rovaniemi, Finland

Osallisuus nähdään usein positiivisena käsitteenä, joka nimenomaan mahdollistaisi osallistumisen ja lieventäisi osattomuuden tunteita. Osallisuus on toimijuuden lähikäsite, jota voidaan tarkastella kysymällä, millä tavalla yksilöllä on valtaa ja mahdollisuuksia tehdä omaa elämää koskevia päätöksiä. Entä millaiset ehdot määrittävät osallisuutta: onko kyse haluamisesta vai pakottavasta tai mahdollisesta valinnasta, joiden taustalla yhdenvertaisuus ja itsemääräämisoikeus toteutuvat eri tavalla.

Koulutuslupaus painottuu yleisessä keskustelussa nuorisotyöttömyyden pelastuksena. Tutkimuksessani yhteiskunnallinen osallisuuden vaade saattoi osoittautua tutkinnon jälkeiseksi petetyksi lupaukseksi niille nuorille aikuisille, joille ei löytynyt odotettua paikkaa työelämässä valmistumisen jälkeen. Samalla työelämään ja sosiaalisiin suhteisiin liittyvät yhteisöllisyyden kokemukset ja kuulumisen tilat saattoivat supistua olemattomiin.

Tarkastelen esityksessäni osallisuuden modaalisuutta täytymisen, voimisen, tuntemisen, haluamisen, osaamisen ja kykenemisen suhteiden kehikossa. Tuon esiin tutkimuksessani mukana olleiden kertomuksia, joissa modaliteetit yhdistävät, leikkaavat tai erottelevat valintojen taustalla olevia resursseja ja rajoitteita sukupuolen näkökulmasta.

Koulu nuorten mielenterveyskuntoutujien kokemana –erilaisuus, koulukiusaaminen ja toiseuden kokemus

Taina Heinonen

Turun yliopisto, Turku, Finland

Artikkelikäsitteilykirjoitukseen osittain pohjaavassa esityksessäni tarkastelen nuorten mielenterveyskuntoutujien koulukokemuksia. Mielenterveyskuntoutujalla tarkoitetaan henkilöä, joka saa tai on saanut mielenterveysongelmiensa vuoksi fyysistä, psyykkistä tai sosiaalista kuntoutusta ja jolla sairaus on hallinnassa ja hän on toipumassa. Tutkimus toteutettiin kvalitatiivisena tutkimuksena ja tutkimusta varten on haastateltu yhtätoista 18–25-vuotiaista mielenterveyskuntoutujaa, haastattelut toteutettiin teemahaastatteluina. Aineisto analysoitiin sisällönanalyttisesti näkökulman ollessa elämäkerrallinen. Tämän kaltaisen tutkimusotteen on todettu soveltuvan ajassa etenevien tapahtumakulkujen, elämän käännekohtien sekä kokemusten sosiaalisen rakentumisen tutkimiseen ja se on todettu hyväksi niin sairauden kokemusten kuin koulutuselämäkertojenkin tutkimisessa. Esityksessäni kuvailen nuorten mielenterveyskuntoutujien koulukokemuksia kertomuksista nousseiden kategorioiden kautta (erilaisuus, koulukiusaaminen, toiseuden kokemus, koulun tarjoama tuki mielenterveysongelmille ja opintojen keskeytyminen). Tässä esityksessä yritän myös pohtia sitä, miten koulu voisi paremmin tukea nuorten kehitystä ja kasvua erottelematta ketään. Mielenterveyspotilaisiin sekä heidän omaisiinsa kohdistuu monesti leimaamista sekä kielteisiä asenteita. Tämä vaikuttaa usein mielenterveyskuntoutujien minäkuvaan ja elämänlaatuun negatiivisesti. Leimaamisen ja negatiivisten asenteiden taustalla on usein pelkoja ja väärinkäsityksiä, jotka syntyvät tietämättömyydestä. Monikaan mielenterveyskuntoutuja ei halua kertoa omista ongelmistaan leimaamisen pelossa. (Karanka & Männikkö 2004.) Myös masennuksesta kärsivien nuorten on todettu usein salaavan masentuneisuutensa kasvojen menettämisen pelossa. Masennuksen julkituonti sekä sosiaalisen tuen hakeminen kääntyy useimmiten voitoksi, kun taas masennuksesta vaikeneminen syvenee häpeän sekä masennuksen noidankehiksi. (Laine 2006.) Lisäksi mielenterveystiedon lisäämisen on todettu vähentävän ennakkoluuloja (Karanka & Männikkö 2004).

Lastentarhanopettajaopiskelijoiden kertomuksia tasa-arvosta ja yhdenvertaisuudesta

Outi Ylitapio-Mäntylä

Oulun yliopisto, Oulu, Finland

Tasa-arvo, yhdenvertaisuus ja oikeudenmukaisuus ovat varhaiskasvatuksen arvoja, jotka ovat kirjattu Varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin (2016). Perusteissa korostetaan sukupuolen ja muiden erojen huomioonottamista arjen käytännöissä. Myös oppimisympäristöjen suunnittelu yhdenvertaisuuden ja sukupuolen tasa-arvon näkökulmista on kirjattuna Varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin. Päiväkodin tiloihin ja leikkipaikkoihin tulee kiinnittää huomio, sillä niiden huolellisella suunnittelulla voidaan murtaa sukupuolittuneita käytäntöjä (Paju 2013).

Esityksessäni tarkastelen lastentarhanopettajaopiskelijoiden kertomuksia kasvatuksen sukupuolittuneista käytännöistä päiväkodissa. Tutkimukseni aineistona ovat opintojen aikana kirjoitetut portfoliokirjoitukset. Opiskelijoiden kirjoituksissa on luettavissa monenlaisia kertomuksia sukupuolittuneista käytännöistä päiväkodin arjessa. Opintojen aikana on käsitelty tasa-arvoa ja sukupuolisensitiivisyyttä varhaiskasvatuksessa, joten heillä on ollut tietämystä sukupuolittuneista käytännöistä. Opintojen myötä heillä on valmiuksia katsoa käytäntöjä kriittisesti toisin katsomisen positioista. (Ylitapio-Mäntylä 2016.)

Opiskelijat kertovat erilaisista leikkipaikoista, joihin lapset hakeutuvat leikkimään. He kuvaavat kertomuksissaan, miten sukupuoli määrittää leikkiin osallistumista. Kertomuksissa on nähtävissä myös

tilanteita, joissa tytöt ja pojat leikkivät keskenään. Kiinnitän huomion myös niihin kertomuksiin, joissa aikuinen ohjaa leikkejä. Alustavassa analyysissäni luen opiskelijoiden kertomuksia tilan ja leikkipaikan näkökulmista. Pohdin sitä, miten sukupuolittuneet käytännöt ovat kiinnittyneitä päiväkodin tiloihin sekä miten kasvatus ja osallisuus voivat edistää tasa-arvon, yhdenvertaisuuden ja oikeudenmukaisuuden toteutumista päiväkodin arjessa.

Kenen joukoissa seisot? Sukupuoleen liittyvä diskursiivinen avaruus luokanopettajakoulutuksessa

Miia Collanus, Tiina Kujala, Helena Rajakaltio

Tampereen yliopisto, Tampere, Finland

Olemme kiinnostuneita diskursiivisesta avaruudesta, jossa luokanopettajakoulutuksen sukupuolta tuotetaan. Tutkimuksemme rakentuu kulttuurintutkimuksen (Grossberg 2006, 2014) ja diskurssiteorian ajatuksille diskurssien materiaalisuudesta, diskursiivisen avaruuden valtarakenteisuudesta ja kontingentista luonteesta. Diskursiivinen avaruus on sekoitus sedimentoituneita rakenteita ja niitä uudistavia ja uusintavia käytänteitä. Diskursiivinen avaruus tuottaa luokanopettajaksi opiskeleville subjektipositioita, joihin on otettava kantaa ja löydettävä oma paikkansa (Laclau & Mouffe 2001).

Aineistomme on kolme luokanopettajaopiskelijoiden ryhmähaastattelua, joissa 4-5 eri vuosikurssien opiskelijaa keskusteli sukupuoli-teemasta opiskelijakulttuureissa ja opetuksen kulttuureissa. Analyysimme nojaa Ernesto Laclau'n diskurssiteoreettisiin käsitteisiin, mutta myös Lawrence Grossbergin Gilles Deleuzin käsitteitä hyödyntävään konjunktuurianalyysiin (2014). Jäljitämme aineistosta elementtejä, elementtien välisiä erilaisia yhteen liittäviä ja erottavia suhteita/viivoja (lines), joiden kautta tuotetaan sukupuoleen liittyviä diskursseja. Olemme kiinnostuneita siitä, millaisia ovat ne yhtäläisyyksien ja erojen ketjut, joista aineistostamme löytyvät diskurssit rakennetaan, mitkä ovat diskurssien rajoja ja miten rajoja ylläpidetään ja horjutetaan.

Suurin osa ryhmäkeskustelusta koski opiskelijakulttuureita ja erityisesti ainejärjestötoimintaan liittyviä heimokulttuureja, joissa tuotetaan ulossulkevia, sukupuolittuneita positioita. Opetuksen kulttuureissa sukupuoleen liittyvät rakenteet ovat piiloisia eikä sukupuolentutkimus ja siihen liittyvä käsitteistö ole esillä koulutuksessa. Tästä syystä keskitymme analyysissä opiskelijakulttuureihin, joskin tarkastelemme myös opetuksen kulttuureja suhteessa löydöksiimme.

Alustavien tulosten mukaan aineistossamme sukupuolta tuotetaan erityisesti erilaisissa opiskelijoiden heimokulttuureissa, jotka rakentuvat pääosin dikotomiselle sukupuolikäsitykselle. Dikotominen sukupuolikäsitys näyttäytyy diskursiivista avaruutta määrittävänä normaalina ja sitä vasten opiskelijat positioivat itseään ja toisiaan. Sukupuoleen liittyvä diskursiivinen avaruus näyttäytyy polarisoituneena ja antagonistisena. Erityisen vahvasti nousee miesopiskelijoiden heimokulttuureissa rakentuva ”lad-diskurssi”. Se rakentuu voimakkaasti erojen ja ulossulkemisten kautta, stereotyyppiselle maskuliinisuuskäsitykselle, jota määrittää tietynlainen ”terveellinen laiskuus” (healthy idleness). Se tuottaa opiskelijoille ahtaita ja polaristuneita subjektipositioita. Paon viivoja (lines of flight) on vaikea rakentaa.

Selvitys yhtenäisen ihmisoikeuskasvatuksen opettajankoulutuksen toteuttamisesta

Tuija Kasa

Ihmisoikeuskeskus, Helsinki, Finland

Tutkimukset Suomen ihmisoikeuskasvatustilanteesta eri opetusasteilla ja opettajankoulutuksessa osoittavat, että ihmisoikeuskasvatusta toteutetaan moninaisesti, mutta se on epäyhtenäistä ja yksittäisten opettajien aktiivisuuden varassa. Selvityksen aiheena on kansallisesti yhtenäisen ihmisoikeuskasvatuksen opettajankoulutuksen toteuttaminen, joka edistäisi nykyisen perus- ja ihmisoikeuskasvatuksen tilaa. Opetussuunnitelmien, opettajan etiikan ja viranhaltijaposition, perustuslain, kansainvälisten ihmisoikeusjulistusten ja -sopimusten valossa olisi perusteltua kehittää yhtenäisiä opintoja ihmisoikeuskasvatuksesta.

Ihmisoikeuskasvatuksen osaamistarpeena opettajan ammattitaidon näkökulmasta ovat perus- ja ihmisoikeustietämyksen lisäksi opettajan työn kannalta keskeisen hallintolainsäädännön tuntemus.

Ihmisoikeuskasvatus määrittyy YK:n ihmisoikeuskasvatuksen julistuksen (2011) perustalta opettavan, oppijan ja koko yhteisön ihmisoikeuksien edistämiseksi. Julistus määrittelee kaikkien oikeuden ihmisoikeuskasvatukseen, ihmisoikeuskasvatuksen sisältöjä ja ulottumisen kaikille opetusasteille. Kyse on tietojen, taitojen ja asenteiden antamisesta ihmisoikeuskulttuurin rakentamiseen. Perimmäinen tavoite on voimaannuttaa kunnioittamaan ja puolustamaan omia ja toisten oikeuksia. Moninaistuvassa yhteiskunnassa ihmisoikeuskasvatuksen tarjoamat taidot esimerkiksi dialogin perustana näyttäytyvät alati tärkeämmiltä.

Suomi on saanut suosituksia Yhdistyneiden Kansakuntien ihmisoikeusneuvoston määräaikaistarkasteluprosessissa (Universal Periodic Review, UPR) toteuttaa ihmisoikeuskasvatusta osana opettajankoulutusta. Aiemmin suositusta ei hyväksytty vedoten yliopistojen autonomiaan päättää opetussisällöistään. Suosituksia on hyväksytty vuonna 2017 ja ihmisoikeuskasvatus on teemana kansallisessa perus- ja ihmisoikeustoimintaohjelmassa 2017–2019. Uusissa opetussuunnitelmissa on myös aiempaa vahvempi ihmisoikeuspainotus muun muassa viranhaltijaa velvoittavassa osuudessa.

Aiemmat selvitykset osoittavat, että ihmisoikeuskasvatukseen on kiinnostusta ja että opettajat toivoisivat aiheen käsittelyä suoraan. Aiheesta puuttuu kuitenkin eksakti tutkimustieto siitä, mitä ja miten ihmisoikeuskasvatusta tulisi opettajille kansallisesti opettaa? Mitkä ovat yhtenäisen kurssin perustamisen mahdollisuudet ihmisoikeuskasvatuksesta? Kuinka kunnioittaa yliopistojen autonomiaa, mutta tarjota perus- ja ihmisoikeuksiin perustuva yhtenäinen lähtökohta kaikille viranhaltijoille? Toivon näkökulmia suunnitteilla olevan selvityksen metodologiaan opettajankoulutuksen näkökulmasta ja potentiaalisen opetuskokonaisuuden sisällöistä, laajuudesta ja riittävydestä opettajan ammattitaidon näkökulmasta.

TAIDEKASVATUS JA PALVELUMUOTOILU/ART EDUCATION AND SERVICE DESIGN

Sessio 4L

Aika: perjantai 1.12. klo 11:15 – 12:45

Paikka: LS16

Puheenjohtajat/Chairs: Miia Hast ja Sanna Mommo, Lapin yliopisto

Esitysten arvioinnista oppilaiden musiikilliseen osallisuuteen

Minna Muukkonen¹, Eija Kauppinen²

¹Itä-Suomen yliopisto, Savonlinna, Finland, ²Opetushallitus, Helsinki, Finland

Suomalaisessa koulutusjärjestelmässä opettaja vastaa oppilaan arvioinnista. Opettajan tulee noudattaa arviointia suorittaessaan valtakunnallisia oppilaan arvioinnin ohjeita. Esityksessä tarkastellaan, miten musiikin oppimisen arviointia on artikuloitu valtakunnallisissa ohjeissa peruskoulun olemassaolon aikana. Tutkimuksen aineiston muodostavat valtakunnalliset määräykset ja niitä täydentävät ohjeet peruskoulun alkuvaiheesta nykyisiin ohjeisiin.

Tutkimuksen tavoitteena on rakentaa ymmärrystä arvioinnin ideologisesta kehkeytymisestä. Tarkastelemme oppilaan arviointia niin yleisten arvioinnin ohjeiden kuin musiikin oppiaineen näkökulmasta kysyen ensinnäkin, miten linjaukset on muotoiltu ja perusteltu ja miten kyseiset linjaukset ovat muuttuneet vuosikymmenten aikana. Toiseksi tutkimuksessa kysytään, millaista ymmärrystä musiikista ja musiikkikasvatuksesta tekstit heijastavat.

Aineisto on analysoitu sisällönanalyysin keinoin ja diskursiivisesti. Tulosten perusteella oppilaan arvioinnin sekä yleisissä että musiikin linjauksissa on havaittavissa kolme siirtymää: oppilaiden keskinäisestä

vertailusta on siirrytty kriteeriperustaiseen arviointiin, yleisistä tavoitteista kohti oppilaan tavoitteita ja lopputuloksen arvioinnista kohti oppimisprosessin arviointia. Musiikin arvioinnin ohjeissa otetaan peruskoulun alkuvaiheessa kantaa oppilaan musikaalisuuteen, mutta musikaalisuus-käsite liudentuu teksteistä vähitellen. Samaan aikaan teksteistä välittyy yhä vahvemmin käsitys musiikista kulttuurisena ilmiönä. Arvioinnin painopiste muuttuu taidosta tunnistaa musiikkiteoksia kohti taitoa tulkita musiikin merkityksiä. Musisoinnin arviointi siirtyy esityksistä musiikillisen toimijuuden ja oppimaan oppimisen taitojen arviointiin.

Esityksen lopuksi pohdimme oppilaan arvioinnin nykytilannetta, sen suhdetta ideologiseen traditioon ja arviointikäytäntöjen etiikkaa.

Näkyvä näkymättömäksi - opettajaopiskelijoiden uskomuksia ja aikomuksia ilmiölähtöisestä kuvataiteen ja luonnontieteen oppimisesta

Antti Lokka

Jyväskylän Yliopisto, Jyväskylä, Finland

Koulun opettajat saattavat kokea uusiin ilmiölähtöisiin opetussuunnitelmiin siirtymisen haasteena, johon opettajankoulutuksen ja täydennyskoulutuksen halutaan reagoivan. Tähän haasteeseen pureutuu 2013 Jyväskylän OKL:ssä käynnistynyt Checkpoint Leonardo (CPL) –hanke. CPL:n puitteissa pidetyillä kursseilla ilmiölähtöistä oppimista lähestytään yhdistämällä tutkivaa luonnontiedettä, teknologiaa ja matematiikkaa muihin oppiaineisiin, erityisesti taideaineisiin ja kuvataiteeseen. Samalla viedään opettajat ja oppilaat pois fyysisestä luokahuoneesta hyödyntämään koulun ulkopuolisia oppimisympäristöjä sekä hankkimaan aktiivisesti tietoa hyödyntäen teknologiaa ja havaintoja vaikkapa elinympäristöstä.

Kevätlukukaudella 2017 erityisopettajaopiskelijat (N=15) kehittivät projektioppimisen malliin perustuvia oppimiskokonaisuuksia alakouluun ”Häive ja naamiovärit” -teemalla. Viiden opintopisteen (kuvataide 2 op. + luonnontiede 3 op.) opettajankoulutuksen monialaisten POM -opintojen kurssi koostui demoista, taidemuseokäynnistä, omatoimisesta työskentelystä, työpajoista yhteistyökouluilla ja projektin esittelystä muille ryhmille. Kurssin tavoitteet olivat kaksisuuntaiset: yhtäältä kuvataiteen ja luonnontieteen oppisisältöjen monialainen yhteistyö ja toisaalta taas projektioppimisen tietoinen kokeilu työtapana. Kurssilla oli kaksi opettajaa: lehtori Antti Lokka ja yliopistonlehtori Anssi Lindell.

Tämän kehittämistyön tutkimuskysymykset olivat:

- Mitä aikomuksia ja uskomuksia opettajaopiskelijoilla on ilmiölähtöisen opetuksen käyttämiseen myöhemmin työelämässä?
- Miten ilmiölähtöinen ja monialainen oppimisprojekti suunnitellaan ja toteutetaan vastaamaan näihin tarpeisiin?
- Millaisia käsityksiä heillä on kuvataiteen roolista projektioppimisessa?
- Millä tavoin eri tietämisen tavat nousivat työpajoissa esiin?

Lisäksi kurssilla oli kurssikohtaiset osaamistavoitteet ja arviointikriteerit, jotka esittelimme kurssin alussa. Tutkimusaineisto kerättiin toukokuussa 2017 opiskelijoilta kyselylomakkeilla ja haastatteluin kurssin aikana ja sen jälkeen. Aineisto analysoitiin sekä tilastollisilla että laadullisilla menetelmillä. Esitykseni koostuu Checkpoint Leonardon aiemman tutkimus- ja julkaisutoiminnan lyhyestä esittelystä, ”Häive ja naamiovärit” -kurssin kuvauksesta sekä tutkimuksen tämänhetkisistä tuloksista.

Taiteiden välinen pedagoginen kehittäminen

Heli Kauppila

Taideyliopisto, Helsinki, Finland

Tässä presentaatiossa tarkastellaan taideopetuksen kehittämistä taiteidenvälisyyden näkökulmasta. Kaksi konkreettista esimerkkiä valaisee pohdintaa siitä minkälaiset pedagogiset opinnot tukevat taitelijakoulutuksen saaneiden henkilöiden opettajaidentiteetin rakentumista. Mitä tarkoittaa taide opetuksen substanssina ja pedagogisen kehittämisen lähtökohtana? Mitä merkitys on sillä, että eri taiteenalojen ihmisen tarkastelevat taidepedagogiikan kysymyksiä yhdessä?

Tarkasteltavana olevissa esimerkeissä lähdetään liikkeelle osallistujien oman ammatillisen taitotiedon ja kokemusten reflektoinnilla. Omalajisen jäsenyyksen kautta ja sen eri muodoissa tapahtuvan jakamisen kautta ryhmä tukee osallistujan itseymmärryksen syventymisessä ja työssä kehittymisessä. Tässä kehittämistyön esittelyssä pohditaan myös vertaisoppimisen ja –tuen suhdetta eri taiteenalojen rajapintojen, erojen ja yhtäläisyyksien hahmottumisessa ja kirkastamisessa.

Capacities and affordances of arts-based research methods in the work with children

Marian Tumanyan

University of Oulu, Oulu, Finland

A large proportion of creative research methods are arts-based. As methodological tools, these methods are used in different parts of research including data generation, analysis, interpretation and representation. Arts-based research methods are found to be particularly useful in the work with children, as well as while researching sensitive issues.

Arts-based methods in social sciences already have a long path, but with the rise of using these methods in the context of ground-breaking theories like posthumanism and affective turn, there comes a need of looking at what we know about these methods already and what is the research gap still. Literature review, which serves well for this purpose, is conducted in this piece of research. In the results section of the study we not only elaborate what is the research gap in the field of arts-based research methods, but also discuss about the capacities and affordances of those methods in the research process with children.

TIETO- JA VIESTINTÄTEKNIikka OPETUKSESSA JA OPPIMISESSA/ICT IN TEACHING AND LEARNING

Sessio 1C

Aika: torstai 30.11. klo 12:45 - 14:15

Paikka: LS3

Puheenjohtaja (TBC)

Heiluttaako häntä koiraa? Sähköinen ylioppilastutkinto koulujen digiloikan edistäjänä.

Sirkku Kupiainen, Raisa Ahtiainen

University of Helsinki, Helsinki, Finland

Jo ennen kuin teknologian murroksen aiheuttama tarve tieto- ja viestintäteknologian käytön lisäämiseksi opetuksessa ja oppimisessa tuli kirjatuksi aiempaa selvemmin eri koulutusasteiden opetussuunnitelmiin (OPS 2014; LOPS 2015), siirtyminen digitaalisen oppimiseen nousi lukioissa ajankohtaiseksi Ylioppilastutkintolautakunnan tehdessä päätöksen tutkinnon kokeiden sähköistämisestä vuosien 2014–2019 aikana. Kokeiden sähköistämiseen ja etenkin sen aikatauluun on kohdistunut ja kohdistuu edelleen niin huolta kuin osin varsin vahvaakin kritiikkiä. Opetuksen digitalisaatiota koskeva tutkimus ei kuitenkaan ole juuri huomioinut ylioppilastutkintoa.

Tarkastelemme esityksessämme lukiolaisten näkemyksiä sähköisestä ylioppilastutkinnosta ja oman lukionsa siihen valmentautumiseen antamasta tuesta pääkaupunkiseudun 1 340 ensimmäisen ja toisen vuoden opiskelijaa kattaneen kaksivuotisen survey-tutkimuksen valossa peilaten heidän näkemyksiään samojen lukioiden opettajien vastaaviin kysymyksiin antamiin vastauksiin. Koska opiskelijoiden luottamuksen omiin digilaitteiden käyttötaitoihinsa voi ajatella olevan oppiainekohtaisen osaamisen ja digikokemuksen ohella merkityksellistä sähköisiin ylioppilastutkinnon kokeisiin asennoitumiselle, peilaamme heidän näkemyksiään myös heidän itse arvioimiaan TVT-taitoja ja niihin lukiossa saamansa opetuksen riittävyttä koskevia arvioita vasten.

Tutkimuksen alkaessa syksyllä 2015 opiskelijat suhtautuivat keskimäärin varsin epäillen tai korkeintaan neutraalisti sähköisen kokeen soveltuvuuteen eri oppiaineiden kokeisiin (ka 2,3–4,2 asteikolla 1–7), suurimman epäilyn kohteena olleiden ja viimeisenä sähköistyvien matemaattis-luonnontieteellisten aineiden osalta tytöt epäilevämmän kuin pojat. Tytöt arvioivat myös TVT-taitonsa poikia heikommiksi (vrt. Kaarakainen & Kivinen, 2015) ja kokivat saamansa opetuksen poikia riittämättömämmäksi. Yhteydet opiskelijoiden ylioppilastutkinnon sähköistämistä koskevien näkemysten ja heidän raportoimansa oppituntien aikaisen digilaitteiden oppimiskäytön välillä olivat positiivisia, mutta heikkoja ($r=0,23$ tai pienempi).

Tutkimus tarjoaa kaivattua tietoa lukiolaisten ja opettajien toimintaa ohjaavista asenteista niin suhteessa ylioppilastutkinnon käynnissä olevaan uudistukseen kuin opetussuunnitelman digitavoitteiden edessä.

Kuudesluokkalaiset nettilähteiden luotettavuuden arvioijina

Elina Hämäläinen¹, Carita Kiili², Eero Sormunen³, Mirjamaija Mikkilä-Erdmann⁴, Marja Vauras⁵, Paavo Leppänen¹

¹Jyväskylän yliopisto, psykologian laitos, Jyväskylä, Finland, ²Oslo'n yliopisto, kasvatustieteiden laitos, Oslo, Norway, ³Tampereen yliopisto, informaatiotieteiden yksikkö, Tampere, Finland, ⁴Turun yliopisto, OKL, Turku, Finland, ⁵Turun yliopisto, kasvatustieteiden tiedekunta, Turku, Finland

Tässä tutkimuksessa selvitettiin, miten kuudesluokkalaiset ($n=334$; 158 tyttöä ja 176 poikaa) arvioivat nettilähteiden luotettavuutta. Lisäksi selvitettiin, onko tehtävän aiheella yhteyttä siihen, miten oppilaat arvioivat nettitekstejä. Tutkimus on osa laajempaa iFuCo-tutkimushanketta. Oppilaat tutkivat internetiä simuloivassa ympäristössä joko tietokonepelaamisen ($n=178$) tai tietokoneruudulta lukemisen ($n=156$) hyötyjä ja haittoja. Tehtävässä oppilaita pyydettiin arvioimaan kolmen nettisivun luotettavuutta asteikolla 1-5. Lisäksi heitä pyydettiin perustelemaan arvionsa. Perustelut luokiteltiin kolmeen luokkaan: joko 1) nettilähteiden piirteisiin (esim. kirjoittajan asiantuntijuuteen, tekstityyppiin), 2) nettilähteiden sisällön laatuun (esim. tutkimusperustaisuus, tekstin laatu) tai 3) informaation varmentamiseen (esim. aiempi tieto, omat kokemukset) vetoaviin perusteluihin.

Kun kolmen sivun arviointeihin liittyvät perustelut laskettiin yhteen, havaittiin, että oppilaat kiinnittivät useammin huomiota nettilähteiden piirteisiin ($ka=2,05$, $kh=2,52$) kuin nettisivun sisällön laatuun ($ka=0,36$, $kh=0,78$). Informaation varmentamista hyödynnettiin luotettavuusarvioinneissa vähiten ($ka=0,22$, $kh=0,59$). Hieman yli puolet oppilaista hyödynsi vähintään kerran nettilähteiden piirteitä arvioinneissaan. Sen sijaan vain 23 % oppilaista kiinnitti huomiota sisällön laatuun ja vain 15 % oppilaista pyrki varmentamaan informaatiota aikaisempaan tietoonsa tai kokemuksiinsa vedoten. Oppilaiden arviointitaidoissa oli suuria eroja. Kolmannes oppilaista ei antanut yhtään relevanttia perustelua arvioinneilleen, kun taas osa oppilaista arvioi tekstejä monipuolisesti.

Tulokset osoittavat myös, että aihe oli yhteydessä siihen, kuinka aktiivisesti oppilaat arvioivat nettitekstejä. Tietokonepelaamista koskevien nettisivujen luotettavuuden arviointi onnistui oppilailta selvästi tietokoneruudulta lukemista koskevia nettisivuja paremmin ($t=6,354$; $p<0.001$). Tulokset vahvistavat, että nettilähteiden luotettavuuden arviointia tulisi opettaa kouluissa systemaattisemmin ja jo alemmilla

luokkatasoilta alkaen. Koska oppilaiden arviointitaidoissa näyttää olevan suuria eroja, olisi taitojen opetusta myös hyvä eriyttää.

Oppilasagentti toiminta Keski-Uudenmaan kouluissa

Heikki Kynäslähti, Katriina Maaranen

Helsingin yliopisto, Kasvatustieteiden osasto, Helsinki, Finland

Mediapolku on yksi harvoista 1990-luvun tietoyhteiskuntakehittämisen projekteista, joka on katkeamatta toiminut perustamisestaan lähtien. Siinä Helsingin yliopiston opiskelijat osallistuvat kouluilla toteutettaviin mediakasvatuksen projekteihin. Vuosien myötä toteutusmuodot ja yhteistyökumppanit ovat vaihdelleet. Viimeisinä lukuvuosina Mediapolussa oppilaat ovat tulleet muutamalta (kuluneena vuotena yhdeksältä) Keski-Uudenmaan koululta yliopistolle suunnittelemaan ja toteuttamaan jotain koulun tarpeisiin liittyvää mediakasvatuksen projektia. Hankkimansa osaamisen ja tietämisen avulla oppilaat ovat sitten oppilas-agentteina omassa koulussaan opettaneet muita koulun oppilaita, opettajia ja joissain tapauksissa myös vanhempain illassa oppilaiden vanhempia. Tässä esityksessä raportoimme tuloksia siitä, miten toiminta on kouluissa organisoitunut ja minkälaisia kokemuksia siitä on oppilasagenteilla. Mediapolun yhteistyötahona on KUUMAKunnat, Keski-Uudenmaan kunnat.

ActionTrack mobiilisovelluksella säännöllisesti ulkona annetun opetuksen yhteydet kahdeksas luokkalaisten kouluviihtyvyyteen – ensituloksia

Kimmo Koivisto

Turun yliopisto, Rauma, Finland

Hallitusohjelmassa 2015 osaamisen ja koulutuksen kehittämisen yhtenä tavoitteena on viihtyisämpi koulupäivä. Tässä tutkimuksessa selvitettiin ActionTrack-mobiilisovelluksen opetuskäytön yhteyksiä kahdeksas luokkalaisten kouluviihtyvyyteen. ActionTrack on paikkatietojärjestelmää hyödyntävä sovellus, jonka avulla opetusta voidaan toteuttaa luokahuoneen ulkopuolella uudella tavalla liikuntaa ja oppimistehtäviä yhdistäen. Yksittäisistä oppimistehtävistä voidaan tehdä tehtävärata, jossa oppilaat liikkuvat oppimistehtävästä toiseen sovelluksen opastama.

Tutkimusaineisto kerättiin yhden yhtenäiskoulun kahdeksannen luokan oppilailta (n=46). Tutkimuksessa oli mukana kaksi kahdeksas luokkaa, joiden oppilaat käyttivät ActionTrack -sovellusta kaksi – kolme kertaa viikossa teoreettisten oppituntien aikana syyskuun puolivälistä maaliskuun loppuun asti, kaikkiaan 20 viikon ajan. Yksittäisen oppituntin aikana sovelluksella työskenneltiin keskimäärin 20 minuuttia (vaihteluväli 16–40 min), ja tuona aikana oppilaat liikkuvat keskimäärin 1,2 km oppimistehtävästä toiseen siirtyessään. Koulussa viihtyminen selvitettiin kolmasti kyselyllä, johon oppilaat vastasivat ennen sovelluksen käyttöön-ottoa, käyttöjakson puolivälissä ja sovelluksen käytön päätyttyä. Ensimmäisen ja viimeisen kyselyn yhteydessä selvitettiin kouluviihtyvyyden lisäksi myös oppilaiden taustatekijöitä kysymyksillä jotka koskivat liikunnan harrastamista, koettua fyysistä pätevyyttä, ruutuaikaa sekä sosiaalista taustaa. Sovelluksen käyttöjakson puolivälissä ja käytön loputtua tehdyssä kyselyssä oppilaat vastasivat kysymyksiin, joilla selvitettiin erikseen oppilaiden viihtymistä ja opiskelukokemuksia ActionTrack-oppitunneilta. Oppilaiden koulumenestys teoreettisissa oppiaineissa selvitettiin kahdeksannen luokan lukuvuositodistuksista lukuvuoden päätyttyä. Kouluviihtyvyyden muutoksia ja Actiontrack oppitunneilla viihtymistä tavanomaisiin tunteihin verrattuna tarkasteltiin Wilcoxonin testillä.

Ensitulosten pohjalta kouluviihtyvyyden muutokset vaikuttavat olleen negatiivisia. Kouluviihtyvyys heikkeni erityisesti tytöillä. Tytöt viihtyivät heikommin ActionTrack oppitunneilla tavanomaisiin tunteihin verrattuna, pojilla eroa viihtymisessä eri oppitunneilla ei ollut. Heikomman opintomenestyksen omaavat oppilaat viihtyivät ActionTrack tunneilla paremmin kuin tavanomaisilla oppitunneilla 10 viikon jälkeen, 20 viikon jälkeen eroa ei enää havaittu. Paremman opintomenestyksen omaavat viihtyivät heikommin ActionTrack oppitunneilla tavanomaisiin oppitunteihin verrattuna kumpanakin mittauskertana.

Sessio 2C

Aika: torstai 30.11. klo 14:45 - 16:15

Paikka: LS3

Puheenjohtaja (TBC)

New and old writing skills' efficacy in a primary classroom – A pilot study

Satu-Maarit Frangou¹, Sara Sintonen², Leila Kairaluoma³

¹University of Lapland, Rovaniemi, Finland, ²University of Helsinki, Helsinki, Finland, ³University of Oulu, Oulu, Finland

Digital tools are nowadays widely used in writing instruction, and in Finland, Information and Communications Technologies (ICTs) are part of the school infrastructure. In the national core curriculum for primary school education since 2016, their use was integrated in teaching all subjects. Furthermore, the new curriculum introduces the enhancement of multiliteracy skills, in an effort to equip the new generation with the necessary proficiencies to communicate in the digitized world. Writing no longer means simply sharpening the pen, but also using a computer or a touch screen keyboard. Consequently, there is an increasing need to study these different writing tools and their effectiveness, in order to develop pedagogical approaches and writing instruction methods that take into account the cognitive development of the child, and the inescapable technological environment that we live in.

In this pilot study, the objective is to develop an assessment tool that measures the recollection and learning outcomes of children aged 9 to 10, after using different writing methods in digital and non-digital formats. This research concentrated on handwriting, typing on a laptop computer and typing on a tablet computer's touch screen keyboard. Given the limitations of this pilot study in scope, and due to the lack of proper measurement tool, future research directions are suggested. These take into consideration the continuous technological advancement of learning environments, as well as the urgency to create new writing assessment methods, that will facilitate the development of new literacy pedagogies.

Pedagoginen suunnitteluviitekehys hybridin LuMa-oppimisympäristön kehittämiseen

Tiina Mäkelä, Hanna Immonen

University of Jyväskylä, Jyväskylä, Finland

Nuorten kiinnostuksen heikkeneminen luonnontieteellisiä ja matemaattisia aineita ja uravalintoja kohtaan on haaste, johon Euroopan Unioni pyrkii vastaamaan tutkimuksen ja innovaation keinoin. EU:n Horizon 2020 rahotteisessa STIMEY (Science, Technology, Innovation, Engineering for the Young) -projektissa tutkitaan ja kehitetään hybridiä oppimisympäristöä. Tavoitteena on luoda oppimisympäristö, joka innostaa 10-18 -vuotiaita nuoria luonnontieteiden ja matematiikan (LuMa-aineiden, englanniksi STEM) opintoihin. Opettajat, oppijat, vanhemmat, korkeakoulut ja alan työelämän edustajat muodostavat yhdessä verkoston, jossa LuMa-aineiden oppimisesta tulee osa nuorten jokapäiväistä elämää ja joka kannustaa heitä alan uravalintoihin hybridin oppimisympäristön kautta. Oppimisympäristö sovittaa yhteen robotiikkaa, sosiaalisen median komponentteja, pelillisyyttä ja multimediaa. Tutkimus toteutetaan Espanjassa, Kreikassa, Saksassa, Suomessa ja Valko-Venäjällä. Tässä artikkelissa esitellään aikaisempaan tutkimukseen ja projektin ensimmäisen vuoden aikana kerättyyn empiiriseen aineistoon pohjautuvaa, oppimisympäristöjen suunnittelua tukevaa pedagogista viitekehystä. Viitekehys ohjaa muun muassa aktiiviseen osallistumiseen, yhteistyöhön ja tiedon rakentamiseen, yksilöllistämiseen, oppimisen iloon, kokemukselliseen ja tutkivaan oppimiseen. Lisäksi se tukee yhteyksien luomista oppijoiden koulun ulkopuolisiin kokemuksiin.

Digitaalinen kasvun kansio varhaiskasvatuksessa

Maria Alanko, Marja Kankaanranta

Jyväskylän yliopisto, Jyväskylä, Finland

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2016) painotetaan pedagogista dokumentointia, lapsen ja vanhemman osallisuutta sekä tieto- ja viestintäteknologista osaamista. Pedagogisen dokumentoinnin työvälineenä on suomalaisessa varhaiskasvatuksessa suhteellisen pitkään hyödynnetty ns. kasvun kansiota. Sen on todettu tukevan lapsen kasvua, kehitystä ja oppimista sekä vahvistavan lapsen itsetuntemusta, -ohjautuvuutta ja -arviointitaitoja (Wade, Abrami & Sclater 2005; Parnell & Bartlett 2012; Hillyer & Ley 1996). Sen sijaan portfolioiden kokoamisesta digitaalisessa muodossa on suomalaisessa varhaiskasvatuksessa vielä vähän kokemusta. Meyerin ym. (2011) mukaan digitaalisella portfolioilla voi olla myönteinen vaikutus opettajan pedagogisiin toimintatapoihin. Tämän tutkimuksen tarkoituksena on analysoida digitaalisen portfolion käyttöönottoa varhaiskasvatuksessa. Kiinnostuksen kohteena on, mikä on digitaalisen portfolion merkitys sekä miten kasvattajia ohjataan uudenlaisen digitaalisen työskentelymenetelmän käyttöönottoon. Tutkimus on luonteeltaan kehittämistutkimusta, joka on olennainen osa kunnissa toteutettavaa digitaalisten portfolioiden käytön kehittämishanketta. Portfolioiden kehittämistyöhön osallistuu 22 päiväkotia kolmesta kunnasta. Ensimmäisessä eli suunnitteluvaiheessa keväällä 2017 tarkasteltiin varhaiskasvattajien näkemyksiä ja lähtökohtia digitaaliselle portfoliotyöskentelylle. Toisessa eli käyttöönottovaiheessa tuetaan ja seurataan portfolioiden käytön etenemistä yksilö- ja yksikkötasolla. Tutkimusaineisto koostuu varhaiskasvattajille suunnatusta alku- ja loppukyselystä sekä kehittämistyön aikana tekemistä kirjallisista kehittämistehtävistä. Lisäksi lapsilta kootaan keskusteluaineistoa digitaalisten portfolioiden esittelytilanteista. Tutkimukseen osallistuneissa päiväkodeissa oli vaihtelua siinä, millä tavoin kasvun kansiota oli aiemmin hyödynnetty sekä varhaiskasvattajien kokemuksissa ja asenteissa kasvun kansioiden käyttöä kohtaan. Tutkimuksen alkuvaiheessa osallistujien asenteet digitaalisten portfolioiden käyttöä kohtaan vaihtelivat hyvin kielteisestä digitaalisuuteen odottavasti suhtautuviin. Kehittämistyön edetessä osallistujien asenteet muuttuivat myönteisimmiksi ja innostuneiksi. Kasvun kansion toteuttaminen digitaalisessa muodossa oli kaikille vielä uusi asia. Kasvattajat olettivat digitaalisuuden ennen kaikkea helpottavan ja monipuolistavan portfolioiden kokoamista. Olennaiseksi käyttöönotossa koetaan, että osallistujilla on vahva tietotekninen ja pedagoginen tuki saatavillaan nopeasti ja helposti.

Mitä digilaitteilla luokassa tehdään?

Sirkku Kupiainen, Raisa Ahtiainen, Laura Kortesoja

University of Helsinki, Helsinki, Finland

Tarve tieto- ja viestintäteknologian käytön lisäämiseksi opetuksessa ja oppimisessa on kirjattu eri koulutusasteiden uusiin opetussuunnitelmiin aiempaa selvemmin (OPS 2014; LOPS 2015). Nuorten teknologiataidot eivät kuitenkaan toistaiseksi lunasta niitä odotuksia, joita 'diginatiivisukupolven' on liitetty (Karakainen & Kivinen, 2015). Tampereen yliopiston Opeka-kysely on tuottanut jo useamman vuoden ajan tietoa opettajien TVT-valmiuksista ja opetusteknologian käytöstä kouluissa (Tanhua-Piironen ym., 2016), mutta oppilaita on kuultu vielä melko vähän siinä, mitä laitteilla opittunneilla tehdään.

Tarkastelemme esityksessämme digilaitteiden käyttöä pääkaupunkiseudulla perusopetuksen kahdella eri luokka-asteella ja lukiossa kahden vuoden seurantatutkimuksen valossa. Noin 1300 lukiolaisen ja 1 300 peruskoululaisen (4.→5. ja 7.→8. luokka) vastaukset kertovat digilaitteiden käytön opittunneilla lisääntyneen seurantajakson aikana, mutta olleen vielä keväällä 2017 opetussuunnitelman tavoitteet huomioiden hälyttävän vähäistä. Kysyttäessä digilaitteiden käyttöä yleisellä tasolla "ei koskaan" -vastausten osuus vaihteli viidensillä luokilla oppiaineittain 31–50 prosentin, kahdeksansilla luokilla 29–70 prosentin ja lukiossa 25–74 prosentin välillä. Laitteiden käyttö vaihteli siis selvästi oppiaineittain, mutta oppiaineiden välisissä eroissa ilmeni myös koulujen välistä vaihtelua. Käytön laajuudessa ei siis ole kyse ainakaan yksinomaan välineen soveltuvuudesta tietyn oppiaineen opiskeluun tai tarvittavien materiaalien tai ohjelmien saatavuudesta vaan myös opettajien henkilökohtaisesta halusta tai valmiudesta niiden käyttöön. Tai opettajien halusta rakentaa opetuksensa kertakaikkisesti toisin.

Laitteita käytettiin useimmin tiedonhakuun, mutta myös muun muassa harjoitustehtävien tekoon, kirjoitelmiin, esityksen valmisteluun – ja henkilökohtaisiin tarkoituksiin. Digilaitteiden käyttö kokeissa oli odotetusti yleisintä sähköisiin ylioppilaskokeisiin valmistautuvassa lukiossa. Oppilaiden arvio digilaitteiden käytön vaikutuksesta omaan ja muiden oppimisen intoon heikkeni hieman tutkimusajan kuluessa, mikä heijastanee uutuudenviehätyksen heikkenemistä tai sitä, että digioppimisesta on tullut ihan tavallista (oppimis)työtä.

Sessio 3C

Aika: torstai 30.11. klo 16:30 - 17:45

Paikka: LS3

Puheenjohtaja (TBC)

Luokanopettajaopiskelijoiden kokemuksia mobiilista musiikkiteknologiasta musiikillisen ilmaisun ja musiikin oppimisen välineenä

Vesa Tuisku

University of Lapland, Rovaniemi, Finland

Kuluneen vuosikymmenen aikana nopeasti yleistynyt mobiili musiikkiteknologia ja erityisesti Applen iOS-käyttöjärjestelmään suunnitellut kosketusnäyttöä hyödyntävät sovellukset ovat mahdollistaneet uusia ja innovatiivisia musiikillisen ilmaisun muotoja ja uusia tapoja oppia musiikkia. Digitaalisen ajan muusikkous ("new media musicianship" Ruthmann, 2014) voidaan ymmärtää laajaksi kokoelmaksi erilaisia luovia ja kokeellisia musiikillisia käytänteitä, joissa mobiilit välineet ja digitaaliset kosketusnäytöt hyödyntävät käyttöliittymät mahdollistavat uudenlaisen musiikillisen identiteetin rakentamisen. Helposti omaksuttavat käyttöliittymät eivät edellytä pitkäaikaista harrastuneisuutta ja madaltavat oleellisesti kynnystä musiikin tekemiseen ja tuottamiseen.

Tämän tutkimuksen tavoitteena on selvittää luokanopettajaopiskelijoiden kokemuksia mobiilin musiikkiteknologian käytöstä musiikillisessa ilmaisussa ja musiikin oppimisessa. Tutkimus on osa Lapin yliopiston luokanopettajakoulutuksen *Musiikin mobiilit oppimisympäristöt* -opintojaksoa (2 op) ja siihen osallistuu 14 luokanopettajakoulutuksen musiikin sivuaineen opiskelijaa. Tutkimuksen aineisto on kerätty/kerätään kahdessa vaiheessa: Opintojakson alussa syyskuussa 2017 ja opintojakson lopussa maaliskuussa 2018 henkilökohtaisella kyselyllä ja koko ryhmän teemahaastattelulla.

Tutkimuksessa kartoitetaan digitaalisen ajan musiikillista ilmaisua "sisältä katsottuna", omakohtaisten ja merkityksellisten käyttäjäkokemusten perspektiivistä. Musiikillista toimintaa ja oppimista tarkastellaan kokemuksellisen oppimisen näkökulmasta (Kolb, 1984) ja tutkimusaineiston perusteella kartoitetaan mobiiliin musiikkiteknologian käytölle ominaisia piirteitä ja hahmotetaan mallia, miten mobiilia musiikkiteknologiaa voisi hyödyntää musiikin opetuksessa.

Luokanopettajaopiskelijoiden digitaalinen lukutaito – kontekstina lasten mielen hyvinvoinnin edistäminen digitaalisissa ympäristöissä

Mari Hankala¹, Kaili Kepler-Uotinen¹, Marja Kankaanranta²

¹Jyväskylän yliopisto, Opettajankoulutuslaitos, Jyväskylä, Finland, ²Jyväskylän yliopisto, Informaatioteknologian tiedekunta ja Koulutuksen tutkimuslaitos, Jyväskylä, Finland

Esityksessä tarkastellaan luokanopettajaopiskelijoiden digitaalista lukutaitoa lasten mielen hyvinvoinnin edistämisen kontekstissa. *Mielen hyvinvoinnin digitaalisella lukutaidolla* tarkoitetaan tässä tutkimuksessa kykyä etsiä, arvioida, tulkita ja soveltaa mielen hyvinvointiin liittyvää tietoa digitaalisissa ympäristöissä (Rousi, Kankaanranta ja Ifinedo 2017). Bröder ym. (2017) toteavat ylipäättään lasten terveyslukutaidon jäsentämiseen olevan rajallisesti määritelmiä ja malleja. Vielä vähemmän on tarkasteltu lasten oppimisen ja opetuksen yhteydessä lukutaidon digitaalista ulottuvuutta tai sen soveltamista mielen hyvinvointiin.

Aiemmassa tutkimuskirjallisuudessa terveyslukutaito on tyypillisesti määritelty sellaisiksi kyvyiksi, taidoiksi ja tiedoiksi, jotka mahdollistavat terveyttä koskevan tiedon taitavan hyödyntämisen ja soveltamisen terveyden edistämiseksi. Perusopetuksen opetussuunnitelmien perusteissa (2014) mielen hyvinvoinnin digitaalinen lukutaito puolestaan liittyy kolmeen laaja-alaisen osaamisen alueeseen: monilukutaitoon, tieto- ja viestintäteknologiseen osaamiseen sekä itsestä huolehtimiseen ja arjen taitoihin.

Tutkimuksessa selvittiin, millainen on luokanopettajaopiskelijoiden ymmärrys mielen hyvinvoinnin digitaalisesta lukutaidosta ja miten se kehittyy kurssin aikana. Tutkimusaineisto kerättiin kahdelta ryhmältä (yht. 38 opiskelijaa), jotka osallistuivat ilmiölähtöiselle, suomen kieltä ja kirjallisuutta sekä terveystietoa yhdistävälle kurssille. Kurssilla mielen hyvinvoinnin digitaaliseen lukutaitoon perehdyttiin ensiksi teoreettisesti artikkeleiden pohjalta ja sitten käytännössä esimerkiksi arvioimalla erilaisia mielen hyvinvointia edistäviä digitaalisia ratkaisuja opiskelijoiden kesken ja lasten kanssa. Kurssi liittyi Jyväskylän yliopiston Mielenterveyden digitaalinen lukutaito -hankkeeseen, joka on osa Suomen Akatemian rahoittamaa Tietoisuus, ennaltaehkäisy ja varhaiset interventiot (APEX) -konsortiohanketta.

Tutkimusaineistoina ovat opiskelijoiden käsitekartat, päiväkirjat ja esseet, joita on tarkasteltu laadullisen sisällönanalyysin keinoin. Aineistoanalyysi osoittaa, että kurssin alussa useilla opiskelijoista oli laaja ymmärrys mielen hyvinvoinnista mutta niukempi digitaalisesta lukutaidosta, ja ymmärrys lisääntyi kurssin aikana. Joillekin opiskelijoista oli kurssin jälkeenkin vaikea hahmottaa digitaalisen lukutaidon ja mielen hyvinvoinnin suhdetta ja myös asenne digitaalisten ympäristöjen hyödyntämistä kohtaan oli negatiivinen.

Digitaalisen hyvinvointidatan keräämisen mahdollisuudet ja haasteet koulussa

Hannu Moilanen, Sami Äyrämö, Marja Kankaanranta
University of Jyväskylä, Jyväskylä, Finland

JOHDANTO: Viimeisin Kouluterveyskysely ja PISA-tutkimus paljastavat huolestuttavia trendejä, jotka liittyvät oppilaiden hyvinvointiin ja koulumotivaation. Tutkimuksen tarkoituksena on selvittää, miten hyvinvointimittauksia voisi käyttää eri oppiaineissa opetuksen vaikuttavuuden ja motivaation lisäämiseksi sekä toisaalta oppilaan kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin lisäämiseksi. Lisäksi tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää, miten digitaalisen hyvinvointiaineiston kerääminen onnistuu koulussa tavallisen opetuksen yhteydessä ja miten oppilaat kokivat oman kehon mittaamisesta saadun mahdollisen lisäarvon.

MENETELMÄT: Oppilailta kerätyn hyvinvointiaineiston lisäarvoa selvitettiin tutkimalla eri mittauksen, kuten uni, stressi ja fyysinen aktiivisuus, yhteyksiä oppilaiden kouluarvosanoihin eri tavoin koulussa menestyvien oppilaiden välillä. Tutkimusaineisto (n=206) kerättiin sähköisellä kyselylomakkeella uuden opetussuunnitelman mukaisten hyvinvointi-teemakurssien yhteydessä Jyväskylän yliopiston normaalikoulussa keväällä 2017. Kyselyn lisäksi kurseille kerättiin digitaalinen hyvinvointiaineisto oppilaan omasta kehosta mm. puettavan sensorteknologian ja älykellojen avulla.

TULOKSET: Oppilaiden henkilökohtaista mittausdataa käytettiin lähtökohtana opetuksessa. Analyysin mukaan 100% lukiolaisista (n=24) koki, että kun kurssin mittausdata on oman kehon tuottamaa, se tekee ilmiön opiskelun mielenkiintoisemmaksi. Yläkoululaisista (n=182) 87,5% koki, että kun kurssin asioita opiskellaan oman kehon suureita mitaten, opiskeltavat asiat jäävät paremmin mieleen. Mittauksiin osallistuneista yläkoululaisista 78% oli sitä mieltä, että kurssilla suoritettu hyvinvointianalyysi oli hyödyllinen ja 66,5% oppilaista koki saaneensa tietoa, jonka avulla he voisivat parantaa henkilökohtaista hyvinvointiaan.

POHDINTA: Hyvinvointimittaukset tarjosivat opetuksen tueksi monipuolista ja tarkkaa mittausdataa. Vertailtaessa koulumenestyksen perusteella eritasoisia oppilaita havaittiin hyvinvointimuuttujissa eroja eri tavoin koulussa menestyvien oppilaiden välillä. Tutkimuksen tulosten perusteella pohditaan jatkossa myös sitä, miten koulussa kerättyä omakohtaista hyvinvointidataa voitaisiin käyttää opetuksen vaikuttavuuden

lisäämisen lisäksi ennaltaehkäisevässä terveydenhuollossa tulevaisuuden SOTE-ratkaisussa ja mitä käytännön haasteita datankeruuprosessissa saatetaan kohdata.

Digiajan peruskoulu -hanke

Erika Tanhua-Piironen, Jarmo Viteli

Tampereen yliopisto, Tampere, Finland

Tässä esityksessä esitellään Digiajan peruskoulu -hankkeen aineistonkeruun (2017) keskeisiä tuloksia perusopetuksen digitalisaation tämänhetkisestä tilasta strategian, toimintaympäristön, opettajien ja oppilaiden digitaalisen osaamisen, digiresurssien hyödyntämisen sekä kehittymisen ja tuen näkökulmista.

Aineisto koottiin keväällä 2017 edustavaan otantaan pohjautuen siten, että rehtorit (n=217), opettajat (n=1990) ja oppilaat (n=25838) vastasivat online-verkkokyselyyn edellä mainituista teemoista. Opettajien ICT-taitotestiin vastasi 2162 opettajaa ja 9.-luokkalaisten osuuteen 5455 oppilasta.

Yhteenvedon voidaan todeta kouluilla olevan digistrategioita, mutta niiden jalkauttaminen, systemaattinen kehittäminen ja seuranta ovat vielä työn alla. Parhaimmillaan digistrategian voidaan katsoa tekevän yhteiset tavoitteet läpinäkyviksi ja ohjaavan koulun hankintoja, pedagogisia käytänteitä sekä opettajien osaamisen kehittämistä.

Koulujen digiresurssit ovat vaihtelevassa käytössä. Sekä opettajat että oppilaat ilmoittavat keskeisinä ja jokapäiväisinä oppimisresursseina oppikirjat, vihot ja monisteet. Digiresurssien käyttö on vielä monessa oppilaitoksessa verrattain vähäistä.

Opettajien osaaminen on kehittynyt myönteisesti perustaitojen osalta viime vuoteen verrattuna. Sen sijaan monipuolisten osajien ja kehittyneiden digipedagogien määrä ei ole juuri lisääntynyt. Tutor-opettaja -toiminta käynnistynyt ja se tuonee jatkossa mukanaan osaamisen vahvistumista kautta linjan. Oppilaiden osaaminen on monella osa-alueella tyydyttävää, mutta jää heikoksi esimerkiksi esitysgrafiikka- ja taulukkolaskentaohjelmistojen sekä yllättäin tietokoneiden perustoiminnallisuuksienkin hallinnassa. Ohjelmointiosaaminen on sekä opettajilla ja oppilailla varsin heikkoa.

Sessio 4C

Aika: perjantai 1.12. klo 11:15 - 12:45

Paikka: LS3

Puheenjohtaja (TBC)

Opiskelijoiden kokemuksia monimuoto-opiskelusta kansainvälisessä opiskelijaryhmässä

Sini Kontkanen, Susanna Pöntinen

Itä-Suomen yliopisto, Joensuu, Finland

Esitys tarkastelee opiskelijoiden kokemuksia monimuoto-opiskelusta ja erityisesti oppimisesta ryhmässä, jossa oli mukana yliopisto-opiskelijoita Suomesta, Venäjältä ja Norjasta. Tutkimuksen empiirinen aineisto kerättiin kevätlukukaudella 2017 Intercultural competencies in educational settings (15 ECTS) –opintojakson yhteydessä. Opintojakso koostui kahdesta lähijaksosta, joista ensimmäinen pidettiin tammikuussa Oslissa ja toinen huhtikuussa Pietarissa, sekä näiden kontaktijaksojen aikaisesta, välisestä ja jälkeisestä opiskelusta verkkoympäristössä. Opintojakson sisältönä oli kulttuurien välinen vuorovaikutus koulutusympäristöissä.

Tutkimuksen aineistona on opintojaksoihin liittyvät opiskelijoiden (n=16) kirjoittamat omaa oppimista opintojaksolla refleктоivat tehtävät (4). Opiskelijoita pyydettiin dokumentoimaan kuvin ja kirjoituksin

oppimistilanteita sekä lähijaksojen että verkko-opiskelun yhteydessä niin formaaleissa kuin informaa-leissakin oppimistilanteissa. Näiden dokumenttien avulla opiskelijat kirjoittivat refleктоivat tehtävänsä. Tutkimusaineisto analysoitiin aineistolähtöisellä sisällönanalyysillä. Alustavien tuloksien mukaan opiskelijat kokivat verkossa tapahtuvan oppimisen merkityksellisenä, mielekkäänä sekä kontaktiviikkoja täydentävänä opiskelun muotona, johon heidän näkökulmastaan sisältöä ja syvyyttä toivat lähijaksojen aikana luodut kontaktit muihin opiskelijoihin.

Ikäihmisten oppiminen pedagogiikan ja andragogiikan näkökulmista

Kaisa Pihlainen¹, Eija Kärnä¹, Teija Koskela²

¹Itä-Suomen yliopisto, Joensuu, Finland, ²Turun yliopisto, Turku, Finland

Eliniän pidentyminen ja arkielämän monimuotoistuminen esimerkiksi nopean teknologian kehityksen seurauksena ovat ohjanneet oppimisen tutkimusta koskemaan myös työuran jälkeistä oppimista. Muihin ikäryhmiin verrattuna ikäihmisille on tarjolla vähemmän tavoitteellisen oppimisen mahdollisuuksia ja heidän näkökulmia ja oppimista on tutkittu huomattavasti muita ikäryhmiä vähemmän. Pysyäkseen teknologisen kehityksen edellyttämällä osaamistasolla ikäihmiset tarvitsevat heille soveltuvia oppimisen verkostoja ja tarvittaessa myös kotiin tuotua oppimisen tukea. Ikäihmisten oppimisprosessien tutkiminen on tärkeää, jotta voimme tukea heidän elämänlaatua ja osallistumista.

Tässä esityksessä tarkastelemme ikäihmisten oppimista pedagogiikan ja andragogiikan näkökulmista. Tutkimuksen kohteena ovat vuosina 2010-2017 julkaistut tieteelliset artikkelit, jotka käsittelevät ikäihmisten oppimista digitaalisen teknologian käytön tilanteissa. Tulosten mukaan digitaalinen teknologia esiintyi ikäihmisillä joko oppimisen kohteena tai oppimisen välineenä. Molemmissa tapauksissa hyödynnettiin sekä pedagogisia että andragogisia lähtökohtia oppimisen tukemiseen, vaikkakin pedagogiset asetelmat korostuivat teknologioiden ollessa oppimisen välineenä. Esitys tarjoaa näkökulmia tulevien tutkimusten toteuttamiseen sekä oppimistilanteiden järjestämiseen ikäihmisille.

Oppimisen organisointi verkko-oppimisalustan mallirakenteita hyödyntämällä

Anu Pruikkonen¹, Tanja Rautiainen²

¹Lapin ammattikorkeakoulu, Rovaniemi, Finland, ²Lapin yliopisto, Rovaniemi, Finland

Lapin ammattikorkeakoulun opiskelijoista yli kolmannes on monimuoto-opiskelijoita, jotka opiskelevat osin tai kokonaan verkon välityksellä. Ei ole merkityksetöntä, minkälaisia ympäristöjä on käytössä ja kuinka näiden muodostama kokonaisuus toimii. Näkökulmamme käsittelee opetuksen-opiskelun-oppimisen prosessin organisoitumista verkko-ympäristöissä. Kuvaamme, miten verkko-oppimisalustan mallirakenteilla voidaan tukea ja tehdä näkyväksi erilaisia pedagogisia lähestymistapoja.

Ammattikorkeakoulussa toteutetaan osaamis- ja ongelmaperustaista oppimista. Oppimisen organisointi tapahtuu ongelmaperusteisella sykli-, projekti- tai nämä kaksi integroivalla mallilla. Kaikissa näissä on kyse ongelmanratkaisuprosessista, joihin oppiminen kytkeytyy. (Kangastie & Mastosaari 2016, 29.) Nämä lähtökohdat on huomioitava ja tehtävä näkyväksi verkko-oppimisympäristöissä ja niiden toteuttamisen tueksi on luotu erilaisia mallirakenteita. Mallirakenteiden avulla muodostettavissa verkkotiloissa keskiössä on se, miten oppimisprosessi ja sitä tukeva vuorovaikutus niissä on järjestetty. Verkkotilat kattavat koko lukukauden työskentelyn, mikä asettaa omat haasteensa suunnittelulle.

Kaikki valitut oppimisen organisointimallit sisältävät paljon pienryhmissä tapahtuvaa toimintaa, mikä edellyttää prosessinaikaista palautetta ja ohjausta. Reaaliaikaisissa online-sessioissa tapahtuva ohjaus ei riitä tarjoamaan sitä vuorovaikutusta, mitä oppiminen edellyttää ja niiden rinnalla on hyödynnettävä tehokkaasti eriaikaisen vuorovaikutuksen ja yhteisöllisen työskentelyn välineitä ja menetelmiä. Mallirakenteissa on pyritty huomioimaan näiden lisäksi prosessinaikaisen palautteen antoa ja arviointia helpottavia elementtejä kuten oppimisanalytiikkaa. Ratkaisujen tulee mahdollistaa myös opettajatiimin yhteinen toiminta, kuten yhteisarviointi.

Oppimisen organisointimallit pohjautuvat opiskelijan aktiiviselle roolille. Nykyisten verkko-oppimisalustojen lähtökohtana on edelleen hyvin pitkälti opettaja- ja kurssipohjainen ajattelu. Pilvipalvelut tarjoavat opiskelijälähtöisiä työkaluja, mutta kaikkea ei voi tehdä pilvipalveluissa mm. tietosuojakysymysten vuoksi. Mallirakenteissa on hyödynnetty sekä oppimisalustojen toiminnallisuuksia että pilvipalveluiden mahdollisuuksia. Opiskelun laadusta tinkimättä tulee löytää erilaisia ratkaisuja oppimista edistävään vuorovaikutukseen. Verkko-oppimisprosessin organisointiin luodut mallirakenteet ovat helpottaneet amk-tasolla valittujen oppimisen organisointiperiaatteiden soveltamista ja jämäköittäneet verkkotyöskentelyä.

Koulutusteknologian yhteiskehittäminen yritysten, koulujen sekä oppilaitosten ja opettajien kanssa

Jaakko Vuorio, Jussi Okkonen, Jarmo Viteli

Tampereen yliopisto, Viestintätieteiden tiedekunta, TRIM-tutkimuskeskus, Tampere, Finland

Koulutusteknologia tarjoaa lupaavia ratkaisuja esimerkiksi oppimispelien, digitaalisten oppimisalustojen, analytiikan, uusien laitteiden sekä sähköisten oppimisympäristöjen muodossa. On kuitenkin havaittu, että markkinoilla olevat sovellukset ja palvelut eivät aina kohtaa loppukäyttäjien eli opettajien ja oppijoiden tarpeiden kanssa. Yritykset kaipaavat tutkimustietoa siitä, miten opettajat ja oppijat käyttävät palveluita, miten koulun ja kunnan infrastruktuuri tukee palveluiden käyttöönottoa, sekä millaisia odotuksia ja kokemuksia kouluissa ja oppilaitoksissa on palveluita kohtaan, ja miten palvelut tukevat opettajan pedagogisia käytänteitä. Toisaalta opettajat ja koulutuksen kehittäjät etsivät uusia toimivia digitaalisia ratkaisuja, jotka tuovat opetukseen ja koulutukseen uusia innovatiivisia mahdollisuuksia, elävöittävät opetusta tai mahdollistavat esimerkiksi uudenlaisia käytänteitä.

Pirkanmaan liiton vuosina 2016 - 2018 rahoittamassa Inno-Oppiva -hankkeessa yhteiskehitetään koulutusteknologiaa yhteistyössä alan yritysten, opettajien, koulujen ja oppilaitosten kanssa. Tampereen yliopiston viestintätieteiden tiedekunnan TRIM-tutkimuskeskuksen (Tampere Research Center for Information and Media) toteuttamassa hankkeessa, Pirkanmaan alueen koulutusteknologiayritykset tarjoavat kouluille ja oppilaitoksille erilaisia koulutusteknologisia sovelluksia sekä laitteita kokeilukäyttöön. Hankkeessa on rakennettu living lab -konseptiin perustuva malli, jossa opettajat sekä oppijat arvioivat yritysten palveluita käyttämällä niitä kouluissa ja oppilaitoksissa niissä jo olemassa olevilla laitteilla sekä yhteyksillä. Tutkimusryhmä on luonut tieteellisen arviointimallin, jolla arvioidaan palveluiden käyttöönottoa, käyttäjäkokemusta sekä pedagogista käytettävyyttä. Tutkimus tukee koulutusteknologiayritysten tuotekehitystä, opetus- ja koulutuskentän digitalisoitumista sekä lisää yleistä ymmärrystä koulutusteknologian käytöstä kouluissa ja oppilaitoksissa. Tutkimuksessa on mukana 16 koulutusteknologiayritystä, yli 30 peruskoulua, viisi (5) lukiota, kolme (3) ammatillista aikuiskoulutuskeskusta ja ammattioppilaitosta, kolme (3) korkeakoulua ja kolme (3) varhaiskasvatuksen toimipistettä. Tavoitteena on yhteiskehittää käytettävämpää koulutusteknologiaa ja tutkimustietoa, joka tukee erityisesti opetus- ja oppimisprosesseja kaikilla koulutusasteilla.

VUOROVAIKUTUSTUTKIMUS/INTERACTION STUDIES

Sessio 2B

Aika: torstai 30.11. klo 14:45 – 16:15

Paikka: LS2

Puheenjohtajat: Kreeta Niemi, Marjatta Pakkanen ja Tanja Vehkakoski, Jyväskylän yliopisto

Dialogisuus vuorovaikutuksessa – dialogisuuden käsitteen tarkastelua

Marjatta Pakkanen

Jyväskylän yliopisto, Jyväskylä, Finland

Dialogisuus mainitaan usein pedagogisen kohtaamisen tavoitteena, mutta mitä dialogisuudella tarkoitetaan, mihin pyritään? Onko kyse vuorovaikutukseen osallistuvien henkilöiden kokemuksista,

tosiasiallisesta dialogisuuden ilmenemistä kohtaamisessa, vai vielä jostain muusta? Koska vuorovaikutustutkimuksessa tarkastellaan dialogisuuden ilmenemistä, pyritään vuorovaikutuksesta löytämään dialogiseksi määriteltävissä olevaa toimintaa.

Dialogisuuden käsitteen määrittelyjä on runsaasti. Yhteistä erilaisissa määrittelyissä on, että dialogisuus kytketään vuorovaikutukseen ja sitä pidetään moraalisenä ja eettisenä ilmiönä. Dialogisuus nähdään pääsääntöisesti hyvänä ja tavoiteltavana vuorovaikutuksen ominaisuutena. Jos kuitenkin tarkastellaan eri dialogifilosofioihin perustuvia dialogisuuden määritelmiä, niiden välillä havaitaan eroja, jopa ristiriitaisuuksia. Dialogisuus ei ole selkeä tai yksiselitteinen ilmiö.

Dialogisuuden määrittelemisen kenttä sisältää erilaisia jännitteitä (Grossen 2010), ja dialogisuutta voidaan jäsentää erilaisista näkökulmista käsin. Esitelmässäni tarkastelen dialogisuutta toiseen vaikuttamisen näkökulmasta. Dialogi voidaan nähdä vuorovaikutuksena, jossa jokainen vuoro vaikuttaa seuraavaan, ja tällöin toiseen vaikuttamisen elementti on kaikessa vuorovaikutuksessa läsnä koko ajan. Toisaalta dialogisuus voidaan nähdä aitona toisen kohtaamisena, jolloin toinen pyritään kohtaamaan ilman vaikuttamista (Buber 1999). Näiden kahden toiseen vaikuttamisen suhteen erilaisen lähestymisen lisäksi on määritelmiä, joissa toiseen vaikuttaminen on vain osin läsnä.

Dialogisuuden tarkastelu toiseen vaikuttamisen näkökulmasta nostaa näkyviin sen, että kun dialogisuus lausutaan tavoitteena, on syytä samalla myös ilmaista, mihin tai millaiseen dialogisuuteen pyritään.

Lähteet

Buber, Martin 1999. Minä ja Sinä. Porvoo: WSOY.

Grossen, Michèle 2010. Interaction analysis and psychology: a dialogical perspective. Integr Psych Behav 44 (1) 1–22. doi:10.1007/s12124-009-9108-9

Kuinka kehittää reflektiovia opetuksen ammattilaisia: Luokanopettajaopiskelijoiden spontaani ryhmäreflektio opetusharjoittelun alkuvaiheen välineenä

Outi Tiainen

Oulun Yliopisto Kasvatustieteiden tiedekunta Oulun normaalikoulu, Oulu, Finland

Reflektointi on kykyä pohtia omaa toimintaa sekä miettiä käytännöstä nousseita tapahtumia uuden ymmärryksen ja tulevan toiminnan suunnittelun pohjaksi (Dewey, 1933). Opettajakoulutuksen yksi keskeinen tavoite on kehittää opettajaopiskelijoiden reflektiivisen ajattelun taitoja opetusharjoittelun yhteydessä.

Tässä tapaustutkimuksessa tarkastellaan luokanopettajaopiskelijoiden spontaania reflektiota heidän kandidaatin vaiheen opetusharjoitteissa. Opiskelijat suunnittelivat, toteuttivat ja arvioivat omaa sekä ryhmänsä opiskelijoiden toteuttamaa opetusta ryhmäohjauskeskusteluissa. Ohjauskeskustelut olivat opetusharjoittelijalähtöisiä ilman etukäteen sovittua teemaa/aiheisältöä: opetusharjoittelijat refleктоivat heille merkityksellisistä asioista. Tässä tutkimuksessa keskiössä ovat ryhmäohjauskeskustelut, joissa tarkasteltiin opiskelijoiden oppitunteja videolta.

Oppiminen tapahtuu sosiaalisessa vuorovaikutuksessa yksilöiden välillä yhteistyön aikana. Reflektio sosiaalisessa vuorovaikutuksessa alkaa käytännön kokemusten reflektoinnista (Dewey, 1933). Keskeistä reflektiossa on sen spontaaniuden mahdollisuus, tavallisuus ajattelussa, jolloin yksilön omaa spontaania tapaa reflektoida eivät rajoita/korvaa etukäteen sovitut säännöt. Reflektioprosessi alkaa ja uuden oppiminen mahdollistuu, kun käytännöstä noussut kokemus sisältää dissonanssin, aiheuttaa hämmennystä ja näin vaatii pohdintaa. Yksinomaan spontaani käytännön probleeman pohtiminen ei riitä. Reflektiota tulee tarkastella käytännön problemaa siirtyen näkemään se sen ulkopuolelta. Päättelyminen, oletusten muodostaminen sekä hypoteesien ja ehdotusten tekeminen nousevat keskiöön. Reflektioprosessi sisältää

sille keskeisiä aspekteja ilman ennakoitavaa järjestystä/kaavaa edetä (Dewey, 1933, Schön, 1991). Yksilö tuo sisällön ja laadun ryhmäreflektioon (Tiainen, Korkeamäki, Dreher, 2016; Ward & McCotter, 2004).

Tutkimustulosten perusteella opetusharjoittelijat oppivat observoimaan käytäntöä ja tekemään observointiensa perusteella johtopäätöksiä omista ja toisten tekemisistä sekä heidän oppilaittensa oppimisesta. Opetusharjoittelijat käyttivät uutta tietoa toiminnastaan, taitoaan opettamisesta sekä tietoa oppilaista seuraavia oppitunteja suunnitellessaan. He oppivat muuttamaan omaa toimintaansa vastaamaan paremmin oppilaittensa tarpeita. Jokainen opetusharjoittelija eteni kehityksessään omaa kehityskaartaan. Spontaani reflektio edistää reflektoivaksi ammattilaiseksi kehittymistä ja mahdollistaa tutkimusperustaisen ajattelun siirtymistä opettajan työhön.

Improvisaatiolla rohkeutta esiintymiseen? Opettajaksi opiskelevien kokemuksia improvisaatiokurssilta.

Johanna Novák

University of Turku, Turku, Finland

Teatterista tuttua improvisaatiota käytetään enemmän ja enemmän esiintymisvalmennuksessa, mutta improvisaation vaikutuksia ei ole vielä tutkittu paljoa. Esitykseni perustuu toukokuussa 2017 valmistuneeseen pro gradu -tutkielmaani, joka valottaa improvisaation vaikutuksia esiintymiseen sekä hyötyjä osana opettajaksi opiskelevien opintoja. Tämän interventiotutkimuksen tarkoitus oli selvittää, voiko improvisaation avulla helpottaa opettajaksi opiskelevien esiintymisjännitystä ja samalla vahvistaa heidän itsetuntoaan sekä esiintymisvarmuuttaan tulevaa työtään ajatellen. Lisäksi tarkoituksena oli selvittää kokevatko kurssin käyneet opiskelijat improvisaatioharjoitteet tarpeellisenä osana opettajankoulutusta. Tutkimusta varten järjestettiin Improvisaatiolla rohkeutta opetukseen? -kurssi, joka vastasi sisällöltään improvisaation perusteita. Tulokset perustuvat opiskelijoiden täyttämien kyselyiden vastauksiin ennen ja jälkeen kurssin sekä heidän antamaan muuhun kurssipalautteeseen. Tulokset olivat kaikilla mittareilla mitattuina positiiviset, ja osallistujien palautteet tukivat niitä. Tutkimus antaa viitteitä siitä, että kymmenen viikon mittaisella kurssilla saatiin vaikutettua myönteisesti osallistujien itsetuntoon ja esiintymisvarmuuteen sekä koettuun jännityksen määrään esiintymistilanteessa. Lisäksi moni opiskelija kertoi tehdyillä improvisaatioharjoitteilla olleen myös muita positiivisia vaikutuksia. Palaute kurssista oli hyvää, ja kurssia toivottiin osaksi opettajankoulutusta. Tutkimus vahvistaa kokemusta siitä, että draamapainotteisille menetelmille olisi tarvetta opettajankoulutuksessa. Sen mukaan improvisaatiolla voidaan kehittää opettajaksi opiskelevien ammattitaitoa ja vahvistaa opettajan varmuutta ja kykyä reagoida hetkessä muuttuviin tilanteisiin.

Sessio 4B

Aika: perjantai 1.12. klo 11:15 – 12:45

Paikka: LS2

Puheenjohtajat: Kreetta Niemi, Marjatta Pakkanen ja Tanja Vehkakoski, Jyväskylän yliopisto

Osallistumiskehikon ja työskentelyn organisointi pienryhmässä – keskeinen vaihe oppilaskeskeisillä matematiikan oppitunneilla

Anniina Kämäräinen, Eija Kärnä, Piia Björn, Lasse Eronen

Itä-Suomen yliopisto, Joensuu, Finland

Tässä tutkimuksessa tarkastelemme, miten kolmen hengen oppilasryhmä neuvottelee osallistumisesta ja organisoi työskentelyään oppilaskeskeisillä matematiikan oppitunneilla. Tutkimusaineisto koostuu 9. luokkalaisille toteutetun matematiikan projektin oppitunneilla (6 x 75 min.) äänitetyistä puhe- ja videonauhoista. Projektin pedagogisena lähtökohtana oli minimaalisen ohjeistuksen idea ja oppilaat työskentelivät itse-ohjautuvasti hyödyntäen projektitehtäviä, tietokoneiden Geogebra-ohjelmaa sekä halutessaan oppikirjoja. Opiskeltava aihe oli suoran yhtälö.

Tutkimuksen tarkoituksena on tehdä näkyväksi yhden oppilasryhmän vuorovaikutuksen rakentumista osallistumisen ja työskentelyn organisointiin liittyvien sekvenssien aikana. Tarkastelun kohteeksi valikoitui oppilasryhmä, jonka jäsenillä oli erilaiset mieltymykset työskentelytavoista. Neljä erilaista vuorovaikutussekvenssiä käsittävän analyysin avulla tuodaan näkyväksi ryhmän vuorovaikutuksen ja osallistumisen dynaamista vaihtelua: millaisia keinoja oppilaat käyttivät sitouttaessaan oppilastovereita yhteiseen osallistumiskehikkoon ja neuvotellessaan työskentelytavoista. Tutkimuksen menetelmällisenä viitekehiksenä on etnometodologinen keskustelunanalyysi.

Alustavien tulosten mukaan oppilaat hyödynsivät neuvotteluissa niin kielellisiä, ei-kielellisiä (ilmeet, eleet, kehon asennot) kuin materiaalisiakin (oppikirja, vihko, tietokone) resursseja. Ristiriitatilanteissa opiskeltavasta aiheesta enemmän tietävä oppilas otti toiminnallisen auktoriteettiaseman ja oikeuden määrittää ryhmän toimintaa. Oppilastovereita sitoutettiin ryhmätyöskentelyyn muun muassa pyytämällä, käskemällä, vetoamalla opettajan ohjeistukseen tai osoittamalla vertaisen tiedollinen puute. Sitouttavana tekijänä toimi myös oppimiskokemus. Ryhmätyöskentelystä kieltäytyttiin joko epäsuorasti jatkamalla itsenäistä työskentelyä tai sanallisesti. Tulokset osoittavat lisäksi, että oppilaat hyödynsivät myös opettajaresursseja joko epäsuorasti vetoamalla opettajan auktoriteettiin tai pyytämällä opettajaa avuksi. Tulokset lisäävät ymmärrystä oppilaiden yhteisen osallistumiskehikon rakentumista edistävistä ja estävistä tekijöistä.

Pienryhmien oppimisen säätely avoimissa oppimisympäristöissä

Kreetta Niemi

Jyväskylän yliopisto, Jyväskylä, Finland

Avoimet oppimisympäristöt yleistyvät jokaisen kouluasteen toiminta, vuorovaikutus ja rakennuskulttuurissa. Avoimilla oppimisympäristöillä tavoitellaan mahdollisuutta joustaviin ratkaisuihin esimerkiksi oppimistapojen, aikataulujen, tilojen, materiaalien ja sisältöjen suhteen. Niiden avulla pyritään lisäämään oppilaan omaa oppimisen ohjaamista, pienryhmätyöskentelyä, opettajien yhteistoimintaa ja ilmiölähtöistä opiskelua. Vuorovaikutuksen näkökulmasta väljyrakenteisemmat toimintamallit vaativat entistä enemmän oppimisen itsesäätelyä ja toiminnanohjausta niin yksittäisen oppijalta kuin ryhmältä.

Tutkimukseni keskiössä ovat alakoulun ryhmäkeskustelujen vuorovaikutus avoimissa oppimisympäristöissä. Erityisenä huomionkohteenani on ryhmän oppimisen säätely, jota tutkin videoidusta vuorovaikutuksesta erityisesti keskustelunanalyysin avulla. Esityksessäni tuon esille kohtia, jolloin ryhmässä esimerkiksi a) reflektoidaan omaa toimintaa tehtävänannon suunnassa b) todetaan avuntarve ja pyydetään apua c) tuodaan kielen avulla näkyväksi mitä on opittu d) tuodaan esiin tehtävän tekemiseen ja vuorovaikutukseen liittyviä tunteita.

Monilukutaitoa terveystiedon opetusta syventämään

Laura Palmgren-Neuvonen

Oulun yliopisto, Oulu, Finland

Epäterveellisiin elintapoihin kytkeytyvät kansanterveyden ongelmat lisääntyvät nuorten parissa. Terveiden ja hyvinvoinnin monimutkaistunut, ristiriitainen uutisointi saattaa pään pyörälle. Ei ole helppoa tietää, mihin uskoa ja luottaa. Tarvitaankin uusia lukutaitoja. Terveystiedon opetuksessa tulee korostaa tiedon merkitystä ja edistää oppijoiden informaatiolukutaitoa terveyden kontekstissa.

Terveiden ja hyvinvoinnin ohella uudessa opetussuunnitelmassa painotetaan monilukutaitoa (OPH 2014), jonka käsitteessä korostuvat tekstien monimuotoisuuden lisäksi tuottamisen ja sosiaalisen merkityksen luomisen aspektit. Yhdessä luodut merkitykset edistävät syvempää oppimista. Yhteisölliset tiedonhakemisen, tiedonrakentamisen ja sisällöntuotannon projektit ovat oivallinen tapa tuoda monilukutaitoa myös terveystiedon opetukseen. Osallistavissa toimintamalleissa oppijat voivat merkityksellistää terveyteen liittyvää tietoa sekä oppia ymmärtämään ja arvioimaan tiedonlähteiden

luotettavuutta. Tiedon auktoriteetit (*cognitive authority*) ovat lähteitä, joihin luotetaan ja jotka siten määrittävät, miten ajatellaan ja ehkä toimitaankin.

Näistä lähtökohdista rakentuvan monitapaustutkimuksen tavoitteena on tarkastella, millaista tiedonrakentamisen ja -tuottamisen vuorovaikutusta oppijayhteisöissä muodostuu ja miten oppijaryhmissä keskustellaan terveystiedon auktoriteeteista. Tutkimus rakentuu a) tutkivan puheen (Mercer ym. 1999), b) kollaboratiivisen tiedonhaun (CIS, *collaborative information-seeking*) (Knight & Mercer 2017) ja c) dialogisen opetuksen (Alexander 2005) sekä d) Wilsonin (1983) kognitiivisen auktoriteetin teorioille. Observoimme ja videoimme kolmea 8.–9. luokissa toteutettua tietoprojektia, joissa oppijaryhmät tuottivat postereita, PowerPoint-esityksiä ja videoita terveystietoon liittyvistä teemoista.

Lähteiden (esim. Internet) käyttöä ei projektissa juuri ohjeistettu, joskin yksi opettaja antoi projektissaan ryhmille tiedonrakentamisen pohjaksi painettua ”luotettavaa” materiaalia. Joissain ryhmissä etsittiin tietoa omilla kännyköillä, mutta tiedosta ja sen luotettavuudesta keskusteltiin niukasti. Kahdeksansien luokkien ryhmissä työskenneltiin varsin ahkerasti, joten ryhmäohjausta ei tarvittu. Vaikka 9. luokan ryhmissä ilmeni motivaation puutetta ja tiedon arvioimisen keskustelut jäivät ohuiksi, opettaja ei puuttunut toimintaan.

YRITTÄJYYSKASVATUS/ENTREPRENEURSHIP EDUCATION

Sessio 2K

Aika: torstai 30.11. klo 14:45 – 16:15

Paikka: LS13

Puheenjohtaja: Tarja Römer-Paakkanen, Haaga-Helian ammattikorkeakoulu

Kumppanuus yrittäjyyskasvatuksen oppimisen kohteena

Leena Käyhkö, Ritva Engeström

University of Helsinki, Helsinki, Finland

Empiiriset tutkimukset osoittavat monitulkintaista kuvaa siitä, mitä yrittäjyyskasvatuksen pitäisi olla ja kuinka se voisi tulla osaksi koulutusjärjestelmää. Tämä paperi perustuu tapaustutkimukseen, joka nostaa pedagogiset kysymykset esiin tilanteessa, missä koulut avautuvat yhteiskuntaan tuomalla yrittäjyyskasvatuksen koulun. Aineisto on kerätty lukiosta. Toimijat koostuivat oppilaista, opettajista, paikallisyrittäjistä ja kunnan päättäjistä. Tutkimuksessa yrittäjyys ymmärrettiin oppimisympäristönä, jossa opiskelijoiden haasteena oli oppia tarvittavia taitoja laajemmassa merkityksessä kuin perinteisen opettaja-oppilaan välisenä toimintana. Tutkimuksessa käytettiin ajatusta sosiaalisesta vuorovaikutuksesta, missä opettajat, oppilaat, yrittäjät ja yhteisön jäsenet ”avoimesti kohtaavat monitasoisen ja –ikäiset asiantuntijuuden” oppimisessa. Tässä paperissa keskitytään koulun sisäpuolisten ja koulun ulkopuolisten osapuolten kumppanuuteen. Tutkimuskysymyksenä on, kuinka yrittäjyys rakentuu merkityksistä ja niiden tuottamisesta heterogeenisessä merkitysyhteisössä tutkimuslukiossa.

Aineisto sisältää etnografista aineistoa, haastatteluja, oppilaiden raportteja, intervention ja kouluun liittyviä historiallisia kirjoitettuja dokumentteja. Analyysi keskittyi merkityksiin ja intresseihin, mitä osallistujilla oli yrittäjyyteen ja yrittäjyyskurssiin. Pääanalyysi keskittyi jännitteisiin puheissa, kun osallistujat ilmaisivat heidän ryhmänsä intressit tulkittaessaan toisten käyttäytymistä. Tulkitakseni tuloksia rakensin nelikentän, joka yhdistää kaksi dimensiota; horisontaalisen yhteistyön dimension osapuolten välillä (koordinaatio-yhteiskehittely) ja vertikaalisen merkityksentuottamisdimension dialogisesta perspektiivistä (suljettu-avoin). Konfliktisen sisäisen ja ulkoisen yrittäjyyden intressien lisäksi keskeinen jännite oli projektipohjaisen ja oppilaskeskeisen pedagogisen strategian välillä. Tulokset osoittavat, että osapuolet koulun sisällä olivat alkanet nimetä toimintaa ”oppilaiden projektina”, jossa oppilaiden tulkinta johti tekemään rajan oppilaiden ja opettajien välille. Tiimi, joka perustaa vuorovaikutuksen oppilaiden välille sopeutui pedagogiseen strategiaan (antamaan vastuu oppilaille). Arvioitaessa saavutetun projektin tuloksia koulun ulkopuoliset

kontekstit uutena yrittäjämäisen oppimisen resurssina suljettiin ulos. Tulokset osoittavat, miten oppimisen kohteen kompleksisuus lisääntyy samaan aikaan kun avaudutaan yhteiskuntaan yrittäjyyskasvatuksessa. Tulokset edellyttävät pedagogisten paradigmojen uudelleenajattelua, jotka yrittäjyyskasvatuksessa usein otetaan valmiiksi annettuna.

Opettajaksi opiskelevien käsitykset yrittäjyyskasvatuksesta

Juha-Matti Turpeinen

Oulun yliopisto, Oulu, Finland

Väitöskirjatyön tarkoituksena on tutkia yrittäjyyskasvatusta opettajakoulutuksessa. Miten käsitykset muuttuvat yrittäjyyskasvatuksen kurssin aikana? Millainen vaikutus kurssilla on opettajaksi opiskeleviin ja löytyykö merkittäviä kokemuksia? Miten koulutuksella voidaan vaikuttaa opiskelijan – tulevan opettajan – tapaan toimia yrittelijämäisesti sekä opettamiseen yrittäjyyttä ja yrittelijästä toimintatapaa kohden?

Käsite yrittäjyyskasvatus heijastelee ajan mukanaan tuomia haasteita. Työelämä muuttuu, osaamistarpeet muuttuvat sekä yhteiskunta muuttuu. Lapsen kasvatuksessa yrittäjyyskasvatus on aluksi hyvin läheisesti yleisesti hyvään kasvatuksen liittyvää toimintaa. Yrittäjyyskasvatus kuitenkin tarjoaa tavoitteellisen tavan kehittää elämänhallintataitoja, koska tavoitteena on pärjätä tulevaisuuden työelämässä yhteiskunnan jäsenenä. Yritteliäisyys ja kiinnostus työelämää kohtaan nostavat motivaatiota opiskella. Yritteliäistoimintatapa tuottaa toimintoja, joita yhteiskunta kaipaa. Lapselle on hyvä havainnollistaa, että maito tulee pöytään maatalousyrittäjän toimien tuloksena ja toisaalta työelämässä tulee uusia ammatteja, joita ei ole aikaisemmin ollut. Niitä uusista ammateista voi löytyä mielekäs omien vahvuuksien toteuttamistapa. Kurssin sisältöinä ovat itsetunnon kehittäminen, luovuus, aloitekyky, omien vahvuuksien löytäminen ja uudet toimintatavat, jotka edistävät kaikkien kansalaisten elämää. Kukapa vanhempi ei haluaisi lapselleen parempaa huomista. Samalla hyvinvoinnille ja liiketoiminnalle luodaan paremmat mahdollisuudet. Yrittäjyyskasvatuksen loppupäässä tavoitteena on antaa valmiudet toimia yrittäjänä tai palkansaajana.

Tutkimus on laadullinen pitkittäistutkimus. Tutkimuksen kohteena ovat kaksi luokanopettajan koulutusohjelman opintojaksoa ja niiden 55 opiskelijaa. Kurssit on laadittu noudattamaan useita eri yleisesti hyväksyttyjä yrittäjyyskasvatuksen linjauksia. Opiskelijat haastatellaan kurssin alussa ja lopussa. Kokonaisia haastatteluja syntyi loppujen lopuksi 30 kappaletta. Tutkimusmenetelmänä on Fenomenografia, jolla pyritään selvittämään yrittäjyyskasvatuksen käsityksiä, niiden muutoksia ja eroavaisuuksia.

Tutkimuksen tuloksia voidaan käyttää kehittäessä opettajakoulutuksen kursseja. Kouluttaja koulutukset eri kouluasteilla hyötyvät myös näistä tuloksista. Peruskoulut ja yliopistokoulutus ovat olleet hitaasti kehittyvin koulutuksen alue yrittäjyyskasvatuksen kentässä.

Annan polut muusikoksi, musiikinopettajaksi ja musiikkialan yrittäjäksi: Yrittäjyyteen kasvaminen monenlaisten identiteettien kautta

Lenita Hietanen¹, Heikki Ruismäki²

¹Lapin yliopisto, Rovaniemi, Finland, ²Helsingin yliopisto, Helsinki, Finland

Yrittäjyyslinjauksissa (OKM, 2017) ohjeistetaan, että yrittäjämäisyyteen pitäisi kasvaa varhaiskasvatuksesta alkaen. Aiempien tutkimusten mukaan (esim. Seikkula-Leino ym. 2010) yrittäjyyskasvatusta erityisesti yleissivistävissä kouluissa tulkitaan vaihtelevasti. Tutkimushenkilömme Anna kirjoitti ylioppilaaksi keväällä 1999. Keväällä 2017 Anna puolestaan toimi muusikkona, musiikinopettajana ja musiikkialan yrittäjänä. Tässä narratiivisessa tutkimuksessa esittelemme Annan polkuja kolmeen professioonsa. Korkeakouluopiskelijoiden yrittäjyysintentiona ja yrittäjyyttä on tutkittu jonkin verran (esim. Joensuu-Salo ym., 2016). Myös yrittäjämäisyyden reflektoinnista yleissivistävässä koulutuksessa on aiempia tutkimuksia (esim. Leffler & Svedberg, 2005; Garnett, 2013; Hietanen, 2012; Hietanen & Ruismäki, 2016). Römer-Paakkanen ja Pekkala (2008) ovat havainneet, että harrastustoiminnalla on merkitystä yrittäjyyteen. Kuitenkin yksilön

musiikin harrastamisen ja opiskelemisen vaikutuksia yrittäjille on tutkittu vain vähän. Tarvetta tutkimukseen on, koska yhä useampi musiikkialan yrittäjä on alun perin aloittanut musiikkiharrastuksen, mikä on johtanut musiikin opiskeluun formaalissa tai informaalissa ympäristössä. Elannon takaamiseksi on ryhdytty yrittäjäksi pelkän taiteen harjoittamisen sijaan. Kysymys kuuluukin, mistä musiikkialan yrittäjä saa riittävästi osaamista musiikkiin ja yrittämiseen? Miten harrastustoiminta voi tukea yrittäjämäisyyttä? Miten peruskoulussa voitaisiin paremmin tukea yrittäjämäisyyttä?

Kesäkuussa 2017 Annaa haastateltiin pyytämällä häntä kertomaan musiikillisista poluistaan. Elokuussa toteutettiin tarkentava haastattelu, jossa Annaa pyydettiin mainitsemaan tapahtumia ja henkilöitä, jotka ovat vaikuttaneet hänen yrittäjämääränsä. Alustavissa tuloksissa on huomattu, että Annan tapauksessa niin musiikin omaehtoinen harrastaminen, sen opiskelu kuin myöhemmin musiikinopettajaksi opiskeleminen ovat vaikuttaneet hänen valmiuksiinsa ja päätökseensä ryhtyä musiikkialan yrittäjäksi. Hän mainitsee merkityksellisiksi arkielämäänsä, musiikin harrastamiseen ja opiskelemiseen ja varsinaiseen yrittäjyyteen liittyviä tapahtumia ja henkilöitä. Tutkimuksessa tehdään näkyväksi koulun ulkopuolisten ympäristöjen merkityksellisyys yrittäjyyteen kasvun prosesseissa, mikä vahvistaa opettajien tietoisuutta heidän mahdollisuuksistaan tukea näitä kasvuprosesseja myös yleissivistävässä koulutuksessa.

Opiskelijoiden kokemuksia yritysyhteistyön tuottamasta hyödystä

Kati Peltonen, Anu Raappana, Marja Kiijärvi-Pihkala

Lahden ammattikorkeakoulu, Lahti, Finland

Ammattikorkeakoulujen tehtävänä on tukea opiskelijoiden ammatillista kasvua siten, että heillä on riittävä osaaminen ammatillisissa asiantuntijatehtävissä toimimiseen sekä valmiuksia työelämän kehittämiseen (Ammattikorkeakoululaki, 2014). Myös korkeakoulupohjaisen yrittäjyyden edistäminen on osa ammattikorkeakoulujen tehtävää. Ammattikorkeakoulu opintojen tulee lisätä opiskelijoiden kiinnostusta ja tietämystä yrittäjyydestä sekä antaa opiskelijoille mahdollisuuksia kehittää yrittäjyysvalmiuksiaan oppimalla todellisille asiakkaille tehtävissä projekteissa (Arene, 2015a; Peltonen, 2014).

Ammattikorkeakoulu ei yksin pysty tuottamaan tarvittavia työelämätaitoja ja ammatillista osaamista. Tarvitaan kumppaneita ja kykyä muuttaa rakenteita, halua sekä uskallusta kokeilla uusia ratkaisuja.

Uudenlaisissa oppimisympäristöissä tapahtuvan toiminnan kehittäminen perustuu suurelta osin suoraan opiskelijapalautteeseen. Kehittäminen tapahtuu siten käyttäjälähtöisesti. Vaikuttavuuden arvioimiseksi tarvitaan kuitenkin lisää ymmärrystä toimintamallien tarkoituksenmukaisuudesta, hyödyllisyydestä ja mielekkyydestä ammatillisen kasvun edistämisessä.

Tämä esitys pohjautuu tutkimushankkeeseen, jossa tarkasteltiin yritysyhteistyöprojektien vaikuttavuutta AMK-opiskelijoiden työelämä – ja yrittäjyysvalmiuksien kehittämiseen. Tässä eksploraatiivisessa tutkimuksessa pyrittiin löytämään vastauksia seuraaviin tutkimuskysymyksiin:

1. Millaisena opiskelijat kokevat yritysyhteistyöprojekteissa tapahtuvan oppimisen?
2. Miten opiskelijat tunnistavat ja arvioivat yritysyhteistyöprojektien vaikutusta työelämä- ja yrittäjyysvalmiuksien kehittämiseen?
3. Minkälaista muuta hyötyä opiskelijat kokevat saavansa yritysyhteistyöprojekteihin osallistumisesta?

Tutkimuskontekstina toimi Lahden ammattikorkeakoulun yritysyhteistyöprojektit. Näillä tarkoitetaan sekä perinteisiä opintojakson sisällä toteutettuja yritysyhteistyöprojekteja, että tekemällä oppimiseen perustuvissa opiskelijavetoisissa oppimisympäristöissä (ml. osuuskunnat) toteutettuja projekteja

Tutkimusaineisto koostuu opiskelijoiden ryhmä- ja yksilöhaastatteluista, kirjallisesta opiskelijapalautteesta sekä opiskelijoiden tuottamasta oman osaamisen arviointiin liittyvästä aineistosta. Aineiston analyysimenetelmänä käytettiin teorialähtöistä sisällönanalyysiä.

Tutkimuksen tuloksena syntyi kuvaus opiskelijoiden näkemyksistä ja kokemuksista monitoimijaisen yritysysteistyön perustuvan oppimisympäristön tuottamasta osaamisesta. Tutkimuksen tuloksia voidaan hyödyntää monitoimijaisen oppimisympäristöjen toimintaa ja arvioitaessa niiden tuottamaa lisäarvoa ja vaikuttavuutta opiskelijoiden työ- ja yrittäjyysvalmiuksien kehittymisen näkökulmasta.

Avainsanat: työ- ja yrittäjyysvalmiuksien kehittyminen, opiskelijälähtöisyys, uudet oppimisympäristöt, oppimisen vaikuttavuus

Sessio 3K

Aika: torstai 30.11. klo 16:30 – 17:45

Paikka: LS13

Puheenjohtaja: Lenita Hietanen, Lapin yliopisto

Portfolio-opinnäyte oman yrittäjyyden pohdinnan ja suunnittelun apuna ammattikorkeakoulun liiketalouden opinnoissa

Tarja Römer-Paakkanen

Haaga-Helia UAS, Helsinki, Finland

Yrittäjäksi ryhtyminen on pitkä prosessi: koulutuksen tavoitteena ei ole kiirehtiä opiskelijoita ryhtymään yrittäjiksi vaan pikemminkin tarjota heille välineitä, joiden avulla he voivat realistisesti arvioida omia valmiuksiaan ryhtyä yrittäjäksi joko opintojen aikana, opintojen päätyttyä tai useita vuosia opintojen päättymisen jälkeen. Yrittäjäuran valintaan eivät vaikuta ainoastaan tieto ja osaaminen joltakin tietyltä alalta vaan tarvitaan myös yritteliästä asennetta eli mindsetia ja halua omaksua yrittäjyys elämäntapana.

Ammattikorkeakoulussa yrittäjyysopintojen tavoitteena on opiskelijan oman ammatillisen kehittymisen ja kaikkien elämäalueiden kokonaisvaltainen tarkasteleminen sekä potentiaalisen yrittäjän ammatillisen identiteetin rakentaminen. Opiskelija voi tulla mukaan Haaga-Helian Liiketalouden yrittäjyyden opintoihin kesken lukuvuotta tai periodia - ihan milloin vain, kun yrittäjyys tulee jollakin tavalla ajankohtaiseksi opiskelijalle itselleen. Opiskelija voi aloittaa yrittäjyyden portfolio-opinnäytetyön rakentamisen vaikka heti opintojesi alussa.

Opiskelija kerää opinnäytetyöportfolioonsa opintojaksoilla, harjoittelun ja/tai opiskelijavaihdon yhteydessä tehtyjä projekti- tai muita oppimistehtäviä ja laatii tarvittaessa aiheeseen liittyviä uusia dokumentteja. Opiskelija yhdistää portfolion dokumentit toisiinsa niihin liittyvän tietoperustan avulla. Portfolioon liitettävien dokumenttien ei välttämättä tarvitse olla kirjallisia, mutta ne on pystyttävä dokumentoimaan. Portfolio opinnäytetyö kuvaa opiskelijan kasvua yrittäjyyteen sekä usein myös hänen orastavan ideansa kasvua varsinaiseksi liikeideaksi, yrityksen kehittämissuunnitelmaksi, sukupolvenvaihdossuunnitelmaksi tai lopputulemana voi olla vaikka opiskelijan henkilökohtaisen osaamisen kartuttamissuunnitelma. Portfolio-opinnäytteen tarkoituksena on myös kehittää opiskelijoiden elämänhallintaitoja ja riskin ottamiskykyä sekä kannustaa opiskelijoita pro-aktiivisuuteen ja havaitsemaan ympäröivässä maailmassa olevia mahdollisuuksia.

Tässä esityksessä kuvataan opiskelijoiden erilaisia tapoja pohtia ja kuvata omaa yrittäjäksi kasvamisen prosessiaan ja oman ideansa kehittämisen vaiheita. Opinnäytteen tuloksena ei tarvitse olla liiketoimintasuunnitelma ja sen operationalisointiprosessi vaan lopputuloksena voi aivan yhtä hyvin olla myös kuvaus päätöksentekoprosessista, jonka lopputuloksena voi olla päätös olla ryhtymättä yrittäjäksi.

Ethereum-lohkoketjualusta startup-yrittäjyyteen kasvamisen innoittajana

Sami Kivelä

Diaconia University of Applied Sciences, Helsinki, Finland

Yrittäjämäinen asenne omaan työhön on merkittävä muutosvoima yhteiskunnassa, koulutuksessa ja ammatillisessa kehityksessä. Tulevaisuuden osaajilta odotetaan luovuutta, rohkeutta ja kykyä kehittää eri kulttuureita ja perinteitä huomioivia ratkaisuja globaaleihin haasteisiin. Myös korkeakoulujen opettajat voivat löytää uutta imua ja innovatiivisia toimintatapoja luomalla yrittäjämäisiä ammatillisia käytäntöjä ja edistämällä sosiaalista oikeudenmukaisuutta kansainvälisissä osaamisverkostoissa. Riittävän innostava ja haastava tutkivan oppimisen kohde on tehokas väline kokonaisvaltaiseen kehittymiseen.

Tässä esityksessä tuo kohde on lohkoketjuteknologiaan perustuva Ethereum-alusta. Se on laadullisesti ja määrällisesti tärkeässä roolissa disruptiivisessa talous- ja yhteiskuntaelämän murroksessa, jonka lohkoketjut ovat aiheuttaneet. Teknologia vaikuttaa siihen, kuinka arvon ja luottamuksen käsitteet ymmärretään tulevaisuudessa, ja tämä muutospotentiaali luo sekä osaamismahdollisuuksia että eettisiä haasteita. On tärkeää tiedostaa maailmankuvat, joita pitkälle automatisoidun ja hyvin kattavan uuden teknologian vaikutuspiirissä edistämme.

Ethereumia tarkastellaan juuri alkamassa olevassa tapaustutkimusprosessissa välittävänä kohteena, jonka haltuunoton kautta tutkiva opettaja voi saavuttaa asettamiaan tavoitteita. Näitä ovat tietoyhteiskunnassa tarpeellinen ohjelmointitaito ja kyky toimia startup-yrittäjänä. Yhdistämällä nämä aiempaan ihmistieteelliseen osaamisperustaan tavoitellaan kykyä muotoilla oppimista edistäviä palveluita, jotka vastaavat laajasti eri kulttuureista ja perinteistä tulevien yksilöiden ja yhteisöjen tarpeita. Kattavampana visiona on kulkea kohti kokonaisvaltaisesti kestävää ja teknologian, talouden, kulttuurin, ympäristön ja spirituaalisuuden integroivaa maailmankuvaa.

ABSTRAKTIT / ABSTRACTS - SYMPOSIUMIT/SYMPOSIA

SUOMEN KASVATUSTIETEELLINEN SEURA 50 VUOTTA – JUHLASEMINAARI JA SEURAN 50V KIRJAN JULKISTAMISTILAISUUS

Aika: torstaina 30.11. klo 16:30 – 17:45

Paikka: LS9

Puheenjohtaja (TBC)

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa (1985-2014) rakentuvan osallisuuskäsityksen sosiaalipedagoginen tarkastelu

Perttu Männistö¹, Aleksi Fornaciari², Tuomas Tervasmäki³

¹Jyväskylän yliopisto, Jyväskylä, Finland, ²Jyväskylän yliopisto, Jyväskylä, Gabon, ³Tampereen yliopisto, Tampere, Finland

Osallisuuspuheesta on tullut viimeisen kahden vuosikymmenen aikana tärkeä osa julkista keskustelua. Osallisuus ja erityisesti sen tuottaminen nähdäänkin nykyään tärkeänä osana niin kasvatusta ja koulutusta kuin laajemmin julkishallinnollista toimintaa. Tämän seurauksena osallisuuden käsitteestä on kuitenkin tullut erittäin monitulkintainen ja sitä käytetään huolimattomasti monissa eri konteksteissa aivan kuin se tarkoittaisi aina ja kaikkialla ja kaikille samaa asiaa. Tästä syystä olemme halunneet tässä tutkimuksessa tutkia osallisuuden käsitettä tarkemmin osana opetussuunnitelmadiskurssia. Koska tavoitteena oli tuottaa ymmärrystä osallisuuskäsityksen kehityksestä lähihistoriasta nykypäivään ja tulevaan, rajasimme aineistoksi vuosien 1985-2014 opetussuunnitelmat.

Tutkimus etenee siten, että johdannossa määrittelemme tutkimustehtävän ja opetussuunnitelmatutkimuksen perusteita. Seuraavaksi tarkastelemme, miten osallisuutta on teoretisoitu tutkimuskirjallisuudessa ja miten hahmotamme sen tässä tutkimuksessa. Analyysin lähtökohdaksi valitsimme kriittisen sosiaalipedagogiikan osallisuustulkinnan, jossa korostetaan erityisesti osallistujien kiinnittymistä yhteiseen toimintaan, autenttista osallisuuden tunnetta ja yksilöiden todellisia vaikuttamismahdollisuuksia. Tässä katsannossa ylitetään kapea ja usein instrumentaalinen osallisuuskäsitys, jota julkisessa keskustelussa usein tuotetaan. Tulosluvuissa avaamme lukijalle opetussuunnitelmissa esiintyvää osallisuuspuhetta ja muodostamme niistä kaksi erilaista osallisuuden käsitteen ulottuvuutta, joita analysoimme suhteessa sosiaalipedagogiseen osallisuuskatsantoon. Lopuksi pohdimme millaisia osallisuuden haasteita suomalaisessa yhteiskunnassa sekä nykypäivän käytänteissä ilmenee ja miten, sosiaalipedagogisen osallisuuskäsitykseen perustuen, esiintyviin ongelmiin kyettäisiin vastaamaan ja tulevaisuudessa tavoittelemaan kaikkien oppilaiden osallisuuden mahdollistavaa, aidosti yhteisöllistä koulua.

Saamelaisopetus osana Suomalaista koulujärjestelmää

Rauna Rahko-Ravantti

Lapin yliopisto, Rovaniemi, Finland

Esitykseni keskiössä on saamelaisopetus ja sen osallisuus suomalaisessa koulujärjestelmässä. Saamelaisopetuksen tilaa Suomen peruskouluissa avaan saamelaisopettajien käsitysten kautta. Lisäksi tuon esille millaista on saamelaisopettajan työ suomalaisessa koulussa ja millä tavoin saamelaisopetuksen historia suomalaisessa koulujärjestelmässä heijastuu opettajien työhön.

Osallisuuden vanhat ja uudet jakolinjat. Yliopisto-opiskelijoiden sosioekonomisen taustan muutokset ja koulutuksellinen tasa-arvo

Hanna Nori¹, Arto Nevala²

¹Turun yliopisto, Turku, Finland, ²Itä-Suomen yliopisto, Joensuu, Finland

Koulutusmahdollisuuksien tasa-arvo oli suomalaisen hyvinvointiyhteiskunnan kantavana periaatteena aina 1990-luvulle saakka, minkä jälkeen koulutus- ja yliopistopolitiikan painotukset ovat muuttuneet liike-elämästä tuttujen toimintamallien suuntaan. Nykyään linjapuheissa korostuvatkin erityisesti tulostavuu, kilpailu ja kansainvälisyys.

Tarkastelemme artikkelissamme sitä, miten eri sosioekonomisten ryhmien osallistuminen yliopistokoulutukseen on muuttunut toisen maailmansodan jälkeisistä vuosista nykypäiviin. Tämän teemme laskemalla eri sosioekonomisten ryhmien suhteelliset osuudet uusista yliopisto-opiskelijoista eri vuosikymmeninä. Toiseksi tarkastelemme sitä, mitkä taustatekijät ovat yhteydessä opiskelemaan pääsyyn ja missä määrin: analysoimme vuonna 2014 yliopistoon hakeneiden sisään pääsyn mahdollisuuksia logistisen regressioanalyysin avulla. Tutkimuksen aineistoina ovat Tilastokeskuksen tuottamat ja eri rekistereistä kootut tilastoaineistot, jotka sisältävät taustatietoja uusista opiskelijoista 1950-luvun alusta vuoteen 2010 sekä yliopistoon hakeneista ja valituista vuonna 2014. Tulosten perusteella näyttää siltä, että kotitaustan merkitys on vuosien saatossa lieventynyt, vaikka vanhempien koulutus ja asema vaikuttavat edelleen sekä yliopistoon hakemisen että opiskelemaan pääsyn mahdollisuuksiin. Koulutuksellisen tasa-arvon parantumisen vastapainona tieteenalat ovat eriytyneet aikaisempaa selvemmin ja esimerkiksi iäkkäämpien tai ylioppilastutkintoa suorittamattomien hakijoiden sisään pääsymahdollisuudet ovat kaventuneet.

Osallisuudet tilat kuvataidekasvatuksessa

Leena Knif

Helsingin yliopisto, Helsinki, Finland

Esitys tarkastelee osallisuuden rakentumista alakoulun kuvataideopetuksen näkökulmasta. Tutkimuksen aineistona on Myrsky-hankkeen rahoittamassa kuvataidekasvatushankkeessa v.2013-2014 kerätty kulttuurisesti moninaisen helsinkiläiskoulun 5-6.luokkalaisten oppilaiden (N=45) tuottama kuvallinen ja kirjallinen materiaali sekä haastatteluaineisto. Aineisto analysoitiin laadullisen sisällönanalyysin keinoin. Suomalaisuuden visuaaliset järjestykset ovat vahvasti läsnä yhteiskunnassamme ja nähtävissä jo ala-koululaisten käsityksissä suomalaisuudesta ja oikeudesta osallisuuteen siinä. Suomalaisuuden ulkoista normia haastavien oppilaiden osallisuuden kokemukset suomalaisuudesta sekä muiden käsitykset heidän osallisuudestaan olivat muita tutkimusryhmäläisiä heikompia, mutta kuvataidetyöskentelyllä osallisuutta pystyttiin työstämään normia purkamalla ja uudelleenrakentamalla. Kriittisellä, sosiaalisesti uudistavalla kuvataidekasvatuksella kannustetaan oppilaita toimimaan kanssatutkijoina, näkemään aktiivisena toimijana paikkansa sekä kulttuurissa että kulttuuria rakentavien merkitysten luomisen prosesseissa, purkamaan toiseutta luovia merkityksiä ja näin edistämään moninaisuuden arvostamista ja osallisuuden kokemusta. Vaikka koulu toimintaympäristönä asettaa haasteensa osallisuushakkeille, voi kuvataideopetus tukea osallisuutta monin tavoin jo ala-koulussa, kunhan opetuksen sisällöt ja toimintatavat tukevat näitä tavoitteita ja osallisuuden tilat löytyvät oppiaineen rakenteista ja käytännöistä.

OPETTAJAOPISKELIJOIDEN 2000-LUVUN VALMIUDET PITKITTÄIS- JA INTERVENTIOTUTKIMUSTEN TULOKSIEN VALOSSA

Aika: perjantaina 1.12. klo 11:15 – 12:45

Paikka: 112 KTK

Puheenjohtaja: Kati Mäkitalo-Siegl

Luokanopettajaopiskelijoiden 2000-luvun taidot: Strategisen oppimisen taidot ja yhdessä työskentelyyn suhtautuminen ensimmäisten opintovuosien aikana

Anne Virtanen¹, Päivi Häkkinen¹, Mikko Niilo-Rämä¹, Johanna Pöysä-Tarhonen¹, Piia Näykki², Sanna Järvelä², Asko Tolvanen¹

¹Jyväskylän yliopisto, Jyväskylä, Finland, ²Oulun yliopisto, Oulu, Finland

2000-luvun taidoilla on merkittävä rooli tämän päivän opetuksessa ja oppimisessa eri kouluasteilla (Ahonen & Kinnunen, 2015; Binkley ym., 2012; Tynjälä & Virtanen, 2017; Voogt & Pareja Roblin, 2012). Myös perusopetuksen uudessa opetussuunnitelmassa (POPS 2014) nämä taidot huomioidaan ja kuvataan laaja-alaisen osaamisen nimikkeen alla seitsemänä erilaisena taitokokonaisuutena. Tämän päivän opettajan on siten osattava opettaa näitä taitoja (mm. Kong ym., 2014), mutta heidän on myös itse hallittava ne (Gordon ym., 2009; Norrena, 2013). Tämä aiheuttaa haasteita paitsi kentällä olevien opettajien ammattitaidolle niin myös opettajankoulutukselle. Tässä tutkimuksessa tarkastellaankin luokanopettajaopiskelijoiden 2000-luvun taitoja kohdistuen erityisesti heidän itsearvioimiinsa strategisen oppimisen taitoihinsa sekä suhtautumiseensa yhdessä työskentelyyn.

Tutkimuksen aineisto kerättiin kolmen eri yliopiston luokanopettajaopiskelijoilta (N=1504, n=876) lomakkeilla vuosina 2014–2016. Tässä tutkimuksessa analyysimenetelmänä käytettiin latenttia profiilianalyysia (LPA), jota hyödyntäen tarkasteltiin, millaisia profiileja näistä kahdesta laajemmasta taitokokonaisuudesta – strategisen oppimisen taidoista (MSLQ, Pintrich ym., 1993) ja suhtautumisesta yhdessä työskentelyyn (Wang ym., 2009) – syntyy ja mitkä taustatekijät selittävät niitä.

Tulosten mukaan voidaan todeta, että luokanopettajaopiskelijoiden arviot strategisen oppimisen taidoistaan sekä suhtautumisestaan yhdessä työskentelyyn olivat kaiken kaikkiaan korkeita (ka:t 4.44–5.95, maks. 7). Tulokset antavat siten hyvin positiivisen kuvan alkuvaiheen luokanopettajaopiskelijoiden valmiuksista toimia 2000-luvun opettajina. Luokanopettajat eivät kuitenkaan muodosta yhtenäistä ryhmää, sillä latentin profiilianalyysin perusteella heistä muodostui viisi erilaista ryhmää, erityisesti kun heidän strategisen oppimisen taitoja ja suhtautumista yhdessä työskentelyyn tarkastellaan samanaikaisesti. Nämä ryhmät kuvataan tarkemmin esityksessä, samoin kuvataan tarkemmin ryhmiä selittäviä taustatekijöitä. Esityksessä tuodaan esille myös tähän liittyviä tuloksia seuranta-aineistosta, sillä vuonna 2014 aloittanutta luokanopettajaopiskelijaryhmää on seurattu heidän ensimmäisten opintovuosien ajan (2014, 2015 ja 2016).

Opettajaopiskelijoiden 2000-luvun valmiudet *in action* – havaintoja oppimistaidoista yhteisöllisen oppimisen aikana

Jaana Isohätälä, Piia Näykki, Sanna Järvelä
Oulun yliopisto, Oulu, Finland

Yhteisöllisessä oppimisessa oppijoiden tulee osoittaa monipuolisia oppimisen taitoja: tiedon syvällistä käsittelyä, yhtenäistä ja kunnioittavaa vuorovaikutusta sekä oppimisen suunnittelua, monitoroimista ja arvioimista. Esittelemme yhteenvedon laadullisista, prosessorientoituneista tutkimuksista, joissa on havainnoitu ensimmäisen vuoden opettajaopiskelijoiden (N = 19) kasvokkaista ryhmätyöskentelyä teknologiatuettujen yhteisöllisten oppimistehtävien parissa ympäristöopissa. Tutkimuksissa selvitettiin, kuinka opettajaopiskelijat aktivoivat oppimisen taitojaan ryhmissä ja kuinka työskentelyyn kytketyt skriptikeskustelut tukivat oppimisen säätelyä. Ryhmien vuorovaikutuksesta havainnoitiin tiedonrakentelua, oppimisen säätelyä, argumentaatiota, keskustelun yhtenäisyyttä ja positiivista vuorovaikutusta. Havaintojen perusteella ensimmäisen vuoden opettajaopiskelijat osallistuivat aktiivisesti ja yhtenäisesti keskusteluun, rakensivat tietoa yhdessä ja osoittivat positiivisen vuorovaikutuksen merkkejä. Kriittisinä hetkinä, kuten haastetilanteissa, opiskelijat myös osoittivat taitojaan suunnitella, monitoroida ja arvioida työskentelyään sekä ylläpitää hyvää ryhmähenkeä. Skriptikeskustelut tukivat ymmärryksen, tunnetilojen ja haasteiden monitorointia ryhmissä, erityisesti työskentelyn alussa, mikä heijastui myöhemmässä keskustelussa positiivisina sosio-emotionaalisen tuen osoituksina. Joskus opettajaopiskelijat kuitenkin käyttivät skriptia pinnallisesti, ja yhtä ryhmää lukuun ottamatta he eivät juuri käyneet kriittistä, argumentoivaa keskustelua. Lisäksi ryhmät, joilla oli vähemmän tiedonrakentelua, osoittivat myös vähemmän oppimisen säätelyn merkkejä. Tulokset kertovat, että ensimmäisen vuoden opettajaopiskelijat aktivoivat hyvän yhteisöllisen oppimisen perustaitoja mutta eivät välttämättä syventäneet tiedon käsittelyä tai säädelleet toimintaansa tehokkaasti. Tämän perusteella opettajankoulutuksen aikana olisi syytä tukea ja kehittää opettajaopiskelijoiden oppimista niin, että yhteisöllisen oppimisen taitoja harjoitettaisiin ja tuettaisiin syvällisemmin ja monipuolisemmin ryhmätyöskentelytilanteissa.

Opettajaksi opiskelevien tieto- ja viestintäteknologian valmiuksien teknologispedagogisen sisältötiedon kehittyminen opettajankoulutuksessa

Jari Kukkonen¹, Teemu Valtonen¹, Sini Kontkanen¹, Erkko Sointu¹, Susanna Pöntinen¹, Kati Mäkitalo-Siegl²

¹Soveltavan kasvavatustieteen ja opettajankoulutuksen osasto, Joensuu, Finland, ²Soveltavan kasvavatustieteen ja opettajankoulutuksen osasto, Savonlinna, Finland

Opettajankoulutuksen tavoitteena on tarjota opettajaksi opiskeleville tieto- ja viestintäteknologian (TVT) osaamisvalmiuksia, joilla he voivat tukea 2000-luvun taitojen (yhteistyötaidot, kommunikointi, sosiaaliset ja kulttuuriset kompetenssit sekä luovuus, tv-t valmiudet) opettamista ja oppimista. Tässä tutkimuksessa keskitytään luokanopettajaksi opiskelevien TVT -valmiuksien kehittymiseen kolmen ensimmäisen opiskeluvuoden osalta. Tutkimuksen viitekehys perustuu teknologispedagogisen sisältötiedon (TPACK) teoriaan ja asenteiden osalta suunnitellun käyttäytymisen (Theory of Planned Behavior, TPB) teoriaan. Kyseessä on opettajaksi opiskelevien itsearviointi omasta osaamisestaan ja asenteistaan, mutta kyselyn avulla opiskelijoita johdatetaan reflektomaan omaa osaamistaan. Aineisto on kerätty kolmessa suomalaisessa yliopistossa ja kaikkiin kolmeen kyselykertaan osallistuneita opiskelijoita oli 148. Opettajaksi opiskelevien TPACK tietojen osa-alueet alkavat ensimmäisenä vuotena tasolta, jolla opiskelijat arvioivat tarvitsevänsä tietoa kaikilla osa-alueilla, mutta erityisesti teknologian käytön osalta tiedollisia tarpeita arvioitiin olevan enemmän. Kolmannessa mittauspisteessä yleisesti ottaen päästään tasolle, jolla opiskelijat arvioivat heillä olevan jonkin verran tietoa kaikilla osa-alueilla. Kuten ensimmäisenä, mutta myös kolmantena opiskeluvuotena opiskelijat arvioivat teknologiaan liittyvät taitonsa matalammalle tasolle kuin pedagogiseen osaamiseen liittyvät taitonsa. Naispuoliset opettajaksi opiskelevat näyttäisivät tulosten valossa olevan kriittisempiä omasta osaamisestaan etenkin ensimmäisenä opiskeluvuotena. Toisena tutkimuksen mielenkiinnon kohteena olivat opettajaksi opiskelevien asenteet ja aikomukset käyttää tieto- ja viestintäteknologiaa opetuksessa. Asenteet ja aikomukset olivat tutkimuksen kohdejoukolla tietoihin verrattuina korkealla tasolla jo heti ensimmäisen opiskeluvuoden alussa nousten tutkimusjakson aikana ainoastaan hiukan. Pystyvyysuskomukset TVT:n hyödyntämisestä kohtaan näyttivät noudattavan samankaltaista kehitystä kuin TPACK tietojen kehitys. Lisäksi samoin kuin teknologiatiedossa myös pystyvyyskäsitteissä naispuoliset opiskelijat arvioivat pystyvyyttään sekä osaamistaan kriittisemmin kuin miesopiskelijat.

SUHTEESSA MAAILMAAN. YMPÄRISTÖT OPPIMISEN AVAAJINA

Aika: perjantai 1.12. klo 11:15 – 12:45

Paikka: LS10

Puheenjohtaja: Mirja Hiltunen, Lapin yliopisto

Saamelainen aika- ja paikkakäsitys pedagogisissa järjestelyissä

Pigga Keskitalo

Sámi allaskuvla, Kautokeino, Norway

Käsittelen esityksessäni saamelaista aika- ja paikkakäsitystä kulttuurisensitiivisissä opetusjärjestelyissä. Kulttuurisensitiivisen koulun tuntomerkkejä on oppilaiden tarpeiden ja paikallisen kulttuurin huomioiminen opetuksen käytänteissä. Uusi peruskoulun ilmiöpohjainen opetussuunnitelma kannustaa oppimisympäristöajattelussa nojautumaan avoimiin opetuksen organisoimismalleihin. Avoin oppimisympäristöajattelu sopii ilmiöiden varassa järjestettävään opetukseen, jolloin myös paikallinen koulun ympäristö, yhteisö ja luonto ovat aktiivisessa käytössä opetuksen toteutuksessa. Nämä ajatukset löytyvät myös saamelaisen pedagogiikan mukaisesti järjestettävistä opetus- ja oppimiskäytänteistä. Ajankohtainen avoin oppimisympäristöajattelu tukee oppilaan motivaatiota ja paikkasidonnaisuutta sekä ottaa huomioon oppilaan elämänsä maailman.

Avainsanat: avoin oppimisympäristö, saamelainen aika- ja paikkakäsitys, saamelaispedagogiikka, kulttuurisensitiivisyys

Taidekasvatus ekologisen lastenkulttuurin tukena

Maria Huhmarniemi

Lapin yliopisto, Rovaniemi, Finland

Taideperustaisen toimintatutkimukseni tavoitteena on ekologisen ja kulttuurisen kestävän kehityksen tukeminen taidekasvatuksella ja yhteisötaiteella. Lähtökohtana on, että taiteilla on potentiaali muutokseen siirryttäessä materiaalikeskeisestä kulutuskulttuurista kestävämpään kehitykseen, täydempään ihmisyyteen, arvokeskusteluun ja toimijuuteen. Tutkimus sijoittuu Länsi-Lappiin pieniin kyläyhteisöihin. Kohteena ovat ensisijaisesti lapsiperheet. Olen tuottanut taidetyöpajoja perheille ja kyläläisille ja osallistunut taide- ja kulttuuritapahtumien järjestämiseen. Tutkimuskysymys kohdistuu taiteen merkitykseen lasten leikin ja oppimisen kontekstissa lappilaisessa metsäluonnossa. Esittelen käynnissä olevan tutkimukseni taustaa, tutkimuksellista lähestymistapaa ja toteutuneita taidetyöpajoja. Reflektoin tutkimusta suhteessa teorioihin, jotka liittyvät kasvatukseen kestäväan kehitykseen ja kulttuurienväliseen taidekasvatukseen.

Puhuvaksi puhuvien pariin - Kommunikaatiomaisema (inklusiivisessa) päiväkotiryhmässä

Elina Viljamaa, Jaana Juutinen, Anna-Maija Puroila, Eila Estola

Oulun yliopisto, Oulu, Finland

Esityksessämme tarkastelemme päiväkodin ohikiitävien hetkien ”kommunikaatiomaisemaa”. Kuten katseellemme ja muille aisteillemme avautuva maisema koostuu lukuisista pienistä asioista ja on enemmän kokonaisuus kuin eroteltavissa olevia osia, ajattelemme myös kommunikaatiomaisemaa koosteena lukuisista pienistä toisiinsa liittyvistä osista. Erilaisten ihmisten ilmaisut ja tavat ilmaista, tilanteen tunnelma ja ilmapiiri, konkreettinen fyysinen ympäristö mutta myös poissaolevat asiat ovat osa elävää ja muutoksessa olevaa kommunikaatiomaisemaa.

Tutkimuksessamme tarkastelemme videoaineiston pohjalta kommunikaatiomaisemaa päiväkodin ruokailutilanteessa. Päiväkotiryhmässä oli kommunikaation, kielen ja puhumisen suhteen keskenään hyvin erilaisia, 4-5 -vuotiaita lapsia. Osallistavan kerronnallisen toimintatutkimuksen (Heikkinen ym., 2012) mukaisesti tutkimuksen tieto kerrostui videoaineiston katselemisen, tutkijoiden ja työtekijöiden ajattelun sekä kirjallisuuden välisessä vuoropuhelussa. Tutkimuksemme taustaymmärryksenä on filosofi Maurice Merleau-Pontyn (1993) ajatus siitä, että lapset eivät opi kieltä ja kommunikaatiota ulkoapäin, vaan he ”asuvat kielessä”. Myös ajatus materiaalisen ympäristön merkityksestä ihmisille, tässä kommunikaatioon liittyen, on tutkimuksessa läsnä (esim. Tammi & Hohti, 2017).

Päiväkodissa kommunikaatio oli moniaistista ja verbaalinen ja nonverbaalinen kommunikaatio kietoutuivat saumattomaksi kokonaisuudeksi. Materiaalisuus oli olennainen osa kommunikaatiota ja osin sen lähtökohta. Päiväkotiryhmän työtekijät olivat herkkiä huomaamaan lasten kommunikaatioaloitteita ja reagoimaan niihin. Sensitiivisyyden taustalla saattoi olla ajatus tukea tarvitsevien lasten puheen ja kielen oppimisen vahvistamisesta. Aloitteisiin tarttumisesta seurasi kuitenkin pysähtymistä kaikkien lasten asioiden äärelle. Heterogeenisessä ryhmässä siis juuri moninaisuus, aikuisten sensitiivisyyteen yhdistettynä, tuotti runsaasti lasten ja aikuisten välistä kommunikaatiota. Näissä yhteisissä hetkissä lapset ja aikuiset kutsuivat toisiaan ja vastasivat kutsuun, keskinäistä yhteenkuuluvuuttaan ehdottaen ja vahvistaen (Sumsion & Wong, 2011). Juuri kommunikaatiomaisemassa, laajasti ymmärrettynä, lapset vedetään ”puhuviksi puhuvien pariin” (Merleau-Ponty 1993). Näemme, että kommunikaatiomaiseman tutkimisella yhteenkuuluvuuden näkökulmasta on annettavaa myös varhaiskasvatuksessakin käytävään inklusiokeskusteluun.

Oman elämänsä "sound track". Äänikasvatuksen mahdollisuudet osana säveltämiskasvatusta.

Marja Ervasti

Oulu University, Oulu, Finland

Viimeaikaisessa musiikkikasvatukseen liittyvässä keskustelussa, opetuksessa ja tutkimuksessa on vahvasti noussut esiin säveltämisen merkitys aktiivisena luovana musiikillisena toimintana. Musiikkikasvatus ei ole ainoastaan valmiiden musiikillisten teosten tulkintaa kuunnellen ja musisoiden, vaan enenevässä määrin oppijan omaa aktiivista ja luovaa tekijyyttä korostavaa äänellistä toimintaa. Esittelen tässä Suhteessa maailmaan -symposiumin presentaatiossa luovan äänikasvatuksen mahdollisuuksia osana perusopetuksen musiikkikasvatusta. Äänimaisemaan liittyvä pedagoginen tutkimus pyrkii herättämään herkän ja kriittisen suhtautumisen ääniin osana tämän päivän globalisoituvan ja hektisenkin ääniympäristön hallintaa, osana positiivista ympäristösuhdetta. Tapaustutkimuksena toteutetun opettajankoulutuksen äänikasvatukseen liittyvässä opintojaksossa äänten, niiden kuuntelemisen, tulkinnan ja tuottamisen merkitystä tutkitaan luovasta, aktiivisesta ja osallistavasta näkökulmasta, soivina narratiiveina, säveltämisen keinoin.

Äänet vaikuttavat ihmiseen laaja-alaisesti sekä tiedostetulla että tiedostamattomalla tasolla. Äänten kokemisella on merkittävä vaikutus käyttäytymiseen, arjessa toimimiseen, tunteisiin ja jopa henkiseen jaksamiseen. (Saarikallio 2009; Särkämö, Tervaniemi & Huotilainen 2013). Äänimaisematutkimus on monitieteinen tutkimusala musiikin ja kulttuurin tutkimuksen kentällä. Ääntä on tutkittu laajoilla kenttätutkimuksilla, arjen jatkuvasti muuttuvina äänimaisemina, äänen historian ja katoavien äänten, hiljaisuuden, yhteisen ja yksityisen, paikkaan kuulumisen, äänielämäkertojen ja "soivan" maantieteen näkökulmista. Usein ääntä koskevat julkaisut liittyvät akustiikkaan ja melun käsitteeseen. (Järviluoma 2003; Järviluoma & Piela 2016.). Akustikot tutkivat äänen käyttäytymistä erilaisissa tiloissa, arkkitehdit akustisesti toimivia rakennuksia, psykologit äänten vaikutuksia, kuulontutkijat kuulon ja korvan ominaisuuksia, muusikot, säveltäjät ja media-alan ammattilaiset äänellisten elämyksien luomista. Äänimaisematutkimuksen tavoitteena on myös selvittää, miten äänimaisemat eroavat toisistaan ajassa ja paikassa. Monitieteisellä ja taiteellisella tutkimuksella ja toiminnalla luodaan monipuolisempi kokonaiskuva äänten maailmasta. (Korpinen & Kenttämies 2006.)

Creative connections - Eurooppalaisuutta hahmottamassa. Kansainväliset ryhmäblogit oppimisympäristönä. Creative Connections - Multi-modal Conversations on Europe. International group blogs as a learning environment.

Annamari Manninen

University of Lapland, Rovaniemi, Finland

Puheenvuoro kertoo ryhmäblogien käytöstä ja merkityksestä oppimisympäristönä eurooppalaisessa taidekasvatuksen toimintatutkimuksessa. Creative Connections -hankkeessa oli mukana vuosina 2012 -2014 tutkijoita, opettajia ja yhteensä 25 koululuokkaa kuudesta Euroopan maasta. Hankkeen tavoitteena oli luoda kansainvälisiä yhteyksiä ja tarkastella eurooppalaista identiteettiä nykytaiteen, kuvallisen tekemisen ja blogien kautta tapahtuvan kommunikoinnin avulla. Osallistuvat luokat jaettiin hankkeessa kuuteen monikansalliseen ryhmään, joissa oppilaat pääsivät jakamaan tekemiään kuvataiteen töitä ja keskustelemaan yhteisessä ryhmäblogissa kolmen muun luokan kanssa. Esittelen lähtökohtia blogien käytölle opetuksessa ja tarkastelen bloggaamista koulun kontekstissa suhteessa oppilaiden aktiiviseen toimijuuteen ja monilukutaitoon. Yhteenvetona kerron oppilaiden haastatteluiden analyysiin perustuen, mitä kansainvälisen bloggaamisen myötä voidaan oppia ja mitkä ovat ryhmäblogien opetuskäytön mahdollisuudet ja haasteet.

This paper describes the use of international quad blogs as learning environment in European art education action research. Creative Connections -project (2012-2014) involved researchers, teachers and 25 classes from six European countries. The aim of the project was to create international connections and explore European identity through contemporary art examples, visual art projects and communication in the blogs. The participating school classes were grouped into six multinational quad blogs, where the pupils were able

to share the images and videos they made and have a discussion with pupils from three other classes. The paper presents some theoretical starting points for using blogs in education with a focus in the active agency and multiliteracy. The conclusion summarizes the possibilities and challenges of international quad blogging in schools based on the analysis of the pupils interviews in the project.

AKATEEMINEN LUOKANOPETTAJAKOULUTUS: SYNTY JA TULEVAISUUSTEKIJÄT

Aika: torstai 30.11. klo 14:45 – 16:15

Paikka: 113 KTK

Puheenjohtajat: KT Esko Paakkola ja dos. Tapio Varmola

Diskusantti: Lapin yliopiston entinen rehtori, professori (emer.) Esko Riepula

Luokanopettajankoulutuksen akatemisoituminen ja yliopistopolitiikan muutos pitkänä historiallisena projektina

Risto Rinne

CELE & Turun yliopisto, Turku, Finland

Tarkastelen puheessani hyvinvointivaltion pitkää historiallista projektia, jossa muotoutuivat niin sosiaali-, terveys- kuin opetuspalvelut ja niiden ammattikunnat. Sitten analysoin opettajakunnan varhaisvaiheita, kahtiajakautunutta opettajien ammattikuntaa ja opettajankoulutusta, joka tuotti yhtäältä oppikoulun-opettajia yliopistojen kautta ja kansakoulun (luokan)opettajia seminaarien ja opettajakorkeakoulujen kautta. Erittelen noiden opettajakuntien intressiristiriitoja ja yhteen liittymistä yhtenäiskoulu-uudistuksen myrskyissä sekä lopulta päätöstä siirtää luokanopettajankoulutus yliopistoihin. Sidon tarkastelun yliopistolaitoksen alueelliseen ja ammattialoitaiseen laajenemiseen sekä yliopistopolitiikan uusiin suuntiin. Tarkastelen myös sitä, mitä luokanopettajankoulutuksen ”akateemistaminen” on merkinnyt runsaan neljän vuosikymmenen aikana ja millaisen vastaanoton se on saanut yliopistoissa sekä miten yliopistopolitiikan muutokset ovat sitä kohdanneet.

KATU-projekti opettajankoulutuksen kehittäjänä – miten luokanopettajankoulutuksen maisteritasoisuus syntyi

Esko Paakkola¹, Tapio Varmola²

¹Arator Oy, Helsinki, Finland, ²Seinäjoen ammattikorkeakoulu, Seinäjoki, Finland

Yleisessä tietoisuudessa vallitsee käsitys, että luokanopettajien maisteritasoinen koulutus syntyi Vuoden 1973 opettajankoulutustoimikunnan työnä. On myös esitetty näkemys, että maisteritasoisuuden synty oli sattumaa. Tarkastelemme esityksessämme taustatekijöitä, jotka johtivat maisteritasoisuuden syntyyn FYTT-mietinnöstä lähtien. Varsinainen tutkimuskohteemme on vähemmän tunnetun Kasvatusalan tutkimus-uudistuksen ohjaus- ja seurantaan liittyvä (KATU-projekti) työ luokanopettajien maisteritutkintotasoisuuden synnyn hyväksi ja sen eri vaiheet sekä muut KATU-projektin aikaansaannokset opettajien koulutuksen edistämiseksi. KATU-projektin työ kosketti monia opettajaryhmiä ja sen vaikutus ulottui 1990-luvulle saakka.

Opettajan työn, osaamisen ja opettajankoulutuksen tutkimus opettajankoulutuksen tulevaisuustekijänä

Auli Toom¹, Jukka Husu²

¹Yliopistopedagogiikan keskus, Helsingin yliopisto, Helsinki, Finland, ²Opettajankoulutuslaitos, Turun yliopisto, Turku, Finland

Opettajan työ on vaativaa, tietointensiivistä akateemista asiantuntija- ja ihmissuhdetyötä. Se sisältää pitkäjänteistä ja systemaattista suunnittelua opetussuunnitelman laatimisesta yksityiskohtaisiin opetus- ja oppimistilanteiden valmisteluun ja oppilaiden tai opiskelijoiden kohtaamiseen. Opettajan työ vaatii yhtä lailla ongelmanratkaisua ja päätöksentekokykyä moninaisissa ja jatkuvasti muuttuvissa vuorovaikutustilanteissa oppilaiden, kollegojen, vanhempien ja huoltajien sekä sidosryhmien kanssa (Shavelson, 1973;

Kansanen, 2004; Cochran-Smith & Villegas 2015). Opettajankoulutuksen tehtävänä on valmistaa opettajia vaativiin tehtäviin. Opettajankoulutuksen tutkimus puolestaan pyrkii selvittämään, miten opettajan-koulutustehtävää voitaisiin toteuttaa mahdollisimman mielekkäillä tavoilla. Se pyrkii edelleen vastaamaan systemaattisesti opettajaksi oppimiseen kytkeytyviin kysymyksiin. Miten opettajaopiskelijat oppivat opettajaksi? Millainen opettajankoulutuksen pedagogiikka tukee opettajaopiskelijoiden oppimista opettajaksi? Millaiset opettajankoulutuksen opetussuunnitelmat edesauttavat opettajaopiskelijoiden olennaisten tietojen ja taitojen oppimista sekä mahdollistavat tarkoituksenmukaiset pedagogiikat opettajankoulutuksessa? Millaiset opettajankoulutuksen rakenteet, kontekstit ja sidosryhmien välinen yhteistyö mahdollistaa opetussuunnitelmien toteutumisen? Viimeaikaisesta kansainvälisestä opettajan-koulutustutkimuksesta voidaan jäsentää kolme muutostrendiä (Cochran-Smith & Villegas, 2015, 2016), jotka kukin vaikuttavat opettajan työn ammatilliseen luonteeseen, sen osaamisvaatimuksiin ja opettajien perus- ja täydennyskoulutuksen järjestämisen tapoihin: 1) Muuttuneet käsitykset opetuksesta ja oppimisesta haastavat koulutusta sen kaikilla tasoilla; 2) Kasvava erilaisuus oppilaiden, oppisaavutusten ja koulujen välillä; ja 3) Opettajien työn tuloksellisuuteen liittyvät haasteet. Esityksessä avataan näitä trendejä yksityiskohtaisemmin ja kytketään niiden teemoja suomalaisen opettajankoulutuksen tulevaisuuden haasteisiin, joita olisi tärkeää selvittää perusteellisemmin tutkimuksen keinoin.

WeLEARN: TIETO- JA VIESTINTÄTEKNIIKAN KÄYTTÖ ALKUOPETUKSESSA

Aika: perjantai 1.12. klo 11:15 – 12:45

Paikka: LS18

Puheenjohtaja: Tuija Turunen, Lapin yliopisto

Alkuopetuksessa tieto- ja viestintäteknologian (TVT) monipuolinen käyttö mahdollistaa kunkin oppilaan yksilöllisen etenemisen ja irtaantumisen oppikirjasidonnaisesta opetuksesta. Oppilaat työskentelevät omien valmiuksiensa pohjalta ja etenevät yksilöllisesti. Pelillisissä ja leikkillisissä oppimisympäristöissä lapset ovat myös itse sisällön tuottajina. Tutkimusten mukaan tämä motivoi kaikkia oppilaita; erityisesti sellaisia lapsia, jotka eivät muutoin innostu opiskelusta. Lisäksi lasten keskinäinen vertaisoppiminen tukee työskentelyä lähikehityksen vyöhykkeellä ja pelillisyyttä motivoi harjoittelemaan.

Opetushallituksen ja Lapin yliopiston harjoittelukoulun rahoittamassa weLearn-hankkeessa opettajat kehittävät yhteisöllistä vertaisoppimista, jolloin erilaisten tietotekniikojen järjestelmien käyttöönottoon tulee matala kynnys. Tavoitteena on opettajien innovatiivinen ajattelu ja kyky nähdä TVT uudella tavalla, uusissa oppimisympäristöissä ja vanhojen oppimisympäristöjen uudistajana. Uusi pedagogiikka on lapsilähtöistä ja oppilaita osallistavaa. Siinä yhdistyvät sekä yhteisopettajuus että eri-ikäisten lasten yhdessä oppiminen.

Hanke toteutetaan Lapin yliopiston harjoittelukoulussa, joka on opettajankoulutusyksikkö. Siellä harjoittelee vuosittain noin 200 luokanopettajaopiskelijaa. Hanke tukee opettajaopiskelijoiden TVT:n opettamiseen ja tietotekniikan pedagogiseen käyttöön liittyviä taitoja. Opiskelijoita ohjataan hyödyntämään teknologiaa monipuolisesti kaikissa harjoitteluissa. Tavoitteena on perusteltu, oppimista tukeva ja systemaattinen TVT:n käyttö ja opetuskokeiluihin kannustaminen.

weLearn-hankkeessa alkuopetusikäisten oppilaiden TVT-taitoja kehitetään yhdessä metakognitiivisten taitojen ja opiskelutaitojen kanssa, joten TVT:n käyttö ei jää pinnalliseksi ja hajanaiseksi. Tavoitteena on saada oppilaille TVT:n käytön alkeistaidot alkuopetuksen aikana. Tässä oppilaat tarvitsevat yksilöllistä ohjausta. Lisäksi tavoitteena on tehdä systemaattista yhteistyötä vanhempien kanssa kotitehtävien yhteydessä, jotta lasten valmius käyttää oppimisympäristöjä säännöllisesti kehittyy.

Symposiumissa hankkeessa toimivat opettajat jakavat kokemuksiaan alkuopetuksen TVT:n päivittäisen käytön mahdollisuuksista ja haasteista ja yhteisöllisestä oppimisestaan. Lisäksi symposiumissa tarkastellaan alustavia tuloksia opettajaopiskelijoiden harjoittelukokemuksista weLearn-luokissa.

DOES ARCTIC PEDAGOGY MATTER?

Aika: perjantai 1.12. klo 11:15 – 12:45

Paikka: LS13

Description of Panel discussion at the FERA 2017 Conference in Rovaniemi, Lapland

by

Arctic Council's Sustainable Development Working Group's project: 'Teacher Education for Diversity and Equality in the Arctic' which is co-ordinated by the UArctic Thematic Network of Teacher Education for Social Justice and Diversity in Education

The objective of educational policies and practices is to provide fair, if not equal, opportunities for all learners. However, the Arctic areas pose a unique challenge for educators to achieve these conditions. This is not only due to their geographical location, but also due to the cultural background of the people. Providing education in remote areas possibly outside of the classroom, to a diverse group of students many of whom are indigenous, requires innovative pedagogical approaches and oftentimes, participatory practices. Under these circumstances, Arctic pedagogy aims to promote the knowledge of the significance of social learning, inclusion and community-based education.

On the other hand, pedagogical models are constantly developed towards more multimodal and digital learning environments. Therefore, it is necessary to evaluate and investigate the necessity for Arctic pedagogy, and see the directions in which Arctic pedagogy should be evolved and improved.

A symposium together with experts in the field of Arctic and indigenous pedagogies from around the world would provide invaluable insights and a wonderful opportunity to discuss the issue of Arctic pedagogy from different points of view.

ABSTRAKTIT / ABSTRACTS - POSTERIT/POSTERS

P1: Sata omenapuuta - Kasva Suomessa: nuorten kohtaamisia ja vuorovaikutusta

Outi Arvola

Turun AMK, Sata omenapuuta-hanke, Turku, Finland

Tausta ja tarve

"Sata omenapuuta- moninuorinen Suomi" on kolmivuotinen, pian päättyvä, hankekokonaisuus, jonka tavoitteena on ollut edistää kolmansien maiden nuorten kuntiin kotoutumista ja osallisuutta ja tukea kahdensuuntaista integraatiota liikunnan, kulttuurin ja yhteiskuntavaikuttamisen keinoin. Työskentelyssä keskeistä on ollut kehittää koulutuksen, työyhteisövalmennuksen ja asiantuntijatyöskentelyn avulla kuntien ja järjestöjen ammattilaisten kulttuuritietoista osaamista. Tutkimuksen kautta hankkeessa on kerätty tietoa 1) kotoutumisvaiheessa olevien nuorten tuen tarpeesta ja kahdensuuntaisesta vuorovaikutuksesta kantaväestön kanssa, 2) asiantuntijoilta kuntien kotouttamisen tilasta sekä 3) dokumentoitu hankkeessa tehtävää kehittämistyötä ja asiantuntijatyöskentelyä.

Hankkeen kohderyhmää ovat kolmansien maiden pakolaistaustaiset nuoret (n. 12-25-vuotiaat), jotka ovat kuntien kotouttamistoimien piirissä, erityisesti haavoittuvassa asemassa olevat ilman huoltajaa alaikäisinä tulleet, naiset ja syrjäytymisvaarassa olevat.

Tulokset

Sata omenapuuta -hankkeen kehittämistoimet on toteutettu yhdessä varsinaissuomalaisten kuntien (Turku, Raisio ja Uusikaupunki) ja järjestöjen kanssa. Tällä on osaltaan haluttu vahvistaa sitä, että tulokset jäävät elämään myös hankkeen jälkeen.

Koulutuksen (työyhteisövalmennus, koulutuspäivät ja seminaari) avulla nykyisten ja tulevien sosiaali-, terveys-, kulttuuri-, vapaa-aika- ja liikuntatoimien ammattilaisten kulttuurisensitiivistä osaamista on edistetty eri tavoin, jolloin ammatillaiset pystyvät aiempaa paremmin ottamaan huomioon eri kulttuuriataustoista tulevat nuoret omassa työssään.

Hankkeen kehittämistoimista valmistuu juuri menetelmäopas, jota alalla nuorten kanssa toimivat ammatillaiset voivat käyttää osana työtään. Maahanmuuttajanuorten ja kantaväestön nuorten kaverisuhteista tehdystä tutkimuksesta julkaistaan tutkimusjulkaisu, joka valmistuu loppuvuoden 2017 aikana.

P2: Interdisciplinary teaching - described in Finnish municipal and school curricula for primary education

Nina Enkvist

Åbo Akademi University, Vaasa, Finland

Curriculum reformation is fundamental for developing schools and education systems, which in turn is a prerequisite for reacting to the challenges of a transforming world. In Finland, the core curriculum is renewed approximately every 10 years, aiming at both preserving what is considered valuable and changing things necessary to react to. The latest Finnish core curriculum from 2014 focuses on pedagogical development, stressing competence-based learning and interdisciplinary approaches as complements to the subject-based teaching.

The purpose of this study is to explore how the work with interdisciplinary projects is interpreted by local educational personnel. 8 municipal and 8 school curricula are used for analyzing how the guidelines regarding interdisciplinary teaching, given in the core curriculum, are implemented and defined on a local level. A qualitative content analysis with a deductive approach is employed. The data material was collected from schools and municipalities within the Swedish-speaking area of Finland.

The analysis is still in progress. Preliminary findings reveal a variety of goals, implementation methods and evaluations of the interdisciplinary work within different areas. This is in line with the decentralized curriculum model prevailing in Finland, where local actors are granted great freedom to create their own pedagogical praxis. However, the specific criteria for describing the projects in local curricula are not followed by all schools and municipalities.

Keywords: interdisciplinary teaching, curriculum reform, local curriculum

P3: Kameleonttina informaatioviidakossa – Tiedon auktoriteetit lasten ja nuorten terveyden ympäristöissä

Maija-Leena Huotari, Noora Hirvonen, Anna-Maija Huhta, Helena Käsäkoski, Tuula Nygård, Laura Palmgren-Neuvonen

Oulun yliopisto, Oulu, Finland

Terveyden ja hyvinvoinnin uutisoinnin ja suositusten ristiriitaisuus hämmentää. Muuttuvissa informaatioympäristöissä, varsinkin sosiaalisessa mediassa, on vaikea tietää, mihin uskoa ja luottaa. Tarvitaan uudenlaisia lukutaitoja.

Terveystottumukset ja niihin liittyvän tiedon hallinnan kompetenssien kehittyminen alkaa lapsuudessa. Tietoa opitaan etsimään ja arvioimaan esimerkiksi tekstin tuottajan ja tekstin ominaisuuksien (uskottavuus, luotettavuus) perusteella. Hyvinvointiin ja terveyteen liittyvää tietoa tuottavat auktoriteetit ovat kompleksisia multimodaalisissa ympäristöissä ja siksi tutkimisen arvoisia. Opetussuunnitelman (OPH 2014) oppimiskäsityksen mukaan oppilas on aktiivinen, erilaisissa oppimisympäristöissä yksin ja yhdessä oppiva toimija. Tiedonhankinnan ja -arvioinnin taitojen kehittymistä on tuettava, jotta lapset ja nuoret oppivat tulkitsemaan ja hyödyntämään visuaalisia ja vuorovaikutteisia sisältöjä. Opetussuunnitelmassa painotetaan terveyden ja hyvinvoinnin ohella monilukutaitoa (multiliteracy). Monilukutaito perustuu multimodaaliseen tekstikäsitteeseen. Se korostaa oppimisen sosiokulttuurisuutta sekä oppijoiden toimijuutta tekstien tulkitsijoina ja tuottajina.

Akatemiahankkeemme Kognitiivinen auktoriteetti lasten ja nuorten terveystietoon liittyvissä ympäristöissä (CogAHealth) tieteenfilosofinen lähtökohta on sosiokulttuurinen. Tutkimme kognitiivisen auktoriteetin käsitettä monilukutaidon näkökulmasta. Tarkastelemme diskursseja ja toimintaa koulun terveystiedon opetuksessa, nuoren vapaa-ajan toiminnassa ja verkossa tapahtuvan vuorovaikutuksessa nuoren ja uskotun henkilön (trustee) näkökulmista. Tutkimusmetodologiana hyödynnämme neksusanalyysia. Empiiristä aineistoa olemme keränneet terveystiedon opetuksessa neljässä tiedonrakentamisen projektissa, joissa oppijaryhmät (6.-9. luokka) tuottivat mediasisältöä opettajan ohjeistamalla tavalla. Havainnointi- ja haastatteluaineiston analyysissa keskityimme ryhmissä tapahtuvaan tiedonhankintaan ja informaatioisisältöjen arviointiin sekä oppijoiden käyttämien auktoriteettien ilmentymiin. Alustavat tulokset osoittavat, että projektit rakentuivat toiminnan, käytäntöjen ja vuorovaikutuksen osalta vaihtelevasti. Tiedonhankinnan ja -arvioinnin ohjeistus oli vähäistä kaikissa projekteissa. Oppijat keskustelivat lähteiden luotettavuudesta vain vähän ja tyytyivät tyypillisesti ensimmäiseen löytämäänsä lähteeseen, opettajan tarjoamaan materiaaliin tai aiempaan tietämykseensä aiheesta. Tutkimus jatkuu empiirisen tiedon keruulla ja analyysillä. Hanke päättyy vuonna 2020.

P4: Ihmisoikeuskeskuksen selvityksiä: perus- ja ihmisoikeustutkimus, ihmisoikeuskasvatus ja tulevaisuuden näkymät

Tuija Kasa

Ihmisoikeuskeskus, Helsinki, Finland

Posterissa esitetään Ihmisoikeuskeskuksen tutkimusta kolmen tematiikan kautta: perus- ja ihmisoikeustutkimus yleisesti, ihmisoikeuskasvatuksen tila ja ihmisoikeuskasvatuksen tulevaisuuden näkymät opettajankoulutuksessa. Perus- ja ihmisoikeustutkimuksen sekä ihmisoikeuskasvatuksen

edistäminen Suomessa kuuluvat Ihmisoikeuskeskuksen lakisääteisiin tehtäviin. Posterissa analysoidaan perus- ja ihmisoikeustutkimuksen keskeiset tulokset erityisesti kasvatuksen näkökulmasta.

Ihmisoikeuskeskus toteutti yhdessä Lapin yliopistossa sijaitsevan Pohjoisen ympäristö- ja vähemmistö-oikeuden instituutin kanssa selvityksen *Perus- ja ihmisoikeustutkimuksesta Suomessa – asiantuntijoiden näkemyksiä* (2017). Perus- ja ihmisoikeustutkimus on tärkeää ihmisoikeuksien kehittymiselle ja toteutumiselle. Perus- ja ihmisoikeustutkimusta tehdään laajasti eri tieteenaloilla, mutta oikeustieteen tutkimuksen jälkeen kasvatustiede on yksi vallitsevista perus- ja ihmisoikeustutkimuksen aloista. Tutkimuksessa nousi esiin, että ihmisoikeuskasvatus nähtiin tärkeänä osana tutkimuksen pitkäjänteistä edistämistä. Kasvatusta toivottiin vahvistettavan kaikilla koulutuksen tasoilla. Ihmisoikeuskasvatuksesta kaivattiin lisää tutkimustietoa pedagogisesta ja kasvatustieteellisestä näkökulmasta. Koettiin myös tärkeäksi selvittää yleistä perus- ja ihmisoikeustietotasoa eri väestöryhmissä. Ihmisoikeuskasvatus nostettiin itsessään keinoksi tutkimuksen tukemiseen, sillä asiantuntijat kokivat, ettei perus- ja ihmisoikeuksia tunneta riittävästi edes yliopistotasolla.

Ihmisoikeuskeskus julkaisi 2014 laaja-alaisen lähtötasotutkimuksen ihmisoikeuskasvatuksen tilasta Suomessa eri opetusasteilla. Keskeisenä havaintona todettiin, että ihmisoikeuskasvatusta toteutetaan Suomessa monimuotoisesti, mutta alaa leimaavat epäyhtenäisyys ja systemaattisuuden puute. Suurimmat haasteet olivat opettajien ja kasvattajien sekä virkamiesten ja viranhaltijoiden koulutus. Myös opetus- ja kulttuuriministeriö selvitti demokratia- ja ihmisoikeuskasvatuksen tilaa opettajankoulutuksessa 2014. Selvitysten jälkeen tulleissa uusissa opetussuunnitelmissa on ihmisoikeuspainotus.

Seuraavana potentiaalisena selvitysteemana on kartoittaa yhtenäisen ihmisoikeuskasvatuksen toteuttamisen mahdollisuuksia opettajankoulutuslaitoksissa. Tätä varten kerätään havaintoja ja kuullaan mielellään opettajankouluttajia, alan tutkijoita ja opiskelijoita. Posterin ohjaa tutkijaa, opettajankouluttajaa tai opettajaa perus- ja ihmisoikeustutkimuksen ja resurssien pariin esittelemällä hyödyllisiä tutkimuksia ja linkkejä. Mahdollista on myös haastatella ihmisiä tulevaa selvitystä ajatellen.

P5: Perustoiminnot-käsite varhaiskasvatuksessa

Titta Kettukangas

Itä-Suomen yliopisto, Savonlinna, Finland

Perustoiminnot muodostavat suuren osan varhaiskasvatuksen käytännöstä. Kuitenkin niitä on tutkittu erittäin vähän ja perustoimintoihin liittyvä käsitteistö on sekavaa ja hajanaista. Tässä tutkimuksessa on pureuduttu erityisesti perustoimintoihin. Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää ja yhdenmukaistaa perustoiminnot-käsitettä ja siihen liittyvää varhaiskasvatusajattelua. Lisäksi tutkimuksessa pyrittiin ratkaisemaan, onko perustoiminnot-käsite sopiva käsite vastaamaan varhaiskasvatuksen tässä tarkoitettua ilmiötä. Tutkimuksen ydintavoitteena oli selvittää, mitä merkityksiä varhaiskasvatuksen perustoiminnot-käsitteellä on.

Tekstiaineisto muodostui neljästä osa-aineistosta, yhteensä sadasta dokumentista (10081 sivua). Rodgersin evolutionaarisen käsiteanalyysimetodin avulla tutkimuksen tuloksena varhaiskasvatuksen perustoiminnot-käsitteen ennakkoehtoiksi määrittyivät varhaiskasvatuksessa vietetty aika, perustarpeet, lapsen riippuvuus toisista ihmisistä sekä varhaiskasvatuksen tavoitteisuus. Perustoimintoja määritteleviksi ominaispiirteiksi muodostui perustavuus, vuorovaikutteisuus, prosessimaisuus, omatoimisuus, kestävyys ja systeemisyy. Ennakkoehto- ja ominaispiirteiden toteutuessa perustoimintoja seuraa perustarpeiden tyydyttyminen, päiväjärjestyksen muotoutuminen, lapsen autonomia lisääntyminen, hyvinvointia sekä muu varhaiskasvatuksen toiminta.

Perustoiminnot-käsite viittaa päiväkotiin saapumiseen ja sieltä lähtemiseen, pukeutumiseen ja riisuutumiseen, peseytymiseen ja siistiytymiseen, ruokailemiseen, ulkoilemiseen, nukkumiseen ja lepäämiseen, siirtymisiin ja sellaiseen vapaaseen oleskeluun, jota ei voida määritellä muuksi toiminnaksi.

Nämä toiminnot muodostavat yhtenäisen varhaiskasvatuksen toiminnallisen menetelmän. Perustoiminnot-käsitteen viittaamaa käytännön ilmiöaluetta on nimitetty lukuisilla eri termeillä ja ilmaisuilla, jotka tässä tutkimuksessa jaettiin kuuteen kategoriaan: perushoito-käsite, hoito-käsite, jokapäiväiset ja päivittäiset toiminnot, arki-käsite, rutiinit-käsite sekä perustoiminnot.

Perustoiminnot-käsitteen merkitykset ja sen systeemiset yhteydet varhaiskasvatuksen kokonaisuuteen laajenivat ja syvenivät tarkasteltaessa aineistoa varhaiskasvatuksen pedagogisen systeemitteorian avulla. Tulos paljastaa perustoimintojen itsenäisen osuuden varhaiskasvatuksen toiminnallisena menetelmänä sekä sen vastavuoroisen yhteyden varhaiskasvatuskäsitteen kokonaisuuteen. Aineistosta muodostui sisällönanalyysin ja systemaattisen analyysin avulla mielenkiintoisia yksityiskohtia sisältävä laaja-alainen kuvaus perustoiminnoissa tapahtuvan varhaispedagogiikan piirteistä ja tavoitteista.

Tutkimuksen tuloksena luotiin varhaiskasvatuksen perustoiminnot-käsitteen kokonaissysteemi. Tutkimustulokset osoittavat, että perustoiminnot-käsite on täsmällinen käsite kuvaamaan varhaiskasvatuksen perustoimintoja.

P6: Academics' perceptions on idea and reality of university in the era of neoliberalism A comparative study in Finland and Korea

Yoojin Kim

University of Turku, Turku, Republic of Korea

This study will investigate how the university academics in Finland and South Korea experience market-driven aspects of university in the name of efficacy and competitiveness, and what the university is at present. In particular, this study will focus on research funding scheme and salary system which are closely related to academics' research and teaching, and immediate problems in Finland and Korea.

Few studies have embraced academic experiences considering what should occur and what is occurring, and their perceptions of the idea of the university. It is expected to comprehend this global phenomenon and actively respond to the changes.

Document analysis of various literature regarding neoliberal features of university will be the first step. Secondly, to exploring academics' experiences and idea of university, semi-structured interviews with thematic and discourse analysis will be conducted.

Lastly, synthetic analysing in terms of identification and discrepancy considering the socio-cultural aspects of each society. It is an attempt to understand the academics' responses to the marketised tendency in the universities, and to scrutinize possible influential factors to the academic's attitude and belief based on socio-cultural aspects.

This study will contribute to developing theories related to idea of university considering theoretical and empirical levels. Secondly, the current status of universities can be comprehensively diagnosed and alternatives to problems can be suggested through this empirical study. Thirdly, a comprehensive comparative study using an approach macro phenomenon to micro level (academics) in different social systems is also expected to illuminate complex aspects stemming from marketising university.

P7: Teachers for a meaningful career - The study of the resources and constraints for professional agency in west and east

Pik Wa Josephine Lau

University of Jyväskylä, Jyväskylä, Finland

Existing educational studies in Finland, the Netherlands, U.K. and the U.S. on teachers' pre-service preparation and in-service experiences illustrate active teacher agents are critical for practices and policies.

Professional teacher agency describes teachers' intentional actions in influencing, making choices and taking stances for significant differences. Agentic teachers engage in innovative learning, adapt themselves for the required work condition, and involve in negotiation with colleagues and other stakeholders for the positive possibilities in classrooms and schools. Nevertheless, many education systems in the world are facing the challenge of deprofessionalization, and teacher's agency is being limited due to neo-liberal economic public policies and accountability. Active agency is even deemed as weakness at the top-down operation of schools and is countered with evidence-based and data-driven approaches.

The present research shifts the Western context to Hong Kong where studies on professional agency is scarce. Despite the effort in upholding professionalism, teachers face the contradiction of intense evaluations and limited autonomy. The study aims to investigate (1) how resources that promote and constraints that hinder such agency are similar and different in Hong Kong context, and (2) how the continuum of professional agency is captured along the teacher trajectories. The research includes a 2-year longitudinal study targeting on the importance of teacher active agency for the betterment of students and schools, and also the well-being and work satisfaction for teachers. The study contributes in the comparison of teacher agency in the world and highlights the complicated nature of the profession in our times.

P8: Authenticity in foreign language education – an action research project in B-level languages in Finnish upper secondary school

Benita Lindström

Åbo Akademi University, Vaasa, Finland

This poster presents ongoing doctoral research focusing on various aspects of authenticity in the foreign language classroom. The aim of the study, conducted through action research in my own teaching, is to contribute to the development of foreign language education, more particularly B-level languages in Finnish upper secondary school, by increasing authenticity in the language classroom to reduce the gap between foreign language learning in and outside the classroom.

The study was set in a Swedish-speaking upper secondary school in Finland during eight courses of French and German from August 2014 to May 2017. Data were collected via written student evaluations, student interviews and the teacher's reflections.

Compared to the English language, German and French is considerably less easily available to students through different media and other extracurricular activities. However, the current digitalization in schools creates opportunities for the B-level languages to bring the world of the target language closer to the students. Thus, one aspect is using different digital tools as a means to more authentic, multiliterate work in the language classroom. Another aspect is situation-based authenticity focusing on the skills and knowledge needed to cope and communicate in the target language. A third aspect is students' participation and what is authentic to them.

Among the most relevant aspects of authenticity, based on educational approaches developed and used in the classroom, students find communicating in authentic situations, learning about topicalities and the culture of the target countries and developing their comprehension of the target language through listening.

P9: Teacher training for intercultural diversity

Antonida Lukina, Irina Peterson

Siberian Federal University, Krasnoyarsk, Russian Federation

The most important role in ensuring educational equality belongs to the teacher. To do this the teacher should have positive personal and social identity, to recognize the cultural diversity, to be able to implement multicultural education ideas.

The teachers need help in understanding the ideas of educational equality, equipping them with the new techniques of multicultural education. An educational program for teachers in Siberian Federal University is implemented in several stages.

The first stage is motivating. It includes teachers' keen perception the reasons for problems of migrant integration in society, how to ensure educational equality and cultural diversity.

The next stage is psychological. It focuses on teacher self-esteem increase, their own positive personal formation, the adoption of the ideas of educational equality and cultural diversity.

The third stage is informative. This includes the introduction of the basic mechanisms of ethnocultural identification. Also, the teachers explore the cultural peculiarities. Besides traditional lectures, we diversify our course by using active forms: roundtable discussions with national Diasporas, multicultural festivals, "My childhood games" contests, etc.

The fourth step is practical. The teachers master the techniques of multicultural education and practicing cross-cultural communication skills, and skills of conflict resolution in a multicultural environment.

The fifth and the last step is project development. This comes in the form of the project workshop, usually during the winter holidays. By this time, the teachers already have some experience in the multicultural schools; they have formed the theoretical basis for their own project development.

P10: Mapping a language aware educational landscape

Josephine Moate, Tamás Péter Szabó

Department of Teacher Education, University of Jyväskylä, Jyväskylä, Finland

This contribution aims to provide a conceptual map of different considerations that belong to a language aware educational landscape. Language awareness (kielitietoisuus) as a key feature of the new Finnish core curriculum follows European initiatives recognising that 'every teacher is a language teacher'. This statement draws attention to the almost ubiquitous presence of language in education - in the management of learning environments, in the introduction of disciplinary knowledge, and in the pedagogical relationships intended to foster individual and societal development. Recognising language as a key feature of education, however, also highlights the responsibility of educators to work well with language. Working well with language, i.e. language awareness, we contend, involves understanding the different ways in which i. language is present in education, ii. language can be conceptualised, and iii. the implications these conceptualisations have for education.

This poster draws attention to six considerations that contribute to language awareness including language as power, language as structure, language as representation, language as creative potential, language as a means of belonging and language as a tool for development. Each consideration provides a different entry point to explore the way in which language contributes to the educational landscape. By placing these different perspectives alongside one another, it is possible to trace or anticipate the trajectory of pedagogical agendas and to critically reconsider the pedagogical implications of different

conceptualisations, illustrated in this poster through the alternative conceptualisations of bilingualism as an additive versus a subtractive approach.

P11: Tiedeurat houkutteleviksi robotiikkaa, sosiaalista mediaa ja pelillillisyyttä hyödyntävän hybridin oppimisympäristön avulla

Tiina Mäkelä, Hanna Immonen

University of Jyväskylä, Jyväskylä, Finland

Nuorten kiinnostuksen heikkeneminen luonnontieteellisiä ja matemaattisia aineita ja uravalintoja kohtaan on haaste, johon Euroopan Unioni pyrkii vastaamaan tutkimuksen ja innovaation keinoin. EU:n Horizon 2020 rahotteisessa STIMEY (Science, Technology, Innovation, Engineering for the Young) -projektissa tutkitaan ja kehitetään hybridiä oppimisympäristöä. Tavoitteena on luoda oppimisympäristö, joka innostaa 10-18 -vuotiaita nuoria luonnontieteiden ja matematiikan (LuMa-aineiden, englanniksi STEM) opintoihin. Opettajat, oppijat, vanhemmat, korkeakoulut ja alan työelämän edustajat muodostavat yhdessä verkoston, jossa LuMa-aineiden oppimisesta tulee osa nuorten jokapäiväistä elämää ja joka kannustaa heitä alan uravalintoihin hybridin oppimisympäristön kautta. Oppimisympäristö sovittaa yhteen robotiikkaa, sosiaalisen median komponentteja, pelillisyyttä ja multimediaa. Oppimisympäristön suunnittelua ohjaa pedagoginen viitekehys. Tutkimus toteutetaan Espanjassa, Kreikassa, Saksassa, Suomessa ja Valko-Venäjällä. Poster esittelee kehitettävän hybridin oppimisympäristön pääkomponentteja.

P12: The role of stress in the quality of teacher-student interactions

Viola Penttinen, Eija Pakarinen, Marja-Kristiina Lerkkanen

Jyväskylän yliopisto, Jyväskylä, Finland

This abstract is based on ongoing work by Viola Penttinen, Eija Pakarinen and Marja-Kristiina Lerkkanen. The aim of the study is to examine to what extent is teacher stress associated with the quality of teacher-student interactions in preschool classrooms. Data of the study have been collected within "Understanding high-quality teacher-student interactions: Behavioral and psychophysiological correlates (Teacher Stress Study; TESS)" project in 2016-2017. Data consists of video-recordings of teacher-child interactions from 54 preschool groups assessed by the Classroom Assessment Scoring system (CLASS Pre-K, Pianta, La Paro, & Hamre, 2008; CLASS Toddler, La Paro, Hamre, & Pianta, 2012) and teacher's (n = 54) stress measured by self-ratings (questionnaires). Earlier studies investigating the association between teachers' wellbeing and quality of teacher-student interactions have shown that teachers with more psychological load (depression, stress and emotional exhaustion) have more negative reactions to children in child-care (Buettner, Jeon, Hur, & Garcia, 2016) and preschool teachers with low or high levels of stress have lower emotional climate in their classrooms than teachers with moderate levels of stress (Friedman-Krauss, Raver, Morris, & Jones, 2014). The poster will present preliminary findings.

P13: Sosiaalinen musiikkikasvatusmenetelmä Sistema Finland

Maija Puomies

Itä-Suomen yliopisto, Joensuu, Finland

Tutkimussuunnitelmavaiheessa oleva väitöskirjani selvittää ja määrittelee, mitä on kansainvälinen El Sistema sosiaalinen musiikkikasvatusmenetelmä ja siitä johdettu suomalainen toteutus Sistema Finland sekä tutkii tästä saatuja kokemuksia suomalaisessa koulukontekstissa sekä taiteen perusopetuksessa, vuodesta 2009 alkaen. Tutkimus kehittää, konkreettisesta toiminnasta musiikkikasvatuksellisen mallin, jonka pohjalta voidaan mahdollisesti rakentaa uusia konkreettisia toimintoja taiteen perusopetuksen kehittämiseen. Tutkimuksen, tutkijayhteisön ulkopuolinen, yleisö ovat eri koululaitosten opettajat ja muut taidekasvattajat sekä kolmas sektori, siltä osin kun se luo ja ylläpitää yhteisölliseen hyvään tähtääviä toimintoja.

Sistema Finlandin musiikkikasvatuksen ja muun toiminnan taustalla on vahvasti sosiokulttuurinen innostaminen. Tutkimuksessa tarkastellaan Sistema Finlandin sosiokulttuurisen innostamisen kolmen vahvan rakennesosan ilmentymistä, jotka ovat Kurjen (2000, 15) mukaan: filosofis-ideologiset juuret, niistä kasvava metodologis-starteginen kehys ja monia erilaisia menetelmiä hyödyntävä käytännön toiminta.

Sistema Finlandin mallissa toteutuu musiikin demokratisaatio kun taiteen perusopetus tulee koulupäivään, kulttuuri- ja opetustoimen kohdatessa toisensa. Länsimaisen musiikkikasvatuksen praksiisuus sekä El Sisteman omien metodien konsensus on myös tutkimuksessa tarkastelun alla. Tutkimuksen keskeisten käsitteiden: lapsen oikeuksia taidekasvatukseen ja itsensä ilmaisuun taiteen keinoin, toteuttavan kahden hallinnonalan yhteistyön tutkiminen on yhteiskunnallisesti merkittävää ja ajankohtaista. Lisäksi tutkimus luo tietoa koululaitoksesta kokonaisvaltaisena ja virikkeellisenä kontekstina kohonneen syrjäytymisriskin oppilaille.

Tutkimusstrategia on tapaustutkimus. Tutkimuksen kohde on rajattu oma yksikkönsä ja kokonaisuutensa, josta saadaan tämän tutkimuksen avulla, monenlaisilla ja erityyppisillä tutkimusmentelmillä, uutta syvällistä ja intensiivistä tietoa

Tutkimuksen päättökysymys on: Mitä on sosiaalinen musiikkikasvatus Sistema Finland?

Alakysymykset ovat:

- 1) Millaisia musiikkikasvatuksellisia lähtökohtia kansainvälinen El Sistema sisältää?
- 2) Millaisia kokemuksia Suomeen tulleesta El Sistemasta on saatu suomalaisessa koulukontekstissa ja taiteen perusopetuksessa?
- 3) Millainen musiikkikasvatuksellinen malli rakentuu Sistema Finlandin toiminnasta ja mihin musiikkikasvatuksellisiin taustafilosofioihin se kytketty?

P14: Postnatal Progression? The experiences of teacher mothers

Aimee Quickfall

Sheffield Hallam University, Sheffield, United Kingdom, Bishop Grosseteste University, Lincoln, United Kingdom

Motherhood and teaching, once seen as compatible fields (Kell, 2016; Thompson and Kehily, 2011) have not been thoroughly interrogated in recent times (Smith, 2011; Valiquette-Tessier et al, 2016). Limited recent research has shown that there is a troubling reflexivity in being a mother and a teacher (Thompson and Kehily, 2011) which could prevent women from reaching senior posts. The burden of care for housework and childcare is still with mothers (Ross, 2016), even though the gender gap is narrowing.

In the U.K. 25% of teacher mothers do not return to teaching after maternity leave (Morgan, 2015; Simons, 2016), citing a lack of work/life balance as the reason for their departure (Conley and Jenkins, 2011).

Although the education system of Finland is very different and the parent benefits also vary (with Finland offering more flexibility on who takes leave, mum, dad or both), the situation teacher mothers find themselves in is recognised by colleagues around the world. Professional love for the children at school (Page, 2011) and love and time for our own children is a difficult load to bear and balance. Some education and welfare systems are more supportive, but our experiences cross borders and government policies.

This poster presentation will outline my thesis (currently at the pilot study analysis stage) and share my findings so far. I hope to meet teachers from different settings and situations who can add to my understanding of the experiences of teacher mothers, with a future plan to influence policy in the UK.

P15: Pohjoisen maaseutukunnan opettajien diskursseja yhteisopettajuudesta

Riikka Sirkko

Oulun yliopisto, Oulu, Finland

Tutkimus käsittelee yhden pohjoissuomalaisen maaseutumaisen kunnan opettajien asenteita ja kokemuksia yhteisopettajuudesta. Sähköiseen kyselyyn vastasi 40 opettajaa, jotka työskentelivät ala- ja yläkoulussa. Opettajat työskentelivät seitsemällä eri koululla, joista neljä määriteltiin kyläkouluiksi. Kyläkoulujen erityisopetusresurssi on muita kouluja rajoitetumpaa ja usein erityisopettaja työskentelee koululla vain muutaman päivän viikossa. Kyselylomakkeessa oli sekä kvantitatiivisia että kvalitatiivisia kysymyksiä.

Tulosten mukaan yhteisopettajuuden määrittelyä koskevassa monivalintakysymyksessä opettajat valitsivat useimmiten vaihtoehdon ”suunnitteleimme, toteutamme ja arvioimme opetusta yhdessä toisen opettajan kanssa”. Opettajilla ei kuitenkaan ollut paljoa kokemusta tai tietoa yhteisopettajuudesta. Niillä, joilla kokemusta oli, olivat kokeneet olevansa luokassa tasa-arvoisessa asemassa toisen opettajan kanssa.

Kyselylomakkeen avoimet kysymykset analysoitiin kriittisen diskurssianalyysin avulla. Aineistosta löytyi yhteensä kolme diskurssia. Tehdäkö vai eikö tehdä- diskurssiksi nimetty diskurssi painotti opettajan henkilökohtaisen innostuksen ja yhteisopettajien yhteensopivien persoonien merkitystä yhteisopettajuuden aloittamisessa. Yhteisopetuksen esteet-diskurssi nosti esiin yhteisen suunnitteluajan vähyyden sekä hallinnollisen suunnittelun merkityksen. Diskurssissa puhuttiin myös oppilaisaineksen merkityksestä yhteisopetuksen onnistumiseen. Inklusion keinojen diskurssi kuvasi opetuksen eriyttämisen onnistumista yhteisopettajuuden kautta. Opettajat toivat myös esille, että yhteisopettajuus on kehittyvä opetuksen muoto, josta voi olla hyötyä erityisesti maaseutualueen kouluille, samoin kuin muista opettajien välisistä yhteistyön muodoista. Tutkimuksen tuloksia voidaan hyödyntää kouluissa suunniteltaessa yhteisopettajuuden aloittamista sekä opettajankoulutuksessa.

P16: Erityisopettajan pedagoginen konsultaatio

Lea Veivo

Oulun yliopisto, Oulu, Finland

Tutkimuksen tarkoitus: Inklusiivisen koulun toimintakulttuuri kehittyy erityisopettajan konsultoivalla työotteella pedagogisella konsultaatiolla vahvistaen opetushenkilöstön osaamista ja yhteistyötä. Oppilaiden kolmiportaisen tuen mukaisiin tukitoimiin, tarvitaan konsultoivan erityisopettajan tukea ja neuvontaa opetushenkilöstölle. Näin tuen tarpeet huomattaisiin aikaisemmin ja tukitoimia suunniteltaisiin oppilaslähtöisesti yhdessä. (mm. Gibson 2009; Perusopetuslaki 2010)

Teoreettinen tausta: Erityisopettajan pedagoginen konsultaatio perustuu pedagogiseen kohtaamiseen ja dialogiin sekä positiiviseen psykologiaan taustafilosofiana. Yhteisopettajuus on eräs pedagogisen konsultaation toteuttamismuoto koulussa. Konsultoiva erityisopettaja toimii opettajan tukena tilanteissa, joissa pohditaan tukitoimia oppilaille, opetuksen eriyttämistä tai muita pedagogisia ratkaisuja. Erityisopettaja tukee koko kouluyhteisön osaamisen kehittämistä. (mm. Takala ym. 2009; Uusitalo-Malmivaara 2014; Alila 2014; Veivo 2011.)

Tutkimusmenetelmät: Toimintatutkimuksen avulla pyritään edistämään olemassa olevia pedagogisen konsultaation käytänteitä koulussa. Tutkimus suoritetaan Tuetaan yhdessä -koulutushankkeen avulla. Vaikuttavuutta selvitetään alussa ja lopussa toteutettavan fokusryhmähaastattelun avulla.

Tutkimusasetelma: Tutkimus on tarkoitus toteuttaa kolmessa osassa, joiden raporteista koostuu artikkeliväitöskirja. Tutkimuksen ensimmäisessä vaiheessa selvitetään pedagogista konsultaatiota tehneiden erityisopettajien kokemuksia konsultaatiosta hankkeen yhteistyökouluissa. Lisäksi pedagogisiin konsultaatioihin osallistuvilta opettajilta kysytään heidän käsityksiään konsultaation sisällöistä ja tavoitteista. Tutkimuksen toisessa vaiheessa selvitetään konsultaatiota antaneiden ja saaneiden opettajien

kokemuksia konsultaatiosta niiden päättyessä. Kolmannessa vaiheessa muodostetaan malli, jonka avulla pedagogista konsultaatiota voidaan toteuttaa.

Tutkimuksen pääkysymykset ovat:

- 1) Minkälaisia kokemuksia pedagogisesta konsultaatiosta on sitä toteuttaneilla laaja-alaisilla erityisopettajilla hankkeen yhteistyökouluissa?
- 2) Minkälaisia kokemuksia pedagogisesta konsultaatiosta on konsultaatioiden päätyttyä pedagogista konsultaatiota antaneille ja saaneilla opettajilla?
- 3) Minkälainen konsultoivan erityisopettajan työotteen malli toimii peruskoulussa?

Tulokset analysoidaan laadullisesti.